

ปัญหาในการบังคับใช้บทบัญญัติว่าด้วยการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย

อมรรัตน์ วงษ์ประสิทธิ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

พ.ศ. 2553

**Difficulties in Enforcing the Provisions in the Law Concerning the
Discharge of Legal Bankruptcy**

AMORN RAT WONGPRASIT

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws
Department of Law
Graduate School, Dhurakij Pundit University**

2010

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ปัญหาในการบังคับใช้บทบัญญัติว่าด้วยการปลดจากล้มละลาย โดยผลของกฎหมาย
ชื่อผู้เขียน	อมรรัตน์ วงษ์ประสิทธิ์
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ โชคเหมาะ
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	อาจารย์ไกรสร บารมีอวยชัย
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2553

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับปัญหาในการบังคับใช้บทบัญญัติว่าด้วยการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้โอกาสบุคคลล้มละลายได้เริ่มต้นชีวิตใหม่ (Fresh Start) ตามหลักสากลของนานาประเทศ โดยถือหลักว่าการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายนั้นมีผลเพียงให้บุคคลล้มละลายพ้นจากสถานภาพการเป็นบุคคลล้มละลายอันเป็นสถานะเฉพาะตัวเท่านั้น ไม่มีผลถึงการจัดการกิจการและทรัพย์สินที่อยู่ในระหว่างดำเนินการของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จนกว่าจะแล้วเสร็จแต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวได้ก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้บางประการ ไม่ว่าจะเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับอำนาจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ภายหลังจากลูกหนี้ปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย หรือลูกหนี้ที่ได้รับปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายมีหน้าที่ให้ความร่วมมือจัดการทรัพย์สินหรือไม่ รวมทั้งกรณีที่มีเหตุผลพิเศษที่จะทำให้บุคคลล้มละลายทุจริตที่ไม่ใช่บุคคลล้มละลายอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดอันมีลักษณะเป็นการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน ซึ่งถูกขยายระยะเวลาได้รับปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายเป็นสิบปีนับแต่ศาลพิพากษาให้ล้มละลายนั้น อาจได้รับปลดจากล้มละลายได้เร็วขึ้น ซึ่งกรณีที่มีเหตุผลพิเศษซึ่งบุคคลล้มละลายจะได้ประโยชน์ตามเงื่อนไขของบทบัญญัตินี้มีลักษณะอย่างไร บทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวก็ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนเพียงพอ จึงเป็นปัญหาในการตีความและการบังคับใช้กฎหมายไม่มีประสิทธิภาพ

จากการที่ผู้เขียนได้ทำการศึกษาการปลดจากล้มละลายตามกฎหมายของต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่ใช้กฎหมายระบบจารีตประเพณี (Common Law) หรือประเทศที่ใช้กฎหมายระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ต่างมีหลักเกณฑ์การปลดจากล้มละลายที่มุ่งให้ใช้แก่บุคคลล้มละลายที่

สุจริตที่จะได้รับปลดจากลี้มละลายเมื่อครบระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนดไว้ซึ่งมีหลักเกณฑ์ที่ใกล้เคียงกับการปลดจากลี้มละลายโดยผลของกฎหมายของไทย แต่การปลดจากลี้มละลายตามกฎหมายของต่างประเทศจะมีบทบัญญัติที่กำหนดเกี่ยวกับอำนาจของผู้รักษาทรัพย์หรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ภายหลังที่บุคคลลี้มละลายได้รับปลดจากลี้มละลาย รวมทั้งหน้าที่ของลูกหนี้ในการให้ความร่วมมือจัดการทรัพย์สินภายหลังปลดจากลี้มละลายที่ชัดเจนกว่าของไทย

ทั้งนี้ หากการปลดจากลี้มละลายโดยผลของกฎหมายของไทยมีบทบัญญัติที่ชัดเจน เช่นเดียวกับการปลดลี้มละลายตามกฎหมายของต่างประเทศ การบังคับใช้กฎหมายของไทยก็จะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความเป็นธรรมในสังคม ไม่เกิดปัญหาในการตีความและสามารถบังคับใช้ได้ สอดตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ผู้เขียนจึงเสนอแนะให้กฎหมายลี้มละลายของไทยได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม เพื่อเป็นการแก้ปัญหาในการบังคับใช้บทบัญญัติว่าการปลดจากลี้มละลายโดยผลของกฎหมาย โดยหากบทบัญญัติกฎหมายมีความชัดเจนก็จะไม่เกิดปัญหาในการตีความและการบังคับใช้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

Thesis Title	Difficulties in Enforcing the Provisions in the Law Concerning the Discharge of Legal Bankruptcy
Author	Amornrat Wongprasit
Thesis Advisor	Associate Professor Dr.Phumi Chokmoh
Co-Thesis Advisor	Ajarn Kraisor Baramueuaychai
Department	Law
Academic Year	2010

ABSTRACT

The purpose of this thesis is to examine the problems in enforcing the provisions concerning the discharge of legal bankruptcy contained in the Bankruptcy Law of B.E. 2483 (1940), amended (Volume 7) in B.E. 2547 (2004). The purpose of these provisions is to give an individual the opportunity to declare bankruptcy and get a “fresh start” in life, in line with international norms which hold that the discharge of legal bankruptcy has a bearing only on the individual declared legally bankrupt and not on the administration of businesses and assets still under the control of the Official Receiver until such time as the bankruptcy proceedings are terminated. However, these provisions have proved difficult to enforce, for instance in matters concerning the power of the Official Receiver to administer businesses and assets of the debtor after the discharge of bankruptcy, or whether the debtor has a role in the administration of assets after the discharge of bankruptcy, or special circumstance in which the debtor is not an individual declared legally bankrupt as a result of an honest mistake but who has defrauded the public under the Fraudulent Loans and Swindles Act, whereby the period in which the discharge of bankruptcy remains in effect is extended to 10 years once bankruptcy proceedings are terminated may be speeded up. The provisions pertaining to these special circumstances are insufficiently clear, thus leading to problems of interpretation and effective enforcement.

The researcher has examined the situation regarding the discharge of bankruptcy in common-law and civil-law countries and found that in both instances, the norms for the discharge of bankruptcy are meant to apply to honest debtors who are given stays for a legally prescribed period of time and these norms are similar to those in effect in Thailand. However, foreign

bankruptcy laws contain clearer provisions pertaining to the powers given to the Official Receivers after the debtor's discharge of bankruptcy is granted and to the role of debtors in administering assets after the discharge of bankruptcy than is the case in Thailand.

Therefore, if Thai bankruptcy laws were to contain provisions as clear as those found in foreign bankruptcy laws, the enforcement of Thailand's bankruptcy laws would be fairer and less problematic. There would be no more questions of interpretation, and enforcement would be in keeping with the spirit of the law. The researcher, therefore, recommends that the Thai bankruptcy laws be amended to facilitate enforcement and eliminate problems concerning the discharge of bankruptcy. If these laws were clarified, questions of interpretation would no longer be an issue and enforcement of the laws would be more effective.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้เนื่องจากความกรุณาของท่านอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อท่านรองศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ โชคเหมาะ ที่ได้สละเวลาอันมีค่ามาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้คำแนะนำและคำปรึกษาชี้แนะการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อท่านอาจารย์ไกรสร บารมีอวยชัย ที่ได้ให้ความกรุณารับเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม พร้อมทั้งได้ให้คำปรึกษาและชี้แนะแนวความคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดทำวิทยานิพนธ์ และกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.ธีระ ศรีธรรมรักษ์ ที่กรุณาเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ศาสตราจารย์สมชัย ทรัพย์วณิช และอาจารย์ชีพ จุลมนต์ ที่ได้กรุณาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ในการแก้ไขปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณต่อบิดา มารดา ญาติพี่น้อง ของผู้เขียน ที่ให้ความสนับสนุนช่วยเหลือและเป็นกำลังใจเสมอมา รวมทั้งครูบาอาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาแก่ผู้เขียน ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ตลอดจนผู้มีพระคุณและบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจอีกหลายท่านซึ่งไม่อาจกล่าวนามได้หมดที่มีส่วนช่วยให้การจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นผลสำเร็จ

อนึ่ง หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมีคุณค่าและประโยชน์ต่อการศึกษา ผู้เขียนขอน้อมอุทิศแด่ บิดา มารดา ครูบาอาจารย์ ตลอดจนผู้แต่งตำรา และบทความต่างๆ ที่ผู้เขียนใช้ในการศึกษาค้นคว้า หากมีความผิดพลาดหรือข้อบกพร่องประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้เพียงผู้เดียว

อมรรัตน์ วงษ์ประสิทธิ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ฅ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฉ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	3
1.3 สมมติฐานการศึกษา.....	3
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	3
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา.....	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
2. แนวคิดและทฤษฎีในการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย.....	5
2.1 แนวคิดในการปลดจากล้มละลายตามกฎหมายของต่างประเทศ.....	8
2.1.1 ประเทศอังกฤษ.....	8
2.1.2 ประเทศออสเตรเลีย.....	13
2.1.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	15
2.1.4 ประเทศสิงคโปร์.....	18
2.2 แนวคิดในการปลดจากล้มละลายตามกฎหมายของประเทศไทย.....	20
2.2.1 การให้โอกาสแก่บุคคลล้มละลายในการเริ่มต้นใหม่.....	22
2.2.2 การให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจรวบรวมทรัพย์สิน ของลูกหนี้ที่มีอยู่ก่อนปลดจากล้มละลายเข้ากองทรัพย์สิน ของลูกหนี้ได้.....	25
2.2.3 การขอให้ศาลมีคำสั่งหยุดนับระยะเวลาการปลดจาก ล้มละลายของบุคคลล้มละลายที่ไม่ให้ความร่วมมือ กับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์.....	28
2.3 ทฤษฎีที่ใช้ในการปลดบุคคลจากล้มละลาย.....	32

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.3.1 ทฤษฎีความร่วมมือของลูกหนี้.....	32
2.3.2 ทฤษฎีอรรถประโยชน์ต่อสังคม.....	32
2.3.3 ทฤษฎีความเมตตาและปัญหาทางศีลธรรม.....	33
2.3.4 ทฤษฎีระบบสินเชื่อจำนวนมากเกิน.....	34
2.3.5 ทฤษฎีจำกัดความรับผิดชอบ และประสิทธิภาพของเศรษฐกิจ.....	35
3. การปลดจากล้มละลายตามกฎหมายของต่างประเทศศึกษาเปรียบเทียบกับ	
การปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายของไทย.....	38
3.1 การปลดจากล้มละลายตามกฎหมายของต่างประเทศ.....	38
3.1.1 การปลดจากล้มละลายตามกฎหมายของประเทศอังกฤษ.....	39
3.1.1.1 การปลดจากล้มละลายโดยไม่ต้องยื่นคำร้องต่อศาล.....	40
3.1.1.2 การปลดจากการล้มละลายโดยคำสั่งศาล.....	42
3.1.1.3 ผลของการปลดจากการล้มละลาย.....	46
3.1.1.4 สถานภาพของบุคคลล้มละลาย.....	47
3.1.2 การปลดจากล้มละลายตามกฎหมายของประเทศออสเตรเลีย.....	48
3.1.2.1 การปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาล.....	48
3.1.2.2 การปลดจากล้มละลายโดยอัตโนมัติ.....	51
3.1.2.3 การปลดจากล้มละลายเร็วกว่าปกติ.....	62
3.1.2.4 มาตรการทางกฎหมายที่ใช้กับการปลดจากล้มละลาย	
ทุกรูปแบบ.....	66
3.1.3 การชำระบัญชีหนี้สินและการฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้	
ตามกฎหมายล้มละลายของสหรัฐอเมริกา.....	67
3.1.3.1 หลักเกณฑ์การชำระบัญชีหนี้สินและการฟื้นฟู	
กิจการลูกหนี้.....	68
3.1.3.2 ผลของการชำระบัญชีหนี้สินและการฟื้นฟูกิจการลูกหนี้.....	74
3.1.3.3 มาตรการทางกฎหมายที่ใช้ในการชำระบัญชีหนี้สิน	
และการฟื้นฟูกิจการลูกหนี้.....	76
3.1.4 การปลดจากล้มละลายตามกฎหมายของประเทศสิงคโปร์.....	78

สารบัญญ (ต่อ)

	หน้า
3.2.6 ศึกษาเปรียบเทียบการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ของประเทศไทยกับการชำระบัญชีหนี้สินและกระบวนการ ฟื้นฟูกิจการลูกหนี้ตามกฎหมายล้มละลายของสหรัฐอเมริกา.....	99
3.2.6.1 หลักเกณฑ์การปลดล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ของประเทศไทยกับการชำระบัญชีหนี้สินและกระบวนการ ฟื้นฟูกิจการลูกหนี้ตามกฎหมายล้มละลายของ สหรัฐอเมริกา.....	100
3.2.6.2 ผลของการปลดล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ของประเทศไทยกับการชำระบัญชีหนี้สินและกระบวนการ ฟื้นฟูกิจการลูกหนี้ตามกฎหมายล้มละลายของ สหรัฐอเมริกา.....	102
3.2.7 ศึกษาเปรียบเทียบการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ของประเทศไทยกับประเทศสิงคโปร์.....	105
3.2.7.1 หลักเกณฑ์การปลดล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ของประเทศไทยกับประเทศสิงคโปร์.....	105
3.2.7.2 ผลของการปลดล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ของประเทศไทยกับประเทศสิงคโปร์.....	106
4. วิเคราะห์ปัญหาในการบังคับใช้การปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย.....	109
4.1 อำนาจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการจัดการกิจการ และทรัพย์สินของลูกหนี้ภายหลังปลดจากล้มละลาย.....	110
4.2 การตีความเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ที่เกิดขึ้นภายหลัง ปลดจากล้มละลาย.....	116
4.3 มาตรการในกำหนดหน้าที่ของลูกหนี้ในการให้ความร่วมมือ จัดการทรัพย์สิน.....	118
4.4 กรณีเหตุผลพิเศษที่บุคคลล้มละลายทุจริตได้รับปลดจากล้มละลาย.....	121
5. สรุปและข้อเสนอแนะ.....	124
5.1 สรุป.....	124

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	126
บรรณานุกรม.....	131
ประวัติผู้เขียน.....	136

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 ตารางเปรียบเทียบระหว่าง การฟื้นจากล้มละลาย โดยอัตโนมัติ ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2542 มาตรา 35 และการปลดจากการล้มละลาย โดยผลของกฎหมายตามพระราชบัญญัติพุทธศักราช 2483 ล้มละลายแก้ไขโดยพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มาตรา 81/1.....	91

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กฎหมายล้มละลายนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความเสมอภาคแก่เจ้าหนี้ทั้งหลายในการที่จะได้รับชำระหนี้จากการนำทรัพย์สินของลูกหนี้เท่าที่มีอยู่มาแบ่งเฉลี่ยให้กับเจ้าหนี้ทั้งหลายด้วยความเป็นธรรม อันเป็นการบรรเทาความเสียหายให้แก่บรรดาเจ้าหนี้เหล่านั้น และในขณะเดียวกันก็ต้องการให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้สินทั้งปวง เพื่อที่จะให้ลูกหนี้ได้ตั้งตัวใหม่และสามารถดำเนินกิจการของตนใหม่ได้โดยเร็ว อันจะเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศและสังคมโดยรวม

ความเดิม สืบเนื่องจากการที่ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 วางหลักเกณฑ์ให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้สินไว้เพียง 3 ประการ ได้แก่ การประนอมหนี้ การปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาล และการยกเลิกการล้มละลาย ซึ่งมีผลให้ลูกหนี้ที่มีคุณสมบัติตรงตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด สามารถหลุดพ้นจากหนี้สินของตนในคดีล้มละลาย สามารถไปตั้งตัวและก่อหนี้สินใหม่ได้

ต่อมาพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2542 มาตรา 35 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ใหม่ให้ลูกหนี้ที่เป็นบุคคลธรรมดาพ้นจากการล้มละลายเมื่อครบกำหนด 3 ปี นับแต่วันที่ศาลพิพากษาให้ล้มละลาย ซึ่งเป็นการวางหลักเกณฑ์การหลุดพ้นจากล้มละลายรูปแบบใหม่ และมีสาระสำคัญที่เงื่อนไขการพ้นจากล้มละลายจะพิจารณาจากความสุจริตของหนี้อันเป็นมูลเหตุที่ฟ้องล้มละลายเป็นสำคัญ มิได้พิจารณาจากความสุจริตของตัวลูกหนี้แต่อย่างใด ดังนั้น หากหนี้ไม่มีลักษณะทุจริตแล้ว ลูกหนี้ก็สามารถพ้นจากล้มละลายได้ทันที เมื่อถึงกำหนดเวลาครบ 3 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาให้เป็นบุคคลล้มละลาย ซึ่งมาตรา 35 นี้ ได้บัญญัติขึ้น ท่ามกลางเสียงวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นช่องทางที่เอื้อประโยชน์ให้แก่ลูกหนี้ จะทำให้ประเทศขาดวินัยทางการเงินและกระตุ้นให้เกิดวัฒนธรรมการเบี้ยวหนี้มากขึ้น¹ นอกจากนี้ ยังจะส่งผลให้ระบบการเงินปั่นป่วน หนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ หรือ NPLs จะพุ่งขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะจะเกิดการเบี้ยวหนี้อย่างขนานใหญ่ และยังเป็นช่องทางให้บรรดาลูกหนี้รายใหญ่จำนวนมาก

¹ สุนันท์ ศรีจันทร์. (2542, 11-17 มีนาคม). “เกาะกระแสธุรกิจ.” เนชั่นสุดสัปดาห์. หน้า 19.

ล้มบนฟูก² ลูกหนี้ยกก่อนนี้ขึ้นโดยไม่คำนึงว่าตนจะมีความสามารถชำระหนี้ได้หรือไม่ เนื่องจากลูกหนี้จะอาศัยบทบัญญัติดังกล่าวให้ตนหลุดพ้นจากสถานภาพการเป็นบุคคลล้มละลายได้อย่างรวดเร็ว และสามารถปลดเปลื้องหนี้สินได้โดยไม่ต้องชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้

ต่อมาเมื่อได้มีพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 ซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2547 ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2542 มาตรา 35 และได้บัญญัติบทบัญญัติว่าด้วยการปลดจากการล้มละลายโดยผลของกฎหมายไว้ในมาตรา 81/1 - 81/4 โดยในมาตรา 81/1 บัญญัติให้ปลดบุคคลล้มละลายที่สุจริตจากการล้มละลาย เมื่อครบกำหนด 3 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาให้ล้มละลาย และมาตรา 81/2 ได้บัญญัติให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งหยุดนับระยะเวลาในการที่ลูกหนี้จะได้รับปลดจากล้มละลาย โดยเฉพาะลูกหนี้ที่ไม่ให้ความร่วมมือหรือไม่ให้ความช่วยเหลือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมและจัดการกิจการและทรัพย์สิน ซึ่งปรากฏว่าในการบังคับใช้บทบัญญัติดังกล่าว ยังมีปัญหาและข้อขัดข้องในทางปฏิบัติอยู่มาก ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการพิจารณาความสุจริตของลูกหนี้ที่ควรได้รับการปลดจากล้มละลาย เมื่อครบ 3 ปี นับแต่วันที่ศาลพิพากษาให้ล้มละลาย อำนาจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมและจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ภายหลังเมื่อลูกหนี้รับปลดจากล้มละลาย โดยทรัพย์สินของลูกหนี้ที่มีอยู่ก่อนได้รับปลดจากล้มละลาย เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจเข้าไปจัดการได้เพียงใด และทรัพย์สินของลูกหนี้ที่มีและเกิดขึ้นภายหลังได้รับปลดจากล้มละลายแล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจเข้าไปจัดการได้มากน้อยเพียงใด รวมถึงหน้าที่ของลูกหนี้ภายหลังได้รับปลดจากล้มละลายว่าลูกหนี้ยังมีหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการจำหน่ายและแบ่งทรัพย์สินของตนให้แก่บรรดาเจ้าหนี้หรือไม่ และกรณีที่มีเหตุผลพิเศษที่บุคคลล้มละลายทุจริตจะได้รับปลดจากล้มละลายก่อนครบกำหนดสิบปี ตามมาตรา 81/1 วรรคแรก (2) ซึ่งกรณีใดที่จะถือว่าเป็นเหตุผลพิเศษนั้น บทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวยังไม่มีความชัดเจนเพียงพอ ส่งผลให้เกิดปัญหาการตีความกฎหมายและเป็นอุปสรรคในการบังคับใช้ ในขณะที่กฎหมายล้มละลายในต่างประเทศหลายๆ ประเทศมีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการปลดจากล้มละลายไว้ชัดเจนมากกว่าของกฎหมายล้มละลายของไทย

ผู้เขียนจึงเห็นว่าเพื่อยังผลให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความเป็นธรรมในสังคม ไม่เกิดปัญหาในการตีความและสามารถบังคับใช้ได้สมตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย จึงเห็นสมควรที่จะศึกษากระบวนการปลดบุคคลธรรมดาจากล้มละลายโดยผลของ

²ประชาชาติธุรกิจ. (2542, 11-14 มีนาคม). “แก้ร่าง พ.ร.บ.ล้มละลาย ระวางระบบการเงินฟังก.”

กฎหมาย เพื่อเป็นแนวทางในการหามาตรการและวิธีการที่เหมาะสมสำหรับกฎหมายล้มละลายของไทย เพื่อให้เกิดความชัดเจน แน่นอน และการบังคับใช้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการปลดบุคคลจากล้มละลายของต่างประเทศและประเทศไทย

1.2.2 เพื่อศึกษาปัญหาในการบังคับใช้การปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายของประเทศไทย โดยศึกษาเปรียบเทียบกับ การปลดจากล้มละลายตามกฎหมายของต่างประเทศ

1.2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาในการบังคับใช้บทบัญญัติว่าด้วยการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายของไทย โดยเฉพาะอำนาจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ภายหลังได้รับการปลดจากล้มละลาย การตีความเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ที่เกิดขึ้นภายหลังปลดจากล้มละลาย หน้าที่ของลูกหนี้ในการร่วมมือจัดการทรัพย์สิน และกรณีที่มีเหตุผลพิเศษที่บุคคลล้มละลายทุจริตได้รับปลดจากล้มละลาย

1.2.4 เพื่อศึกษาและค้นหามาตรการที่เหมาะสมมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการบังคับใช้บทบัญญัติว่าด้วยการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สมตามเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลาย

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 ในส่วนที่เกี่ยวกับการปลดจากล้มละลายของบุคคลธรรมดาโดยผลของกฎหมายนั้น ยังไม่มีความครอบคลุมและไม่มีความชัดเจนเพียงพอ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์และศาลเป็นอย่างมาก จึงจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย เพื่อให้มีความสมบูรณ์ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตการศึกษานี้ จะศึกษาปัญหาในการบังคับใช้บทบัญญัติว่าด้วยการปลดบุคคลจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 และกฎหมายล้มละลายของต่างประเทศ เพื่อทราบถึงเหตุขัดข้องในทางปฏิบัติ รวมทั้งปัญหาในการตีความกฎหมายและหาแนวทางในการแก้ไขกฎหมายให้สมตามเจตนารมณ์ของกฎหมายล้มละลายต่อไป

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

วิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) จากตำรา วิทยานิพนธ์ งานวิจัย คำพิพากษาศาลฎีกาและบทความต่างๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายไทย อีกทั้งได้เปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศบางประเทศ เพื่อนำข้อดีมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา เสนอแนะและแก้ไขปรับปรุงกฎหมายล้มละลายของไทยต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการปลดบุคคลจากล้มละลายของต่างประเทศและประเทศไทย

1.6.2 ทำให้ทราบถึงปัญหาในการบังคับใช้บทบัญญัติว่าด้วยการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายของประเทศไทย โดยศึกษาเปรียบเทียบกับ การปลดจากล้มละลายตามกฎหมายของต่างประเทศ

1.6.3 ทำให้ทราบถึงปัญหาในการบังคับใช้บทบัญญัติว่าด้วยการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายของไทย โดยเฉพาะอำนาจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการจัดกิจการและรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ภายหลังได้รับการปลดจากล้มละลาย การตีความเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ที่เกิดขึ้นภายหลังปลดจากล้มละลาย หน้าที่ของลูกหนี้ในการให้ความร่วมมือจัดการทรัพย์สิน และกรณีที่มีเหตุผลพิเศษที่บุคคลล้มละลายทุจริตได้รับปลดจากล้มละลาย

1.6.4 สามารถนำมาตรการที่เหมาะสมที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายล้มละลายของไทยในส่วนที่เกี่ยวกับการบังคับใช้บทบัญญัติว่าด้วยการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดตามเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลายต่อไป

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย

การปลดเปลื้องหนี้ให้แก่บุคคลที่มีหนี้สินล้นพ้นตัวหรือการปลดจากล้มละลายนั้น วัตถุประสงค์ที่อยู่เบื้องหลังของกฎหมายล้มละลายก็เพื่อแก้ไขปัญหาทางการเงินของลูกหนี้ และเพื่อให้ลูกหนี้ผู้ที่มีความซื่อสัตย์และให้ความร่วมมือในการรวบรวมทรัพย์สินเพื่อนำมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ได้รับการปลดเปลื้องจากหนี้และมีโอกาสเริ่มต้นใหม่ทางการเงิน (Fresh Start) ซึ่งแนวคิดการให้โอกาสลูกหนี้เริ่มต้นใหม่ทางการเงิน (Fresh Start) มีการพัฒนามาตามวิวัฒนาการของกฎหมายล้มละลาย จากยุคแรกที่มุ่งลงโทษเป็นสำคัญ ต่อมาได้ผ่อนคลายความรุนแรงลงด้วยการปลดหนี้ล้มละลายได้ ต่อมาได้ให้อภัยลูกหนี้ คำนึงถึงมนุษยธรรมและให้ความคุ้มครองลูกหนี้มากขึ้น ทั้งนี้ แนวคิดการให้อภัยลูกหนี้ เป็นการรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์ในระบบเศรษฐกิจและการค้า และด้วยหลักคุณธรรมความเมตตาที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังแนวคิดที่ให้โอกาสลูกหนี้ได้แก้ไขสถานะทางการเงิน ทำให้เกิดแนวคิดการเริ่มต้นใหม่ทางการเงิน ซึ่งเป็นพื้นฐานของหลักการปลดภาระหนี้ให้กับลูกหนี้ (Debt Discharge) โดยมีพัฒนาการมาตามยุคสมัยจนถึงปัจจุบัน

กฎหมายล้มละลายเกิดขึ้นในยุคของกฎหมายโรมัน ซึ่งคำว่า “Bankruptcy” ถูกริเริ่มมาจากคำว่า “banca rupta” ซึ่งเป็นคำที่ใช้ในยุคกลางในรัฐอิตาลี ซึ่งหมายถึง บุคคลที่เป็นพ่อค้าหรือผู้ซึ่งทำธุรกิจที่ไม่ปฏิบัติตามข้อสัญญา ไม่ชำระหนี้และหลบหนีไปกับบรรดาทรัพย์สินของเหล่าเจ้าหนี้ เนื่องจากการค้าขายกันระหว่างรัฐต่างๆ ในยุโรปยุคนั้น และเพื่อความสะดวกในการค้าขายและความปลอดภัยในเงินที่ได้จากการขายสินค้าที่อาจเกิดอันตรายจากการถูกปล้น หรือสูญหายระหว่างเดินทาง จึงเกิดระบบการรับฝากเงินขึ้น โดยมีการตั้งหน่วยงานรับฝากเงินขึ้น ซึ่งเป็นของคนต่างชาติ การรับฝากเงินด้วยวิธีการลงบัญชี เมื่อมีผู้ฝากเงินเป็นจำนวนมาก บรรดาพ่อค้าที่รับฝากเงินเหล่านั้นก็หอบเงินหนีไป ทำให้ผู้ฝากซึ่งอยู่ในฐานะเป็นเจ้าหนี้ได้รับความเสียหายเป็นจำนวนมาก ประกอบกับบรรดาพ่อค้าที่รับฝากเงินเหล่านั้นมักเป็นกลุ่มผู้มีอิทธิพลสูง หากแก่การติดตามผู้กระทำผิด ภายหลังจากเหตุการณ์นี้เองทำให้มีการพิจารณาวางหลักกฎหมายเพิ่มเติมที่สำคัญดังนี้

¹ Fiona Tolmie. (1998). *Introduction to Corporate and Personal Insolvency Law*. p. 35.

1) หลักการรวมเจ้าหนี้ในคดี

เนื่องด้วยมีบรรดาเจ้าหนี้จำนวนมากมายี่ได้รับความเสียหายจากเหตุการณ์นั้น การจะเรียกร้องเงินคืนจากลูกหนี้ซึ่งรับฝากเงิน และเป็นผู้มีอิทธิพลสูงในยุคนั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือของเจ้าหนี้ทั้งหลายเรียกร้องบังคับชำระหนี้ (Collective debts) ดังนั้น กฎหมายล้มละลายในยุคโรมันจึงมุ่งเน้นให้อำนาจเจ้าหนี้เรียกร้องบังคับชำระหนี้จากลูกหนี้ และเจ้าหนี้จะต้องได้รับชำระหนี้คืนเพื่อแบ่งกันระหว่างเจ้าหนี้

ต่อมา แนวคิดในเรื่องการรวมเจ้าหนี้ในคดีล้มละลายก็เปลี่ยนไปเพราะในระยะเวลาต่อมา ระบบการบังคับชำระหนี้ของเจ้าหนี้แต่ละรายโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายของรัฐ อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อลูกหนี้มากกว่าที่จะบังคับชำระหนี้ในลักษณะของเจ้าหนี้รวม เมื่อทรัพย์สินของลูกหนี้ไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้แต่ละราย เพราะบรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลายต่างมีสิทธิตามกฎหมายต่อลูกหนี้ที่ต่างกัน และในบางครั้งอาจมีการโต้แย้งสิทธิกัน การบังคับชำระหนี้ที่เจ้าหนี้ต่างฝ่ายต่างแย่งกันเรียกร้องบังคับชำระหนี้ตามสิทธิที่ตนมีอยู่ในลักษณะใครมาก่อนได้ก่อน (First come, first served basis) ทำให้สถานการณ์ของลูกหนี้แย่งมากกว่าเดิม

2) การกำหนดโทษอาญา

ในยุคโรมันนำโทษอาญามาใช้เพื่อการบริหารคดี โดยมุ่งลงโทษลูกหนี้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัว ด้วยเหตุผล ดังนี้

- ลูกหนี้ หรือพ่อค้าที่มาจากต่างรัฐ มักส่งทรัพย์สินที่ได้จากการค้าหรือจากการไถ่กลับไปยังประเทศของตน ทำให้การจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้เพื่อชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้ไม่อาจกระทำได้

- ทรัพย์สินในยุคนั้นไม่มีระบบทะเบียน ดังนั้น การชุกช่อนหรือยกย้ายทรัพย์สิน จึงทำได้ง่ายมาก ยากแก่การตรวจสอบ

- แม้ว่าจะตรวจสอบได้ว่า ลูกหนี้มีทรัพย์สินอะไรบ้าง แต่เจ้าหนี้ที่ไม่อาจติดตามและรวบรวมทรัพย์สินได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะทรัพย์สินมีค่าในยุคนั้นคือ สังกหามทรัพย์ ส่วนอสังหามทรัพย์ยังเป็นทรัพย์ที่ไม่มีค่า และส่วนใหญ่ก็เป็นของรัฐ และชาวต่างชาติที่มาทำการค้า ก็ไม่มีสิทธิถือครองที่ดิน ดังนั้น ลูกหนี้เหล่านี้จึงไม่มีอสังหามทรัพย์ การเข้ามาค้าขายเป็นลักษณะชั่วคราว จึงถ่ายเททรัพย์สินกลับประเทศตนเอง ฉะนั้นไม่มีทางเรียกทรัพย์สินคืนได้

เมื่อการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้มีโอกาสนั้นเป็นไปได้ยาก กฎหมายจึงมุ่งลงโทษลูกหนี้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัว ทั้งบุคคลที่เป็นลูกหนี้เอง และยังรวมถึงผู้มีส่วนร่วมในการกระทำผิดที่อยู่ในประเทศด้วย เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้ร่วมมือกระทำผิดอีกทางหนึ่งด้วย

ระยะต่อมา มีการเปลี่ยนแปลงอีกครั้งในประเทศสหรัฐอเมริกา แนวคิดของกฎหมายล้มละลายที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้เพื่อการชำระหนี้เจ้าหนี้เพียงอย่างเดียวค่อยๆ เปลี่ยนไป เนื่องจากเริ่มมีแนวคิดในการให้ความคุ้มครองลูกหนี้มากขึ้น แม้ในช่วงแรกของกฎหมายล้มละลายประเทศสหรัฐอเมริกาจะบัญญัติขึ้น โดยอาศัยต้นแบบจากกฎหมายประเทศอังกฤษ ก็ตาม ในปีคริสต์ศักราช 1800 ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติล้มละลายฉบับแรก โดยบทบัญญัติก็บังคับใช้เฉพาะลูกหนี้ที่เป็นพ่อค้า หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการค้าการพาณิชย์ เช่น นักการธนาคาร นายหน้าค้าหลักทรัพย์ ยังคงให้สิทธิเพียงเจ้าหนี้นี้ยื่นฟ้องล้มละลายต่อลูกหนี้เท่านั้น ศาลแขวงจะทำหน้าที่แทน Lord Chancellor เช่น ประเทศอังกฤษเพื่อแต่งตั้งคณะกรรมการเจ้าหนี้ติดตามรวบรวมทรัพย์สิน และลูกหนี้จะได้รับการปลดภาระหนี้สินทั้งหลาย ถ้าได้รับมติเห็นชอบจากบรรดาเจ้าหนี้ด้วยคะแนนเสียงสองในสามของทั้งจำนวนเจ้าหนี้ และมูลค่าของภาระหนี้

อนึ่ง กฎหมายล้มละลายอเมริกาในช่วงปีคริสต์ศักราช 1800 ยังคงบัญญัติเพื่อให้เป็นเครื่องมือเจ้าหนี้ในการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้เหมือนเช่นในประเทศอังกฤษ แต่ลูกหนี้จะได้รับความคุ้มครองมากขึ้นด้วยการปลดภาระหนี้ให้ลูกหนี้ได้มีโอกาสเริ่มต้นใหม่ทางการเงิน (Fresh Start) ด้วยเหตุผลของความมีมนุษยธรรม ในขณะที่เจ้าหนี้เริ่มพบว่า การจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ตามกระบวนการล้มละลายที่เป็นอยู่ เจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้คืนในอัตราส่วนที่น้อยกว่าที่เป็นหนี้กันจริง และลูกหนี้ก็ตกอยู่ในภาวะมีหนี้สินล้นพ้นตัวอย่างไร้ความหวังที่จะได้มีโอกาสเริ่มต้นใหม่หรือหลุดพ้นจากภาวะล้มละลายได้

จากการที่กฎหมายล้มละลายเป็นกฎหมายเพื่อการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ และบัญญัติใช้กับลูกหนี้ที่ทำการค้าเท่านั้น ในช่วงศตวรรษที่ 18 ได้มีกฎหมายของรัฐต่างๆ เกิดขึ้นเพื่อคุ้มครองลูกหนี้ทุกประเภทจากเจ้าหนี้ทั้งหลายไม่เฉพาะแต่เพียงลูกหนี้ในทางธุรกิจเท่านั้น เรียกว่า “Insolvency Acts” โดยมีบทบัญญัติที่ปลดปล่อยลูกหนี้จากโทษจำคุก และยังได้รับโอกาสในการปลดภาระหนี้ทั้งหลาย แต่ในขณะนั้นมีข้อจำกัดที่กฎหมายของรัฐไม่อาจบังคับได้กับเจ้าหนี้ที่อยู่นอกเขตอำนาจศาลของรัฐนั้นๆ แม้ลูกหนี้จะได้รับการปลดหนี้ในรัฐของตน ก็จะไม่มีความบังคับถึงเจ้าหนี้อื่นของตนที่อยู่นอกเขตอำนาจของรัฐนั้น จนกระทั่งปีคริสต์ศักราช 1841 ที่ประเทศสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติกฎหมายล้มละลายที่มีผลบังคับใช้ทั่วประเทศ โดยเป็นการรวบรวมบทบัญญัติที่คุ้มครองเจ้าหนี้ให้ได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้ให้ได้มากที่สุดที่บัญญัติในกฎหมายล้มละลายเดิม และบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองลูกหนี้ที่ปรากฏใน Insolvency Acts และบัญญัติให้มีการยื่นคำฟ้องคดีล้มละลายได้ด้วยความสมัครใจ (Voluntary)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า แนวคิดของกฎหมายล้มละลายได้เริ่มเปลี่ยนไป จากระบบลงโทษมาเป็นระบบการให้อภัย โดยเริ่มให้ออกาสลูกหนี้ได้เริ่มต้นใหม่ในทางการเงินด้วยการปลดภาระหนี้ให้ลูกหนี้ แม้ว่าในช่วงแรกจะเป็นไปเพื่อจงใจให้ลูกหนี้ยอมมอบทรัพย์สินที่ซุกซ่อนอยู่เพื่อชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ จนกระทั่งการให้ออกาสลูกหนี้ได้เริ่มต้นใหม่ในทางการเงิน มิใช่เพื่อมุ่งหวังจงใจให้ลูกหนี้ให้ความร่วมมือเท่านั้น แต่เริ่มคำนึงถึงหลักความมีมนุษยธรรมและให้ความคุ้มครองลูกหนี้มากขึ้น

2.1 แนวคิดในการปลดจากล้มละลายตามกฎหมายของต่างประเทศ

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า หลักการให้ออกาสลูกหนี้เริ่มต้นใหม่เป็นหลักสากลที่ใช้กันอยู่ทั่วไปในนานาประเทศทั่วโลก ซึ่งมีสาระสำคัญเดียวกันคือ การให้ออกาสบุคคลที่มีปัญหาทางการเงินหลุดพ้นจากหนี้สินและเริ่มต้นชีวิตใหม่ หากแต่การนำไปใช้ในแต่ละประเทศจะแตกต่างกันไป ซึ่งผู้เขียนจึงได้ทำการศึกษาแนวคิดในการปลดล้มละลายของกฎหมายต่างประเทศบางประเทศ โดยได้ทำการศึกษาแนวคิดในการปลดจากล้มละลายของประเทศอังกฤษ และประเทศออสเตรเลีย ดังนี้

2.1.1 ประเทศอังกฤษ

กฎหมายล้มละลายได้เข้าสู่ประเทศอังกฤษในช่วงปีคริสต์ศักราช 1542 มีการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการกระทำอันเป็นบุคคลล้มละลาย (Act Against Such Persons As Do Make Bankrupt) โดยกำหนดบังคับใช้เฉพาะลูกหนี้ที่เป็นพ่อค้า และเป็นการฟ้องคดีโดยไม่สมัครใจเพียงอย่างเดียว กฎหมายฉบับนี้ได้บัญญัติลักษณะการกระทำที่ถือว่ามิหนี้สินส่วนตัวและต้องตกเป็นบุคคลล้มละลาย ซึ่งถ้าลูกหนี้ที่เป็นพ่อค้ารายใดมีพฤติกรรมตามที่กฎหมายกำหนด บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลายมีสิทธิที่จะฟ้องคดีต่อ Lord Chancellor เพื่อตั้งคณะกรรมการให้มีอำนาจรวบรวมทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้และขายเพื่อนำเงินมาชำระหนี้คืนแก่เจ้าหนี้ตามจำนวนภาระหนี้ของเจ้าหนี้แต่ละราย หากเจ้าหนี้รายใดไม่ได้รับชำระหนี้เต็มจำนวนหนี้สินนั้น เจ้าหนี้จะเรียกร้องบังคับชำระหนี้ในส่วนที่เหลือจากลูกหนี้ตามกฎหมายอื่นใดที่ก่อสิทธิเรียกร้องเหล่านั้น

แนวคิดกฎหมายล้มละลายในยุคนี้ มีลักษณะที่ต้องการมุ่งจะให้มีการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้และนำมาชำระหนี้คืนแก่เจ้าหนี้ให้ได้มากที่สุด ดังนั้น ลูกหนี้จะถูกบังคับยึดทรัพย์สินทั้งหมดเพื่อชำระหนี้โดยไม่มีทรัพย์สินใดเหลือเลย โดยไม่คำนึงถึงว่าทรัพย์สินนั้นจะเป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพก็จะถูกรวบรวมเข้าสู่กองทรัพย์สินจนกว่าจะชำระหนี้แก่เจ้าหนี้หมดสิ้น ลูกหนี้เหล่านี้จึงไม่สามารถที่จะประกอบอาชีพใดๆ ได้เลย เสมือนเป็นบุคคลที่ตายไปจากระบบเศรษฐกิจ

การค้า เพราะไม่อาจประกอบอาชีพใดๆ ได้ ถือเสมือนว่า “ตายในทางแพ่ง”² แม้กฎหมายล้มละลายฉบับนี้จะมีมาตรการในการจำหน่ายทรัพย์สินของลูกหนี้และแจกจ่ายให้แก่บรรดาเจ้าหนี้อย่างเท่าเทียมกันก็ตาม แต่จะเห็นได้ว่า เนื้อหาส่วนใหญ่คงเน้นไปที่การเก็บรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้เพื่อนำมาชำระคืนแก่เจ้าหนี้ และแม้จะจำหน่ายแจกทรัพย์สินให้แก่เจ้าหนี้จนหมดสิ้นแล้วก็ตาม บุคคลล้มละลายก็ยังไม่พ้นจากความรับผิดชอบทั้งหมดที่มีอยู่ ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีลักษณะมุ่งลงโทษลูกหนี้เป็นสำคัญ ไม่ได้เน้นการให้โอกาสลูกหนี้แต่อย่างใด ลูกหนี้ไม่อาจมีโอกาสดำเนินใหม่ได้เลย

ต่อมาแนวคิดกฎหมายล้มละลายได้มีการเปลี่ยนแปลงไปในช่วงคริสต์ศักราช 1705 โดยสภาพประเทศอังกฤษมีลักษณะเป็นเกาะ บรรดาพ่อค้า นักการเงินการธนาคารต่างๆ ที่ติดต่อกับชายส่วนใหญ่เป็นคนในชาติอังกฤษด้วยกันเอง จึงลดปัญหาในเรื่องการถ่ายเทภาระหนี้สินลงได้บ้าง ประกอบกับเริ่มมีแนวคิด ว่า วิธีจัดการกับบุคคลผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัวเป็นเหตุทำให้บุคคลนั้นไม่สามารถที่จะกลับมาประกอบอาชีพใดๆ ได้อีก และการลงโทษบุคคลต่างๆ ด้วยการประหารชีวิตเป็นการสูญเสียทรัพยากรบุคคล ซึ่งล้วนแต่เป็นพ่อค้าที่มีความสามารถในการประกอบอาชีพค้าขาย โดยเฉพาะ หากต้องกำจัดบุคคลเหล่านี้ออกจากสังคมจะทำให้ผลประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจการค้าได้รับความกระทบกระเทือน รัฐควรมีมาตรการสำหรับคนเหล่านี้ ซึ่งยังมีประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจการค้าอยู่ กฎหมายล้มละลายประเทศอังกฤษจึงได้บัญญัติให้มีการปลดหนี้จากล้มละลายขึ้น (Discharge) โดยต้องได้รับความเห็นชอบจากเจ้าหนี้จำนวนสี่ในห้าของเจ้าหนี้ทั้งหมด คณะกรรมการ และ Lord Chancellor เพื่อปลดหนี้จากล้มละลาย³ และยังสามารถกำหนดให้ลูกหนี้สามารถคงเหลือทรัพย์สินบางอย่างบางประการที่จำเป็นแก่การดำรงชีพไว้ได้ โดยกำหนดเป็นมาตรการเพื่อตอบแทนการให้ความร่วมมือของลูกหนี้ที่ยอมเปิดเผยข้อมูลทั้งหมดและยอมสละทรัพย์สินเพื่อชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ พร้อมทั้งปฏิบัติตามที่กฎหมายล้มละลายกำหนด นอกจากนี้ยังสร้างแรงจูงใจให้กับลูกหนี้เพิ่มขึ้นไปอีกด้วยการตอบแทนคืนให้ลูกหนี้ในอัตราร้อยละ 5 ของมูลค่าทรัพย์สินที่ลูกหนี้รวบรวมมาในคดีเพื่อประโยชน์ต่อเจ้าหนี้ ในทางตรงกันข้าม หากพ่อค้าที่เป็นลูกหนี้รายใดไม่ให้ความร่วมมือในการรวบรวมทรัพย์สินเพื่อชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ในคดี หรือมีพฤติกรรมที่ส่อไปในทางทุจริต อาจจะได้รับบทลงโทษอย่างรุนแรงถึงขั้นตัดสินประหารชีวิต กฎหมายได้บัญญัติพฤติกรรมที่ไม่สมควรของลูกหนี้ที่จะเป็นเหตุให้ลูกหนี้ไม่หลุดพ้นจากหนี้ไว้ด้วย โดยบทบัญญัติดังกล่าวยังคงมีปรากฏมาจนถึงปัจจุบัน การปลดหนี้จากล้มละลายนี้ให้โอกาสแก่ลูกหนี้ได้หลุดพ้นจากภาระหนี้ที่เกิดขึ้นก่อนถูกฟ้องล้มละลาย หากลูกหนี้ได้ให้ความร่วมมือกับ

² คณะผู้วิจัยฝ่ายจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: คณะผู้วิจัยฝ่ายศาลล้มละลายกลาง. บทบาทของกฎหมายล้มละลายและศาลล้มละลายต่อระบบเศรษฐกิจไทย เสนอศาลล้มละลายกลาง. หน้า 25.

³ Fiona Tolmie. Op.cit. p. 36.

เจ้าหนี้ในการรวบรวมทรัพย์สินของตนเพื่อชำระหนี้คืนให้แก่บรรดาเจ้าหนี้ ทำให้ลูกหนี้มีโอกาสเริ่มต้นใหม่ในทางการเงินได้ แนวคิดนี้มุ่งหวังเพื่อจะให้การรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด⁴ เห็นได้ว่ากฎหมายล้มละลายของอังกฤษในบทบัญญัติเรื่องการปลดจากล้มละลาย นอกจากต้องคำนึงถึงความสุจริตของลูกหนี้แล้ว ยังต้องคำนึงถึงความร่วมมือของลูกหนี้ด้วย (Debtor cooperation theory) ซึ่งเป็นหลักที่ทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้สิน หากลูกหนี้ให้ความร่วมมือในการจัดการทรัพย์สิน การนำหลักการนี้มาใช้ทำให้มีทรัพย์สินส่งเข้ามายังกองทรัพย์สินเพิ่มมากขึ้น โดยได้นำหลักการให้ลูกหนี้เริ่มต้นใหม่ (Fresh Start) เพื่อเป็นรางวัลให้แก่ลูกหนี้ที่ให้ความร่วมมือในการจัดการทรัพย์สิน (to be a reward for debtors who cooperated in the administration of their estates) โดยได้วางบทลงโทษทางอาญาไว้ด้วย เพื่อลงโทษลูกหนี้ที่ไม่ให้ความร่วมมือ ลูกหนี้ที่เป็นพ่อค้าจะได้รับปลดจากหนี้สินทั้งปวงที่มีอยู่ในเวลาดล้มละลาย หากเขายอมส่งมอบทรัพย์สินที่มีอยู่ทั้งหมดเข้าสู่กองทรัพย์สิน อย่างไรก็ตาม ก็ได้ระมัดระวังและใส่ใจกับปัญหาลูกหนี้ทุจริตด้วย ดังนั้น จึงเป็นการพิจารณาหลักการ 2 ประการประกอบกัน นอกจากจะเป็นรางวัลให้ลูกหนี้ที่ให้ความร่วมมือแล้ว ยังเป็นรางวัลให้กับลูกหนี้ผู้สุจริตอีกด้วย

กฎหมายล้มละลายในยุคนี้ได้เริ่มผ่อนคลายความรุนแรงลงบ้างเพราะบทบัญญัติว่าด้วยการปลดหนี้ล้มละลายได้ให้ลูกหนี้มีโอกาสหลุดพ้นจากภาระหนี้ทั้งหลายที่เกิดขึ้นก่อนถูกฟ้องล้มละลาย เมื่อลูกหนี้ได้ให้ความร่วมมือในการรวบรวมทรัพย์สินของตนเพื่อชำระหนี้คืนเจ้าหนี้ ทำให้ลูกหนี้ได้มีโอกาสเริ่มต้นใหม่ในทางการเงิน (Fresh Start) เพียงแต่แนวคิดนี้ระแ่มุ่งหวังเพื่อให้การรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเท่านั้น เพราะเมื่อลูกหนี้ไม่ให้ความร่วมมือโทษที่ได้รับอยู่ในขั้นรุนแรง แต่กฎหมายล้มละลายในยุคนี้ยังมีได้คำนึงถึงหลักมนุษยธรรมหรือสิทธิใดๆ หรือแม้กระทั่งการฟ้องคดีล้มละลายก็กำหนดให้สิทธิแก่เจ้าหนี้เพียงฝ่ายเดียว (Involuntary)

กระบวนการที่จะต้องได้รับความเห็นชอบเพื่อให้สามารถปลดหนี้จากล้มละลายได้นี้ยังคงมีอยู่จนกระทั่งปี 1842 โดยในปี 1842 ได้โอนอำนาจในการปลดหนี้จากล้มละลายไปให้ศาล จากนั้นในปี 1849 รัฐสภาก็พยายามที่จะแยกความแตกต่างระหว่างลูกหนี้ที่สมควรได้รับการปลดจากล้มละลายออกเป็น 3 ประเภท คือ ผู้บริสุทธิ์ ผู้ที่ประสบโชคไม่ดี และผู้ที่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย ส่วนการปลดจากล้มละลายโดยอัตโนมัติเริ่มมีในปี 1976⁵

⁴ คณะผู้วิจัยฝ่ายจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: คณะผู้วิจัยฝ่ายศาลล้มละลายกลาง. เล่มเดิม. หน้า 26.

⁵ Fiona Tolmie. Op.cit. p. 36.

กฎหมายล้มละลายที่ใช้บังคับแต่เฉพาะกับพ่อค้าเท่านั้น ไม่เป็นธรรม เพราะเฉพาะแต่พ่อค้าเท่านั้นที่กลายมาเป็นผู้มีหนี้สินส่วนตัวโดยไม่มีความผิดได้ แต่ถ้าเป็นบุคคลซึ่งอยู่ในสถานะอื่นจะไม่ได้รับสิทธิพิเศษครั้งนี้ จึงเห็นได้ว่ากฎหมายที่ใช้บังคับแต่กับเฉพาะพ่อค้าเท่านั้นไม่เหมาะสม เพราะบุคคลที่มีได้เป็นพ่อค้าแต่มีหนี้สินกลับถูกจำคุกเพราะหนี้สินที่ตนมีอยู่⁶

ต่อมาในช่วงปี 1914 เริ่มมีแนวความคิดว่าการล้มละลายไม่ใช่การก่ออาชญากรรมอีกต่อไป แต่เป็นการกระทำที่ต้องมีคำอธิบายต่อสาธารณชน โดยบทบัญญัติใน Bankruptcy Act 1914 ได้แบ่งแยกความแตกต่างระหว่างลูกหนี้ที่ล้มละลายโดยสุจริตแต่ประสบโชคไม่ดี (Misfortune) และลูกหนี้ที่ล้มละลายโดยทุจริต โดยให้อำนาจศาลในการพิจารณาปลดลูกหนี้จากการล้มละลายได้

ในยุคต่อมา เริ่มมีแนวคิดในเรื่องการมีหนี้สินล้นพ้น (Insolvency) ซึ่งหมายถึงการที่ลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้โดยพิจารณาจากจำนวนทรัพย์สินที่ลูกหนี้มีอยู่กับจำนวนหนี้สินของลูกหนี้ หากลูกหนี้มีจำนวนทรัพย์สินมากกว่าหนี้สินแล้วก็ไม่ถือว่าลูกหนี้เป็นบุคคลที่มีหนี้สินล้นพ้นตัว แต่หากลูกหนี้มีหนี้สินมากกว่าจำนวนทรัพย์สินทั้งหมดของตนแล้วจนทำให้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ทั้งหมด ลูกหนี้นั้นก็ถือว่าเป็นบุคคลที่มีหนี้สินล้นพ้นตัว ซึ่งจะเป็นคนละกรณีกับการที่ลูกหนี้ไม่ยอมชำระหนี้เพราะมีเจตนาจงใจหลีกเลี่ยงไม่ยอมชำระหนี้ นั่น ไม่ใช่ไม่มีความสามารถในการชำระหนี้ได้ กฎหมายได้ผ่อนคลายความรุนแรงจากการลงโทษลูกหนี้ เนื่องจากระบบเศรษฐกิจมีความซับซ้อนมากขึ้น การทำธุรกิจการค้าต้องมีความรอบคอบและระมัดระวัง แม้ผู้ประกอบการจะมีความพยายามจัดการต่อธุรกิจเพียงใดก็อาจมีเหตุปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้ธุรกิจเกิดปัญหาขึ้นได้ ในภาวะที่มีการล้มเหลวทางเศรษฐกิจการเงินเพิ่มมากขึ้นทำให้เกิดความเสียหายต่อระบบการเงินได้มากขึ้น จึงเริ่มมีการพัฒนากฎหมายให้มีกฎหมายที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการจัดการกับสภาวะการมีหนี้สินล้นพ้นตัวของลูกหนี้ โดยพัฒนาจากการลงโทษมาสู่การให้อภัย โดยเริ่มมีแนวความคิดที่จะฟื้นฟูลูกหนี้ แต่ยังคงเจตนาธรรมในการรักษาผลประโยชน์ของเจ้าหนี้ทั้งหลายด้วย⁷ นอกจากนี้กฎหมายล้มละลายของอังกฤษฉบับปัจจุบัน (The Insolvency Act 1986) ได้แบ่งแยกบทบัญญัติในส่วนของการล้มละลายของลูกหนี้ที่เป็นบุคคลธรรมดาออกจากลูกหนี้ที่เป็นนิติบุคคลอย่างชัดเจน ซึ่งในทางทฤษฎีการล้มละลายของบุคคลธรรมดาและการล้มละลายของนิติบุคคลนั้นมีสถานะทางกฎหมายแตกต่างกันอย่างมาก โดยการล้มละลายของบุคคลธรรมดานั้นมิได้ทำให้สภาพของบุคคลนั้นสูญสิ้นไป เพียงแต่เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของลูกหนี้บางประการไว้ในระหว่างที่อยู่ในกระบวนการล้มละลาย และอาจมีการจำกัดสิทธิบางประการในการดำรงตำแหน่ง

⁶ Ibid.

⁷ คณะผู้วิจัยฝ่ายจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: คณะผู้วิจัยฝ่ายศาลล้มละลายกลาง. เล่มเดิม. หน้า 27.

หรือดำเนินการบางอย่างเมื่อเสร็จสิ้นจากกระบวนการล้มละลายแล้ว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการปลดปล่อยหนี้ที่พ้นจากหนี้ที่ตนไม่มีโอกาสชำระได้ ให้ความคุ้มครองลูกหนี้ที่สุจริตแต่ประสบโชคไม่ดี และลงโทษลูกหนี้ที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้เพราะความทุจริตของตน ส่วนการล้มละลายของนิติบุคคลนั้นจะมีผลให้นิติบุคคลต้องสิ้นสุดสถานะทางกฎหมายไปอย่างสิ้นเชิงด้วยการเลิกกิจการ (winding up)⁸

แม้ว่ากฎหมายล้มละลายจะมีจุดประสงค์หลักในการต้องการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้เพื่อนำมาแบ่งเฉลี่ยให้แก่เจ้าหนี้ทั้งหลายให้ได้มากที่สุดก็ตาม แต่แนวคิดในปัจจุบันเริ่มเห็นความสำคัญของการฟื้นฟูให้บุคคลที่มีหนี้สินล้นพ้นตัวสามารถกลับไปสู่สถานะเดิมอีกครั้งเพื่อให้บุคคลเหล่านั้นได้มีโอกาสเริ่มต้นใหม่ (Fresh Start) โดยไม่จำเป็นต้องรับภาระหนี้เดิมอันเป็นเหตุให้ล้มละลาย แนวความคิดนี้เริ่มมีบทบาทมากขึ้นในปัจจุบัน โดยในกฎหมายล้มละลายของอังกฤษ (The Insolvency Act 1986) ต้องการเปิดโอกาสให้ลูกหนี้ที่สุจริตเริ่มต้นใหม่โดยให้สามารถร้องขอให้ตนเป็นบุคคลล้มละลายหรือร้องฟื้นฟูได้ เพื่อหลังจากที่หลุดพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลายหรือการฟื้นฟูสำเร็จแล้ว จะได้สามารถกลับไปสู่สถานะเดิม หรือแม้แต่ในกรณีที่ลูกหนี้ถูกร้องขอให้ล้มละลายโดยไม่ใช่ด้วยความสมัครใจก็ตาม ถ้าหากลูกหนี้ผู้นั้นเป็นผู้สุจริตตามกฎหมายล้มละลายก็เปิดโอกาสให้หลุดพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลาย และทำให้บรรดาหนี้สินแต่เดิมที่มีอยู่หมดไปด้วยเพื่อให้สามารถเริ่มต้นใหม่ได้

ทั้งนี้ การให้โอกาสลูกหนี้เริ่มต้นใหม่ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ **J.H. Thompson** นักกฎหมายล้มละลายของอังกฤษซึ่งเห็นว่า วัตถุประสงค์หลักของกฎหมายล้มละลายมีดังต่อไปนี้⁹

1. เพื่อให้หลักประกันความยุติธรรมในการแบ่งทรัพย์สินของลูกหนี้ในระหว่างเจ้าหนี้ตามสิทธิของเจ้าหนี้ที่มีต่อลูกหนี้โดยเสมอภาค
2. เพื่อปลดปล่อยความรับผิดชอบของลูกหนี้ที่มีต่อบรรดาเจ้าหนี้ และให้โอกาสลูกหนี้ได้เริ่มต้นใหม่ (To make a fresh start) อย่างอิสระปราศจากภาระในหนี้สินของตน
3. เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของเจ้าหนี้และสาธารณชน โดยการตรวจสอบการกระทำของลูกหนี้ในกิจการ และบังคับให้ลูกหนี้ได้รับการลงโทษ ในกรณีที่ฉ้อฉล หรือกระทำความผิดเกี่ยวกับกิจการของตน

⁸ สุธีร์ ศุภนิคย์ และคณะ. (2547). ระบบกฎหมายล้มละลายในประเทศไทย. หน้า 100-101.

⁹ J.H.Thompson. (1972). *The Principle of Banruptcy Law*. p. 1.

2.1.2 ประเทศออสเตรเลีย

ประเทศออสเตรเลียได้บัญญัติวัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลายว่า เพื่อให้มีการจัดสรรผลประโยชน์ที่ได้จากการจำหน่ายทรัพย์สินของลูกหนี้ให้กับเจ้าหนี้อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกัน (ขึ้นอยู่กับประเภทของหลักทรัพย์และลำดับความสำคัญของเจ้าหนี้ที่กำหนดไว้ตามกฎหมายหรือ ตามสัญญา) และเพื่อให้มีการสอบสวนพฤติกรรมของลูกหนี้ และสาเหตุของการล้มละลาย ตลอดจนตรวจสอบว่ามีการกระทำใดที่เป็นการให้เปรียบหรือฉ้อฉล หรือมีการปิดบังซ่อนเร้นเกี่ยวกับทรัพย์สินอันอาจนำมาชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้ได้ และเพื่อช่วยในการแก้ไขปัญหาความมีหนี้สินล้นพ้นตัวของลูกหนี้ โดยการชำระหนี้ทั้งหมดหรือบางส่วน และ/หรือการปลดหนี้ เพื่อให้ลูกหนี้สามารถปลดจากการเป็นบุคคลล้มละลายและกลับมาเริ่มดำเนินธุรกิจใหม่ได้¹⁰

กฎหมายล้มละลายของประเทศออสเตรเลียได้บัญญัติว่า “บุคคลที่ไม่มีฐานะหนี้สินล้นพ้นตัว หมายถึง บุคคลนั้นสามารถชำระหนี้ที่ถึงกำหนดได้ตามจำนวน” และ “บุคคลที่มีหนี้สินล้นพ้นตัว คือ บุคคลที่ไม่มีความสามารถชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้เมื่อครบกำหนดชำระได้”¹¹ โดยในการพิสูจน์ว่าบุคคลมีหนี้สินล้นพ้นตัวหรือไม่นั้น จะพิจารณาจากความสามารถในการจ่ายหนี้เมื่อหนี้ครบกำหนด¹² หรือเป็นการดูจากกระแสเงินสดของลูกหนี้ ซึ่งไม่ใช่การเปรียบเทียบหนี้สินต่อสินทรัพย์¹³ เมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ที่ถึงกำหนด จึงต้องเข้าสู่กระบวนการล้มละลาย ซึ่งลูกหนี้อาจขอล้มละลาย โดยสมัครใจเพื่อตนเองจะได้ใช้กระบวนการปลดจากล้มละลายได้หลุดพ้นจากหนี้สินต่อไป ทั้งนี้ ในสภาพความเป็นจริงของสังคมพบว่า มีลูกหนี้ส่วนหนึ่งที่ไม่ยอมชำระหนี้เมื่อถึงกำหนด ทั้งที่ตนมีความสามารถที่จะจ่ายได้แต่ตั้งใจที่จะไม่จ่าย¹⁴ เพื่อให้ตนเองถูกฟ้องล้มละลาย หรือตนเองจะได้ยื่นขอล้มละลายเสียจากการศึกษาของคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายออสเตรเลีย¹⁵ พบว่ามีลูกหนี้บางคน ไม่ได้ประสบปัญหาล้มเหลวในทางการเงิน แต่กลับเลือกที่จะเป็นบุคคลล้มละลายด้วยเหตุผลต่างๆ เช่น ต้องการจะ

¹⁰ ไพรัชวอเตอร์เฮาส์ คูเปอร์ส์ เอฟ เอ เอส. (2545). “การจัดการลูกหนี้ที่มีฐานะหนี้สินล้นพ้นตัว เปรียบเทียบแนวทางการจัดการระหว่างประเทศไทยกับประเทศออสเตรเลีย.” (เอกสารในการอบรมโครงการเพิ่มประสิทธิภาพเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์แห่งกรมบังคับคดีและสำนักฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้). หมวด 2, บทที่ 2, หน้า 1.

¹¹ แหล่งเดิม. หมวดที่ 2 บทที่ 1 หน้า 1.

¹² The Bankruptcy Act 1966. Section 5. Interpretation of Insolvent “A person is insolvent if the person is unable to pay all the person’s debts when they become due and payable”.

¹³ ไพรัชวอเตอร์เฮาส์ คูเปอร์ส์ เอฟ เอ เอส. แหล่งเดิม. หมวดที่ 2, บทที่ 1, หน้า 1.

¹⁴ R.B.Vermeesch and K E Lindgren. (1992). **Business Law of Australia**. p. 1067.

¹⁵ ITSA. Reforms to the Bankruptcy Act. [On line]. Available from : www.bankreforms.html.

หลีกเลี่ยงไม่ยอมชำระเงินแก่บุคคลอื่น อันเนื่องมาจากมีข้อพิพาทเรื่องสินค้าและบริการที่ได้รับหรือ ปฏิเสธสามีหรือภรรยาของตนถึงข้อตกลงเรื่องสินสมรส ค่าเลี้ยงดู ในศาลครอบครัว หรือไม่ยอมชำระหนี้กับจำนวนหนี้เพียงแค่ \$100 เป็นต้น คณะกรรมการดังกล่าวเห็นว่า การใช้เหตุผลต่างๆ เหล่านี้ เพื่อจะทำให้ตนเองกลายเป็นบุคคลล้มละลายนั้น เป็นการใช้ที่ผิดระบบของกฎหมายล้มละลาย

คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายของออสเตรเลีย ยังได้แสดงความเห็นอีกว่ามีบุคคลล้มละลายเป็นจำนวนมากที่เป็นเหยื่อแห่งความโชคร้าย และปรากฏต่อคณะกรรมการว่า บุคคลเหล่านั้นควรจะได้รับ การปลดจากล้มละลาย โดยให้ได้รับความเสียหายและเสียค่าใช้จ่ายให้น้อยที่สุด ในทางกลับกัน บุคคลล้มละลายที่ทุจริตก็ไม่สมควรจะได้รับการปลดจากล้มละลาย ยกเว้นภายใต้เงื่อนไขที่เข้มงวดบางประการ¹⁶ ซึ่ง Rosalind Mason นักกฎหมายได้แสดงความเห็นสนับสนุนไว้อย่างชัดเจนว่า ความสำคัญของการปลดจากล้มละลาย คือ ให้ลูกหนี้ผู้ล้มละลายได้หลุดพ้นจากหนี้สินที่พิสูจน์ได้ และให้โอกาสในการเริ่มต้นใหม่ (Fresh Start)¹⁷ หากลูกหนี้ไม่ได้กระทำผิดใด เขาก็สามารถปลดจากล้มละลายโดยเร็วที่สุด ซึ่งจะต้องมีการตรวจสอบพฤติกรรมของเขาด้วยว่าเหมาะสมประการใด ในทางตรงกันข้ามผู้ที่กระทำผิดโดยมิชอบด้วยกฎหมายก็สมควรถูกลงโทษอย่างหนักหรือเบาตามสภาพพฤติกรรมที่ได้กระทำ¹⁸ ดังนั้น กฎหมายล้มละลายออสเตรเลียจึงได้วางแนวทางให้ลูกหนี้ที่สุจริตกับลูกหนี้ที่ทุจริตใช้วิธีการปลดจากล้มละลายแตกต่างกันไปเป็น 3 วิธี พิจารณาได้จากการที่กฎหมายวางหลักเกณฑ์ให้ลูกหนี้ที่สุจริตสามารถใช้วิธีปลดจากล้มละลายเร็วกว่าปกติ ลูกหนี้ที่ทุจริตเล็กน้อยจะขยายระยะเวลาปลดจากล้มละลายเป็น 5 ปี หรือ 8 ปี ในขณะที่ลูกหนี้ที่ทุจริตมีพฤติกรรมร้ายแรง จะต้องร้องขอต่อศาลให้ปลดจากล้มละลายเท่านั้น

กฎหมายล้มละลายของออสเตรเลียมีวัตถุประสงค์หลักทั้งคุ้มครองลูกหนี้คุ้มครองเจ้าหนี้ และสังคมส่วนรวม เช่นเดียวกัน ทำให้บทบัญญัติเรื่องการปลดจากล้มละลายวางหลักเกณฑ์ให้ลูกหนี้สามารถปลดจากล้มละลายโดยอัตโนมัติได้เมื่อถึงกำหนดเวลาที่แน่นอน (Automatic Discharge) ถ้าลูกหนี้เป็นผู้สุจริตและมีลักษณะพิเศษตามที่กฎหมายกำหนด ก็ยังสามารถปลดจากล้มละลายได้เร็วขึ้นอีก (Early Discharge) โดยกฎหมายไม่ลืมหูลืมตาที่จะวางข้อกำหนดให้มีระบบการคัดค้านไม่ให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้สิน เพื่อเป็นการคุ้มครองเจ้าหนี้ และยังเป็น การ

¹⁶ The Law Reform Commission, Report No. 45 General Insolvency Inquiry. Clause 542. p. 227

[Online], Available from www.alrc.gov.au/publications/final_report.html.

¹⁷ Rosalind Mason. (1999). "Oversea Dimension; What can Canada and The United States learn from other Countries: Consumer Bankruptcies: An Australia Perspective." *Osgoode Hall Law Journal*, 37, 449. p. 13.

¹⁸ R. B. Vermeesch and K. E. Lindgren. Op.cit. p. 1069.

คุ้มครองประโยชน์สังคมส่วนรวมด้วย ไม่ให้ลูกหนี้ก่อความเสียหายด้วยการเป็นหนี้แล้วแก่งล้มละลายเพื่อให้หลุดพ้นจากหนี้สิน บทกฎหมายจึงมีลักษณะผสมผสานจุดมุ่งหมายทั้งสามประการไว้ด้วยกัน และวางแนวทางให้ลูกหนี้ที่สุจริตและทุจริต สามารถปลดจากล้มละลายได้ซ้ำเร็ว ยากง่ายต่างกันไป

ทั้งนี้ การปลดจากล้มละลายและให้ลูกหนี้ผู้ล้มละลายได้หลุดพ้นจากหนี้สินที่พิสูจน์ได้ และให้โอกาสในการเริ่มต้นใหม่ (Fresh Start) ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ **Margaret L. Barron** นักกฎหมายออสเตรเลียซึ่งเห็นว่า กฎหมายล้มละลายมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ดังนี้¹⁹

- 1) ช่วยเหลือลูกหนี้ให้ได้รับโอกาสในการเริ่มต้นใหม่ (To make a fresh start) ด้วยการหลุดพ้นจากหนี้สินที่มีต่อเจ้าหนี้
- 2) คุ้มครองเจ้าหนี้ในกรณีลูกหนี้จำหน่ายทรัพย์สินไป และให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้จากกองทรัพย์สินของลูกหนี้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด
- 3) คุ้มครองสังคมโดยรวม ไม่ให้รับความเดือดร้อนจากการก่อหนี้ที่ไม่อาจชำระของลูกหนี้อีกต่อไป การให้โอกาสลูกหนี้เริ่มต้นชีวิตใหม่ ยังมีประโยชน์ต่อสังคมโดยส่วนรวมอีกทางหนึ่ง

2.1.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา

รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา²⁰ ได้ยินยอมให้รัฐบาลกลางมีสิทธิวางระเบียบและควบคุมคดีล้มละลาย อานาจนีได้มีการปฏิบัติเป็นครั้งแรกใน ค.ศ. 1800 เมื่อรัฐสภาได้ผ่านรัฐบัญญัติล้มละลายซึ่งร่างขึ้นตามแบบอย่างกฎหมายล้มละลายของประเทศอังกฤษ และถูกจำกัดเวลาให้ใช้ได้เพียง 5 ปี แต่เมื่อถึง ค.ศ. 1803 ก็ถูกยกเลิกไป ประเทศจึงปราศจากกฎหมายล้มละลายจนถึง ค.ศ. 1841 รัฐบัญญัติล้มละลายฉบับที่ 2 ก็ได้ออกใช้บังคับ กฎหมายฉบับนี้ร่างขึ้นตามแบบอย่างของต่างประเทศ และเพิ่มเติมหลักเบื้องต้นที่แท้จริงของกฎหมายล้มละลาย แต่ก็มีอายุการใช้ในเวลาอันสั้นเช่นเคย กล่าวคือ เมื่อถึง ค.ศ. 1843 ก็ถูกยกเลิกไปด้วยเหตุผลทางการเมือง ครั้นถึง ค.ศ. 1867 รัฐบัญญัติล้มละลายฉบับที่ 3 จึงได้ประกาศใช้ และใช้บังคับได้เพียง 11 ปี ก็พบว่า เป็นกฎหมายที่ประสบความสำเร็จล้มเหลวในการบังคับใช้ เพราะบทบัญญัติแห่งกฎหมายฉบับนี้เปิดช่องให้ลูกหนี้ล้มละลายได้อย่างง่ายดายเกินไป ประกอบทั้งลูกหนี้ยังยากที่จะหลุดพ้นจากหนี้สินอีกด้วย

¹⁹ Margaret L. Barron. (1993). **Fundamentals of Business Law**. p. 564.

²⁰ ภูมิ โชคเหมาะ. (2548). เอกสารประกอบการบรรยาย LA 729 กฎหมายล้มละลายเปรียบเทียบ (Comparative Bankruptcy Law). หน้า 100-102.

กฎหมายล้มละลายของสหรัฐอเมริกาฉบับเดิม ได้แก่รัฐบัญญัติล้มละลาย ค.ศ. 1898 ซึ่งมีการแก้ไขเพิ่มเติมตลอดมา โดยมีร่างกฎหมายที่สำคัญคือ ร่างพระราชบัญญัติแซนด์เลอร์ (The Chandler Bill) ซึ่งได้ผ่านรัฐสภาเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน ค.ศ. 1938 และมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 21 กันยายน ในปีเดียวกัน ร่างพระราชบัญญัติแซนด์เลอร์ เป็นกฎหมายซึ่งบัญญัติไว้อย่างละเอียด มีหลักเกณฑ์และกินความกว้าง

ร่างรัฐบัญญัติแซนด์เลอร์ได้ใช้บังคับตลอดมาตั้งแต่ปี 1938 แต่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมครั้งหนึ่งหรือมากกว่านั้น ซึ่งมีได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างโดยทั่วไปของกฎหมายแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม ใน ค.ศ. 1973 รัฐสภาได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเพื่อศึกษากระบวนการทางล้มละลาย เรียกว่า คณะกรรมการล้มละลาย ซึ่งได้เสนอกฎหมายล้มละลายฉบับใหม่ที่สมบูรณ์แบบ ใน ค.ศ. 1974 ที่ประชุมคณะผู้พิพากษาศาลล้มละลายแห่งชาติได้สนองตอบร่างรัฐบัญญัติของคณะกรรมการด้วยร่างกฎหมายอีกฉบับหนึ่ง ร่างกฎหมายทั้งสองฉบับนี้มีหลักการที่คล้ายคลึงกัน คือต้องการที่จะเพิ่มอำนาจของผู้พิทักษ์ทรัพย์ (Trustee) ในการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ให้มากขึ้น ซึ่งในขั้นที่สุดเมื่อ ค.ศ. 1978 รัฐสภาได้ผ่านรัฐบัญญัติล้มละลาย (1978) อันเป็นกฎหมายล้มละลายที่สมบูรณ์ที่สุดของสหรัฐอเมริกา โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 2 ประการ คือ ให้เจ้าหนี้ทั้งหลายได้รับการปฏิบัติที่เป็นธรรมและเท่าเทียมกันในการจัดสรรแบ่งปันทรัพย์สินของลูกหนี้ กับให้ลูกหนี้ที่สุจริต (Honest debtor) ได้รับโอกาสในการเริ่มต้นชีวิตใหม่ รวมทั้งมีบทบัญญัติที่ว่าด้วยการฟื้นฟูกิจการ (Reorganizations) ใน Chapter 11 จึงเรียกว่าเป็นกฎหมายปฏิรูปการล้มละลาย (The bankruptcy reform Act) กฎหมายอนุญาตให้คดีล้มละลายเริ่มต้นในศาลได้ 2 ประเภท คือ

1) คดีล้มละลายโดยสมัครใจ ไม่ว่าจะลูกหนี้เป็นบุคคลธรรมดา หรือห้างหุ้นส่วนบริษัท หรือนิติบุคคลที่จัดการชำระบัญชีก็ตาม ยกเว้นลูกหนี้ 5 ประเภทคือ 1) กิจการรถไฟ 2) หน่วยงานของรัฐ 3) ธนาคาร 4) สมาคมเพื่อการออมทรัพย์และกู้ยืมเงิน 5) บริษัทประกันภัย กรณีล้มละลายโดยสมัครใจนี้ไม่จำเป็นที่ลูกหนี้จะต้องเป็นบุคคลล้มละลาย เพียงแต่ลูกหนี้มีหนี้สินมาก และต้องการยุติหนี้สินเหล่านั้นก็สามารถยื่นคำร้องขอได้

2) คดีล้มละลายโดยไม่สมัครใจ อันเป็นการฟ้องร้องลูกหนี้ซึ่งมีหนี้สินอย่างน้อย 5,000 เหรียญสหรัฐให้ล้มละลาย ยกเว้นลูกหนี้ 5 ประเภทดังกล่าวข้างต้น รวมทั้งลูกหนี้ที่เป็นเกษตรกร และบริษัทสาธารณกุศล

กฎหมายล้มละลายของสหรัฐอเมริกาในช่วงปีคริสต์ศักราช 1800 กฎหมายล้มละลายบัญญัติเพื่อให้เป็นเครื่องมือเจ้าหนี้ในการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ แต่ลูกหนี้จะได้รับความคุ้มครองมากขึ้นด้วยการปลดภาระหนี้ให้ลูกหนี้ได้มีโอกาสเริ่มต้นใหม่ในทางการเงิน (Fresh Start) ด้วยเหตุผลของความมีมนุษยธรรม ในขณะที่เจ้าหนี้เริ่มพบว่า การจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ตาม

กระบวนการล้มละลายที่เป็นอยู่ เจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้คืนในอัตราส่วนที่น้อยกว่าที่เป็นหนี้กันจริง และลูกหนี้ก็ตกอยู่ในภาวะมีหนี้สินล้นพ้นตัวอย่างไร้ความหวังที่จะได้มีโอกาสเริ่มต้นใหม่หรือหลุดพ้นจากภาวะล้มละลายได้

ในช่วงศตวรรษที่ 18 ได้มีกฎหมายของรัฐต่างๆ เกิดขึ้นเพื่อคุ้มครองลูกหนี้ทุกประเภทจากเจ้าหนี้ทั้งหลายไม่เฉพาะแต่เพียงลูกหนี้ในทางธุรกิจเท่านั้น เรียกว่า “Insolvency Acts” โดยมีบทบัญญัติที่ปลดปล่อยลูกหนี้จากโทษจำคุก และยังได้รับโอกาสในการปลดภาระหนี้ทั้งหลาย จะเห็นได้ว่าแนวคิดของกฎหมายล้มละลายได้เปลี่ยนไป จากระบบลงโทษมาเป็นระบบการให้อภัย โดยเริ่มให้โอกาสลูกหนี้เริ่มต้นใหม่ในทางการเงิน ด้วยการปลดภาระหนี้ให้ลูกหนี้ แม้ว่าในช่วงแรกจะเป็นไปเพื่อจูงใจให้ลูกหนี้อยอมมอบทรัพย์สินที่ซุกซ่อนอยู่เพื่อชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ จนกระทั่งการให้โอกาสลูกหนี้ได้เริ่มต้นใหม่ในทางการเงิน มิใช่เพื่อมุ่งหวังจูงใจให้ลูกหนี้ให้ความร่วมมือเท่านั้น แต่เริ่มคำนึงถึงหลักความมีมนุษยธรรมและให้ความคุ้มครองลูกหนี้มากขึ้น

ทั้งนี้ปัจจุบันกฎหมายล้มละลายของสหรัฐอเมริกามีเป้าหมายและหลักการดังนี้²¹

1) Fresh Start อันหมายถึงการกำหนดเป้าหมายของกฎหมายล้มละลายไว้อย่างชัดเจน คือการให้โอกาสลูกหนี้ได้ตั้งต้นใหม่หรือเริ่มต้นชีวิตใหม่ โดยการปลดพันธะหรือลดหนี้ที่จ่ายไม่ไหวอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

- 2) ปกป้องลูกหนี้จากเจ้าหนี้ที่ใช้วิธีการที่ไม่ชอบในการทวงหนี้
- 3) ปกป้องเจ้าหนี้จากลูกหนี้ที่นำทรัพย์สินไปถ่ายโอน หรือทำให้เสื่อมค่า
- 4) ดำเนินการแบ่งชำระหนี้ให้เจ้าหนี้ทุกคนอย่างยุติธรรมและรวดเร็ว
- 5) รักษาความสัมพันธ์ระหว่างลูกหนี้และเจ้าหนี้ต่อไป

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและหลักการข้างต้น กฎหมายสหรัฐอเมริกาได้กำหนดกระบวนการไว้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกฎหมาย โดยใช้กระบวนการที่เรียกว่า การหยุดพักชำระหนี้โดยอัตโนมัติ หรือ “Automatic Stay” ซึ่งหมายถึง การทวงหนี้ การยึดทรัพย์ การคิดดอกเบี้ย การขายทรัพย์สินทุกอย่างจากทุกฝ่าย โดยเจ้าหนี้และลูกหนี้ต้องหยุดหมดชั่วคราว ทั้งนี้เพื่อว่ากระบวนการฟื้นฟูกิจการหรือขายทรัพย์สินเพื่อแบ่งเฉลี่ยจ่ายเจ้าหนี้จะได้เริ่มต้นได้

²¹ กมล กมลตระกูล. (2550, 13 สิงหาคม). ภูมิคุ้มกันคอร์รัปชัน. สืบค้นเมื่อ 18 เมษายน 2552.

2.1.4 ประเทศสิงคโปร์

ระบบกฎหมายของประเทศสิงคโปร์นั้นมีความเป็นมาที่สืบเนื่องมาจากช่วงเวลาที่ถูกเป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษ²² ระบบกฎหมายของประเทศสิงคโปร์จึงมีรากฐานอย่างเข้มแข็งภายใต้ระบบกฎหมายจารีตประเพณีของประเทศอังกฤษ นอกจากนี้ กระบวนการในการดำเนินการใช้กฎหมายของประเทศสิงคโปร์ เช่น ระบบการพิจารณาคดี โครงสร้างและระบบสถาบันศาล ก็เป็นรูปแบบเดียวกันกับประเทศอังกฤษ

แม้ระบบกฎหมายจารีตประเพณีของประเทศอังกฤษจะมีอิทธิพลอย่างมากต่อระบบกฎหมายของประเทศสิงคโปร์ก็ตาม แต่ประเทศสิงคโปร์ก็ยังมีระบบกฎหมายที่เป็นของตัวเอง โดยเฉพาะ โดยในส่วนกฎหมายล้มละลายนั้น ประเทศสิงคโปร์ได้แยกกฎหมายล้มละลายออกเป็น 2 ฉบับ โดยกรณีบุคคลธรรมดาจะบัญญัติไว้ใน Bankruptcy Act มาตรา 20 ส่วนกรณีนิติบุคคลจะบัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยบริษัท (Companies Act) มาตรา 50

กฎหมายล้มละลายของประเทศอังกฤษได้เข้ามามีบทบาทในประเทศสิงคโปร์ ในปี ค.ศ. 1848 แต่ต่อมาในปี ค.ศ. 1888 ประเทศสิงคโปร์ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบกฎหมายล้มละลายครั้งสำคัญ ถึงอย่างไรก็ตาม ก็ยังมีบทบัญญัติกฎหมายล้มละลายของประเทศอังกฤษที่ประเทศสิงคโปร์ได้รับอิทธิพลมากกว่า 100 ปี ภายหลังจากประเทศสิงคโปร์ประกาศอิสรภาพ ประเทศสิงคโปร์ได้มีพัฒนาการเกี่ยวกับด้านการเงินและธุรกิจจนถึงปัจจุบันนี้และการพัฒนาเพิ่มมากขึ้นดังกล่าว ทำให้กฎหมายล้มละลายในส่วนที่เกี่ยวกับบุคคลธรรมดาเสื่อมและไม่ก้าวทันต่อชีวิตในปัจจุบัน เมื่อรัฐสภาของประเทศสิงคโปร์ได้ทำการปฏิรูปเพื่อจะแก้ไขกฎหมายล้มละลายในปี ค.ศ. 1990 ซึ่งหลาย ๆ ความรู้สึกต่างรู้สึกว่าเป็นการเน้นเข้าไปกว่าที่จะได้มีการแก้ไขกฎหมายล้มละลายดังกล่าว

พระราชบัญญัติล้มละลาย 1995 ของประเทศสิงคโปร์มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 1995 นอกจากนั้นได้มีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมในปี ค.ศ. 1999 โดยแนวทางของรัฐบาลประเทศสิงคโปร์ได้พยายามที่จะส่งเสริมสนับสนุนผู้ประกอบการทางธุรกิจโดยสร้างวัฒนธรรมให้มีการคิดวางแผนสิ่งๆ นำไปสู่ความเสี่ยงในทางธุรกิจ โดยมีการอบรมและส่งเสริมความคิดให้มีความอดทนอดกลั้นต่อความล้มเหลวในการประกอบธุรกิจ การเปลี่ยนวัตถุประสงค์เป็นส่งเสริมและสนับสนุนให้กระบวนการล้มละลายมีทางเลือก มีกระบวนการปลดจากล้มละลายในภาวะที่เหมาะสม และทำให้บุคคลล้มละลายสามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างคุ้มค่ามากที่สุดในการหว่างการล้มละลาย

²² Victor yeo and Pauline gan. (2006). *Insolvency Law in East Asia*. p.375-376.

ประวัติศาสตร์และพัฒนาการกฎหมายล้มละลายของประเทศสิงคโปร์²³ ทั้งกรณีนิติบุคคลและบุคคลธรรมดา บ่งชี้ให้เห็นว่าทัศนคติที่ค่อยๆ เปลี่ยนไป เป็นการช่วยเหลือและเอื้อประโยชน์ลูกหนี้ที่ตกเป็นบุคคลล้มละลาย โดยแรกเริ่มต้นกฎหมายล้มละลายในประเทศสิงคโปร์มุ่งเน้นที่จะช่วยเหลือเจ้าหนี้ให้ได้รับชำระหนี้ ทัศนคติดังกล่าวเริ่มเปลี่ยนไปบางส่วนในเวลาเมื่อไม่นานมานี้ ขณะเดียวกันมีถ้อยคำที่กล่าวไว้ว่า ประเทศที่มีกฎหมายล้มละลายเริ่มที่จะมีแนวคิดที่จะช่วยเหลือและสนับสนุนลูกหนี้ และจากแนวความคิดที่เปลี่ยนไปอย่างช้าๆ เกี่ยวกับทัศนคติและท่าทีที่เริ่มช่วยเหลือสนับสนุนลูกหนี้เริ่มมีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งขณะนั้นดูเหมือนว่า เริ่มจะได้รับความเห็นด้วยกับทัศนคติที่เอื้อประโยชน์แก่ลูกหนี้ที่ล้มละลาย และยอมรับข้อเท็จจริงที่ว่า การประกอบธุรกิจที่ล้มเหลวไม่ใช่เป็นการกระทำที่ผิดสมควรไป คำกล่าวที่บีบคั้นและกดดันนี้เอง ในปี ค.ศ. 1999 จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายล้มละลายดังกล่าวที่ว่า

“ระบบกฎหมายล้มละลายบัญญัติไว้โดยมุ่งเน้นเพื่อที่จะช่วยเหลือบุคคลที่ล้มเหลวทางการเงิน ซึ่งถือว่าเป็นความเสี่ยงตามปกติที่เกิดขึ้นได้ในการประกอบธุรกิจ หรือการบริหารธุรกิจที่ผิดพลาด และบัญญัติเพื่อให้ลูกหนี้มีโอกาสที่เพียงพอในการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ เป็นการให้โอกาสลูกหนี้สำหรับการจัดการแก้ไขปัญหาภาระหนี้สินให้เป็นที่พอใจแก่เจ้าหนี้ นอกจากการเข้าสู่กระบวนการล้มละลาย ซึ่งการล้มละลายควรที่จะเป็นหนทางสุดท้ายหรือผลสุดท้าย ควรที่จะให้โอกาสลูกหนี้ได้เริ่มต้นใหม่ในทางธุรกิจอีกครั้ง การตกเป็นบุคคลล้มละลายไม่ควรที่จะเป็นการตอกย้ำความน่าละอายหรือเป็นตราบาป ความล้มเหลวทางธุรกิจถือเป็นความเสี่ยงซึ่งเป็นเรื่องปกติธรรมดาของการประกอบธุรกิจ”

จะเห็นได้ว่าประเทศสิงคโปร์มีแนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายล้มละลายว่าบุคคลที่ประกอบธุรกิจแล้วล้มเหลวทางการเงินจะต้องตกเป็นบุคคลล้มละลาย มิใช่เป็นผู้กระทำผิดสมควรไป แต่อาจเป็นการบริหารธุรกิจที่ผิดพลาดโดยมิได้ตั้งใจ ซึ่งควรที่จะให้โอกาสบุคคลเหล่านี้ได้มีโอกาสได้เริ่มต้นใหม่ ซึ่งเป็นหลักการให้โอกาสลูกหนี้เริ่มต้นใหม่ทางการเงิน (Fresh Start) เช่นเดียวกับนานาประเทศ และทั้งนี้การปลดล้มละลายตามกฎหมายของประเทศสิงคโปร์ไม่ว่าจะเป็นการปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาล (Discharge by the Court) หรือการปลดล้มละลายโดยหนังสือรับรองของเจ้าพนักงาน (Discharge by certificate of Official Assignee) กำหนดให้เจ้าพนักงานพิจารณาถึงความประพฤติของลูกหนี้ การให้ความร่วมมือของลูกหนี้แก่เจ้าพนักงานในการจัดการทรัพย์สินเป็นจุดสำคัญที่จะให้ลูกหนี้ได้รับการปลดจากล้มละลาย ซึ่งเป็นการนำแนวคิดทฤษฎีความร่วมมือของลูกหนี้มาใช้เป็นหลักในการพิจารณาปลดบุคคลจากล้มละลายด้วย

²³ Ibid. p. 377.

2.2 แนวคิดในการปลดจากล้มละลายตามกฎหมายของประเทศไทย

กฎหมายล้มละลายของประเทศไทยนั้นมีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา โดยรวมอยู่ในกฎหมายลักษณะกู้หนี้ยืมสินได้แยกเป็นกฎหมายลักษณะพิเศษ²⁴ วัตถุประสงค์ก็เพื่อเร่งรัดหนี้สินจากลูกหนี้ยิ่งกว่าเพื่อประโยชน์ในทางการค้า²⁵ จะเห็นว่าในอดีตนั้นวัตถุประสงค์ในการตรากฎหมายล้มละลายก็เพื่อป้องกันผลประโยชน์ของเจ้าหนี้ต่อลูกหนี้ซึ่งไม่สามารถใช้หนี้ได้ เพราะการป้องกันเช่นนี้ทำให้ความเชื่อถือในระหว่างพ่อค้ามั่นคง และทำให้ประเทศนั้นเป็นที่เชื่อถือของประเทศอื่นๆ ด้วย²⁶ ในปัจจุบันนอกจากวัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้ว กฎหมายล้มละลายยังมีวัตถุประสงค์เพื่อจะช่วยเหลือลูกหนี้เหล่านี้ให้มีโอกาสหลุดพ้นจากหนี้สินของตนบางส่วนโดยวิธีการประนอมหนี้ โดยขอปลดจากการล้มละลายหรือโดยยกเลิกการล้มละลาย ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลผู้สุจริตและต้องเป็นหนี้เหล่านั้น มีโอกาสไปตั้งตัวทำมาหากินใหม่ ในขณะที่เดียวกันกฎหมายล้มละลายก็มีบทบัญญัติที่บัญญัติถึงการลงโทษลูกหนี้ที่ทุจริต การลงโทษมีทั้งวิธีการในกฎหมายล้มละลายที่จะไม่อนุญาตหรือไม่ยอมให้ลูกหนี้ที่ทุจริตประนอมหนี้ได้ หรือขอปลดจากการล้มละลายได้ แต่ก็ยังมีบทบัญญัติที่ลงโทษลูกหนี้ในทางอาญาด้วย หากทุจริตเกี่ยวกับการล้มละลาย²⁷

กฎหมายล้มละลายของไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งรวมอยู่ในกฎหมายลักษณะกู้หนี้ยืมสิน คักราช 1278 นั้น ต่อมาได้มีการแก้ไขวิधिพิจารณาเกี่ยวกับเรื่องนี้สิ้นสิ้นพันตัว 3 ครั้ง เพื่อให้มีรูปแบบที่เหมาะสมกับเหตุการณ์ของสังคมในสมัยนั้นๆ ครั้งแรกแก้ไขเมื่อ ร.ศ. 110 เรียกว่าพระราชบัญญัติแก้ไขลักษณะกู้หนี้ยืมสิน ร.ศ. 110 ครั้งที่ 2 เมื่อ ร.ศ. 127 เรียกว่า พระราชบัญญัติล้มละลาย ร.ศ. 127 และครั้งที่ 3 เมื่อ ร.ศ. 130 เรียกว่า พระราชบัญญัติล้มละลาย ร.ศ. 130 ใช้อยู่จนถึงรัชกาลที่ 8 มีการแก้ไขโดยรัฐสภาอีกครั้งหนึ่ง เรียกว่า พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 อันเป็นกฎหมายที่ใช้อยู่จนถึงปัจจุบัน และจากการศึกษาพัฒนาการกฎหมายล้มละลายของไทยแล้ว จะเห็นได้ว่า หลักการปลดจากล้มละลายของไทยมีแนวคิดการให้โอกาสลูกหนี้เริ่มต้นใหม่ตามหลักของต่างประเทศ และมีความเป็นมาที่คล้ายคลึงกัน โดยวัตถุประสงค์หลักในระยะแรกเพื่อป้องกันผลประโยชน์ของเจ้าหนี้ในกรณีลูกหนี้ไม่ใช้หนี้ เป็นการคุ้มครองเจ้าหนี้แต่ฝ่ายเดียว กล่าวคือ ในกรณีที่ลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ ก็สามารถนำตัวลูกหนี้ไปขายเป็นทาสได้เพื่อให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้คืน ต่อมาก็ให้บังคับชำระหนี้ได้เฉพาะทรัพย์สินเท่านั้น ห้ามนำตัวลูกหนี้ไปขายเป็นทาส

²⁴ หลวงสารกิจปริชา. (2507). คำอธิบายกฎหมายลักษณะล้มละลาย. หน้า 7.

²⁵ วิชา มหาคุณ. (2551). คำอธิบายกฎหมายล้มละลายและการฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้. หน้า 17.

²⁶ มองซิเออ เอ. ซี. เลเคเกอร์. (2459). คำอธิบายพระราชบัญญัติลักษณะล้มละลาย. หน้า 1.

²⁷ ปริชา พานิชวงศ์. (2548). คำอธิบายกฎหมายล้มละลาย. หน้า 4.

กฎหมายได้เปลี่ยนแปลงไปตามสถานะเศรษฐกิจของประเทศ ไม่ว่าจะเป็กฎหมายล้มละลายของประเทศไทยหรือต่างประเทศ ต่างก็เริ่มคำนึงถึงความอยู่รอดของลูกหนี้ด้วย ต้องการให้ความคุ้มครองและช่วยเหลือลูกหนี้ให้หลุดพ้นจากหนี้สิน จึงมีวิธีการประนอมหนี้ขึ้น โดยกฎหมายโรมันมีบทบัญญัติวิธีการประนอมหนี้เพื่อป้องกันไม่ให้ลูกหนี้ล้มละลายโดยวิธีการลดจำนวนหนี้และยึดกำหนดเวลาชำระหนี้ ในยุคต่อมาเมื่อการค้าเริ่มเจริญขึ้น มีกิจการต่างๆ ล้มละลายมากขึ้น จึงมีวิธีการปลดจากล้มละลายให้โอกาสลูกหนี้ได้เริ่มต้นใหม่ และยังมีวิธีการประนอมหนี้เพื่อให้กระบวนการล้มละลายสิ้นสุดลงเพิ่มเข้ามาอีก ปัจจุบันประเทศต่างๆ คำนึงถึงเศรษฐกิจของประเทศมากกว่าสิ่งอื่นใด จึงได้บัญญัติวิธีการประนอมหนี้เพื่อการฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้ เพื่อให้ลูกหนี้สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้โดยไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการล้มละลายเลย ในกรณีที่เกิดภาวะไม่สามารถชำระหนี้ได้ ซึ่งวิธีการนี้ไม่เพียงแต่ป้องกันไม่ให้ลูกหนี้ล้มละลายอย่างเดียว แต่ยังเป็นการสนับสนุนส่งเสริมให้ลูกหนี้ประกอบกิจการต่อไปได้ เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศ

ทั้งนี้ แนวคิดการให้โอกาสลูกหนี้เริ่มต้นใหม่ และหลุดพ้นจากหนี้สินนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลายตามความเห็นของนักกฎหมายไทยหลายท่าน ดังนี้

หลวงสารนัยประสาน นักกฎหมายไทยเห็นว่า วัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลายมีอยู่เพียง 3 ด้าน ดังนี้²⁸

- 1) ด้านที่เป็นประโยชน์แก่เจ้าหนี้ ก็เพื่อให้เจ้าหนี้ทั้งหลายได้รับชำระหนี้โดยเสมอภาคตามส่วน โดยรวดเร็วและเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด
- 2) ด้านที่เป็นประโยชน์แก่ลูกหนี้ เพื่อมิให้ลูกหนี้ถูกบีบบังคับเร่งรัดให้ชำระหนี้ด้วยความไม่เป็นธรรม และเพื่อให้ลูกหนี้ที่สุจริตมีโอกาสตั้งต้นชีวิตใหม่ และก่อร่างสร้างตัวใหม่ได้
- 3) ด้านที่เป็นประโยชน์แก่สาธารณะ เพื่อมิให้ลูกหนี้มีโอกาสไปหลอกลวงบุคคลอื่นอีก และมีบทลงโทษลูกหนี้และบุคคลอื่นที่ทุจริตด้วย

รองศาสตราจารย์ สุธีร์ สุภนิติ นักกฎหมายล้มละลายอีกท่านเห็นว่า กฎหมายล้มละลายมีวัตถุประสงค์ที่แยกออกได้เป็น 3 กรณี ด้วยกัน คือ²⁹

- 1) เป็นไปเพื่อต้องการให้เกิดความเป็นธรรมในการแบ่งเฉลี่ยทรัพย์สินของลูกหนี้ให้แก่บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลาย
- 2) ต้องการให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้สินโดยเร็ว และสามารถตั้งตัวใหม่ได้

²⁸ หลวงสารนัยประสาน. (2512). หลักปฏิบัติตามกฎหมายล้มละลายที่เกี่ยวข้องกับศาล. หน้า 1-2.

²⁹ สุธีร์ สุภนิติ. (2545). หลักกฎหมายล้มละลายและการฟื้นฟูกิจการ. หน้า 17.

3) เป็นไปเพื่อการคุ้มครองสังคมไม่ให้เกิดความเสียหายโดยการก่อหนี้ไม่เป็นที่สิ้นสุด

บันทึกประกอบร่างพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ได้ระบุถึงวัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลายไว้ในหัวข้อ “ข้อสังเกตทั่วไป” ดังนี้³⁰

วัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลายทั่วไปมีอยู่ 3 ประการ คือ

1) ให้ความสะดวกและความเสมอภาคแก่เจ้าหนี้โดยทั่วไป
2) ช่วยปลดปล่อยหนี้สินของลูกหนี้ที่สุจริต โดยวิธียกหนี้หรือให้โอกาสประนอมหนี้เพื่อตั้งตัวใหม่ได้

3) ให้ความปลอดภัยแก่ประชาชน โดยควบคุมจำกัดสิทธิของบุคคลล้มละลาย และลงโทษลูกหนี้ที่ทำการทุจริต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการค้าขาย

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่า วัตถุประสงค์ของหลักกฎหมายล้มละลายของไทยก็มีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับนานาประเทศ ซึ่งมีหลักในทางสากลอยู่ 3 ประการ ก็คือ เพื่อคุ้มครองเจ้าหนี้ให้ได้รับความเป็นธรรมในการแบ่งทรัพย์สินของลูกหนี้ เพื่อคุ้มครองลูกหนี้ที่สุจริตให้มีโอกาสหลุดพ้นจากภาระหนี้สินและสามารถก่อร่างสร้างตัวใหม่ และเพื่อคุ้มครองสาธารณชนไม่ให้ได้รับความเดือดร้อนจากการก่อหนี้สินของลูกหนี้ไม่เป็นที่สิ้นสุดนั่นเอง

2.2.1 การให้โอกาสแก่บุคคลล้มละลายในการเริ่มต้นใหม่

จากการที่ได้ศึกษาเจตนารมณ์ของกฎหมายล้มละลายนานาประเทศแล้วจะเห็นได้ว่ามีเจตนารมณ์หลักที่สำคัญของกฎหมายล้มละลายในทุกประเทศ³¹ คือ การจัดการรวบรวมทรัพย์สินทั้งหมดที่ลูกหนี้มีอยู่มาทำการขายทอดตลาดเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ที่ค้าง หากขายหมดแล้วไม่พอชำระหนี้ให้ถือว่าหนี้สินสิ้นสุดไป กฎหมายล้มละลายไม่มีจุดมุ่งหมายที่จะลงโทษลูกหนี้ผู้มีหนี้สินล้มเหลวแต่อย่างใด และเป็นการป้องกันไม่ให้เจ้าหนี้เร่งรัดหนี้สิน ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาสังคมหรือการก่ออาชญากรรม กฎหมายจึงมุ่งจะจัดการปลดหนี้ให้แก่ลูกหนี้ที่เป็นบุคคลธรรมดาผู้มีหนี้สินล้มเหลว เพื่อให้โอกาสบุคคลเหล่านั้นไปเริ่มต้นชีวิตใหม่ได้ ส่วนลูกหนี้ที่เป็นนิติบุคคลนั้น เมื่อขายทรัพย์สินหมดแล้วก็ถือว่าสิ้นสภาพไป แตกต่างจากลูกหนี้ที่เป็นบุคคลธรรมดา ซึ่งยังต้องดำรงชีวิตอยู่ต่อไป มีจิตวิญญาณและมีครอบครัวที่จะต้องเลี้ยงดู จึงต้องให้โอกาสบุคคลเหล่านั้นไปเริ่มต้นชีวิตใหม่ในสังคม ซึ่งแต่เดิมตามพระราชบัญญัติล้มละลาย

³⁰ บันทึกประกอบร่างพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483. หนังสือเล่มที่ 328 ลำดับที่ 9. (กรรมการกฤษฎีกา).

³¹ บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. เรื่อง หารือข้อกฎหมายตามมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2542. เลขเสร็จที่ 194/2545. 2 กันยายน 2545. หน้า 4.

พุทธศักราช 2483 กำหนดให้ลูกหนี้ยังคงต้องรับผิดชอบต่อหนี้ที่ยังมิได้ชำระให้แก่เจ้าหนี้ จนกว่าศาลจะมีคำสั่งยกเลิกการล้มละลาย ในบางกรณีมีระยะเวลายาวนานกว่า 10 ปี นับแต่ศาลมีคำพิพากษาให้ลูกหนี้ล้มละลาย ประเทศไทยจึงได้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายล้มละลายขึ้น เพื่อให้ลูกหนี้ได้หลุดพ้นจากหนี้สินทั้งปวงโดยเร็ว โดยบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2542 มาตรา 35

อนึ่งจุดเริ่มต้นและจุดมุ่งหมายในการบัญญัติใช้กฎหมายการพ้นจากล้มละลายโดยอัตโนมัติ (Automatic Discharge) มาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2542 นั้น สืบเนื่องมาจากสถานะเศรษฐกิจที่ตกต่ำในช่วงนั้น ธุรกิจโดยส่วนใหญ่ประสบปัญหาสภาพคล่องทางการเงินที่ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ผู้บริหารของกิจการจะต้องใช้ความพยายามอย่างมากในการที่จะผลักดันกิจการให้ฝ่าฟันวิกฤตทางเศรษฐกิจให้ไปได้ตลอดรอดฝั่ง ช่วงเวลาดังกล่าวนี้เองถือว่าเป็นการวัดประสิทธิภาพของผู้บริหารของกิจการ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเงิน การตลาด หรือด้านใดก็ตาม ปัญหาของธุรกิจบางประเภทอาจมาจากการบริหารงานที่ล้มเหลว ทำให้ธุรกิจไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กิจการได้วางเอาไว้ ความล้มเหลวที่เกิดขึ้นอาจเกิดจากโครงสร้างภายในหรือภายนอกของกิจการ เช่น การบริหารงานผิดพลาด ขาดวินัยทางการเงิน ขยายกิจการเกินกำลังความสามารถที่จะบริหารงานได้ ผู้บริหารบางรายขาดความรู้ความชำนาญด้านธุรกิจ หรือด้านบริหารกิจการ อีกทั้งเศรษฐกิจของประเทศหดตัวอย่างรุนแรง ทำให้ธุรกิจบางรายไม่สามารถทนแรงต้านทานดังกล่าวได้ บางกิจการอาจจะถูกเจ้าหนี้ฟ้องล้มละลาย บางกิจการได้มีการต่อรองการชำระหนี้กับเจ้าหนี้เพื่อขอผ่อนปรนการชำระหนี้เพื่อให้กิจการอยู่รอด

จากปัญหาทางเศรษฐกิจดังกล่าวข้างต้น รัฐบาลจึงได้มีการประกาศใช้กฎหมายฉบับใหม่คือ “พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2542” เพื่อต้องการแก้ไขปัญหาที่กำลังจะเกิดขึ้นของลูกหนี้ที่มีหนี้สินส่วนตัวหรือใกล้จะล้มละลาย โดยเปิดโอกาสให้ลูกหนี้ที่กำลังประสบปัญหาสามารถฟื้นฟูกิจการได้ เพราะหากปล่อยให้ลูกหนี้บางรายล้มละลายไปก็ไม่ใช่ทางเลือกที่ดีเสมอไป ยิ่งกลับซ้ำเติมให้ภาวะเศรษฐกิจโดยรวมถดถอยลงไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นการจ้างงาน การซื้อขายสินค้าก็จะมีผลกระทบเป็นลูกโซ่ พระราชบัญญัติล้มละลายฉบับใหม่นี้ไม่ได้เพียงแค่จะช่วยให้ลูกหนี้มีโอกาสฟื้นตัว ยังช่วยให้เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะได้รับหนี้คืน อีกด้วย³² ซึ่งปรากฏในรายงานการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติล้มละลายของคณะกรรมการวิสามัญของวุฒิสภาที่เสนอต่อประธานวุฒิสภาว่า เหตุผลในการร่างกฎหมายฉบับนี้ เนื่องจากว่าผู้ประกอบการในประเทศไทยได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากการที่รัฐบาลประกาศเปลี่ยนแปลงระบบอัตราแลกเปลี่ยน ส่งผล

³² มณี รัตนบรรณกิจ. (2542). ผลกระทบพระราชบัญญัติล้มละลายฉบับใหม่กับการบัญชีและภาษีอากร. หน้า 110.

กระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวม อสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์มีมูลค่าตกต่ำลงอย่างมหาศาลกว่าร้อยละ 50 มูลค่าตลาดหลักทรัพย์หายไปกว่าร้อยละ 80 สถาบันการเงิน ธนาคารพาณิชย์ บริษัทห้างร้านต้องปิดกิจการ หนี้สินพอกพูนขึ้นกว่าเท่าตัว ขณะที่ทรัพย์สินที่ใช้ประกอบธุรกิจและค้าประกันหนี้สินมีมูลค่าลดลงกว่าร้อยละ 70 รายงานของคณะกรรมการดังกล่าวยังระบุว่า “ผู้ประกอบการโดยรวม รวมถึงบุคคลธรรมดาในระบบเศรษฐกิจที่กู้ยืมเงินและค้าประกันการกู้ยืม จึงมีสภาพเป็นบุคคลผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัวโดยพุดินัย มิได้เกิดจากการทุจริตหรือไม่ตั้งใจชำระหนี้ รัฐบาลจึงต้องมีมาตรการช่วยบรรเทาความหายนะอย่างเร่งด่วน”³³

จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติเรื่องนี้ได้มีขึ้นเป็นการด่วน เนื่องจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจตกต่ำซึ่งเห็นว่าควรช่วยลูกหนี้ผู้สุจริตที่ต้องล้มละลายเพราะสภาพเศรษฐกิจ การเป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัวไม่ได้เกิดจากการทุจริต หรือไม่ตั้งใจชำระหนี้ จึงมีเหตุที่ควรเมตตาลูกหนี้ ให้โอกาสเขาไปเริ่มต้นชีวิตใหม่ในสังคมต่อไป

การพ้นจากล้มละลายโดยอัตโนมัติตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติขึ้นในมาตรา 35 เพียงมาตราเดียว ดังนี้

“บรรดาดีล้มละลายที่ศาลมีคำพิพากษาให้ลูกหนี้ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาเป็นบุคคลล้มละลาย และหนี้อันเป็นมูลฟ้องล้มละลายไม่มีลักษณะเป็นการทุจริต ให้ลูกหนี้พ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลาย เมื่อครบสามปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาให้เป็นบุคคลล้มละลาย และให้นำบทบัญญัติมาตรา 76 และมาตรา 77 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

บทบัญญัติดังกล่าว มีหลักเกณฑ์และสาระสำคัญดังนี้

- 1) ใช้บังคับแก่ลูกหนี้ที่เป็นบุคคลธรรมดาเท่านั้น
- 2) หนี้อันเป็นมูลฟ้องล้มละลายไม่มีลักษณะเป็นการทุจริต
- 3) ลูกหนี้พ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลายเมื่อครบ 3 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาให้เป็นบุคคลล้มละลาย

- 4) ให้นำบทบัญญัติมาตรา 76 และมาตรา 77 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาใช้โดยอนุโลม ซึ่งมีผลให้โฆษณาคำสั่งพ้นจากล้มละลายในราชกิจจานุเบกษาและในหนังสือพิมพ์รายวัน และทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้ทั้งปวงอันพึงขอรับชำระหนี้ได้ เว้นแต่หนี้ภาษีอากรของรัฐบาล และหนี้ซึ่งเกิดขึ้นโดยความทุจริตหรือโกงของบุคคลล้มละลายหรือหนี้ที่เจ้าหนี้ไม่ได้เรียกร้องเนื่องจากความทุจริตหรือโกง ซึ่งบุคคลล้มละลายมีส่วนเกี่ยวข้องสมควร

³³ ประชาชาติธุรกิจ. (2542, 11-14 มีนาคม). “วุฒิฯ ร่ายยาวเหตุผลแก้ล้มละลาย.” ประชาชาติธุรกิจ.

เห็นได้ว่าลูกหนี้ที่เป็นบุคคลธรรมดา ซึ่งหนี้อันเป็นมูลฟ้องไม่มีลักษณะทุจริต ส่งผลให้ลูกหนี้หลุดพ้นในหนี้สินภายใน 3 ปี ยกเว้นหนี้ที่กฎหมายกำหนดยกเว้นไว้เท่านั้น การที่มีบทบัญญัตินี้เพียงมาตราเดียวโดยไม่มีหลักเกณฑ์อื่นมารองรับ ทำให้เกิดข้อพิจารณาในหลายประเด็นและเป็นปัญหาในการบังคับใช้ในภาคปฏิบัติ

ซึ่งประเด็นและปัญหาที่เกิดขึ้นในกรณีแรกคือ การพิจารณาความสุจริตของลูกหนี้ การที่กำหนดให้บุคคลธรรมดาพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลาย ถ้ามูลเหตุที่ฟ้องล้มละลายไม่มีลักษณะเป็นการทุจริต เป็นการกำหนดให้พิจารณาเฉพาะจากหนี้ที่เป็นมูลเหตุให้ฟ้องล้มละลายเท่านั้น หากหนี้ที่นำมาฟ้องไม่ปรากฏว่าลูกหนี้ทุจริต แต่ลูกหนี้ทุจริตในหนี้รายอื่นที่ยังไม่ได้ฟ้องคดีล้มละลาย หรือลูกหนี้เป็นบุคคลล้มละลายทุจริต ลูกหนี้ก็สามารถพ้นจากล้มละลายได้³⁴ ซึ่งบทบัญญัตินี้ให้พิจารณาความสุจริตที่หนี้อันเป็นมูลฟ้อง ไม่ได้พิจารณาความสุจริตที่ตัวลูกหนี้ จึงไม่เป็นธรรม และก่อให้เกิดช่องว่างของกฎหมายที่ลูกหนี้จะใช้ประโยชน์ในทางที่ไม่ชอบ

ประเด็นและปัญหาที่เกิดในอีกกรณีหนึ่ง คือ ปัญหาความไม่ชัดเจนของกฎหมายและขาดมาตรการอื่นรองรับ เนื่องจากการพ้นจากล้มละลายโดยอัตโนมัติ ตามมาตรา 35 ดังกล่าว บัญญัติขึ้นโดยขาดมาตรการหรือหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน อาจเป็นช่องโหว่ให้ลูกหนี้ก่อหนี้ขึ้นโดยไม่ต้องคำนึงว่าตนจะมีความสามารถชำระหนี้ได้หรือไม่ เพราะเมื่อตนไม่สามารถชำระหนี้ได้ ก็จะให้เจ้าหนี้ฟ้องร้องตนเป็นบุคคลล้มละลายแล้วระยะเวลาเพียงสามปี ก็สามารถก่อหนี้ใหม่ได้ และหากตนไม่สามารถชำระหนี้ได้ ก็จะยอมให้เจ้าหนี้ฟ้องให้ตนเป็นบุคคลล้มละลายอีก เพื่อรอระยะเวลาอีกสามปี ที่จะทำให้ตนพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลายโดยอัตโนมัติอีก โดยไม่มีที่สิ้นสุด³⁵ อันเป็นการทำให้ลูกหนี้ขาดวินัยทางการเงินประการหนึ่ง และยังส่งผลให้เจ้าหนี้ไม่ได้รับชำระหนี้ที่หลุดพ้นไปอีกประการหนึ่ง เป็นที่น่าห่วงว่า มาตรการในเรื่องนี้จะสร้างปัญหาให้แก่บรรดาเจ้าหนี้ได้³⁶

2.2.2 การให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ที่มีอยู่ก่อนปลดจากล้มละลายเข้ากองทรัพย์สินของลูกหนี้ได้

แนวคิดในการที่ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ที่มีอยู่ก่อนปลดจากล้มละลายเข้ากองทรัพย์สินของลูกหนี้ได้นั้น โดยเมื่อพิจารณาจากเจตนารมณ์ของกฎหมายของวุฒิสภา จะเห็นได้ว่าการเพิ่มหลักเกณฑ์การพ้นจากล้มละลายโดยอัตโนมัติขึ้นมา

³⁴ กรองกาญจน์ สถิตมิตินทาภาศ. (2542, กรกฎาคม - สิงหาคม). “การพ้นจากล้มละลายตามมาตรา 35.” วารสารกรมบังคับคดี, 5, 33. หน้า 17.

³⁵ วิชา มหาคุณ. เล่มเดิม. หน้า 5.

³⁶ สุธีร์ สุภนิตย์. (2545). หลักกฎหมายล้มละลายและการฟื้นฟูกิจการ. หน้า 220.

เพื่อช่วยเหลือลูกหนี้ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาให้หลุดพ้นจากสถานการณ์ล้มละลายโดยเร็ว โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ลูกหนี้พ้นจากการล้มละลายไปแต่ตัว ส่วนทรัพย์สิน ทิ้งไว้ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ดำเนินการจัดการแล้วนำเงินที่รวบรวมได้มาแบ่งให้แก่บรรดาเจ้าหนี้ต่อไป แต่การบัญญัติมาตรา 35 นั้น ได้บัญญัติไว้ลอยๆ ไม่ได้กำหนดมาตรการอย่างใดๆ เพิ่มเติมให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ถือปฏิบัติ ทำให้การบังคับใช้กฎหมายในส่วนนี้ไม่ชัดเจนและก่อให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตามมาได้ เช่น ปัญหาการจัดการทรัพย์สินของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยังไม่เสร็จ ทำให้เกิดประเด็นในการพิจารณาว่า เมื่อลูกหนี้พ้นจากการล้มละลายแล้ว ทรัพย์สินต่างๆ จะต้องกลับมาเป็นของลูกหนี้หรือไม่

ในเรื่องนี้มีความเห็นของนักกฎหมายแบ่งเป็น 2 ฝ่าย

ฝ่ายแรก มีความเห็นว่าตามมาตรา 35 นั้น เมื่อลูกหนี้ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาถูกศาลพิพากษาให้เป็นบุคคลล้มละลายและหนี้อันเป็นมูลเหตุที่ฟ้องล้มละลาย ไม่มีลักษณะเป็นการทุจริต ให้ลูกหนี้พ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลายเมื่อครบ 3 ปี กฎหมายไม่ได้เขียนให้ชัดเจนว่าทรัพย์สินต่างๆ ของลูกหนี้ที่อยู่ระหว่างดำเนินการของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะให้ดำเนินการอย่างไร จึงต้องตีความตามกฎหมายให้เป็นคุณแก่ลูกหนี้ ถ้าหากลูกหนี้ถูกฟ้องล้มละลายแล้วหากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยังดำเนินการเกี่ยวกับกิจการและทรัพย์สินไม่แล้วเสร็จภายใน 3 ปี ทรัพย์สินต่างๆ ก็จะกลับคืนไปเป็นของลูกหนี้ตามเดิม ทั้งนี้ เนื่องจากมาตรา 35 ให้นำบทบัญญัติมาตรา 77 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาใช้โดยอนุโลม ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวให้ลูกหนี้ซึ่งพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลายหลุดพ้นจากหนี้สินทั้งปวงอันพึงขอรับชำระได้ ผลของมาตรา 77 นี้ ทำให้หนี้สินที่เจ้าหนี้ทุกรายได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ไว้ย่อมระงับสิ้นไปด้วย ทรัพย์สินต่างๆ ที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์รวบรวมไว้ จึงต้องคืนให้แก่ลูกหนี้ไป เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่อาจยึดถือไว้ได้อีก

ฝ่ายที่สอง มีความเห็นว่าไม่ควรจะให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากการล้มละลายแล้วให้ทรัพย์สินต้องหลุดพ้นไปด้วย เป็นการไม่ยุติธรรมแก่บรรดาเจ้าหนี้ ซึ่งต้องพิจารณาถึงแนวคิดของกฎหมายล้มละลายด้วยว่าบุคคลมีหนี้สินกันส่วนตัวเป็นบุคคลล้มละลาย โดยสภาพแล้วทรัพย์สินที่มีอยู่ในมือลูกหนี้ไม่ใช่ของลูกหนี้ เพราะทรัพย์สินทั้งหมดเมื่อเอาไปขายแล้วนำไปใช้ชำระให้แก่เจ้าหนี้ ซึ่งเจ้าหนี้ยังได้รับชำระหนี้ไม่เต็มจำนวน ดังนั้น ทรัพย์สินของบุคคลล้มละลายที่มีอยู่โดยสภาพเป็นของเจ้าหนี้ เมื่อให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากการล้มละลายไปแล้ว ทรัพย์สินต่างๆ ควรจะยังคงอยู่ต่อไป เพื่อให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เข้ามาจัดการแบ่งเฉลี่ยให้แก่บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลาย และเหตุผลอีกประการหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าทรัพย์สินของลูกหนี้ที่มีอยู่ในขณะล้มละลายนั้น โดยสภาพเป็นของเจ้าหนี้ คือ เมื่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ครั้งใด

เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะต้องนำเสนอที่ประชุมเจ้าหนี้เพื่อขอมติที่ประชุมเจ้าหนี้เสมอ เมื่อที่ประชุมเจ้าหนี้มีมติเห็นชอบแล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็จะได้จัดการให้เป็นไปตามมตินั้นต่อไป

อย่างไรก็ตาม เพื่อความเป็นธรรมแก่เจ้าหนี้ และด้วยการที่ทรัพย์สินในกองทรัพย์สินเป็นของเจ้าหนี้ เนื่องจากกฎหมายให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์รวบรวมไว้เพื่อแบ่งเฉลี่ยให้กับบรรดาเจ้าหนี้ ดังนี้แล้ว ลูกหนี้ควรพ้นจากล้มละลายไปแล้ว แต่ทั้งทรัพย์สินต่างๆ ที่รวบรวมไว้ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จัดการต่อไป ในทางปฏิบัติของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เกิดปัญหาว่าการที่กฎหมายไม่ได้บัญญัติถึงเรื่องการจัดการทรัพย์สินต่างๆ ที่ยังเหลืออยู่ว่าจะให้ทำอย่างไร ทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ เช่น

- 1) เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทำความเห็นในสำนวนคำขอรับชำระหนี้ไม่ทัน
- 2) กรณีที่ครบกำหนด 3 ปีแล้ว ลูกหนี้จะต้องพ้นจากการล้มละลาย แต่สำนวนคำขอยังอยู่ในขั้นตอนอุทธรณ์ฎีกา จะทำอย่างไร

3) เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ที่สั่งดำเนินการเพิกถอนนิติกรรมที่ลูกหนี้ได้จำหน่ายจ่ายโอนเพื่อคืนมาเข้ากองทรัพย์สินยังไม่เสร็จ หรือกรณีทวงหนี้ซึ่งเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ดำเนินการทวงหนี้ไปแล้วอยู่ระหว่างดำเนินการชั้นศาล คดียังไม่ถึงที่สุดจะให้ทำอย่างไร³⁷

ในเรื่องนี้ กรมบังคับคดีได้มีหนังสือหารือไปยังคณะกรรมการกฤษฎีกา ดังนี้³⁸

กรมบังคับคดีได้ขอหารือว่า ในกรณีที่บุคคลล้มละลายพ้นจากการล้มละลาย ตามมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2542 ทรัพย์สินของบุคคลล้มละลายที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ได้รวบรวมไว้ตามมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 หรืออยู่ในระหว่างการจัดการของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะพ้นจากอำนาจจัดการทรัพย์สินของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ หรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจดำเนินการต่อไปจนแล้วเสร็จ เพื่อนำมาแบ่งให้แก่บรรดาเจ้าหนี้ในคดีล้มละลายต่อไป

คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ 11) ได้พิจารณาข้อหารือดังกล่าว โดยมีผู้แทนกระทรวงยุติธรรม (กรมบังคับคดี) และผู้แทนสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นผู้ชี้แจงข้อเท็จจริงแล้ว มีความเห็นดังนี้

เมื่อได้พิจารณาบทบัญญัติมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2542 ที่บัญญัติว่า “บรรดาคดีล้มละลายที่ศาลมีคำพิพากษาให้ลูกหนี้ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาเป็นบุคคลล้มละลาย และหนี้อันเป็นมูลฟ้องล้มละลายไม่มีลักษณะเป็นการทุจริต ให้ลูกหนี้พ้นจากการเป็น

³⁷ สรินยา ลีมาฉิมสินธุ์. (2546). การปลดจากล้มละลายของบุคคลธรรมดา. หน้า 88-89.

³⁸ บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง หารือข้อกฎหมายตามมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2542. หน้า 1-2.

บุคคลล้มละลาย เมื่อครบสามปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาให้เป็นบุคคลล้มละลาย และให้นำบทบัญญัติมาตรา 76 และมาตรา 77 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาใช้บังคับโดยอนุโลม” แล้ว จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ลูกหนี้เท่านั้นที่พ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลาย และเมื่อลูกหนี้อ้างว่าพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลายแล้ว ก็ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์โฆษณาชื่อผู้ที่พ้นจากการล้มละลายในราชกิจจานุเบกษาและในหนังสือพิมพ์รายวันไม่น้อยกว่าหนึ่งฉบับ และให้หลุดพ้นจากหนี้ทั้งปวงอันพึงขอรับชำระได้ เว้นแต่หนี้เกี่ยวกับภาษีอากรหรือจังกอบของรัฐบาลหรือเทศบาล และหนี้ซึ่งได้เกิดขึ้นโดยความทุจริตต่อ โกงของบุคคลล้มละลาย หรือหนี้ซึ่งเจ้าหนี้ไม่ได้เรียกร้องเนื่องจากความทุจริตต่อ โกงซึ่งบุคคลล้มละลายมีส่วนเกี่ยวข้องกับสมรู้ส่วนทรัพย์สินของลูกหนี้ตามมาตรา 109 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2542 ซึ่งถือเป็นทรัพย์สินอันอาจแบ่งได้ในคดีล้มละลายที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ได้จัดการรวบรวมไว้ มิให้หลุดพ้นไปด้วย ดังนั้น เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยังคงมีอำนาจจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ที่รวบรวมไว้หรืออยู่ในระหว่างการจัดการได้ต่อไป ตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เพื่อนำมาแบ่งให้แก่บรรดาเจ้าหนี้ในคดีล้มละลายต่อไป ซึ่งความเห็นที่ได้กล่าวมานั้นสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2542 ในชั้นการพิจารณาของคณะกรรมการของวุฒิสภา ที่มีความมุ่งหมายจะปลดหนี้ให้แก่ลูกหนี้ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาผู้มีหนี้สินสิ้นพันตัว เพื่อให้โอกาสได้หลุดพ้นจากหนี้สินทั้งปวงและสามารถเริ่มต้นชีวิตใหม่ได้โดยเร็ว แต่มิได้กล่าวถึงเรื่องการหลุดพ้นของทรัพย์สินของลูกหนี้ไว้ด้วย ดังนั้น คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ 11) จึงมีความเห็นว่า การพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลายดังกล่าวย่อมเป็นการหลุดพ้นจากหนี้สินอันเป็นสถานะเฉพาะตัวของลูกหนี้เท่านั้น โดยไม่มีผลให้ทรัพย์สินของลูกหนี้หลุดพ้นไปด้วยแต่อย่างใด และเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยังคงมีอำนาจดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ที่ได้รวบรวมไว้แล้วหรืออยู่ในระหว่างการจัดการของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ต่อไปจนแล้วเสร็จ เพื่อนำมาแบ่งให้แก่เจ้าหนี้ในคดีล้มละลายต่อไป

2.2.3 การขอให้ศาลมีคำสั่งหยุดนับระยะเวลาการปลดจากล้มละลายของบุคคลล้มละลายที่ไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

หลักเกณฑ์การปลดจากล้มละลายของประเทศไทยได้นำกฎหมายล้มละลายของประเทศอังกฤษมาใช้เป็นแบบอย่าง โดยกรมบังคับคดีได้พยายามผลักดันให้มีการแก้ไขกฎหมายล้มละลาย เพื่อให้กฎหมายล้มละลายในส่วนนี้มีความเป็นสากลยิ่งขึ้น ปรากฏหลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 ได้วางมาตรการปลด

ลูกหนี้จากล้มละลายโดยไม่ต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลแบ่งเป็นสามช่วงเวลา โดยเริ่มนับตั้งแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาให้ล้มละลาย ดังนี้

1) บุคคลล้มละลายจะปลดจากล้มละลายทันทีที่พ้นกำหนดระยะเวลา 3 ปี กรณีลูกหนี้เป็นบุคคลธรรมดา ไม่มีลักษณะเป็นบุคคลล้มละลายทุจริต และต้องคำพิพากษาให้ล้มละลายมาแล้วเป็นเวลา 3 ปี

2) บุคคลนั้นจะปลดจากล้มละลายทันทีเมื่อพ้นระยะเวลา 5 ปี กรณีลูกหนี้เป็นบุคคลธรรมดาที่เคยต้องคำพิพากษาให้ล้มละลายมาก่อนแล้วแต่ระยะเวลายังไม่พ้น 5 ปี นับแต่วันที่ศาลพิพากษาให้ล้มละลายครั้งก่อนถึงวันที่ถูกศาลตั้งพิทักษ์ทรัพย์ในครั้งหลัง

3) บุคคลนั้นจะปลดจากล้มละลายทันทีเมื่อพ้นระยะเวลา 10 ปี ถ้าลูกหนี้เป็นบุคคลธรรมดาล้มละลายอันเนื่องมาหรือเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดอันมีลักษณะเป็นการฉ้อโกงประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน จะปลดจากล้มละลายเมื่อครบกำหนด 10 ปี แต่หากเป็นบุคคลล้มละลายทุจริตในลักษณะอื่นๆ³⁹ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์หรือบุคคลล้มละลายนั้นอาจมีคำขอต่อศาล โดยแสดงเหตุผลพิเศษ เพื่อให้ศาลมีคำสั่งปลดบุคคลล้มละลายจากการล้มละลายก่อนครบกำหนด 10 ปี ก็ได้ หากบุคคลนั้นล้มละลายมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี⁴⁰

สำหรับบุคคลล้มละลายที่เข้าลักษณะหลักเกณฑ์ตาม ข้อ 1 ก่อนระยะเวลา 3 ปี จะสิ้นสุดศาลอาจสั่งให้หยุดนับระยะเวลาได้รวมกันไม่เกิน 2 ปี⁴¹ นับแต่วันที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีคำขออันเป็นผลให้ระยะเวลาการปลดจากล้มละลายโดยอัตโนมัติของลูกหนี้ต้องขยายออกไปตามคำสั่งศาลซึ่งถือว่าเป็นที่สุด⁴² ผลก็คือระยะเวลาการปลดจากล้มละลายของบุคคลล้มละลายกลุ่มนี้อาจจะกลายเป็นห้าปีนับตั้งแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาให้ล้มละลายขึ้นอยู่กับคำสั่งศาล

หลักเกณฑ์ของศาลในการพิจารณาสั่งให้หยุดนับระยะเวลาตามคำขอของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์นั้น พิจารณาจาก “การให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ของบุคคลล้มละลาย

³⁹ มาตรา 81/1 มาตรา 81/2 มาตรา 81/3 และมาตรา 81/4 บัญญัติเพิ่มขึ้นโดยมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547

⁴⁰ หลักเกณฑ์ในการยื่นคำขอของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในกรณีนี้ แนวทางยังไม่ชัดเจนเกี่ยวกับการเป็นบุคคลล้มละลายทุจริต เนื่องจากการนำสืบเป็นไปได้ยาก ทั้งลูกหนี้ผู้ถูกหาว่าทุจริตมักหลบหนีไม่มาพบเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์อยู่แล้วแต่ทั้งนี้ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็ต้องวางมาตรการเพื่อรองรับทางปฏิบัติในเรื่องนี้ต่อไป

⁴¹ พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มาตรา 81/3 วรรคสอง

⁴² พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มาตรา 81/3 วรรคท้าย

ในการช่วยเหลือและรวบรวมทรัพย์สินของตน” ซึ่งน่าจะมีความหมายในแนวทางเดียวกับกฎหมายล้มละลายของประเทศอังกฤษซึ่งต้องประกอบไปด้วย

- 1) การที่บุคคลล้มละลายมาให้การสอบสวนกับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เมื่อได้รับหมายเรียก
- 2) บุคคลล้มละลายต้องปฏิบัติตามที่พระราชบัญญัติล้มละลายบัญญัติ หรือไม่กระทำการที่อาจได้รับโทษตามพระราชบัญญัตินี้
- 3) บุคคลล้มละลายต้องไม่จงใจกระทำ หรือควั่นกระทำการใดๆ เพื่อประวิงกระบวนการพิจารณาคดีล้มละลาย
- 4) บุคคลล้มละลายมิได้มีเจตนาปกปิด ยักยอก ถ้ายโอน ชุกซ่อนทรัพย์สินของตนเพื่อมิให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้⁴³

ความใส่ใจของลูกหนี้ในการแบ่งเฉลี่ยทรัพย์สินของตนที่คงเหลืออยู่เฉลี่ยคืนแก่บรรดาเจ้าหนี้และการให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นสิ่งที่กฎหมายต้องการ โดยประสงค์จะช่วยเหลือบุคคลล้มละลายที่สุจริต และมุ่งลงโทษลูกหนี้ที่มีได้นำพาเอาใจใส่ในการชำระสะสางทรัพย์สินของตนเพื่อแบ่งเฉลี่ยชำระให้แก่เจ้าหนี้ทั้งหลาย อันเป็นการสื่อเจตนาไม่สุจริต แต่ทั้งนี้ไม่ตัดสิทธิบุคคลล้มละลายในการยื่นคำขอต่อศาลเมื่อพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไปให้ศาลมีคำสั่งยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งเดิมเป็นอย่างอื่นได้⁴⁴ ดังนั้น หากลูกหนี้เป็นบุคคลล้มละลายที่สุจริตและภายหลังศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดได้ให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการช่วยเหลือรวบรวมทรัพย์สินของตน ให้การสอบสวนเกี่ยวกับกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ที่เป็นความจริง การมาร่วมตรวจชำระหนี้ ร่วมประชุมเจ้าหนี้ การไต่สวนลูกหนี้โดยเปิดเผยในศาล และการไปพบเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตามที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เห็นสมควร เพื่อให้ตนได้รับประโยชน์จากมาตรการช่วยเหลือบุคคลล้มละลายที่สุจริตตามเจตนารมณ์ของกฎหมายล้มละลายฉบับนี้ ซึ่งมีความเป็นสากลแล้ว ลูกหนี้จะสามารถเริ่มต้นชีวิตใหม่และเป็นกำลังสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศโดยรวมได้อีกทางหนึ่ง กฎหมายฉบับนี้จึงเป็นการเยียวยาลูกหนี้และเป็นประโยชน์แก่ลูกหนี้เป็นอย่างมาก อันเป็นการเปลี่ยนแนวคิดครั้งสำคัญในการมองบุคคลล้มละลาย

จะเห็นได้ว่าแนวคิดการให้โอกาสแก่บุคคลล้มละลายในการเริ่มต้นชีวิตใหม่ตามกฎหมายล้มละลายของไทยนั้น สืบเนื่องมาจากสภาวะวิกฤตเศรษฐกิจตกต่ำ รัฐบาลจึงได้ประกาศใช้

⁴³ คำสั่งกรมบังคับคดีที่ 445/2549. เรื่องการปฏิบัติงานบังคับคดีล้มละลายในสำนวนกลาง ข้อ 13.5.

⁴⁴ พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มาตรา 81/4

พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2542 มาตรา 35 เพื่อแก้ไขปัญหาที่บุคคลธรรมดาผู้สุจริตต้องกลายเป็นบุคคลที่มีหนี้สินล้นพ้นตัวและถูกฟ้องล้มละลายเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจ และการที่ถูกฟ้องล้มละลายนั้นไม่ได้เกิดจากการทุจริตแต่อย่างใด แต่เกิดจากการประกอบอาชีพหรือประกอบธุรกิจตามปกติธรรมดาของลูกหนี้ซึ่งอยู่ในสภาวะขาดทุนเนื่องจากเศรษฐกิจตกต่ำ การพ้นจากการล้มละลาย ตามมาตรา 35 จึงเป็นบทบัญญัติที่บัญญัติขึ้นมาเพื่อบุคคลล้มละลายได้มีโอกาสได้เริ่มต้นชีวิตใหม่ ทั้งแนวคิดที่ให้ลูกหนี้พ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลายนั้นเป็นการหลุดพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลายอันเป็นสถานะเฉพาะตัวของลูกหนี้เท่านั้น ไม่มีผลให้ทรัพย์สินของลูกหนี้ที่รวบรวมไว้หลุดพ้นไปด้วยแต่อย่างใด เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยังมีอำนาจจัดการต่อไปจนแล้วเสร็จ เพื่อนำมาแบ่งให้แก่บรรดาเจ้าหนี้ในคดีล้มละลาย ก็เป็นเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2542 มาตรา 35 แต่เนื่องจากความไม่ชัดเจนจึงก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้และการตีความบทบัญญัตินี้ดังกล่าว เกิดความเห็นของนักกฎหมายออกเป็นหลายแนวทางดังกล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น

ต่อมารัฐบาลจึงได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 ซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2547 ซึ่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 นี้บัญญัติขึ้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากบทบัญญัติมาตรา 35 เดิมนั้น การพ้นจากการล้มละลายยังขาดความชัดเจน ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ แต่ยังคงหลักการที่ให้บุคคลล้มละลายที่สุจริตได้มีโอกาสพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลาย โดยยกเลิกพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2542 มาตรา 35 มากำหนดการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ซึ่งเป็นการแก้ไขหลักเกณฑ์ที่ศาลจะสั่งปลดจากล้มละลายให้ชัดเจน เพื่อเป็นหลักประกันแก่บุคคลล้มละลายว่า หากดำเนินการตามที่กฎหมายกำหนดแล้วจะสามารถได้รับการปลดจากล้มละลาย ซึ่งเห็นได้ว่าการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 ยังคงหลักการของการพ้นจากล้มละลายโดยอัตโนมัติ ตามมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2542 โดยได้เพิ่มเติมหลักเกณฑ์ให้รัดกุมยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ยังได้เพิ่มเติมบทบัญญัติว่าด้วยการหยุดนับระยะเวลาปลดจากการเป็นบุคคลล้มละลายเพื่อเป็นมาตรการลงโทษบุคคลล้มละลายซึ่งไม่สุจริตหรือไม่ให้ความร่วมมือต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์หรือจงใจประวิงคดี ชุกซ่อน ปกปิดทรัพย์สิน เพื่อให้ยังคงมีสถานะเป็นบุคคลล้มละลายในอีกช่วงระยะเวลาหนึ่ง ทำให้บุคคลล้มละลายเห็นความสำคัญของการให้ความร่วมมือต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมทรัพย์สิน และไม่ให้บุคคลล้มละลายที่ไม่สุจริตใช้เป็นช่องทางให้ตนหลุด

พ้นจากภาระหนี้สิน อันเป็นหลักเกณฑ์ที่เพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ ซึ่งจะได้ศึกษารายละเอียด หลักเกณฑ์และสาระสำคัญดังกล่าวต่อไป

2.3 ทฤษฎีที่ใช้ในการปลดบุคคลจากล้มละลาย⁴⁵

จากการศึกษากฎหมายล้มละลายของนานาประเทศจะเห็นได้ว่าแนวคิดที่จะให้บุคคลที่มีหนี้สินล้นตัวได้ปลดเปลื้องหนี้และมีโอกาสเริ่มต้นใหม่ทางการเงิน หลุดพ้นจากสถานะการเป็นบุคคลล้มละลายนั้น มีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและใช้เป็นหลักในการพิจารณา ดังนี้

2.3.1 ทฤษฎีความร่วมมือของลูกหนี้ (The Debtors Cooperation Theory)

ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีแรกที่น่ามาใช้ในระบบการปลดหนี้ โดยการปลดหนี้จะสร้างแรงจูงใจให้ลูกหนี้ให้ความร่วมมือกับทรัพย์สินและเจ้าหนี้ทั้งหลายในการรวบรวมทรัพย์สิน และชำระบัญชีจากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ให้สำเร็จลุล่วงไป การปลดหนี้จะบัญญัติให้เป็นเงื่อนไขในลักษณะที่ลูกหนี้จะได้รับอนุญาตให้ปลดหนี้ในคดีล้มละลาย มีผลบังคับต่อเมื่อลูกหนี้ให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ มิฉะนั้นการปลดหนี้จะถูกปฏิเสธ ลูกหนี้จะต้องช่วยรวบรวมทรัพย์สินในคดีล้มละลายให้ได้จำนวนมากขึ้น เพื่อประโยชน์ของเจ้าหนี้ทั้งหลายที่จะได้รับชำระหนี้คืน และช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายอันเกิดจากการดำเนินคดีให้น้อยที่สุด และให้มีผลกระทบน้อยที่สุดต่ออัตราการชำระหนี้คืนเจ้าหนี้

เจ้าหนี้จะมีโอกาสได้รับส่วนแบ่งในการรับชำระหนี้คืนมากขึ้น เพราะลูกหนี้จะให้ความร่วมมือในการจัดการทรัพย์สิน เปิดเผยข้อมูล หยุดการยักย้ายถ่ายเททรัพย์สิน หรือการกระทำอื่นใด อันทำให้กองทรัพย์สินของลูกหนี้ลดลง หรือเป็นทางให้เจ้าหนี้ทั้งหลายได้รับความเสียหาย จะเห็นได้ว่า แรงจูงใจภายใต้บทบัญญัติว่าด้วยการปลดหนี้ นั้น ไม่ได้มีไว้เพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับลูกหนี้ที่ไม่ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนด โดยเฉพาะต่อเจ้าหนี้ทั้งหลาย

แนวคิดการปลดหนี้ให้ลูกหนี้ต่อเมื่อลูกหนี้ให้ความร่วมมือในการจัดการทรัพย์สินตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ นั้น ได้บัญญัติขึ้นครั้งแรกในบทบัญญัติว่าด้วยการปลดหนี้ในประเทศอังกฤษ ปีคริสต์ศักราช 1705 และในกฎหมายล้มละลายสหรัฐอเมริกา ปีคริสต์ศักราช 1800

2.3.2 ทฤษฎีอรรถประโยชน์ต่อสังคม (The Social Utility Theory)

การยอมรับบทบัญญัติว่าด้วยการปลดหนี้ให้กับบุคคลที่มีหนี้สินล้นพ้นตัวนั้นจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมอย่างมาก เพราะไม่เพียงแต่กลุ่มเจ้าหนี้ที่จะได้รับชำระหนี้ แต่การปลดหนี้ก็ยังก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม

⁴⁵ Charles Jordan Tabb. (1990). "The Scope of the Fresh Start in Bankruptcy: Collateral Conversions and the Dischargeability Debate." *The George Washington Law Review*, 59. pp. 22-34.

1) การปลดปล่อยลูกหนี้ให้เป็นอิสระจากภาระหนี้สินจะเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้ลูกหนี้ได้กลับเข้ามาสร้างประโยชน์ในระบบเศรษฐกิจได้เหมือนเดิม ซึ่งความจริงแล้วลูกหนี้จะไม่มีแรงจูงใจที่จะกลับเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจอีก เพราะเจ้าหนี้ได้ยึดเอาผลประโยชน์ที่ลูกหนี้หามาได้ไปจนกว่าจะชำระหนี้เสร็จสิ้น โดยผ่านกระบวนการทางกฎหมาย เช่น garnishment

2) “fabric of society” argument ในช่วงเวลาที่เกิดปัญหาทางการเงินนั้น จะทำให้ fabric of society อ่อนแอลง เพราะมีบรรดาลูกหนี้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัวจำนวนมากที่หมดหวังที่จะอยู่ในสังคมได้ต่อไป ด้วยจำนวนลูกหนี้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัวที่เพิ่มจำนวนมากขึ้น ย่อมกระทบต่อความสงบของสังคมและการเมือง อีกทั้งยังก่อปัญหาทางการเงินต่อสังคมในส่วนอื่นๆ เพราะบางครั้งลูกหนี้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัวนั้นมีบทบาทที่เป็นทั้งผู้ให้ความช่วยเหลือทางการเงินกับบุคคลอื่นในสังคม เช่น ครอบครัว หรือพนักงาน และในขณะเดียวกันก็เป็นผู้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น ภาวะหนี้สินล้นพ้นตัวทำให้สังคมต้องได้รับภาระหนักเพิ่มขึ้น ซึ่งทฤษฎีอรรถประโยชน์ต่อสังคมต้องการสร้างแรงจูงใจให้ลูกหนี้ยังคงทำงานอยู่ในระบบเศรษฐกิจต่อไปเช่นเดียวกับทฤษฎีการให้ความร่วมมือของลูกหนี้ดังกล่าว

2.3.3 ทฤษฎีความเมตตา และปัญหาทางศีลธรรม (The Humanitarian Theory and Moral Problems)

เหตุผลประการที่สามสำหรับบทบัญญัติว่าด้วยการปลดหนี้ในล้มละลาย คือ ทฤษฎีความเมตตาที่ต้องการปลดปล่อยลูกหนี้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัวให้เป็นอิสระจากภาระหนี้เหล่านั้น โดยอาศัยแนวคิดที่เป็นเหตุผลสนับสนุน ดังนี้

1) ทฤษฎีความเมตตา ได้ตระหนักถึงคุณค่าที่แท้จริงของลูกหนี้ ในสถานะที่มีหนี้สินล้นพ้นตัวหรือตกอยู่ในภาวะล้มละลายนั้น คุณค่าของลูกหนี้ได้ถูกทำลายไปอย่างมาก เพราะภาวะความกดดันจากภาระหนี้สิน ดังนั้น การช่วยให้ลูกหนี้ได้เป็นอิสระจากภาระหนี้สินทั้งปวง จะเป็นสิ่งช่วยให้ลูกหนี้ได้กลับเข้าสู่สังคมและคงคุณค่าของตนเองได้ต่อไป

2) ความเมตตาต่อลูกหนี้ในฐานะที่เป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของสังคม นอกจากทำให้ลูกหนี้ได้คงไว้ซึ่งคุณค่าของตนเองและทำประโยชน์ให้สังคมแล้ว สังคมที่มีความเมตตาต่อกันมากขึ้น จะช่วยยกระดับจิตใจของสมาชิกในสังคมนั้นให้มีคุณค่ากว่าคำว่าคนทั่วไป (make us all better people)

แน่นอนว่า เจ้าหนี้ทั้งหลายที่ได้รับผลกระทบจากการปลดหนี้ย่อมต้องสงสัยว่าทำไมเจ้าหนี้ต้องมารับภาระยอมปลดหนี้ให้ ทั้งๆ ที่บรรดาเจ้าหนี้อย่อมมีสิทธิที่จะบังคับชำระหนี้จากลูกหนี้ได้ตามกฎหมายอยู่แล้ว และเจ้าหนี้เองก็ย่อมมีสิทธิเลือกที่จะให้ความเมตตาต่อลูกหนี้เฉพาะรายไป ก็ย่อมมีสิทธิทำได้ แต่ว่าภายใต้กฎหมายว่าด้วยการปลดหนี้ นั้น เป็นการบังคับให้

เจ้าหนี้ต้องให้ความเมตตาต่อลูกหนี้เสมอ เพราะว่ากฎหมายให้เหตุผลว่า ภาวะการณ์มีหนี้สินล้นพ้นตัวของลูกหนี้ นั้น ส่วนหนึ่งเจ้าหนี้มีส่วนร่วมในการก่อให้เกิดขึ้น

ทั้งนี้ ไม่ใช่เจ้าหนี้ทุกคนที่จะต้องมีส่วนร่วมในภาวะหนี้สินล้นพ้นตัวของลูกหนี้ ในความเป็นจริงมีเจ้าหนี้อีกมากมายที่อาจให้สินเชื่อด้วยความระมัดระวัง และอาจถูกเอารัดเอาเปรียบโดยลูกหนี้ที่ไม่สุจริต ยิ่งไปกว่านั้นในสังคมของคนทั่วไปย่อมต้องการขอสินเชื่อ หรือ กู้ยืมเงินที่ง่าย ไม่มีความยุ่งยากซับซ้อน ขณะเดียวกันเจ้าหนี้เองก็พยายามจัดหาบริการที่ตอบสนองความต้องการของลูกหนี้เหล่านั้น เพื่อให้สินเชื่อดูได้มากที่สุด อันหมายถึงผลประโยชน์ในดอกเบี้ยที่จะตามมา อีกทั้ง เมื่อบุคคลใดต้องการขอรับสินเชื่อเพื่อเข้าสู่ระบบธุรกิจ ย่อมต้องรู้ดีอยู่แล้วว่า พวกเขาต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ หรือระเบียบใดบ้าง เท่ากับว่าลูกหนี้ย่อมต้องพิจารณาโดยรอบคอบแล้วว่ายอมรับได้

ความพยายามที่จะกำหนดกรอบที่เหมาะสมของการปลดหนี้ภายใต้ทฤษฎีความเมตตา นั้น ก่อให้เกิดปัญหาสองประการ คือ

- 1) ความยินยอมของบรรดาเจ้าหนี้ที่มีส่วนในการให้อภัยต่อลูกหนี้ ควรได้รับการพิจารณาอย่างเสมอภาคหรือไม่
- 2) ลูกหนี้ทุกคนหรือไม่ ที่ควรได้รับประโยชน์จากการปลดหนี้ ใครบ้างที่สมควรได้รับการปลดหนี้

จากประเด็นสองปัญหานั้นเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับการกำหนดกรอบของการปลดหนี้และขอบเขตของข้อยกเว้นของการปลดหนี้ ลูกหนี้ที่สุจริต มีความประพฤติที่ดี (Good Debtors) ย่อมต้องได้รับประโยชน์จากการปลดหนี้ อย่างไรก็ตาม ลูกหนี้ที่ดีเท่านั้นที่ควรได้รับสิทธิในการให้ความช่วยเหลือ ดังนั้น เราต้องกำหนดกรอบที่จะบ่งชี้ว่าลูกหนี้ที่ดี หรือลูกหนี้ที่ไม่สุจริต (Bad Debtors) ที่ไม่ควรได้รับสิทธิในการปลดหนี้ นั้นเป็นอย่างไร

2.3.4 ทฤษฎีระบบสินเชื่อจำนวนมากเกิน (The Systemmatic Overborrowing Theory)

Dean Jackson ได้อธิบายถึงข้อดีของการปลดหนี้ และอธิบายว่าทำไมการปลดหนี้จึงเป็นสิ่งที่ต้องกำหนดให้มีอยู่ เขาได้ให้เหตุผลว่า เป็นความจำเป็นที่ต้องให้มีการปลดหนี้ เพื่อให้ปัญหาของการกู้ยืมที่มีมากเกินไปได้ถูกปรับให้เข้าสู่ระบบที่เหมาะสม ภาวะการณ์มีหนี้สินล้นพ้นตัวนั้น ปัจจัยส่วนหนึ่งเกิดจากฝ่ายลูกหนี้ ลูกหนี้ซึ่งเป็นบุคคลทั่วไปมักขาดการควบคุมความต้องการของตนเอง ซึ่งทำให้ลูกหนี้ไม่สามารถป้องกันการก่อหนี้มากเกินไปกว่าความสามารถของตนเอง

การกำหนดให้สิทธิที่ลูกหนี้จะได้รับโอกาสในการปลดหนี้ นั้น จะช่วยจำกัดปัญหาการให้กู้ยืมที่มากเกินไปจนกระทั่งตกอยู่ในภาวะหนี้สินล้นพ้นตัว เพราะเจ้าหนี้ทั้งหลายอาจถูกตัดสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ตามสิทธิที่เจ้าหนี้พึงมี ซึ่งเจ้าหนี้จะสูญเสียเงินที่ให้

กู่ยืมไปทั้งหมดหรือบางส่วน หากลูกหนี้ขอใช้และได้รับสิทธิในการปลดหนี้ กลไกนี้จะกระตุ้นให้เจ้าหนี้ทั้งหลายต้องตรวจสอบลูกหนี้ให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและถูกต้องมากขึ้น เพื่อให้แน่ใจว่าลูกหนี้มีศักยภาพเพียงพอที่จะชำระหนี้คืนได้ทั้งจำนวน

Dean Jackson ได้ชี้ให้เห็นว่า บุคคลทั่วไปมักขาดการไตร่ตรองที่ดี (incomplete heuristics) ทำให้มีการประเมินความเสี่ยงต่ำกว่าความเป็นจริง เป็นผลให้ลูกหนี้ก่อภาระหนี้มากเกินไปเกินกว่าศักยภาพของตนเองที่จะชำระหนี้คืนได้ทั้งหมด ดังนั้น หากเราจะยอมรับว่าบุคคลโดยทั่วไปมักขาดการไตร่ตรองที่ดี และไม่อาจระงับความต้องการของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ จนทำให้ก่อภาระหนี้สินล้นพ้นตัว จากความคิดนี้ จะต้องสร้างบทบัญญัติอันเป็นข้อยกเว้นของการได้สิทธิปลดหนี้โดยขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของลูกหนี้ เพราะลูกหนี้อาจอาศัยข้อสันนิษฐานนี้ เพื่อหาผลประโยชน์ที่มีควรได้แก่ตนเอง ดังนั้น ในการพิจารณาตัดสินนั้นคงต้องพิจารณาให้น้ำหนักที่แตกต่างกันระหว่างลูกหนี้ทุจริตกับลูกหนี้ที่ขาดการไตร่ตรองที่ดี ทำให้ประมาณสถานะทางการเงินผิดพลาด

2.3.5 ทฤษฎีการจำกัดความรับผิด และประสิทธิภาพของเศรษฐกิจ (The Liability and Economics Efficiency Theory)

การปลดหนี้อาจเป็นเหตุผลหนึ่งของการจำกัดความรับผิดของบุคคล ลูกหนี้ประสงค์จะได้รับโอกาสในการเริ่มต้นธุรกิจใหม่ เพราะรู้ว่าการทำธุรกิจจะไม่ประสบผลร้ายตลอดเวลาแน่นอน โอกาสเท่านั้นที่ลูกหนี้ต้องการ

การปลดหนี้ได้พัฒนามาก่อนการจำกัดความรับผิดของบุคคลในรูปของบริษัท ดังนั้น บทบัญญัติของการปลดหนี้จึงไม่ครอบคลุมกรณีลูกหนี้ที่ประกอบกิจการ ไม่ว่าจะเป็นิติบุคคลหรือไม่ก็ตาม และในกรณีที่ลูกหนี้ประกอบกิจการขนาดเล็ก ถึงแม้จะมีหลักการจำกัดความรับผิดของบรรดาผู้ประกอบการตามที่กฎหมายกำหนดไว้แล้วก็ตาม แต่ในความเป็นจริงนั้น บุคคลผู้ประกอบการเกือบทั้งหมดมักจะต้องค้ำประกันในนามส่วนบุคคลต่อภาระหนี้ของกิจการตนเองอีกต่างหาก หลักจำกัดความรับผิดในสถานการณ์ปัจจุบันจึงถูกลดบทบาทลงอย่างมาก การปลดหนี้จึงน่าจะเป็นกลไกรองรับเพื่อช่วยเหลือลูกหนี้ที่ได้รับโอกาสเริ่มต้นใหม่ในทางการเงิน

ในระยะแรกของระบบการปลดหนี้ในคดีล้มละลาย เพื่อให้ลูกหนี้ได้เริ่มต้นใหม่ทางการเงินนั้น เป็นบทบัญญัติที่ให้โอกาสเฉพาะลูกหนี้ที่เป็นบุคคลธรรมดา ไม่มีผลบังคับใช้กับลูกหนี้ที่เป็นนิติบุคคล แต่ในขณะที่กฎหมายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจหรือกิจการ เช่น กฎหมายนิติกรรมสัญญา กฎหมายว่าด้วยการบังคับชำระหนี้ในลักษณะต่างๆ หรือกฎหมายว่าด้วยการชำระบัญชีของกิจการ กฎหมายเหล่านี้จะมีส่วนช่วยให้กิจการนั้นสามารถจัดการแก้ไขปัญหาของกิจการไปได้ในลำดับแรกก่อนที่จะถึงขั้นของการล้มละลาย ซึ่งจะทำให้กิจการนั้นสามารถ

คาดการณ์ล่วงหน้าได้ว่ากิจการนั้นมีหนี้สินล้นพ้นตัวหรือไม่ และสามารถแก้ไขโดยอาศัยกฎหมายของรัฐดังกล่าวได้ทันก่อนที่จะต้องเข้าสู่กระบวนการล้มละลาย ดังนั้นการล้มละลายหรือไม่ ลุกหนีจึงอาจรู้ล่วงหน้าได้ด้วยบทบัญญัติที่กำหนดในกฎหมายของรัฐที่เกี่ยวข้องต่างๆ

ในช่วงต่อมา รูปแบบธุรกิจได้เปลี่ยนไปจากระบบการค้าแบบพ่อค้าดั้งเดิม ด้วยเหตุ เพราะพ่อค้าที่เป็นบุคคลธรรมดาที่ประสบภาวะหนี้สินล้นพ้นตัว และอาจได้รับผลร้ายจากการล้มละลาย ได้สร้างกลไกในการจำกัดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในการประกอบกิจการ โดยเป็นการร่วมลงทุนในการประกอบกิจการ โดยแต่ละบุคคลจะรับผิดชอบเพียงไม่เกินกว่าอัตราที่ร่วมลงทุนไปในกิจการนั้น ความเสียหายที่เกิดขึ้นจะไม่เกี่ยวพันไปถึงทรัพย์สินส่วนบุคคล อันเป็นผลมาจากการแก้ไขข้อบกพร่องของลูกหนี้ที่เป็นบุคคลธรรมดา

เห็นได้ว่า ลูกหนี้ทั้งที่เป็นบุคคลธรรมดา และลูกหนี้ที่ประกอบกิจการไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือนิติบุคคลได้รับทางออกในการแก้ไขปัญหาทางการเงินได้ในระดับหนึ่งแล้ว ไม่ว่าจะ เป็นบทบัญญัติว่าด้วยการปลดหนี้ในคดีล้มละลายของบุคคลธรรมดา หรือการสร้างรูปแบบการ จำกัดความรับผิดของบุคคลที่ประกอบกิจการ หรือการอาศัยกฎหมายของรัฐเป็นเครื่องมือในการ คัดการณ์และแก้ไขปัญหาทางการเงินได้ แต่ยังมีลูกหนี้ที่ประกอบกิจการอาจตกอยู่ในภาวะหนี้สิน ล้นพ้นตัวได้อีกสองกรณี ได้แก่ ลูกหนี้กิจการที่ผู้บริหารไม่สุจริต และลูกหนี้ที่โชคร้าย แต่สุจริต (Unlucky but Good faith)

เมื่อกิจการนั้นๆ ตกอยู่ในภาวะหนี้สินล้นพ้นตัวด้วยเหตุผู้บริหารไม่สุจริตหรือลูกหนี้ ประสบความโชคร้ายในการประกอบกิจการ โดยที่มาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่ไม่อาจยับยั้งแก้ไข ลูกหนี้ไม่ให้เกิดเป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัวได้ โดยหลักทรัพย์สินของลูกหนี้ก็ต้องถูกบังคับชำระหนี้ หรือขายทรัพย์สินเพื่อชำระหนี้ตามกฎหมายของรัฐทั่วไปที่มีอยู่ ย่อมก่อให้เกิดปัญหาการได้เปรียบ เสียเปรียบกันเองระหว่างเจ้าหนี้ทั้งหลาย เพราะเมื่อลูกหนี้เป็นหนี้เจ้าหนี้จำนวนมาก และมีการ ฟ้องร้องบังคับชำระหนี้ตามกฎหมายของรัฐ ซึ่งเจ้าหนี้ทั้งหลายต่างมีสิทธิดำเนินคดีกับลูกหนี้ได้เท่าๆ กันตามสิทธิของตน หากเจ้าหนี้คนใดฟ้องร้องบังคับชำระหนี้จากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ได้ก่อน ก็ย่อมจะได้เปรียบเจ้าหนี้รายอื่น (First comes first serves basis) โดยเฉพาะเจ้าหนี้รายเล็กๆ หรือเจ้าหนี้ สินเชื่อเพื่อการบริโภค ก็อาจจะเสียเปรียบเจ้าหนี้รายใหญ่ เช่น สถาบันการเงินที่มีระบบการติดตาม ตรวจสอบ และใกล้ชิดกับลูกหนี้มากกว่า ทรัพย์สินของลูกหนี้ที่เหลือจากการชำระหนี้เจ้าหนี้ราย ก่อนๆ ไป อาจเหลือไม่เพียงพอชำระหนี้รายอื่นๆ ที่ตามมา ย่อมก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมกับ เจ้าหนี้ด้วยกันเอง

ปัญหาภาวะหนี้สินที่มีมากเกินไปกว่าทรัพย์สินของลูกหนี้ ทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมกับ บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลายที่มีสิทธิเรียกร้องต่อลูกหนี้ตามกฎหมายอื่นๆ ของรัฐเช่นกัน อันจะทำให้เกิด

ความขัดแย้งกันเองระหว่างเจ้าหนี้ด้วยกัน ดังนั้น กฎหมายล้มละลายจึงได้บัญญัติเกี่ยวกับปัญหา กองภาระหนี้สินของลูกหนี้ (Debt Pool) โดยใช้หลักการรวมเจ้าหนี้ฟ้องบังคับชำระหนี้ (Collective Execution) เพื่อประโยชน์แก่เจ้าหนี้ทั้งปวง เมื่อลูกหนี้ถูกฟ้องคดีล้มละลาย บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลายมี สิทธิยื่นขอรับชำระหนี้ตามสิทธิแห่งตนได้ในคดีล้มละลาย โดยไม่จำเป็นต้องไปฟ้องร้องเป็นคดีใหม่ เมื่อลูกหนี้ถูกพิพากษาเป็นบุคคลล้มละลาย ก็จะมีการบังคับคดีขายทรัพย์สินของลูกหนี้ได้เงินมาแบ่ง ชำระหนี้คืนเจ้าหนี้ทั้งหมด ซึ่งในกรณีที่ทรัพย์สินของลูกหนี้ไม่เพียงพอต่อภาระหนี้สินทั้งหมด เจ้าหนี้ก็จะได้รับชำระหนี้ไม่เต็มตามจำนวน แต่จะได้รับชำระหนี้คืนตามอัตราส่วนอย่างยุติธรรม

ปัญหาของเจ้าหนี้เกี่ยวกับกองทรัพย์สินของลูกหนี้ที่อาจไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้คืน เจ้าหนี้ทั้งหลาย ทำให้เจ้าหนี้ไม่ได้รับชำระหนี้เต็มจำนวน หรืออาจไม่ได้รับชำระหนี้คืนเลย และ ลูกหนี้ก็ไม่ต้องตกเป็นบุคคลล้มละลายที่ถูกจำกัดสิทธิต่างๆ และถูกกำจัดออกไปจากระบบ ธุรกิจอันเป็นการตายในทางแพ่ง จึงเกิดกลไกการช่วยเหลือตัวเอง (Self Remedies Mechanism) ทั้ง ฝ่ายเจ้าหนี้และฝ่ายลูกหนี้ โดยฝ่ายเจ้าหนี้ เพื่อเป็นการช่วยเหลือตัวเองให้พ้นจากความเสียหายจาก ลูกหนี้ ในกรณีที่กองทรัพย์สินของลูกหนี้ไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้คืน เจ้าหนี้จึงต้องการ หลักประกันการชำระหนี้เพื่อให้เกิดความมั่นคงและปลอดภัย (Securities) สำหรับในฝ่ายของลูกหนี้ เพื่อเป็นการช่วยเหลือตัวเอง ด้วยการพยายามให้ความร่วมมือในคดีล้มละลายในการรวบรวม ทรัพย์สิน หรือสร้างทรัพย์สินให้เพียงพอต่อการชำระหนี้ให้ได้ เพื่อจะได้รับสิทธิในการปลดหนี้ ให้เป็นการตอบแทน (Discharge)

แนวความคิดนี้ทำให้เกิดประเภทของเจ้าหนี้ 2 ลักษณะด้วยกัน คือ เจ้าหนี้สามัญกับ เจ้าหนี้มีประกัน ซึ่งเจ้าหนี้มีประกันจะได้รับชำระหนี้คืนจากหลักประกัน แต่เจ้าหนี้สามัญจะได้รับ ชำระหนี้จากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ส่วนที่ไม่ได้เป็นประกันหนี้เจ้าหนี้รายใด ซึ่งอาจจะไม่ได้รับ ชำระหนี้เลย เพราะกองทรัพย์สินของลูกหนี้อาจคิดเป็นประกันเจ้าหนี้รายอื่นจนไม่เพียงพอต่อการ ชำระหนี้เจ้าหนี้สามัญเลย ผลกระทบต่อเจ้าหนี้สามัญที่เกิดขึ้นทำให้เกิดแนวคิด การปรับ โครงสร้างหนี้ หรือการฟื้นฟูกิจการลูกหนี้เพื่อเป็นทางออกของบรรดาเจ้าหนี้ไม่มีประกัน นอกจากนี้ เพื่อเป็นการรักษากิจการของลูกหนี้ที่ยังมีโอกาสแก้ไขปัญหาทางการเงินได้ อีกทั้งยังเป็นความ ร่วมมือกันของลูกหนี้และบรรดาเจ้าหนี้ไม่มีประกันหรือเจ้าหนี้สามัญ เพราะหากเจ้าหนี้สามัญ ปลดปล่อยให้ลูกหนี้ล้มละลาย เจ้าหนี้จะเสี่ยงต่อการไม่ได้รับชำระหนี้ใดเลยจากกองทรัพย์สิน และ ลูกหนี้ก็จะได้รับผลร้ายจากการตกเป็นบุคคลล้มละลาย ดังนั้นแนวคิดของกฎหมายล้มละลายจึง ควรสร้างโอกาสอีกครั้งให้ลูกหนี้ได้แก้ไขปัญหาทางการเงิน ซึ่งเป็นทางออกที่ดีกว่าเจ้าหนี้จะไม่ได้ รับชำระหนี้ใดๆ เลย และลูกหนี้ก็ตกเป็นบุคคลล้มละลาย อันจะส่งผลกระทบต่อสังคมส่วนรวมใน ที่สุด

บทที่ 3

การปลดจากล้มละลายตามกฎหมายของต่างประเทศ ศึกษาเปรียบเทียบกับ การปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายของไทย

การปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 ของประเทศไทยนั้น เป็นบทบัญญัติที่มุ่งจะจัดการปลดหนี้ให้แก่ลูกหนี้ที่เป็นบุคคลธรรมดาผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว และมีหลักการที่จะช่วยให้บุคคลล้มละลายที่สุจริตได้มีโอกาสเริ่มต้นชีวิตใหม่ในสังคม และแม้บทบัญญัติดังกล่าวนี้จะบัญญัติขึ้นมาเป็นผลสืบเนื่องมาจากพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2542 มาตรา 35 ซึ่งขาดความชัดเจนการบังคับใช้กฎหมาย จึงได้มีการแก้ไขบทบัญญัติดังกล่าวและประกาศใช้พระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 แทน และมีผลยกเลิกพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2542 มาตรา 35 แต่ยังคงหลักการให้บุคคลล้มละลายที่สุจริตได้มีโอกาสพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลายเช่นเดิม โดยเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ให้รัดกุมยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม การปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 เมื่อมีผลบังคับใช้ ไปได้ระยะหนึ่ง ก็ยังคงเกิดปัญหาในทางปฏิบัติ แม้จะมีการเพิ่มเติมหลักเกณฑ์และมาตรการมากกว่าบทบัญญัติเดิมก็ตาม แต่ก็ยังขาดความชัดเจนในการบังคับใช้กฎหมาย เกิดปัญหาในการตีความกฎหมาย และแนวความคิดเห็นของนักกฎหมายที่แตกต่างกัน ผู้เขียนจึงเห็นควรศึกษากฎหมายล้มละลายของต่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวกับการปลดจากล้มละลายเพื่อนำมาเปรียบเทียบกับ การปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายของประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขกฎหมายล้มละลายของไทยต่อไป

3.1 การปลดจากล้มละลายตามกฎหมายของต่างประเทศ

กฎหมายล้มละลายของประเทศไทยนั้น ได้นำแบบอย่างมาจากประเทศอังกฤษเป็นส่วนใหญ่ ผู้เขียนจึงเห็นควรศึกษากฎหมายล้มละลายของประเทศอังกฤษในส่วนที่เกี่ยวกับการปลดจากล้มละลาย ทั้งนี้ได้ทำการศึกษากฎหมายล้มละลายของประเทศออสเตรเลียซึ่งมีกฎหมายล้มละลายของประเทศอังกฤษเป็นแม่แบบเช่นเดียวกันกับประเทศไทย นอกจากนี้ยังได้ทำการศึกษาการปลดจากล้มละลายของสหรัฐอเมริกา รวมทั้งประเทศสิงคโปร์ซึ่งใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) เช่นเดียวกับประเทศไทย โดยได้ศึกษาถึงหลักเกณฑ์การปลดจากล้มละลายและผลของการปลดจากล้มละลาย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1.1 การปลดจากล้มละลายตามกฎหมายของประเทศอังกฤษ

กฎหมายล้มละลายได้เข้าสู่ประเทศอังกฤษในปี ค.ศ. 1542 โดยมีการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการกระทำอันเป็นบุคคลล้มละลาย (Act Against Such Persons As Do Make Bankruptcy) กฎหมายฉบับนี้มีลักษณะเป็นความผิดกึ่งอาญาและใช้บังคับเฉพาะลูกหนี้ที่เป็นพ่อค้า และบ่งชี้ว่าลูกหนี้ที่หลบหนีเป็นผู้กระทำความผิด อันมีลักษณะใกล้เคียงกับอาชญากรรม ซึ่งทำให้บุคคลล้มละลายมีตราบาปติดตัวไปชั่วนิรันดร์ แม้ในปี ค.ศ. 1978 “การล้มละลายเป็นอาชญากรรมและบุคคลล้มละลายในกฎหมายเก่าถูกเรียกว่า ผู้กระทำความผิด เป็นสิ่งที่ทำให้เห็นว่าบุคคลล้มละลายเป็นคนนอกรีต

การล้มละลายในช่วง ศตวรรษที่ 16-19 จำกัดเฉพาะผู้ทำการค้าที่ไม่เป็นธรรม ต่อมาในปี ค.ศ. 1869 ได้มีการแก้ไขให้เปิดกว้างสำหรับบุคคลทั่วไป ไม่เฉพาะผู้ทำการค้าเท่านั้น โดยการล้มละลายเป็นกระบวนการที่มีผลต่อลูกหนี้ไม่ว่าลูกหนี้จะมีทรัพย์สินในมือมากน้อยเพียงใด ผู้รักษาทรัพย์ (Trustee)¹ จะทำหน้าที่ในการขายทรัพย์สินเหล่านั้นของลูกหนี้ และแจกจ่ายไปให้แก่เจ้าหนี้ทั้งหลายของลูกหนี้ และเมื่อจำหน่ายจ่ายแจกไปหมดแล้ว ผู้รักษาทรัพย์ก็จะสิ้นสุดหน้าที่ลง หลังจากสิ้นสุดระยะเวลาหนึ่งแล้วบุคคลล้มละลายที่ยังไม่ได้รับการปลดจากล้มละลายก็จะหลุดพ้นจากการล้มละลายโดยอัตโนมัติ หรือบุคคลล้มละลายอาจยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ปลดจากล้มละลายก็ได้ ผลจากการปลดจากล้มละลาย คือ บุคคลล้มละลายจะหลุดพ้นจากหนี้สินทั้งปวงที่เกิดขึ้นก่อนล้มละลาย จนถึงเวลาที่ศาลมีคำสั่งให้ล้มละลายและสิ่งนี้เป็นประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุด จากการเข้าสู่กระบวนการล้มละลาย ตามกฎหมายของประเทศอังกฤษนั้น การล้มละลายจะเริ่มนับตั้งแต่วันที่ศาลมีคำสั่งให้ล้มละลายต่อเนื่องไปจนกระทั่งวันที่ถูกปลดจากการล้มละลาย และผลแห่งการตกเป็นบุคคลล้มละลายจะทำให้ลูกหนี้กลายเป็นผู้ขาดคุณสมบัติหรือเป็นผู้ไม่เหมาะสมในการดำรงตำแหน่งหรือประกอบอาชีพบางอย่างในทันที เมื่อใดก็ตามที่ศาลมีคำสั่งให้ปลดจากล้มละลายจะเหมือนกับใบรับรองว่าบุคคลล้มละลายผู้นั้นไม่ได้กระทำความผิดแต่อย่างใด ทำให้บทบาทนิติต่างๆ เกี่ยวกับการขาดคุณสมบัติการเป็นบุคคลล้มละลายสิ้นสุดลงด้วย เว้นแต่ในบางกรณีอาจยังต้องถูกจำกัดต่อไปอีกช่วงระยะเวลาหนึ่ง แต่ไม่เกิน 5 ปี

ต่อมาเมื่อกฎหมายว่าด้วยวิสาหกิจ ค.ศ. 2002 (The Enterprise Act 2002) มีผลใช้บังคับ จะทำให้การปลดจากล้มละลายโดยอัตโนมัติมีผลใช้บังคับกับบุคคลล้มละลายทั้งหมด ที่สำคัญที่สุดคือ ศาลอาจมีคำสั่งจำกัดสิทธิเกี่ยวกับการล้มละลาย (Bankruptcy restrictions order) กับบุคคล

¹ Trustee หมายถึง ผู้จัดการทรัพย์ซึ่งบุคคลใดๆ ที่มีความเหมาะสมไม่ว่าจะเป็นเจ้าหนี้หรือไม่ก็อาจได้รับการแต่งตั้งเป็น Trustee ได้ และในคดีหนึ่งๆ อาจมีการแต่งตั้ง Trustee ได้มากกว่าหนึ่งคน โดยมีอำนาจและหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์คล้ายกับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ของไทย

ล้มละลายที่ได้รับการปลดจากล้มละลายแล้วได้ ทำให้บุคคลนั้นไม่มีความสามารถต่อไปอีกช่วงระยะเวลาหนึ่ง การปลดจากล้มละลายเป็นการปลดจากสภาพบุคคลที่ถูกจำกัดและไม่เหมาะสมบางประการ และยังเป็น การปลดจากหนี้สินทั้งปวงด้วย แต่การล้มละลายยังคงอยู่ เพราะการปลดจากล้มละลายเป็นเพียงการยกเลิกสิ่งซึ่งมีผลกระทบจากการล้มละลายโดยตรงเท่านั้น ทรัพย์สินยังอยู่ในความดูแลของผู้รักษาทรัพย์ (Trustee) ในระบบล้มละลาย²

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าการปลดจากล้มละลายตามกฎหมายของประเทศอังกฤษ แต่เดิมมีเฉพาะการปลดจากการล้มละลายโดยต้องใช้คำสั่งศาลเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ตามมาตรา 26 ของพระราชบัญญัติล้มละลาย ค.ศ. 1914 (Bankruptcy Act 1914) ต่อมาได้มีการปลดล้มละลายโดยอัตโนมัติ (Automatic Discharge) โดย Insolvency Act 1976 มาตรา 7(2) ซึ่งกำหนดว่าถ้าผู้ล้มละลายไม่ได้รับการปลดจากการล้มละลายโดยคำสั่งศาล ตามมาตรา 26 ของ Bankruptcy Act 1914 หรือไม่ได้ถูกยกเลิกการล้มละลาย ผู้ล้มละลายมีสิทธิที่จะได้รับการปลดจากการล้มละลายโดยอัตโนมัติเมื่อครบ 5 ปี นับแต่วันที่พิพากษาให้ล้มละลาย ต่อมาการปลดจากการล้มละลายทั้ง 2 วิธีภายใต้ Insolvency Act 1976 ได้ถูกยกเลิกและได้มีการนำกระบวนการใหม่ที่มีลักษณะคล้ายกันมาแทนที่โดย Insolvency Act 1986 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 25 กรกฎาคม ค.ศ. 1986 ได้บัญญัติถึงการปลดจากการล้มละลายโดยอัตโนมัติ และการปลดจากการล้มละลายโดยใช้คำสั่งศาล ซึ่งเป็นกฎหมายที่ประเทศอังกฤษใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน มีรายละเอียดดังจะกล่าวต่อไปนี้

3.1.1.1 การปลดจากการล้มละลายโดยไม่ต้องยื่นคำร้องต่อศาล

หลักเกณฑ์การปลดจากการล้มละลายโดยไม่ต้องยื่นคำร้องต่อศาล (An Automatic Discharge) มีดังนี้

(1) บุคคลล้มละลายจะต้องไม่เคยถูกศาลมีคำสั่งให้ตกเป็นบุคคลล้มละลายมาก่อนภายในระยะเวลา 15 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งให้เป็นบุคคลล้มละลายถึงวันที่ศาลตัดสินในคดีปัจจุบัน

(2) บุคคลล้มละลายจะได้รับการปลดจากการล้มละลายโดยไม่ต้องยื่นคำร้องต่อศาลเมื่อพ้นระยะเวลา 3 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งให้ตกเป็นบุคคลล้มละลาย

(3) ในกรณีที่มีการพิจารณาคดีแบบรวบรัด (Summary Administration Procedure) ระยะเวลาการปลดจากล้มละลายอาจเหลือ 2 ปี ถ้าปรากฏว่าบุคคลนั้นเหมาะสมกับการได้รับการ

²ศุภัญญา ประดิษฐ์วิทยา. (2549). ข้อจำกัดในการดำรงตำแหน่งหรือการประกอบอาชีพของบุคคลล้มละลาย. หน้า 16.

ปลดจากล้มละลาย³ แสดงให้เห็นว่าบุคคลนั้นสามารถที่จะได้รับการปลดจากการล้มละลายได้โดยอัตโนมัติถึงแม้ว่าบุคคลนั้นจะไม่ใช่ผู้ล้มละลายครั้งแรก แต่ในทางปฏิบัติ การล้มละลายครั้งต่อมาจะต้องเริ่มต้นอย่างน้อย 17 ปี และอาจจะมากกว่านั้นหลังจากที่มีการตัดสินใจให้ล้มละลายในคดีก่อน⁴

กรณีที่บุคคลล้มละลายมิได้ปฏิบัติตามข้อผูกพันหรือหน้าที่ของบุคคลล้มละลายหรือไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ (Official Receiver⁵) ในการยื่นคำชี้แจงเกี่ยวกับกิจการทรัพย์สิน (Statement of affairs) ก่อนสิ้นระยะเวลา 21 วัน นับแต่การเริ่มต้นของการล้มละลาย การไต่สวนลูกหนี้โดยเปิดเผย การโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน และส่งมอบบัญชีทรัพย์สินและข้อมูลอื่นๆ ให้แก่ Official Receiver ทั้งต้องไปพบ Official Receiver ตามที่ Official Receiver จะเห็นสมควร เป็นต้น หรือหากผู้ใดไม่เข้าหลักเกณฑ์ ข้อ 1) ข้อ 2) หรือบุคคลล้มละลายไม่ให้ความร่วมมือตาม ข้อ 3) Official Receiver อาจยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ศาลมีคำสั่งให้การนับระยะเวลาปลดจากล้มละลายหยุดลงได้ โดยคำสั่งนี้จะต้องส่งไปยังบุคคลล้มละลายและ Trustee ซึ่งในคำสั่งอาจกำหนดให้การนับระยะเวลาที่หยุดลงด้วยเหตุเช่นนี้ หรืออาจมีคำสั่งโดยวางเงื่อนไขบางประการให้บุคคลล้มละลายต้องปฏิบัติตามที่ระบุดังกล่าวจะเดินต่อไปก็ได้ ทั้งนี้ไม่เป็นการตัดสิทธิบุคคลล้มละลายที่จะยื่นคำร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งปลดจากล้มละลาย ซึ่งศาลจะดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อเมื่อได้มีหนังสือบอกกล่าวไปยัง Official Receiver และ Trustee ภายใน 28 วัน นับแต่มีการยื่นคำร้อง

การดำเนินการตามที่กล่าวมาข้างต้นเป็นการแก้ไขหลักการของการปลดจากการล้มละลายโดยไม่ต้องยื่นคำร้องต่อศาล ซึ่งมีขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1976 โดยบทบัญญัติใหม่มีโครงสร้างที่ง่ายและมีการดำเนินการที่รวดเร็ว กล่าวคือ ระยะเวลาที่เกี่ยวข้องใน Cork Report ซึ่งบทบัญญัติในมาตรา 279 ที่เกี่ยวกับการปลดจากการล้มละลายโดยไม่ต้องยื่นคำร้องต่อศาลได้ยืนยันว่าหนทางในการสิ้นสุดของการล้มละลายนี้ถือเป็นแนวทางปฏิบัติส่วนใหญ่ของผู้ล้มละลายที่ต้องคำสั่งศาลเป็นครั้งแรก การยกเลิกข้อกำหนดบางประการที่เหมือนกับบุคคลล้มละลายอื่นๆ เพื่อบุคคลล้มละลายที่ต้องคำสั่งศาลเป็นครั้งแรกนั้นสามารถยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งปลด

³ รัชช หนูเคลือบทอง. (2544). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการพ้นจากการล้มละลายของบุคคลธรรมดา. หน้า 83 - 84.

⁴ Ian F. Fletcher. (1996). *The Law of Insolvency*. p. 308.

⁵ Official Receiver เป็นเจ้าพนักงานศาลหรือศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ Official Receiver ก็จะเป็น Official Receiver ของลูกหนี้และ Official Receiver จะเข้าทำการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ และเมื่อศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์ลูกหนี้ Official Receiver จะมีฐานะเป็น Trustee ไปจนกว่าจะมีการแต่งตั้ง Trustee ซึ่งเปรียบได้กับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ของไทย

จากการล้มละลาย และเป็นแนวคิดที่ทำให้มีการกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน และค่อนข้างสั้นของเงื่อนไขในการล้มละลายของลูกหนี้ซึ่งผูกพันลูกหนี้ในขณะที่ยังไม่ได้รับการปลดจากการล้มละลายนั้น ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติของสังคมที่มีต่อการล้มละลายและบุคคลล้มละลายได้สำเร็จ ความคิดที่ว่าลูกหนี้ที่สมควรได้รับการคุกคามในรูปแบบใดๆที่เป็นมลทินเกือบตลอดไปที่ปรากฏอยู่ทั่วไปในวงการเกี่ยวกับการล้มละลายนั้นได้ลดลง โดยการมีขอบเขตของความหวังที่ชัดเจนขึ้นและระยะเวลาของการรบกวนสถานะทางกฎหมายของบุคคลปกติจะเป็นไปในระยะเวลาที่ค่อนข้างสั้น⁶

แต่ถึงอย่างไรก็ตาม แม้กฎหมายล้มละลายของประเทศอังกฤษจะกำหนดให้บุคคลที่ยื่นขอล้มละลายโดยสมัครใจจะได้รับการปลดจากล้มละลายโดยอัตโนมัติเมื่อพ้นระยะเวลา 3 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งให้ตกเป็นบุคคลล้มละลายก็ตาม แต่ก็มีเงื่อนไขว่าในระหว่างระยะเวลา 3 ปี นั้น ลูกหนี้ต้องถูกจำกัดสิทธิและหน้าที่บางประการ เช่น

- (1) ลูกหนี้ไม่มีสิทธิครอบครองหรือจำหน่ายทรัพย์สินในบัญชีของตน
- (2) ลูกหนี้ไม่สามารถเข้าเจรจาหรือได้รับสินเชื่อโดยอิสระ
- (3) ลูกหนี้ไม่มีสิทธิได้รับเลือกเข้าสภาหรือหน่วยงานท้องถิ่นใดๆ
- (4) ลูกหนี้ไม่อาจถูกแต่งตั้งหรือทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษา
- (5) ลูกหนี้ไม่อาจได้ประกาศนียบัตรการฝึกหัดทนาย
- (6) ลูกหนี้ไม่อาจกระทำการเป็นกรรมการในบริษัทไม่ว่าทางตรงหรือ

ทางอ้อม เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากศาล

3.1.1.2 การปลดจากการล้มละลายโดยคำสั่งศาล (Discharge by Order of the Court)

การปลดจากการล้มละลายโดยคำสั่งศาลของประเทศอังกฤษ ซึ่งผู้เขียนได้ทำการศึกษาถึงหลักเกณฑ์การปลดจากล้มละลาย อำนาจของศาลในการสั่งคำร้องขอให้ปลดจากการเป็นบุคคลล้มละลาย รวมถึงการอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวของศาล โดยมีรายละเอียดดังนี้

- (1) หลักเกณฑ์การปลดจากการล้มละลายโดยคำสั่งศาล

ก. จะต้องเป็นบุคคลที่ถูกศาลพิพากษาให้เป็นบุคคลล้มละลายภายในระชาเวลาน้อยกว่า 15 ปี นับแต่การสิ้นสุดสถานภาพการเป็นบุคคลล้มละลายในคดีก่อน กล่าวคือบุคคลดังกล่าวนี้ไม่สามารถปลดจากการล้มละลายโดยไม่ต้องยื่นคำร้องต่อศาล (Automatic Discharge) ซึ่งบุคคลล้มละลายประเภทนี้จะปลดจากการล้มละลายได้ก็โดยคำสั่งศาลเท่านั้น

⁶ Ian F. Fletcher. Op.cit. p. 308.

ข. ต้องทำเป็นคำร้องซึ่งตาม Insolvency Act 1986 มาตรา 280 กำหนดให้บุคคลล้มละลายอาจยื่นคำร้องได้เร็วที่สุดคือ 5 ปี นับแต่วันที่ตกเป็นบุคคลล้มละลาย ซึ่งข้อเท็จจริงส่วนใหญ่บุคคลที่ยื่นคำร้องตามมาตรา 280 เป็นบุคคลที่เคยตกเป็นบุคคลล้มละลายมาก่อน (Repeat Bankruptcy)

ค. บุคคลล้มละลายที่ต้องการยื่นคำร้องขอให้ปลดตนจากการเป็นบุคคลล้มละลายตาม Insolvency Act 1986 มาตรา 280 จะต้องมีหนังสือบอกกล่าวการยื่นคำร้องขอให้ตนปลดจากการล้มละลายไปยัง Official Receiver และจะต้องวางเงินค้ำดำเนินการ (ค่าธรรมเนียม) ตามที่ Official Receiver กำหนด

ง. ศาลจะกำหนดวันพิจารณาและศาลจะมีหนังสือแจ้งไปยัง Official Receiver และบุคคลล้มละลายเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 42 วัน และ Official Receiver จะมีหนังสือแจ้งไปยัง Trustee และเจ้าหน้าที่ทุกราย (เท่าที่ Official Receiver ทราบ) ในพื้นที่ซึ่งมีการเรียกร้องในทรัพย์สินของบุคคลล้มละลายอยู่ และ Official Receiver ต้องยื่นรายงานเกี่ยวกับบุคคลล้มละลายต่อศาลอย่างน้อย 21 วัน ก่อนการพิจารณา ซึ่งในรายงานต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับผู้ล้มละลาย ดังต่อไปนี้

1. บุคคลล้มละลายละเว้นการปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ใน Insolvency Act ในข้อใดบ้าง
2. พฤติการณ์แวดล้อมของคดีล้มละลายคดีนี้และของคดีล้มละลายก่อนหน้า
3. ข้อมูลเกี่ยวกับหนี้สินของบุคคลล้มละลายที่มากกว่าทรัพย์สิน
4. รายละเอียดเกี่ยวกับการแบ่งทรัพย์สินที่ได้แบ่งแล้วหรือคาดว่าจะแบ่งให้แก่เจ้าหน้าที่ในคดีล้มละลายนี้ หรือกรณีที่ไม่ได้มีการแบ่งทรัพย์สินหรือเจตนาที่จะไม่มีการแบ่งทรัพย์สิน

นอกจากนี้ Official Receiver ต้องระบุรายละเอียดอื่นๆ ซึ่งตนเห็นว่าน่าจะเป็นประโยชน์ต่อศาล เช่น การประเมินผลของเจ้าหน้าที่ของศาลเกี่ยวกับเหตุแห่งการล้มละลายและประวัติส่วนตัวของผู้ล้มละลายเท่าที่แสดงถึงความล้มเหลวทางธุรกิจการเงินของผู้ล้มละลาย ดังนั้น การประเมินคุณสมบัติของผู้ล้มละลายโดย Official Receiver จึงเป็นส่วนสำคัญซึ่งในทางปฏิบัติการประเมินดังกล่าวมีผลต่อการพิจารณาของศาลเป็นอย่างมากในการพิจารณาการปลดจากการเป็นบุคคลล้มละลาย

Official Receiver จะต้องส่งสำเนารายงานของตนไปยังบุคคลล้มละลาย และ Trustee ถ่วงหน้าอย่างน้อย 14 วัน ก่อนการพิจารณาคำร้องขอให้ศาลสั่งให้ปลดจากการเป็นบุคคลล้มละลาย และผู้ล้มละลายย่อมมีสิทธิที่จะยื่นหนังสือซึ่งระบุข้อความใดๆ ในรายงานที่ตนตั้งใจจะ

ปฏิเสธรหรือโต้แย้งในศาลได้ ซึ่งหนังสือดังกล่าวจะต้องยื่นต่อศาลล่วงหน้าอย่างน้อย 7 วัน และต้องส่งสำเนาให้แก่ Official Receiver และ Trustee ด้วย ซึ่งในอดีตสิทธิของผู้ล้มละลายในการโต้แย้งข้อความในรายงานของ Official Receiver ได้รับการยอมรับและถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด และข้อโต้แย้งที่ผู้ล้มละลายมีเจตนาจะยกขึ้นได้ก็แต่เฉพาะข้อโต้แย้งที่มีการบอกกล่าวอย่างถูกต้องเท่านั้น บุคคลล้มละลายจึงจะสามารถยกขึ้นในระหว่างพิจารณาได้

ในระหว่างการพิจารณาคำร้องขอให้ปลดจากการล้มละลาย Official Receiver, Trustee และเจ้าหนี้ทั้งหลายอาจจะปรากฏตัวในศาลและแถลงข้อเท็จจริงต่อศาลและอาจสอบถามบุคคลล้มละลายในศาลได้ตามที่ศาลจะอนุญาต แม้ว่าเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะได้รวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่จำเป็นและได้บันทึกไว้ในรายงานในคดีเป็นส่วนใหญ่แล้วก็ตาม แต่เพื่อให้ศาลสามารถตัดสินใจได้ว่าควรมีคำสั่งให้ปลดจากการล้มละลายหรือไม่ จึงต้องการให้เจ้าหนี้เข้าร่วมพิจารณาด้วย และในกรณีที่เจ้าหนี้มีหลักฐานใดๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่ออ้างอิงซึ่งอาจจะเป็นการช่วยในการทำให้แน่ใจว่า การพิจารณาคำร้องจะเป็นไปอย่างถูกต้องและสมควรแก่คดี แต่ในทางตรงกันข้ามการปรากฏตัวในศาลของเจ้าหนี้ไม่ถือเป็นหน้าที่ของเจ้าหนี้ สัญญาต่างๆ ที่เจ้าหนี้ทำขึ้นโดยกำหนดว่าตนจะไม่ปรากฏตัวในศาลและจะไม่โต้แย้งคำร้องขอปลดจากการเป็นบุคคลล้มละลายนั้นถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย เนื่องจากกรกระทำดังกล่าวมีเจตนาที่จะบิดเบือนการให้ความเป็นธรรมของศาล เพราะหน้าที่ของเจ้าหนี้และ Trustee ในคดีล้มละลาย คือการคัดค้านและปฏิบัติตนเพื่อประโยชน์ของเจ้าหนี้ทั้งหมดและเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

(2) อำนาจของศาลในการสั่งคำร้องขอให้ปลดจากการเป็นบุคคลล้มละลาย

อำนาจในการสั่งคำร้องขอให้ปลดจากการเป็นบุคคลล้มละลายนั้น ศาลจะต้องสั่งอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

ก. ไม่ยอมให้ปลดจากการล้มละลาย

ข. มีคำสั่งให้ปลดจากการเป็นบุคคลล้มละลายอย่างสมบูรณ์ หรือ

ค. มีคำสั่งให้ปลดจากการเป็นบุคคลล้มละลายโดยมีเงื่อนไขบางประการที่เกี่ยวกับรายได้ที่บุคคลล้มละลายอาจได้มาในภายหลัง หรือทรัพย์สินซึ่งตกมาเป็นของบุคคลล้มละลายหรือได้มาโดยบุคคลล้มละลาย

คำสั่งในกรณีตามข้อ ข. และ ค. ศาลอาจจะกำหนดให้คำสั่งดังกล่าวมีผลในทันที หรืออาจจะสั่งให้มีผลในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง หรือจนกระทั่งเงื่อนไขต่างๆ ที่ศาลกำหนดได้เสร็จสิ้นแล้ว สังเกตได้ว่าศาลมีอำนาจที่จะกำหนดให้บุคคลล้มละลายชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ต่อไปอีกภายหลังจากที่ปลดจากการเป็นบุคคลล้มละลายแล้ว

ทางเลือกของศาลอีกทางหนึ่งในการสั่งของศาลที่เป็นผลร้ายที่เรียกว่า การปฏิเสธการปลดจากการล้มละลายอย่างไม่มีเงื่อนไข ศาลจะใช้เฉพาะในกรณีที่มีพฤติการณ์พิเศษเท่านั้น หากศาลเห็นว่าเมื่อผู้ล้มละลายยังไม่สามารถชำระหนี้ได้หมดก็ควรจะอยู่ในการควบคุมต่อไปอีกระยะหนึ่ง เพื่อเตรียมตัวสำหรับการเริ่มต้นใหม่โดยศาลอาจมีคำสั่งให้ปลดจากการล้มละลายโดยให้ระงับผลของการปลดจากการล้มละลายไว้ชั่วคราวนั้นอาจอยู่ในช่วง 6 เดือน หรือน้อยกว่า 6 เดือน หรือขยายไปจนถึง 5 ปี หรือมากกว่านั้นหากศาลอุทธรณ์เห็นว่าระยะเวลาของการระงับการปลดจากการล้มละลายนั้นไม่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมศาลอาจแก้ไขคำสั่งดังกล่าวเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมก็ได้⁷

(3) การอุทธรณ์คำสั่งศาล

ในการยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ปลดจากการล้มละลาย ถ้าหากบุคคลล้มละลายหรือบุคคลที่มีส่วนได้เสียที่ไม่พอใจในคำสั่งศาล หรือเงื่อนไขใดๆ ที่ศาลกำหนดก็ย่อมมีสิทธิที่จะอุทธรณ์คำสั่งของศาลท้องถิ่น (County Court) ไปยังศาลอุทธรณ์ได้ (Court of Appeal) ตาม Insolvency Act 1986 มาตรา 375

ก. บุคคลผู้มีสิทธิยื่นอุทธรณ์คำสั่งศาล

1. บุคคลล้มละลาย
2. เจ้าพนักงาน Official Receiver
3. Trustee
4. เจ้าหนี้ใดๆ ที่ไม่ได้รับชำระหนี้ ซึ่งเหตุในการอุทธรณ์ของเจ้าหนี้อาจเนื่องมาจากการผ่อนผันเกินสมควรของเงื่อนไขในการปลดจากการล้มละลายหรืออุทธรณ์ในข้อเท็จจริงที่ว่าเงื่อนไขดังกล่าวทำให้ผู้อุทธรณ์ไม่ได้รับความเป็นธรรมซึ่งขัดกับหลักการที่ว่าเจ้าหนี้ในลำดับเดียวกันต้องได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกันหรือเหมือนกัน

5. บุคคลอื่นๆ ที่มีส่วนได้เสีย

ข. อำนาจในการสั่งของศาลอุทธรณ์

1. สั่งยกเลิกคำสั่งศาลชั้นต้น
2. แก้ไขคำสั่งให้ปลดจากการล้มละลาย
3. เพิกถอนการปลดจากการล้มละลายในกรณีที่ลูกหนี้ไม่สามารถปฏิบัติ

ตามเงื่อนไขต่างๆ

⁷ Ian F. Fletcher. Op.cit. p. 313.

3.1.1.3 ผลของการปลดจากการล้มละลาย (The Effect of Discharge)

การปลดจากการล้มละลายไม่ว่าจะเป็นกรณีการปลดจากการล้มละลายโดยไม่ต้องยื่นคำร้องต่อศาล (Automatic Discharge) ตามมาตรา 279 หรือการปลดจากการล้มละลายโดยต้องยื่นคำร้องต่อศาล (Discharge by Order of the Court) ตามมาตรา 280 ผลของการปลดจากการล้มละลายต่อบุคคลล้มละลายจะเหมือนกัน

นับจากวันที่การปลดจากการล้มละลายมีผลบังคับ ซึ่งการปลดจากการล้มละลายจะทำให้บุคคลล้มละลายหลุดพ้นจากหนี้ที่ค้างในคดีล้มละลาย และเป็นอิสระจากการถูกจำกัดความสามารถและการขาดคุณสมบัติซึ่งถูกจำกัดในระหว่างที่ตนอยู่ในสถานะของบุคคลล้มละลาย

(1) การปลดจากการล้มละลายไม่มีผลกระทบต่อการทำงานของ Trustee ในคดีล้มละลายจนกว่าการจัดการทรัพย์สินดังกล่าวจะได้ดำเนินการจนแล้วเสร็จ

(2) การปลดจากการล้มละลายไม่มีผลกระทบต่อสิทธิของเจ้าหนี้ในคดีล้มละลายที่มีหลักประกันในการบังคับหลักประกัน

(3) การปลดจากการล้มละลายไม่มีผลเป็นการปลดเปลื้องมูลหนี้ใดๆ ที่เกิดขึ้นในคดีล้มละลายที่ผู้ล้มละลายก่อขึ้นโดยฉ้อฉล หรือการทำผิดหน้าที่ของ Trustee โดยฉ้อฉล (Fraudulent Breach of Trust)

(4) ความรับผิดใดๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับค่าปรับในการกระทำผิดหรือความรับผิดใดๆ ภายใต้การให้หลักประกันจะยังคงมีอยู่

(5) หนี้ประเภทต่อไปนี้ไม่สามารถปลดเปลื้องโดยการปลดจากการล้มละลายได้ เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่ง ได้แก่

ก. หนี้ที่เกิดขึ้นจากการทำร้ายร่างกายซึ่งมีผลให้ต้องรับผิดโดยการชำระค่าเสียหายในการประมาทเลินเล่อ การรบกวนสิทธิ การกระทำผิดกฎหมาย การทำผิดสัญญาหรือหน้าที่อื่นๆ

ข. หนี้ที่เกิดจากคำสั่งศาลในคดีที่เกี่ยวกับครอบครัว หรือคู่สมรส

(6) การปลดจากการล้มละลายจะไม่ปลดเปลื้องผู้ล้มละลายในหนี้อื่นๆ ที่ระบุไว้ในข้อบังคับว่าเป็นหนี้ที่ไม่อาจขอพิสูจน์ได้ในคดีล้มละลาย ตาม Insolvency Act มาตรา 281(6) ซึ่งหนี้ที่ไม่อาจขอพิสูจน์ได้ หมายถึง หนี้ที่ลูกหนี้ไม่อาจขอพิสูจน์จำนวนหนี้ กล่าวคือ ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบไปตามจำนวนหนี้ที่ขอรับชำระหนี้มา ได้แก่ หนี้ค่าปรับ และหนี้ตามคำพิพากษา

(7) การปลดจากการล้มละลายจะไม่ปลดเปลื้องบุคคลใดๆ นอกจาก ผู้ล้มละลาย ดังนั้น บุคคลใดๆ ก็ตามที่ต้องรับผิดชอบร่วมกับผู้ล้มละลายในมูลหนี้ใดๆ เช่น หุ้นส่วน Co-Trustee หรือบุคคลใดๆ ผู้ซึ่งต้องรับผิดชอบเหมือนผู้ค้ำประกันของผู้ล้มละลายจะไม่ได้รับการปลดเปลื้องหรือ

หลุดพ้นไปด้วย ในกรณีที่การปลดจากการล้มละลายมีผลให้ปลดปล่อยหนี้ใด สิทธิของเจ้าหนี้ในการฟ้องจะหมดไป แต่ลูกหนี้อาจตกลงเป็นการเปิดเผยว่าจะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้โดยเป็นกรณีที่มีข้อตกลงใหม่ซึ่งเจ้าหนี้จะให้ลูกหนี้เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนกับการตกลงของลูกหนี้ที่จะชำระหนี้ที่ตนได้รับการปลดปล่อยไปแล้ว ซึ่งสิ่งที่เจ้าหนี้จะให้กับลูกหนี้ อาจจะเป็นการขยายวงเงินกู้ให้แก่ลูกหนี้เพิ่มขึ้น หรือลูกหนี้ขอกู้เงินเพิ่มเป็นจำนวนเล็กน้อย ดังนั้น การกลับคืนมาของสิทธิเจ้าหนี้จึงอาจเป็นไปได้โดยง่าย เนื่องจากหลักกฎหมายของอังกฤษ (Rules of English Law) ศาลจะไม่นำเนืองถึงความสมบูรณ์ของการตอบแทน (Consideration) แต่ก็มีข้อยกเว้นความจำเป็นในเรื่องการตอบแทนถ้าลูกหนี้อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายต่างชาติดังกล่าวและตามกฎหมายนั้นกำหนดให้ไม่จำเป็นต้องมีการตอบแทนในการที่จะบังคับข้อตกลงของลูกหนี้ให้ชำระหนี้ที่ได้รับการปลดปล่อยไปแล้ว⁸

3.1.1.4 สถานภาพของบุคคลล้มละลาย (Situation of the Bankrupt)

การที่ศาลมีคำสั่งให้ปลดจากการล้มละลายทำให้บุคคลล้มละลายกลับคืนสู่สถานภาพที่ใกล้เคียงปกติในทางกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับความสามารถในการทำนิติกรรมอย่างอิสระอีกครั้ง รวมถึงการนิติกรรมใดๆ ที่เกี่ยวกับการได้มาซึ่งความเชื่อถือ (Credit) บุคคลที่ปลดจากการล้มละลายอาจได้รับหรือจำหน่ายทรัพย์สินของตนเองหรืออาจดำเนินธุรกิจการค้าได้อีกครั้งหนึ่ง อย่างไรก็ตามก็มีหลายประการที่ผู้ล้มละลายยังคงอยู่ภายใต้การควบคุมและจำกัดความสามารถบางประการหลังการปลดจากการล้มละลาย คือ

(1) รายได้ของผู้ล้มละลายไม่ตกอยู่กับ Trustee ในคดีล้มละลายและกลับมาเป็นของผู้ล้มละลายอย่างสมบูรณ์ เว้นแต่กรณีที่ศาลสั่งให้ชำระเงินจำนวนหนึ่งๆ จากเงินเดือนหรือเงินบำนาญของผู้ล้มละลายให้แก่ Trustee ต่อไป แม้ว่าการปลดจากการล้มละลายจะมีผลแล้วก็ตาม

(2) ผู้ล้มละลายมีหน้าที่ตาม Insolvency Act 1986 มาตรา 333(3) ต้องให้ข้อมูลของตนแก่ Trustee และปฏิบัติตามคำสั่ง Trustee เห็นสมควรเพื่อจุดประสงค์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายให้สำเร็จ การไม่ปฏิบัติตามหน้าที่นี้ถือว่าการละเมิดอำนาจศาลของผู้ล้มละลายในส่วนที่เกี่ยวกับการปลดจากการล้มละลาย ยิ่งไปกว่านั้นแม้ว่าภายหลังจากการที่ศาลมีคำสั่งให้ปลดจากการล้มละลายศาลอาจกำหนดให้มีการตรวจสอบพฤติกรรมการติดต่อธุรกิจหรือทรัพย์สินของบุคคลดังกล่าวต่อไปอีกตาม Insolvency Act 1986 มาตรา 366 ซึ่งมาตราดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดอำนาจอย่างกว้างขวางในการตรวจสอบของศาลซึ่งใช้บังคับขยายไปถึงบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ล้มละลาย รวมถึงข้อมูลต่างๆ ของบุคคลนั้นๆ ด้วย ซึ่งอำนาจดังกล่าวอาจเป็นหนทางในการเรียกเอาทรัพย์สินหรือ

⁸ Ian F. Fletcher. Op.cit. p. 297.

รายได้ที่ถูกปิดบังหรือเก็บไว้อย่างผิดกฎหมายในระหว่างการล้มละลาย ศาลสามารถใช้อำนาจในการตรวจสอบนี้ไม่เพียงแต่ภายหลังการปลดจากการล้มละลายเท่านั้น แต่อาจใช้อำนาจได้จนถึงภายหลังที่ผู้ล้มละลายผู้นั้นถึงแก่ความตาย นอกจากนี้อำนาจในการตรวจสอบนี้อาจใช้บังคับไปถึงคู่สมรส หรืออดีตคู่สมรสของผู้ล้มละลายและบุคคลใดๆ ที่ได้รับหรือเชื่อว่ามีทรัพย์สินของผู้ล้มละลายอยู่ในความครอบครอง หรือเป็นลูกหนี้ของผู้ล้มละลาย หรือเป็นบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ล้มละลาย การซื้อขาย การตกลงทางธุรกิจ หรือข้อมูลใดๆ ที่เกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้ล้มละลาย ซึ่งคดีที่ตัดสินไว้คือ Re A Debtor (NO. 12 of 1958) วินิจฉัยว่า

“ผู้ล้มละลายได้เปิดเผยหนี้จำนวน 131,000 ปอนด์ และสินทรัพย์ 1,100 ปอนด์ ในขณะที่ผู้ล้มละลายถูกพิพากษาให้เป็นบุคคลล้มละลาย 4 ปี ต่อมาภายหลังจากผู้ล้มละลายได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขการปลดจากการล้มละลายครบตามที่กำหนดแล้ว ปรากฏว่ามีทรัพย์สินรวมแล้วมากกว่าหนี้ถึง 45,000 ปอนด์ แม้ว่าลูกหนี้ได้เสียชีวิตก่อนที่ศาลจะได้มีคำสั่งตั้งผู้จัดการมรดกทั้ง 3 คน ซึ่งเป็นอดีตทนายความที่ปรึกษา นักบัญชี และหุ้นส่วนของผู้ล้มละลาย ศาลก็มีอำนาจเรียกบุคคลเหล่านี้มาขึ้นเอกสารเพื่อตรวจสอบเนื่องจากคาดหมายได้ว่าบุคคลเหล่านี้สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ล้มละลายได้”

3.1.2 การปลดจากล้มละลายตามกฎหมายของประเทศออสเตรเลีย

กฎหมายล้มละลายของประเทศออสเตรเลียมีลักษณะการปลดจากล้มละลาย 3 รูปแบบ คือ การปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาล (Discharge by order of the Court) การปลดจากล้มละลายโดยอัตโนมัติ (Automatic Discharge) และการปลดจากล้มละลายเร็วกว่าปกติ (Early Discharge) ซึ่งมีรูปแบบการปลดจากล้มละลายคล้ายกับการปลดจากล้มละลายตามกฎหมายล้มละลายของไทย เพียงแต่มีรูปแบบการปลดจากล้มละลายเร็วกว่าปกติ (Early Discharge) ซึ่งกฎหมายล้มละลายของไทยไม่มี ซึ่งผู้เขียนได้ทำการศึกษาหลักเกณฑ์การปลดจากล้มละลายรวมถึงมาตรการทางกฎหมายที่ใช้กับการปลดจากล้มละลายทุกรูปแบบตามกฎหมายของออสเตรเลีย ดังนี้

3.1.2.1 หลักเกณฑ์การปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาล

การปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาล (Discharge by order of the Court) ของประเทศออสเตรเลีย มีสาระสำคัญที่จะพิจารณาดังนี้

(1) คุณสมบัติและลักษณะของลูกหนี้

ตามกฎหมายล้มละลายของออสเตรเลีย (The Bankruptcy Act 1966) ลูกหนี้จะสามารถปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย (Discharge by operation of law) ด้วยการวางรูปแบบการปลดจากล้มละลายโดยอัตโนมัติ (Automatic Discharge)

⁹ Ian F. Fletcher. Op.cit. pp. 320-321.

ในกรณีที่ลูกหนี้ประพฤติตนไม่เหมาะสมหรือเป็นผู้ทุจริต ลูกหนี้ก็ขาดคุณสมบัติที่จะปลดจากล้มละลายโดยอัตโนมัติ และยังไม่สามารถปลดจากล้มละลายเร็วกว่าปกติ (Early Discharge) อีกด้วย ทางเลือกสุดท้ายของลูกหนี้ประเภทนี้ คือ ต้องมายื่นคำร้องขอต่อศาลให้ศาลพิจารณาปลดให้ จะเห็นได้ว่า การปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาล (Discharge by order of the Court) เป็นวิธีลำดับหลังจากการปลดจากล้มละลายโดยอัตโนมัติ และการปลดจากล้มละลายเร็วกว่าปกติ นั่นคือ เมื่อไม่สามารถใช้ 2 วิธีดังกล่าวข้างต้นได้แล้วจึงค่อยมาร้องขอต่อศาล ดังนั้น ลูกหนี้ผู้ยื่นคำร้องขอต่อศาล จึงเป็นลูกหนี้ทั่วไปที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมและทุจริต (เพราะถ้าพฤติกรรมเหมาะสมและสุจริต ย่อมใช้วิธีการอื่น) ศาลจะเป็นผู้ใช้ดุลพินิจว่าสมควรปลดเขาหรือไม่

ก. พฤติกรรมที่ถือว่าไม่เหมาะสมและทุจริต¹⁰

1. ได้รับเครดิตโดยไม่แจ้งสถานะของตนให้อีกฝ่ายหนึ่งทราบว่า ตนเป็นบุคคลล้มละลาย
2. รับสินค้าหรือบริการจากบุคคลอื่น โดยออกตัวแลกเงิน เช็ค หรือตัวสัญญาใช้เงิน โดยไม่แจ้งสถานะของตนให้อีกฝ่ายหนึ่งทราบว่าตนเป็นบุคคลล้มละลาย
3. ทำสัญญากับบุคคลอื่น โดยไม่แจ้งให้ทราบว่าตนยังไม่ได้รับการปลดจากล้มละลาย เช่น ทำสัญญาเช่าซื้อ สัญญาเช่า สัญญาจ้าง
4. รับสินค้าหรือบริการจากบุคคลอื่นโดยให้คำมั่นว่า จะชำระให้และไม่แจ้งให้อีกฝ่ายทราบว่าตนยังไม่ได้รับการปลดจากล้มละลาย
5. รับจ้างทำของหรือรับจ้างให้บริการ โดยให้คำมั่นว่า จะจัดการหาสินค้าและบริการให้อีกฝ่ายหนึ่ง โดยไม่แจ้งให้อีกฝ่ายทราบว่าตนยังไม่ได้รับการปลดจากล้มละลาย
6. เข้าดำเนินธุรกิจในนามบุคคล ห้างหุ้นส่วน หรือบริษัท โดยไม่แจ้งให้อีกฝ่ายทราบว่า ตนยังไม่ได้รับการปลดจากล้มละลาย

จากข้อกำหนดในมาตรา 148(a) - (f) ข้างต้น เห็นได้ว่า พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมและถือว่าทุจริตที่ส่งผลให้ลูกหนี้ปลดด้วยวิธีการปกติไม่ได้ต้องมาร้องขอต่อศาลนั้นมีหลักเกณฑ์ คือ

1. ทำนิติกรรม หรือทำธุรกิจกับบุคคลอื่น
2. ปกปิดฐานะอันแท้จริงของตนโดยนิ่งเสียไม่แจ้งให้ทราบว่าตนยังเป็นบุคคลล้มละลาย
3. การกระทำเช่นนี้ ถือว่ามีพฤติกรรมไม่เหมาะสมและทุจริต

¹⁰ The Bankruptcy Act 1966, Section 148(a)-(f).

4. กฎหมายจึงวางแนวทางให้ลูกหนี้ผู้นั้นปลดจากล้มละลายแบบปกติไม่ได้ ต้องเข้ามาร้องขอต่อศาล

5. ศาลจะเป็นผู้กั้นกรองว่าถึงเวลาหรือยังที่จะปลดลูกหนี้จากล้มละลาย

6. หลักเกณฑ์นี้เป็นการคุ้มครองสังคมโดยรวมไม่ให้บุคคลอื่นได้รับความเสียหายจากการก่อหนี้ไม่สิ้นสุด โดยมีสมมติฐานว่า ลูกหนี้ผู้ล้มละลายอยากจะหลุดพ้นเร็วๆ ถ้าเขาปกปิดความจริงกับคนอื่น เขาจะต้องมาใช้วิธีร้องขอต่อศาลซึ่งจะหลุดพ้นจากล้มละลายช้ากว่าวิธีอื่น ผลคือ ลูกหนี้นี้อาจไม่ยอมให้เป็นเช่นนั้น จึงไม่ไปทำนิติกรรมหรือธุรกิจดังกล่าวผู้อื่นในสังคมก็ไม่เสียหายเป็นการคุ้มครองสังคมโดยรวม

ข. การใช้ดุลพินิจของศาลในการปลดจากล้มละลาย

ในการพิจารณาคุณสมบัติของลูกหนี้ ที่ได้รับการปลดจากล้มละลายไม่ว่าจะเป็นกรณีลูกหนี้ยื่นคำขอล้มละลายเองโดยสมัครใจหรือเจ้าหนี้เป็นผู้ยื่นคำขอก็ตาม ศาลจะพิจารณาข้อเท็จจริงดังนี้¹¹

1. พฤติการณ์ที่บุคคลล้มละลายได้ก่อให้เกิดหนี้ขึ้น รวมถึงพฤติกรรมของบุคคลล้มละลายและพฤติกรรมเจ้าหนี้ของบุคคลล้มละลาย

2. การให้ความร่วมมือในการจัดการทรัพย์สิน และการสอบสวนพฤติการณ์ของการล้มละลาย

3. กรณีที่บุคคลล้มละลายสามารถส่งเงินให้แก่กองทรัพย์สินได้ ไม่ว่าบุคคลล้มละลายจะได้ทำข้อตกลงจัดสรรรายได้หรือคำสั่งให้มีการจัดสรรรายได้มีผลบังคับใช้หรือไม่

4. การฟื้นฟูสภาวะทางการเงินของบุคคลล้มละลาย และ

5. รายงานที่ทรัสต์ทำขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับบุคคลล้มละลาย

6. หากบุคคลล้มละลายได้ล้มละลายมาก่อนหน้านี้ พฤติการณ์ที่นำไปสู่การล้มละลายครั้งก่อนและความประพฤติของบุคคลล้มละลายในส่วนที่เกี่ยวกับการล้มละลายครั้งนั้น

ทั้งนี้ ศาลมีสิทธิพิจารณาข้อเท็จจริงและรับฟังพยานอื่นๆ ตามที่ศาลเห็นสมควร

¹¹ The Law Reform Commission. Report No.45, General Insolvency Inquiry. Clause 566-567.

(2) ระยะเวลาที่จะปลดจากล้มละลาย

การปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาล The Bankruptcy Act 1966 ไม่ได้กำหนดระยะเวลาไว้ว่าเมื่อใดศาลจึงจะปลดลูกหนี้จากล้มละลาย จะต้องให้บุคคลล้มละลายที่ปีต่างจากกฎหมายอังกฤษซึ่งเป็นกฎหมายแม่แบบของกฎหมายล้มละลายออสเตรเลีย¹² ที่บัญญัติไว้ชัดเจนในมาตรา 280(1) ลูกหนี้จะยื่นคำขอปลดจากล้มละลายได้เมื่อเวลาผ่านไปพ้นแล้ว 5 ปี นับจากวันที่เริ่มต้นล้มละลาย¹³ อย่างไรก็ดี ในกรณีที่การปลดจากล้มละลายโดยอัตโนมัติถูกคัดค้าน จะมีผลให้ปลดจากล้มละลายได้ก็ต่อเมื่อพ้นปีที่ 5 แล้ว และกรณีนี้จะต้องร้องขอต่อศาลเท่านั้น ทำให้พิจารณาได้ว่า ศาลจะปลดลูกหนี้ได้ก็ต่อเมื่อเขาได้ล้มละลายแล้ว 5 ปี

(3) การชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้

ในการร้องขอต่อศาลเพื่อปลดจากล้มละลายนั้น ลูกหนี้จะต้องชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้เป็นจำนวนไม่น้อยเพียงใดนั้น The Bankruptcy Act 1966 ไม่ได้บัญญัติเป็นตัวเลขไว้ อย่างไรก็ดีเป็นอำนาจของทรัสต์ที่จะตระหนักว่าทรัพย์สินของลูกหนี้ได้ชำระให้แก่เจ้าหนี้เป็นจำนวนมากที่สุดเท่าที่ควรจะเป็นแล้ว เป็นจำนวนเพียงพอตามที่ทรัสต์เห็นสมควร¹⁴ ดังนั้น แม้กฎหมายจะไม่ระบุตัวเลขแน่นอนไว้ แต่จะพิจารณาได้จากดุลยพินิจของทรัสต์ว่าเป็นจำนวนเพียงพอเหมาะสมแล้ว ซึ่งเป็นการพิจารณาข้อเท็จจริงแต่ละกรณีไป

3.1.2.2 หลักเกณฑ์การปลดจากล้มละลายโดยอัตโนมัติ

การปลดจากล้มละลายโดยอัตโนมัติ (Automatic Discharge) ได้เริ่มนำมาใช้ครั้งแรกในปี 1966 และต่อมาได้ปฏิรูปกฎหมายในปี 1981 และปี 1991 ทำให้แนวทางการปลดจากล้มละลายโดยอัตโนมัติของออสเตรเลียเปลี่ยนแปลงไป โดยมีสาระสำคัญที่จะพิจารณาดังนี้

(1) คุณสมบัติและลักษณะของลูกหนี้

การปลดจากล้มละลายโดยอัตโนมัติ เป็นหลักการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย (Discharge by operation of law) ซึ่งลูกหนี้จะพ้นจากล้มละลายโดยทันที เมื่อถึงกำหนดเวลาแน่นอน

¹² Nathalie Martin. (2003, Winter). "Common – Law Bankruptcy Systems : Similarities and Differences." *American Bankruptcy Institute Law Review*, 11, 367. p. 4.

¹³ Ian F. Fletcher. Op.cit. p. 309.

¹⁴ The Bankruptcy Act 1966, Section 148.

ลูกหนี้ซึ่งมีความประพฤติไม่เหมาะสมหรือไม่ให้ความร่วมมือในการจัดการทรัพย์สินข่มขู่เป็นบุคคลที่ไม่สมควรจะได้รับการปลดจากล้มละลาย เพราะการปลดจากล้มละลายมีผลให้ลูกหนี้หลุดพ้นในหนี้สิน กฎหมายจึงมุ่งให้ใช้แก่บุคคลที่สุจริต¹⁵ พฤติการณ์ที่ถือว่าไม่เหมาะสมหรือไม่สุจริต ได้แก่

ก. การปกปิดฐานะของตน โดยไม่แจ้งให้อีกฝ่ายหนึ่งทราบว่าตนเป็นบุคคลล้มละลาย และเข้าทำนิติกรรมหรือดำเนินธุรกิจกับบุคคลอื่น¹⁶

ข. เดินทางออกนอกราชอาณาจักร¹⁷

1. เดินทางออกไปไม่ว่าก่อนหรือหลังจากล้มละลาย และไม่ได้เดินทางกลับประเทศ

2. ในขณะที่อยู่นอกประเทศ ทรัพย์สินได้เรียกตัวกลับมาโดยกำหนดวันที่หรือเวลาที่แน่นอน แต่ไม่ได้กลับมาภายในวันหรือระยะเวลานั้น

ค. เข้าดำเนินการงานของบริษัท ภายหลังจากที่เป็นบุคคลล้มละลายแล้ว โดยไม่ได้รับอนุญาต

ง. ทำนิติกรรม หรือธุรกิจกับบุคคลอื่น เป็นจำนวนกว่า 3,000 เหรียญ

จ. ไม่ให้ความร่วมมือกับทรัพย์สิน ในลักษณะต่างๆ ได้แก่¹⁸

1. ไม่ยื่นแถลงการณ์ทรัพย์สิน รายได้ รายได้ในอนาคตเป็นลายลักษณ์อักษรตามที่ร้องขอ

2. ไม่เปิดเผยรายการรายละเอียดทรัพย์สิน รายได้ และรายได้ในอนาคต

3. ไม่นำส่งเงินสมทบเข้าสู่กองทรัพย์สินในระยะเวลา 5 ปี

4. ใช้จ่ายเงินทองโดยไม่แสดงเหตุผลความจำเป็นตามสมควร

5. จำหน่ายทรัพย์สิน และไม่นำส่งเงินที่ขายได้ให้แก่ทรัพย์สิน โดยไม่แจ้งเหตุผลและรายละเอียด

6. ไม่เปิดเผยความรับผิดชอบของตนที่มีอยู่กับบุคคลอื่นให้ทรัพย์สินทราบ ไม่ว่าจะटनाหรือไม่

¹⁵ The Law Reform Commission. Op.cit. Clause 548. p. 231.

¹⁶ The Bankruptcy Act 1966, Section 148.

¹⁷ The Bankruptcy Act 1966, Section 149.

¹⁸ The Bankruptcy Act 1966, Section 149D.

7. ไม่แจ้งการย้ายที่อยู่ การเปลี่ยนแปลงชื่อที่อยู่ และข้อมูลส่วนบุคคล ให้ทราบเป็นลายลักษณ์อักษร

8. ไม่ลงนามในเอกสารที่ทริสตีร้องขอโดยชอบ

9. ไม่เข้าร่วมในที่ประชุมเจ้าหนี้ โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

10. ไม่มาให้ปากคำในการสอบสวนตามที่กฎหมายกำหนด โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

11. ไม่เปิดเผยผลประโยชน์ในทรัพย์สินที่ตนจะได้รับ

ฉ. ล้มละลายเป็นครั้งที่สอง หรือยังไม่ได้ปลดจากล้มละลายในการล้มละลายครั้งแรก¹⁹

หากลูกหนี้มีพฤติการณ์เหล่านี้ ถือว่าเป็นผู้ไม่สุจริตและมีความประพฤติไม่เหมาะสม ซึ่งจะส่งผลให้ถูกคัดค้านในการปลดจากล้มละลายได้

(2) ระยะเวลาที่จะปลดจากล้มละลาย

ลูกหนี้จะปลดจากล้มละลายโดยทันทีเมื่อครบกำหนดระยะเวลา 3 ปี นับจากวันที่เริ่มล้มละลาย และไม่มีคำคัดค้าน

เดิมนั้น ในพระราชบัญญัติล้มละลายปี 1966 ลูกหนี้จะพ้นจากล้มละลายโดยอัตโนมัติภายหลังครบกำหนดเวลา 5 ปี ต่อมาเศรษฐกิจของบ้านเมืองเปลี่ยนแปลงไป ระหว่างปี ค.ศ. 1968-1980 มีการให้สินเชื่อผู้บริโภคมก และเกิดการลงทุนในธุรกิจโดยมีอัตราหนี้สินมากกว่าส่วนทุนของผู้เป็นเจ้าของ ทำให้บุคคลมีหนี้สินล้นพ้นตัว จึงได้เกิดการเปลี่ยนแปลงกฎหมายขึ้นในปี 1981 ซึ่งคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายในขณะนั้น เห็นว่าระยะเวลา 5 ปี ไม่เหมาะสมสมควรเปลี่ยนแปลงเป็น 3 ปี จึงได้มีการแก้ไขกฎหมายนี้สำคัญที่เปลี่ยนแปลงในครั้งนั้น ได้แก่²⁰

ก. ให้ลูกหนี้ปลดจากล้มละลายโดยอัตโนมัติ ภายหลัง 3 ปี

ข. คัดค้านการปลดจากล้มละลายโดยอัตโนมัติ เมื่อสิ้นสุดระยะเวลา 3 ปี อาจทำได้แค่เพียงอาศัยที่มากที่สุด คือ 5 ปี นับต่อจากจุดที่พ้นจากล้มละลายโดยอัตโนมัติ (รวมเป็นระยะเวลาทั้งสิ้น 8 ปี)

¹⁹ Margaret L. Barron. (1993). **Fundamentals of Business Law**. pp. 578-579.

²⁰ The Law Reform Commission. Op.cit. Clause 543-544. p. 227.

ค. การปลดจากล้มละลายในกรณี 5 ปี ต้องอาศัยคำสั่งศาลเท่านั้น

การพิจารณาแก้ไขบทบัญญัติเรื่องระยะเวลาที่ให้ลูกหนี้ปลดจากล้มละลายโดยอัตโนมัติเมื่อครบ 3 ปี นั้น มีการพิจารณากันว่าระยะเวลา 3 ปี นี้ เหมาะสมแค่ไหน เข้าเกินไปหรือไม่ เนื่องจากมีข้อเสนอขึ้นต่อคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายว่า บางกรณีลูกหนี้ควรได้ปลดจากล้มละลายก่อนหน้านั้น เป็นต้นว่า²¹

ง. เป็นการเปล่าประโยชน์ในการที่จะยังคงให้ “บุคคลล้มละลายธรรมดา” (average bankrupt) ล้มละลายเป็นเวลาสามปี นั่นก็คือ บุคคลล้มละลายซึ่งกิจการทางการเงินของเขาไม่จำเป็นต้องมีการสืบสวนครอบคลุมมากนัก และเป็นผู้มีความสามารถที่จะจัดสรรเงินจากรายได้เพื่อประโยชน์แห่งเจ้าหนี้ที่อยู่บ้าง และ

จ. การให้ลูกหนี้เป็นบุคคลล้มละลายอยู่ต่อไปเป็นระยะเวลามากกว่าสามปี นั้น เป็นการสร้างทัศนคติในทางลบ พวกเขาอาจมีแรงจูงใจไม่มากนักหรืออาจไม่มีเลย ในการใช้ความสามารถในการทำงานอย่างเต็มที่ หรือเพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งทรัพย์สิน เพราะขณะที่ยังมีสถานะเป็นบุคคลล้มละลายอยู่นั้น ก็ยังมีความมุ่งหมายกับรายได้ที่เพิ่มขึ้น หรือทรัพย์สินที่ได้รับ ซึ่งถูกยื่นคำร้องเพื่อจะนำมาชำระหนี้ล้มละลาย

ด้วยเหตุที่กล่าวมานี้ คณะกรรมการได้ตั้งคำถามที่เกี่ยวข้องกับการล้มละลายในระยะยาวสำหรับ “บุคคลล้มละลายธรรมดา” คณะกรรมการได้แสดงความเห็นใน DP 32 (วรรค 344) ว่า กฎหมายที่มีอยู่อาจได้รับการแก้ไขให้เกิดประโยชน์ต่อไป เพื่อให้เกิดความสมดุลอย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้ชี้แจงน้ำหนักระหว่างวัตถุประสงค์ของนโยบายในการให้ความช่วยเหลือและสร้างให้เกิดแรงจูงใจให้บุคคลล้มละลายฟื้นคืนสู่สภาพปกติ กับความมั่นใจว่าสาธารณชนจะได้รับการคุ้มครองจากพฤติกรรมทางการค้าที่ไม่เป็นที่ยอมรับโดยการใช้บทลงโทษที่เหมาะสมของกฎหมายล้มละลาย

คณะกรรมการได้พิจารณาแล้ว เห็นว่ามีทางเลือก 3 ทางที่จะพิจารณา ดังนี้²²

ข้อ A มีการปลดจากล้มละลายโดยอัตโนมัติใน 3 ปี เหมือนเดิม

ข้อ B นอกจากจะมีการปลดจากล้มละลายโดยอัตโนมัติใน 3 ปี เหมือนเดิมแล้ว ควรจะเพิ่มหลักเกณฑ์เรื่องการปลดจากล้มละลายเร็วกว่าปกติอีกด้วย

²¹ Ibid. Clause 546. p. 228.

²² The Law Reform Commission. Op.cit. Clause 547. pp. 229-231.

ข้อ C มีการปลดจากล้มละลายโดยอัตโนมัติใน 3 ปี เหมือนเดิม ไม่ควรเพิ่มหลักเกณฑ์เรื่องการปลดจากล้มละลายเร็วกว่าปกติ แต่ควรพัฒนาหลักเกณฑ์เรื่องการปลดจากล้มละลายโดยอัตโนมัติใน 3 ปี ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

ทางเลือกทั้ง 3 ข้อ มีการพิจารณากันโดยละเอียด และยังสามารถชี้ให้เห็นข้อดีข้อเสียของแต่ละแบบอีกด้วย รายละเอียดมีสาระสำคัญดังนี้

ข้อ A ให้คงไว้ซึ่งโครงสร้างของการปลดจากล้มละลายที่มีอยู่ใน DP32 (วรรค 284-290) คณะกรรมการได้เสนอข้อจำกัดในการใช้กฎหมายล้มละลายโดยให้นำรูปแบบการจัดการเรื่องนี้ขึ้นต้นพันตัวในฐานะที่เป็นทางเลือกสำหรับการล้มละลาย ให้มีการใช้กฎหมายล้มละลายกับบุคคลที่พฤติกรรมทางการเงินที่สมควรจะถูกลงโทษ กฎหมายการปลดจากล้มละลายที่มีอยู่ก็ได้รับการพิจารณาว่าเหมาะสมสำหรับบุคคลเหล่านั้น

ถึงแม้ว่า ในรายงานฉบับนี้จะมีทางเลือกหนึ่งสำหรับการล้มละลายในรูปแบบของการจัดการที่เรียกว่า “แผนการชำระหนี้” ได้รับการเสนอแนะก็ตาม แต่คณะกรรมการก็ทราบว่าภาระของผู้มีหนี้สินต้นพันตัวที่คำร้องขอปลดจากล้มละลายไม่ถูกต้องตามกฎหมาย (ที่มีความเข้มงวดมาก) ก็ยังคงอยู่ในสถานะบุคคลล้มละลายต่อไป ดังนั้น ข้อเสนอจึงไม่ตอบสนองความต้องการสำหรับกฎหมายเรื่องการปลดจากล้มละลายที่นำมาใช้กับ “บุคคลล้มละลายธรรมดา” อีกต่อไป

ข้อ B การปลดจากล้มละลายเร็วกว่าปกติอาจเกิดขึ้นได้ตามคำรับรองของทรัสต์ ข้อเสนอที่กำหนดขึ้นมาเพื่อลดจำนวนระยะเวลาก่อนที่การพ้นจากล้มละลายโดยอัตโนมัติจะดำเนินการไปถึง 2 ปี นอกจากนี้ ยังได้รับการเสนอว่าระยะเวลาปกติของการล้มละลายอาจจะลดลงโดยทรัสต์ออกคำรับรองให้มีการปลดจากล้มละลายเร็วกว่าปกติ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับมาตรการจัดการเฉพาะหน้า ซึ่งจะทำให้บุคคลล้มละลายเกิดแรงจูงใจที่จะได้รับการพ้นจากล้มละลายเร็วกว่าปกติ ข้อเสนอดังกล่าวมีเค้าโครงดังต่อไปนี้

ก. หากทรัสต์ที่จัดการทรัพย์สินของบุคคลล้มละลายมีความเห็นว่าบุคคลล้มละลายมีคุณสมบัติที่จะได้รับการปลดจากล้มละลายก่อนระยะเวลาทรัสต์อาจออกและยื่นคำรับรองถึงผลแห่งการนั้นต่อศาล

ข. ในการพิจารณาออกคำรับรอง ทรัสต์ต้องคำนึงถึงข้อพิจารณาต่างๆ ที่ได้กำหนดไว้

ค. คำรับรองจะปลดบุคคลจากล้มละลาย ณ วันที่ครบกำหนดระยะเวลาที่ได้ระบุไว้ (เช่น ภายหลังจากสองเดือนนับตั้งแต่วันที่ได้อื่นคำรับรองนั้น) เว้นแต่ เจ้าหนี้ได้ยื่นคำคัดค้านภายในระยะเวลาดังกล่าว

- ง. เมื่อได้มีการออกคำรับรองแล้ว ทรัสต์จำเป็นต้องยื่นรายงานสรุปผลการจัดการทรัพย์สิน
- จ. ในการยื่นคำรับรอง ทรัสต์มีหน้าที่ต้องแจ้งเจ้าหนี้แต่ละรายของบุคคลล้มละลายทราบถึงการยื่นคำรับรองนั้น และให้มีแถลงการณ์ชี้แจงถึงผลของการยื่นคำรับรองและสำเนาของรายงานนั้นด้วย
- ฉ. เจ้าหนี้มีสิทธิคัดค้านการปลดจากล้มละลายที่เกิดขึ้นโดยคำรับรองจากทรัสต์
- ช. หากเจ้าหนี้ยื่นคำคัดค้าน ให้การปลดจากล้มละลายของลูกหนี้เลื่อนออกไปจนกว่าศาลจะได้มีคำตัดสิน
- ซ. หากไม่มีการออกคำรับรอง การปลดจากล้มละลายก็จะดำเนินการเช่นเดียวกับวิธีการที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน
- ฅ. “บุคคลที่ล้มละลายเป็นครั้งที่สอง” ไม่มีคุณสมบัติที่จะได้รับการปลดจากล้มละลาย
- ฉะ. คณะกรรมการชี้ให้เห็นถึงข้อดีของทางเลือก B ดังนี้
- ญ. เป็นการส่งเสริมและทำให้การจัดการเกี่ยวกับการล้มละลายสิ้นสุดเร็วกว่าปกติ ซึ่งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและลดค่าใช้จ่ายของการจัดการ
- ฎ. เนื่องจากหนึ่งในตัวกำหนดที่จะกำหนดว่าจะออกคำรับรองหรือไม่นั้น เป็นทัศนคติของบุคคลล้มละลายต่อการจัดการทรัพย์สิน สิ่งนี้จะทำให้เกิดแรงจูงใจแก่บุคคลล้มละลายที่จะให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในการจัดการกองทรัพย์สินของตนได้มากที่สุด และยังเป็นการส่งเสริมให้มีการจัดการทรัพย์สินได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ
- ฏ. การพ้นจากล้มละลายเร็วกว่าปกติ เป็นการส่งเสริมการฟื้นฟูให้กลับสู่สภาพปกติโดยการกระตุ้นบุคคลที่เคยล้มละลายมาก่อนให้ได้ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ โดยไม่ต้องกังวลกับทรัพย์สินหรือรายได้ที่จะถูกนำไปจัดสรร
- ฐ. ทรัสต์ในกฎหมายล้มละลาย (โดยปกติเป็นทรัสต์ที่ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ) สามารถมีบทบาทในเชิงบวกมาก ซึ่งเป็นบทบาทในการส่งเสริมให้มีการปลดจากล้มละลายมากกว่าบทบาทในเชิงลบและเชิงรับในกระบวนการนั้นเช่นในปัจจุบัน
- ฑ. การปลดจากล้มละลายเป็นสิ่งที่สามารถเห็นผลได้มากกว่า แก้ไขปัญหาให้ตรงจุดกว่า และมีความหมายสำหรับบุคคลล้มละลายมากกว่า

อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการยังคงให้ข้อสังเกตถึงข้อเสียหลายประการสำหรับ
ทางเลือก B ดังนี้

ฅ. เพื่อที่จะให้สามารถดำเนินกระบวนการออกคำรับรองอันเป็นที่น่า
พอใจทรัสต์จะต้องได้รับคำชี้แนะที่มีลักษณะเป็นกลางและพอเพียง แม้ว่าในบางมุมมองทรัสต์จะ
กลายเป็นคนตัดสินมาตรฐานพฤติกรรมทางการเงินและพฤติกรรมอื่นเสียเอง ยิ่งกว่านั้นเป็นเรื่อง
อันตรายว่าอาจเกิดความขัดแย้งสำคัญบางประการระหว่างคำตัดสินหรือการตัดสินใจของทรัสต์ซึ่ง
มีความแตกต่างกัน

ฉ. อาจจะเป็นอันตรายต่อบทบาทความเป็นกลาง และความยุติธรรมที่เรา
คาดหวังจากทรัสต์และแม้การสร้างสถานการณ์ที่ทรัสต์อาจจะอยู่ภายใต้ความกดดันในการออก
หรือไม่ออกคำรับรอง

ค. ในบางกรณี ทรัสต์ตัดสินใจไม่ออกคำรับรองให้ก็อาจเป็นอุปสรรคต่อ
บุคคลล้มละลาย ในการยื่นคำร้องต่อศาลให้มีคำสั่งพ้นจากการล้มละลายเร็วกว่าปกติ

ด. ค่าใช้จ่ายในการจัดการทรัพย์สินอาจจะเพิ่มขึ้น เนื่องจากทรัสต์จะต้องใช้
เวลาและพิจารณาในการออกคำรับรอง

ข้อ C การแก้ไขเปลี่ยนแปลงระบบที่ใช้อยู่ ทางเลือกที่สามที่ได้เสนอใน DP
32 คือการรักษาไว้ซึ่งโครงสร้างของระบบการพ้นจากล้มละลายที่มีอยู่ แต่ก็มีเปลี่ยนแปลงในบาง
ประการ ดังนี้

ก. ระยะเวลาก่อนที่การพ้นจากการล้มละลายโดยอัตโนมัติจะลดลงจาก 3 ปี
เป็น 1 ปี

ข. การพ้นจากล้มละลายโดยอัตโนมัติจะไม่สามารถใช้กับบุคคลล้มละลายที่
ล้มละลายภายในระยะเวลา 5 วัน ก่อนการเริ่มล้มละลายในปัจจุบัน

ค. การไม่ให้พ้นจากล้มละลายโดยอัตโนมัติ จะมีได้ก็แต่โดยคำสั่งศาล
เท่านั้น มิใช่โดยการยื่นคำคัดค้านแต่เพียงอย่างเดียวดังเช่นในปัจจุบัน

ง. มูลเหตุที่การคัดค้านการพ้นจากล้มละลายโดยอัตโนมัติอาจถูกกระทำขึ้น
นั้น จะได้รับการแก้ไขใหม่

จ. เรื่องที่ศาลจะคำนึงถึงในการพิจารณาคำร้องเกี่ยวกับการปลดจาก
ล้มละลาย จะได้รับการแก้ไขใหม่

ฉ. คำสั่งหรือหน้าที่ของลูกหนี้ในการส่งเงินหรือจัดสรรรายได้ และระยะเวลา
ก่อนที่การปลดจากล้มละลายอาจมีผลขึ้นนั้น ไม่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

คณะกรรมการได้พิจารณาทางเลือกทั้ง 3 โดยซึ่งนำหน้าระหว่างนโยบายในการให้ความช่วยเหลือลูกหนี้ และสร้างแรงจูงใจให้บุคคลล้มละลายได้ฟื้นคืนสู่สภาพปกติ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า คณะกรรมการได้พิจารณาแนวทางการปลดจากล้มละลาย โดยมุ่งรักษาสมดุลของการปลดจากล้มละลายไว้ให้ได้ และคุ้มครองสาธารณชนโดยรวมด้วย

ทั้งนี้ เห็นได้ว่า ในการพิจารณาทางเลือกทั้ง 3 แต่ละทางเลือกก็มีทั้งผู้สนับสนุนและผู้คัดค้าน มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ในที่สุดผลการพิจารณาเป็นว่าระยะเวลาสำหรับการคุ้มครองสาธารณชนแม้ว่าที่ปรึกษาทางการเงินบางท่านจะยืนยันว่า ระยะเวลาของการล้มละลายมิได้มีผลกระทบที่สำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของบุคคลล้มละลายที่ไม่มีทรัพย์สินและมีรายได้ต่ำ แต่ที่ปรึกษาทางการเงินบางท่านเห็นว่า บุคคลล้มละลายเหล่านั้นนิยมใช้ Part X แผนการฟื้นฟูบุคคลธรรมดา²³

จากข้อเสนอทางเลือกทั้ง 3 ข้อ และการพิจารณาถึงข้อดีข้อเสียต่างๆ ในรายงานการปฏิรูปกฎหมายนี้ ทำให้ผู้เขียนพิจารณาได้ว่า รูปแบบการปลดจากล้มละลายโดยอัตโนมัติในทันทีที่ครบ 3 ปีนี้ ได้ใช้เป็นการในการแยกความแตกต่างของบุคคลล้มละลายที่สุจริตแต่โชคร้าย (honest but unfortunate debtor) ออกจากบุคคลล้มละลายที่ทุจริต

นอกจากนี้ คณะกรรมการยังได้แสดงให้เห็นว่า การคุ้มครองสาธารณชนและการยับยั้งพฤติกรรมที่ไม่เป็นที่ยอมรับในทางการค้า เป็นข้อพิจารณาซึ่งควรจะมีลักษณะเด่นในการกำหนดนโยบายเรื่องการปลดจากล้มละลายที่เหมาะสม เนื่องจากมีปฏิริยาต่อต้านการเสนอให้ลดระยะเวลาการปลดจากล้มละลายลงให้เร็วขึ้นกว่าการปลดโดยอัตโนมัติ คณะกรรมการทราบถึงความรู้สึกของสังคมที่ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ระยะเวลาอย่างน้อยที่สุด 3 ปี ของการล้มละลายนั้น เป็นระยะเวลาที่เหมาะสมในการลงโทษพฤติกรรมที่ไม่เป็นที่ยอมรับในทางการค้า คณะกรรมการจึงเสนอแนะว่า ให้คงระยะเวลา 3 ปี เอาไว้ เป็นเวลาที่บุคคลล้มละลายจะปลดจากล้มละลายโดยอัตโนมัติ²⁴

(3) การชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้

ตามกฎหมายออสเตรเลีย การปลดจากล้มละลายโดยอัตโนมัติ จะต้องเข้าหลักเกณฑ์ 3 ประการ²⁵ คือ

ก. ครบกำหนด 3 ปี นับแต่วันเริ่มต้นล้มละลาย

²³ The Law Reform Commission. Op.cit. Clause 548. p. 231.

²⁴ The Law Reform Commission. Op.cit. Clause 549. p. 232.

²⁵ The Bankruptcy Act 1966, Section 149.

ข. ลูกหนี้เป็นบุคคลสุจริต ไม่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม และให้ความร่วมมือแก่ผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) ในการจัดการทรัพย์สิน และ

ค. ไม่มีผู้ไต่ถามคำคัดค้าน หรือศาลได้ยกคำคัดค้านนั้นเสีย

เมื่อกรณีของลูกหนี้เข้าหลักเกณฑ์ 3 ประการข้างต้น ลูกหนี้ย่อมได้รับปลดจากล้มละลายทันที โดยไม่คำนึงถึงประเด็นการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ว่ามากน้อยเพียงใด จึงเห็นได้ว่าแนวทางนี้คำนึงถึงประเด็นความสุจริตของลูกหนี้และการยื่นคำคัดค้านเป็นสำคัญ จำนวนเงินที่ได้ชำระให้แก่เจ้าหนี้ไม่ใช่ประเด็นในการพิจารณา

(4) การยื่นคำคัดค้าน

การยื่นคำคัดค้านการปลดจากล้มละลายโดยอัตโนมัติ เป็นหลักเกณฑ์สำคัญที่ทำให้ลูกหนี้ไม่ได้ปลดจากล้มละลายเมื่อถึงกำหนดเวลา ซึ่งใช้เป็นแนวทางในการสกัดบุคคลที่ทุจริตไม่ให้ปลดจากล้มละลายโดยทันที โดยใช้มาตรการที่สำคัญ คือ

ก. มาตรการในการกำหนดคุณสมบัติในเรื่องความสุจริตของลูกหนี้

กฎหมายได้กำหนดลักษณะของบุคคลที่ไม่สุจริต และมีความประพฤติไม่เหมาะสมไว้²⁶ ซึ่งจะถือเป็นเหตุที่จะยกขึ้นคัดค้าน

ข. มาตรการในการใช้มูลเหตุคัดค้านเป็นตัวแบ่งแยกความไม่สุจริตเล็กน้อยกับความไม่สุจริตร้ายแรง

มูลเหตุคัดค้าน ได้บัญญัติขึ้นในหลักการพื้นฐาน²⁷ คือ

1. บุคคลล้มละลายไม่สามารถปฏิบัติตามคำสั่งศาลในการจัดสรรรายได้ หรือจัดส่งเงินให้แก่กองทรัพย์สิน หรือไม่ยอมชำระหนี้ตามข้อตกลงการจัดสรรรายได้

2. การปลดจากล้มละลายจะมีผลให้การจัดการทรัพย์สินเกิดความเสียหาย

3. ความประพฤติของบุคคลล้มละลายในทางการค้าทั้งก่อนและระหว่างล้มละลายไม่เป็นที่น่าพอใจ

4. หากการปลดจากล้มละลายมีแนวโน้มทำให้บุคคลล้มละลายเข้าไปพัวพันกับพฤติกรรมทางการค้าอันไม่เป็นที่ยอมรับ

5. เหตุการณ์อื่นๆ (ซึ่งจะต้องระบุเฉพาะ) ที่อาจทำให้การล้มละลายไม่สิ้นสุดลง

²⁶ The Insolvency Act 1966, Sections 148-149D.

²⁷ The Law Reform Commission, Op.cit. Clause 559. p. 237.

จากหลักการพื้นฐานดังกล่าว ได้นำมาแบ่งแยกความร้ายแรงของการไม่สุจริต ซึ่งเหตุที่จะทำให้ขยายระยะเวลาเป็น 5 ปี เป็นความไม่สุจริตเล็กน้อย และเหตุที่จะทำให้ขยายระยะเวลาเป็น 8 ปี เป็นความไม่สุจริตร้ายแรง โดยแบ่งแยกได้ดังนี้

1. เหตุที่เป็นความไม่สุจริตเล็กน้อย (ขยายระยะเวลาเป็น 5 ปี)

- ไม่เปิดเผยหนี้สินความรับผิดชอบที่มีอยู่ในวันเริ่มต้นการล้มละลาย
ไม่ว่ามีเจตนาหรือไม่

- ไม่แจ้งการเปลี่ยนแปลงชื่อ ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์และข้อมูลส่วนบุคคลให้ผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) ทราบ

- ไม่ลงนามในเอกสารที่จำต้องลงโดยชอบ

- ไม่เข้าร่วมในที่ประชุมเจ้าหนี้โดยไม่แจ้งให้ทราบ และไม่มีเหตุผลอันสมควร

- ไม่ไปให้ปากคำเพิ่มเติม โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

- ไม่เปิดเผยผลประโยชน์ที่ตนมีในทรัพย์สิน²⁸

2. เหตุที่เป็นความไม่สุจริตร้ายแรง (ขยายระยะเวลาเป็น 8 ปี)

- ออกไปนอกราชอาณาจักรและไม่กลับมา ไม่ว่าจะก่อนหรือภายหลังเป็นบุคคลล้มละลาย

- เข้าจัดการงานในบริษัท โดยไม่ได้รับอนุญาต

- เข้าทำนิติกรรมหรือธุรกิจกับบุคคลอื่นเป็นจำนวนเกินกว่า 3,993

เหรียญ

- ไม่แจ้งแถลงการณ์บัญชีทรัพย์สิน รายได้ รายได้ในอนาคตเป็นลาย

ลักษณ์อักษรตามที่ผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) ร้องขอ

- ไม่เปิดเผยรายการรายได้ หรือรายได้ในอนาคต

- ไม่นำส่งเงินสมทบเข้าสู่กองทรัพย์สินของลูกหนี้

- ในระยะเวลา 5 ปี ก่อนล้มละลาย หรือภายหลังจากนั้นได้ ใช้จ่ายเงิน

ทอง หรือจำหน่ายทรัพย์สินไปโดยไม่แจ้งผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) ถึงเหตุผลความจำเป็น

- ไม่กลับมาในราชอาณาจักรตามที่ผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) เรียก

ตัวภายในกำหนดเวลา²⁹

²⁸ The Insolvency Act 1966, Section 149D (1) (i), (j), (k), (l), (m), (n)

²⁹ The Insolvency Act 1966, Section 149D (a), (b), (c), (d), (e), (f), (g), (h)

ค. มาตรการในการขยายระยะเวลาในการปลดจากล้มละลาย

ในการปลดจากล้มละลายโดยอัตโนมัติ ถ้ามีผู้คัดค้านลูกหนี้ก็จะหลุดพ้นในระยะเวลา 3 ปี ไม่ได้ จะต้องหลุดพ้นในระยะเวลา 5 ปี หรือ 8 ปี ตามลักษณะความร้ายแรงของการไม่สุจริตของลูกหนี้ที่เป็นมูลเหตุของคำคัดค้านดังกล่าวมาแล้วข้างต้นในข้อ ข.

ง. มาตรการทางอ้อมที่มีผลต่อการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้

เห็นได้ว่า แม้กฎหมายไม่ได้กำหนดเป็นตัวเลขชัดเจนว่าลูกหนี้ต้องชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้จำนวนเท่าไร จึงจะได้รับการปลดจากล้มละลาย แต่การคัดค้านการปลดจากล้มละลายจะเป็นแรงจูงใจสำหรับบุคคลล้มละลายที่จะให้ความร่วมมือกันผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) เพื่อให้เจ้าหนี้ได้รับเงินปันผล (Dividend) ที่เขามีสิทธิได้รับอย่างรวดเร็วเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยมีค่าใช้จ่ายในกองทรัพย์สินที่อาจเกิดขึ้นน้อยที่สุด³⁰

จ. มาตรการพิทักษ์ผลประโยชน์ของเจ้าหนี้

กฎหมายได้วางแนวทางการพิทักษ์ผลประโยชน์ของเจ้าหนี้ไว้ โดย

1. การขยายเวลาในการปลดจากล้มละลายออกไปจาก 3 ปี เป็น 5 ปี หรือ 8 ปี ตามความร้ายแรงแห่งพฤติการณ์ และ
2. ให้ศาลเป็นผู้กลั่นกรองใช้ดุลยพินิจในการปลดลูกหนี้ด้วยว่าเหมาะสมประการใด เนื่องจากเมื่อมีคำคัดค้านแล้ว ลูกหนี้จะปลดจากล้มละลายโดยทันทีไม่ได้ ต้องไปยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ปลดจากล้มละลาย

ฉ. มาตรการพิทักษ์ผลประโยชน์ของลูกหนี้

นอกจากจะพิทักษ์ผลประโยชน์ของเจ้าหนี้แล้ว ยังพิทักษ์ประโยชน์ของลูกหนี้ โดยมีแนวทางดังนี้

1. มีการตรวจสอบคำคัดค้าน (review)

หากผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) นายทะเบียน หรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยื่นคำคัดค้านการปลดจากล้มละลาย กฎหมายได้วางหลักเกณฑ์ให้ผู้ตรวจการทั่วไปในการล้มละลาย (Inspector General in Bankruptcy) เป็นผู้ตรวจสอบคำคัดค้านนั้นอีกชั้นหนึ่งตามที่เห็นควรยกขึ้นมาตรวจสอบ หรือได้รับการร้องขอจากลูกหนี้³¹ เพื่อให้ลูกหนี้ได้รับความเป็นธรรมมากที่สุด

³⁰ ITSA. Reforms to Bankruptcy Act. [On line]. Available from www.law.gov.au/aghome/commaff/itsa/documents/bankreforms.html. pp. 3-4. [2008, September 18]

³¹ The Insolvency Act 1966, Section 149K(1)

อย่างไรก็ตาม ปรากฏรายงานต่อคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายว่าในความเป็นจริงลูกหนี้ใช้สิทธิร้องขอให้ตรวจสอบนี้้น้อยมาก เพราะลูกหนี้อยู่ในฐานะเสียเปรียบ ไม่มีหนทางที่จะโต้แย้ง และอาจจะกลัวอำนาจของผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) ประกอบกับรูปแบบหนังสือคำคัดค้านไม่มีข้อมูลว่าอำนาจของผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) อาจถูกคัดค้านได้หรือไม่ และไม่มีผลแห่งการคัดค้านด้วย และหากมีจะดำเนินการอย่างไร ดังนั้น จึงไม่น่าแปลกใจว่าเหตุสมควรในการคัดค้านจึงมิได้รับการตรวจสอบ³²

2. กำหนดวิธีปฏิบัติของผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) ในการยื่นคำคัดค้าน
ผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) จำต้องระบุเหตุผลว่า ทำไมจึงคัดค้านลูกหนี้จากการปลดจากล้มละลาย จะต้องชี้แจงให้เขาทราบด้วยว่า ผลของการยื่นคำคัดค้านเป็นอย่างไร และเขาจะรับมือกับคำคัดค้านได้อย่างไร³³

3.1.2.3 หลักเกณฑ์การปลดจากล้มละลายเร็วกว่าปกติ

การปลดจากการล้มละลายเร็วกว่าปกติ (Early Discharge) ได้เริ่มมีขึ้นโดยการปฏิรูปกฎหมายในปี 1991 เนื่องจากคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายออสเตรเลียเห็นว่าเป็นการเปลืองประโยชน์ในการที่จะยังคงให้เป็นบุคคลล้มละลายเป็นเวลา 3 ปี และเป็นการสร้างทัศนคติทางลบ จึงได้สร้างแนวทางการปลดจากล้มละลายเร็วกว่าปกติขึ้น ซึ่งใช้สำหรับบุคคลล้มละลายที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้กับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก่อนหรือในวันที่ 4 พฤษภาคม 2546 เท่านั้น หากขึ้นทะเบียนในหรือหลังวันที่ 5 พฤษภาคม 2546 จะไม่สามารถใช้หลักเกณฑ์นี้แต่อย่างใด³⁴ โดยมีนโยบายและหลักการพื้นฐาน ดังนี้

(1) นโยบายและหลักการพื้นฐาน

ก. เพื่อให้เกิดแรงจูงใจแก่ลูกหนี้ในการให้ความร่วมมือ

คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายได้พิจารณาว่ามีลูกหนี้จำนวนมากที่กลายเป็นคนล้มละลายทั้งที่มีพฤติกรรมเป็นที่ยอมรับในทางการค้า และการจัดการทรัพย์สินในระยะเวลาอันสั้นอาจเป็นการเหมาะสมสำหรับพวกเขา ซึ่งภายหลังการไต่สวนขั้นแรก หมวดเอกสารของบุคคลนั้นก็จะกลายเป็น “ไม่เคลื่อนไหว” ภายในระยะเวลาอันสั้น ดังนั้น การปลดจากล้มละลายของบุคคลเหล่านั้น ควรให้เกิดประสิทธิภาพที่จะทำให้พวกเขาสามารถฟื้นฟูความสามารถ

³² The Law Reform Commission, Op.cit. Clause 558. p. 236.

³³ The Insolvency Act 1966, Section 149 (F) (J).

³⁴ TISA. Early Discharge. [On line]. Available from : www.gov.au/dir228/itsweb.nsi.html. [2008 ,

ในทางการเงินได้อย่างเต็มที่มากกว่านี้และให้มีส่วนร่วมในรายได้ด้วย การที่ปลดจากล้มละลายเร็วกว่าปกติจะทำให้เกิดแรงจูงใจในการให้ความร่วมมือมากขึ้น³⁵

ข. เพื่อประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย

กระบวนการออกคำรับรองทำให้ไม่จำเป็นต้องทำคำร้องขอให้ปลดล้มละลายแห่งสหพันธรัฐ ซึ่งทำให้เสียค่าใช้จ่ายมาก ดังนั้น การปลดจากล้มละลายเร็วกว่าปกติซึ่งใช้วิธีให้ผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) ออกหนังสือรับรองนั้นประหยัดเวลาสำหรับศาล และประหยัดค่าใช้จ่ายของผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) อีกด้วย

ค. ต้องมีมาตรการเกี่ยวเนื่องกับการใช้อำนาจของผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee)

การปลดจากล้มละลายเร็วกว่าปกติ เป็นรูปแบบการปลดจากล้มละลายที่ให้ผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) ออกหนังสือรับรอง ซึ่งวิธีการปฏิบัตินี้จะทำให้ผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) มีอำนาจมากเกินไป จึงต้องมีมาตรการมากำกับให้การใช้ดุลพินิจของผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) เป็นมาตรฐานเดียวกันดังนี้

1. ต้องมีบรรทัดฐานความเป็นกลางที่พอเพียงในการชี้แนะแนวทางแก่ทรัสต์ในการใช้ดุลพินิจว่าควรจะให้หรือไม่ให้คำรับรอง
2. มีเครื่องป้องกันการใช้อำนาจของผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) โดยผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) ถูกกำหนดให้รับผิดชอบการจัดการล้มละลายโดยใช้พื้นฐานและประสบการณ์ในอาชีพของตน จัดให้มีรายงานในคำร้องขอปลดจากล้มละลาย แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวผู้ขอและเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณา มีความเป็นกลางในเรื่องคุณสมบัติของบุคคลล้มละลายที่จะได้รับการปลดจากการล้มละลาย
3. กำหนดหลักการพื้นฐานในการพิจารณาของผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) ผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) จะพิจารณาพฤติการณ์ที่บุคคลล้มละลายได้ก่อให้เกิดหนี้ขึ้น สิ่งที่จะนำมาพิจารณารวมถึง
4. ความประพฤติของบุคคลล้มละลายก่อนล้มละลายรวมถึงข้อเท็จจริง เช่น ลักษณะของสินค้าหรือบริการในส่วนที่ได้ก่อให้เกิดหนี้ขึ้น บุคคลล้มละลายได้เข้าใจลักษณะของข้อผูกพันทางการเงินที่ตนเป็นหนี้ขึ้นเนื่องมาจากผลของการก่อหนี้หรือไม่ ความพยายามของบุคคลล้มละลายที่จะชำระหนี้หรือทำการเจรจาขอประนีประนอมกับเจ้าหนี้คนเดียวหรือหลายคนหรือหลบหนีการชำระหนี้

³⁵ The Law Reform Commission. Op.cit. Clause 550. p. 232.

5. ความประพฤติของเจ้าหนี้ของบุคคลล้มละลายรวมถึงข้อพิจารณา เช่น เจ้าหนี้คนเดียวหรือหลายคนได้ชักจูงบุคคลล้มละลายให้ซื้อสินค้าหรือบริการที่เป็นวัตถุแห่งหนี้ที่ฝ่าฝืนการปฏิบัติในทางการค้าอันเป็นธรรมและเป็นปกติหรือไม่ ได้อธิบายถึงผลที่แท้จริงและผลที่ตามมาของธุรกรรมทางการค้าในส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อผูกพันทางการเงินแก่บุคคลล้มละลายอย่างเพียงพอตามกฎหมายหรือไม่ ข้อกำหนดต่อบุคคลล้มละลายที่สอดคล้องกับกฎหมายซึ่งมีรายละเอียดในลักษณะเฉพาะเพียงพอที่จะบ่งถึงความเหมือนกันของหนี้แต่ละราย วิธีการคำนวณและเจ้าหนี้คนเดียวหรือหลายคนได้บีบบังคับบุคคลล้มละลายให้ชำระหนี้อย่างไม่เหมาะสมและเกินควรหรือไม่

6. อายุและสุขภาพของบุคคลล้มละลาย

7. ขอบเขตที่บุคคลล้มละลายได้ให้ความร่วมมือในการจัดการและขอบเขตการสอบสวนที่เป็นรายละเอียดของพฤติกรรมของบุคคลล้มละลายเป็นสิ่งจำเป็น

8. ฐานะทางการเงินของบุคคลล้มละลายในปัจจุบัน รวมถึงความสามารถของบุคคลล้มละลายที่จะประพฤติดินให้มีความรับผิดชอบในเรื่องการงานของตน

9. โอกาสความหวังทางการเงินในอนาคตและความต้องการของบุคคลล้มละลาย รวมไปถึงการล้มละลายส่งผลกระทบต่อความสามารถของบุคคลล้มละลาย รวมไปถึงการจ้างงาน หรือการสร้างรายได้หรือไม่

10. ความสามารถของบุคคลล้มละลายในการส่งเงินรายได้ของตนให้แก่เจ้าหนี้

11. กรณีที่บุคคลล้มละลายสามารถส่งเงินหรือจัดสรรเงินจากรายได้ของตนให้แก่กองทรัพย์สิน ก็ต้องดูว่าบุคคลล้มละลายนั้นได้ทำข้อตกลงในการจัดสรรเงินหรือคำสั่งการจัดสรรรายได้มีผลบังคับใช้อยู่หรือไม่³⁶

(2) คุณสมบัติและลักษณะของลูกหนี้

คุณสมบัติของลูกหนี้ที่จะได้รับการปลดจากล้มละลายเร็วกว่าปกติสำคัญมาก เพราะเป็นสิ่งที่ใช้พิจารณาว่าลูกหนี้จะสามารถหลุดพ้นจากหนี้สินได้อย่างรวดเร็วด้วยระยะเวลาแค่ 6 เดือน แทนที่จะต้องรอถึง 3 ปี 5 ปี หรือ 8 ปี อย่างลูกหนี้รายอื่น ซึ่งกฎหมายได้วางหลักเกณฑ์การพิจารณาไว้ ดังนี้

³⁶The Law Reform Commission. Op.cit. Clause 553. p. 234.

ก. หลักเกณฑ์ที่มีสิทธิขอปลดจากล้มละลายเร็วกว่าปกติ (Criteria of eligibility for early discharge)³⁷

1. ไม่มีเงินชำระหรือไม่มีเงินเพียงพอที่จะชำระค่าจ้างหรือค่าใช้จ่ายของผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) เต็มจำนวน
2. ไม่มีเงินที่จะจ่ายให้แก่เจ้าหนี้
3. ไม่ประกอบธุรกิจที่ขัดต่อคำสั่งของผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) ไม่ว่าจะก่อนหรือหลังวันเริ่มต้นการล้มละลาย หรือบุคคลล้มละลายได้ประกอบกิจการดังกล่าวแล้ว แต่ผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) ได้ทำการใดๆ เพื่อยกเลิกกิจการนั้นๆ ซึ่งการกระทำดังกล่าวจะไม่มีผลกระทบต่อการจัดสรรเงินให้แก่เจ้าหนี้
4. รายได้ที่มีแนวโน้มจะได้รับในช่วงระยะเวลา 1 ปี เมื่อมีการยื่นคำร้องซึ่งรายได้ดังกล่าวจะต้องมีจำนวนไม่เกินกว่ารายได้ที่แท้จริงที่เหมาะสมกับบุคคลล้มละลายในเวลานั้นๆ

ทั้งนี้ ผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) จะทำการพิจารณาคุณสมบัติดังกล่าวนี้ตามข้อมูลเอกสารที่บุคคลล้มละลายได้จัดทำให้เป็นแนวทางในการพิจารณา

ข. หลักเกณฑ์ที่ไม่มีสิทธิขอปลดจากล้มละลายเร็วกว่าปกติ (Disqualifying criteria)³⁸

1. ลูกหนี้เคยตกเป็นบุคคลล้มละลายหรือมีการ หรือมีการจัดทำแผนปรับโครงสร้างหนี้กับเจ้าหนี้ภายในระยะเวลา 10 ปี
2. หนี้สินที่ไม่มีหลักประกันของบุคคลล้มละลายสูงกว่า 50% ของรายได้ระหว่างระยะเวลาของการเป็นบุคคลล้มละลาย
3. บุคคลล้มละลายไม่เปิดเผยฐานะของตนต่อผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) เกี่ยวกับประโยชน์ซึ่งเป็นดอกผลของทรัพย์สิน หรือรายได้ที่คาดว่าจะได้รับภายใน 12 เดือน หลังจากการยื่นคำแถลงกิจการ หรือหนี้สินที่มีอยู่ ณ วันที่ล้มละลาย
4. มีพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดการหลอกลวง (Misleading Conduct) เป็นเหตุให้ได้รับทรัพย์สินเกินกว่า 3,993 เหรียญ

³⁷ The Insolvency Act 1966, Section 149T (a), (b), (c).

³⁸ ไพรวอดเตอร์เฮาส์ คูเปอร์ส์ เอฟ เอ เอส. (2545). การจัดการลูกหนี้ที่มีฐานะหนี้สินล้มพันตัว เปรียบเทียบแนวทางการจัดการระหว่างประเทศไทยกับประเทศออสเตรเลีย. เอกสารในการอบรมโครงการเพิ่มประสิทธิภาพเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์แห่งกรมบังคับคดีและสำนักฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้. หมวด 2 บทที่ 2 หน้า 14. (เอกสารไม่ได้พิมพ์เผยแพร่)

5. ละเมิดกฎหมายบริษัท (Corporation Law) โดยการเข้าไปมีส่วนในการบริหารกิจการ

6. บุคคลล้มละลายปฏิเสธหรือไม่ปฏิบัติตามคำขอของผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) ในการให้ยกเลิกหนังสือเดินทาง

เมื่อผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) พิจารณาหลักเกณฑ์ทั้งสองประการแล้วจะมีคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษรแจ้งให้ทราบว่า จะปลดหรือไม่ปลด หากผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) มีคำสั่งไม่ปลดจากล้มละลาย บุคคลล้มละลายสามารถยื่นเรื่องให้ผู้ตรวจการทั่วไปในคดีล้มละลาย (The Inspector - general) ตรวจสอบ (review) คำสั่งนั้นอีกครั้งได้ ซึ่งเป็นมาตรการที่ให้ความช่วยเหลือลูกหนี้ประการหนึ่ง

(3) ระยะเวลาที่จะปลดจากล้มละลาย

หากบุคคลล้มละลายมีลักษณะตามหลักเกณฑ์ที่มีสิทธิปลดจากล้มละลายเร็วกว่าปกติ และไม่มีลักษณะตามข้อยกเว้น จะได้รับการปลดจากล้มละลายภายในเวลา 6 เดือน นับจากวันที่ได้ยื่นคำขอ หรือนับจากวันที่ยื่นคำแถลงกิจการ³⁹ อย่างไรก็ตาม ผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) จะพิจารณาเหตุผลอื่นๆ ด้วย ซึ่งอาจทำให้ถูกตัดสิทธิการปลดจากล้มละลายเร็วกว่าปกติได้⁴⁰

(4) การชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้

การที่กฎหมายกำหนดว่า บุคคลที่ไม่มีเงินชำระค่าจ้างหรือค่าใช้จ่ายของผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) เต็มจำนวน หรือไม่มีเงินที่จะจ่ายให้แก่เจ้าหนี้ เป็นผู้ที่มีสิทธิของปลดจากล้มละลายเร็วกว่าปกติ ยกเว้น หนี้สินที่ไม่มีประกันของบุคคลนั้นมากกว่า 50% ของรายได้ ในช่วงนั้น จะถูกตัดสิทธินี้ไป ทำให้พิจารณาได้ว่าหากหนี้สินของบุคคลมีจำนวนไม่ถึง 50% ของรายได้ บุคคลนั้นจะได้รับปลดจากล้มละลายเร็วกว่าปกติ และจะหลุดพ้นในหนี้สินไปเลย เจ้าหนี้จึงไม่ได้รับชำระหนี้ เพราะลูกหนี้ไม่มีเงินที่จะจ่ายให้ เป็นการเอื้อประโยชน์ต่อลูกหนี้ผู้สุจริตที่มีทรัพย์สินจำนวนน้อย หรือไม่มีเลย และมีโอกาสที่จะหาเงินหรือก่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจต่ำมาก

3. 1.2.4 มาตรการทางกฎหมายที่ใช้กับการปลดจากล้มละลายทุกรูปแบบ

ไม่ว่าจะเป็นการปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาล การปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายใน 3 ปี การปลดจากล้มละลายที่ถูกคัดค้านใน 5 ปี 8 ปี และการปลดจากล้มละลายเร็วกว่าปกติใน 6 เดือน นั้น จะมีมาตรการทางกฎหมายที่ใช้กับการปลดจากล้มละลายทุกรูปแบบ ได้แก่⁴¹

³⁹The Insolvency Act 1966, Section 149 S.

⁴⁰ไพรวอดเตอร์เฮาส์ คูเปอร์ส์ เอฟ เอ เอส. หน้าเดิม.

⁴¹Insolvency Act 1966, Section 152.

(1) มาตรการในการกำหนดหน้าที่ของลูกหนี้ในการให้ความร่วมมือจัดการทรัพย์สิน

แม้ว่าลูกหนี้จะได้รับการปลดจากล้มละลายไปแล้วก็ตาม ลูกหนี้ยังคงมีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) ในการจัดการทรัพย์สินของตน เพื่อให้เจ้าหนี้ได้รับการชำระหนี้มากที่สุด บุคคลที่ฝ่าฝืนจะได้รับโทษ 6 เดือน⁴²

(2) มาตรการเกี่ยวกับทรัพย์สินที่หลุดพ้น

คำสั่งปลดจากล้มละลายทำให้บุคคลล้มละลายหลุดพ้นจากหนี้ทั้งปวงอันพึงขอรับชำระได้ เว้นแต่⁴³

- ก. หนี้เงินประกันศาล
- ข. หนี้เกี่ยวกับโทษปรับทางอาญา
- ค. หนี้ที่เกิดจากเหตุทุจริตหลอกลวง
- ง. หนี้อันเนื่องมาจากค่าเลี้ยงดูตามสัญญาหรือคำสั่งศาล
- จ. หนี้สินที่มีต่อหน่วยงานรัฐบาล

(3) มาตรการเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ยังคงอยู่ในความดูแลของผู้จัดการทรัพย์สิน

การปลดจากการเป็นบุคคลล้มละลาย จะทำให้บุคคลนั้นไม่ต้องเป็นบุคคลล้มละลายและไม่ต้องรับภาระหนี้สินอีกต่อไป อย่างไรก็ตาม กองทรัพย์สินของบุคคลล้มละลายจะยังคงอยู่ในความดูแลของผู้จัดการทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ของเจ้าหนี้ และจะไม่ตกเป็นของบุคคลที่ได้รับการปลดจากการเป็นบุคคลล้มละลาย⁴⁴

3.1.3 การชำระบัญชีหนี้สินและกระบวนการฟื้นฟูกิจการลูกหนี้ตามกฎหมายล้มละลายของสหรัฐอเมริกา

กฎหมายล้มละลายของสหรัฐอเมริกาคือเป็นระบบกฎหมายล้มละลายที่มีความเป็นสากล โดยเป็นรูปแบบที่มีหลักการช่วยเหลือลูกหนี้ให้มีทางเลือกอื่นนอกจากการล้มละลาย (alternatives to straight bankruptcy) หรือให้โอกาสลูกหนี้ที่จะใช้ทางเลือกอื่นที่ไม่ต้องล้มละลาย (nonbankruptcy alternatives) โดยลูกหนี้ซึ่งเป็นคนละครรมดาจะขอชำระบัญชีหนี้สินได้ตามหมวด 7 (Chapter 7) หรือเสนอแผนการชำระหนี้ (Repayment Plans) ตามหมวด 13 (Chapter 13) ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ให้ลูกหนี้ซึ่งเป็นคนละครรมดาโดยเฉพาะได้มีโอกาสฟื้นฟูกิจการ และกระบวนการฟื้นฟูกิจการสำหรับลูกหนี้อื่นๆ ทุกประเภท (all other depter) ตามหมวด 11 (Chapter 11) และกระบวนการฟื้นฟูกิจการสำหรับ

⁴² Insolvency Act 1966, Section 152.

⁴³ Insolvency Act 1966, Section 153.

⁴⁴ ไพรวอดเตอร์เฮาส์ คูเปอร์ส์ เอฟ เอ เอส. เล่มเดิม. หมวด 2, บทที่ 2. หน้า 13.

ครอบครัวเกษตรกรซึ่งมีรายได้ปกติ (family farmers with regular income) ตามหมวด 12 (Chapter 12) ซึ่งลูกหนี้ที่เป็นบุคคลธรรมดาขอฟื้นฟูกิจการ ตามหมวด 11, 12 ได้ นอกเหนือจากหมวด 7, 13 ด้วย หากมีคุณสมบัติและหลักเกณฑ์ตามที่กำหนดโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1.3.1 หลักเกณฑ์การชำระบัญชีหนี้สินและกระบวนการฟื้นฟูกิจการลูกหนี้

หลักเกณฑ์การชำระบัญชีหนี้สินและกระบวนการฟื้นฟูกิจการลูกหนี้ตามกฎหมายล้มละลายของสหรัฐอเมริกาหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับลูกหนี้ว่ามีคุณสมบัติครบถ้วนและเหมาะสมกับรูปแบบใด โดยผู้เขียนได้ทำการศึกษาหลักเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติของลูกหนี้ระยะเวลาและขอบเขตของการชำระบัญชีหนี้สินและกระบวนการฟื้นฟูกิจการในแต่ละรูปแบบซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) การขอชำระบัญชีหนี้สินของลูกหนี้ ตามหมวด 7 (Chapter 7)⁴⁵

การขอชำระบัญชีหนี้สินของลูกหนี้ภายใต้หมวด 7 นี้ เหมาะสำหรับลูกหนี้ที่ไม่มีทรัพย์สินที่จะชำระให้แก่เจ้าหนี้

ก. คุณสมบัติของลูกหนี้ที่จะขอชำระบัญชีหนี้สิน ตามหมวด 7

หมวด 7 นี้เป็นขอชำระบัญชีหนี้สินสำหรับบุคคลธรรมดา บริษัทห้างหุ้นส่วน ทรัสต์ องค์กรการกุศล องค์กรทั่วไปที่ไม่เป็นรูปบริษัท หากเป็นบริษัทประกันภัยธนาคาร และสถาบันการเงิน จะไม่ได้รับการชำระบัญชีหนี้สินตามหมวด 7

อย่างไรก็ตามลูกหนี้ที่เป็นบุคคลธรรมดาเท่านั้นที่จะได้รับการชำระบัญชีหนี้สินภายใต้หมวด 7 นี้ได้ เพื่อเป็นการป้องกันบริษัทที่ดัดจริตมาลอยๆ แล้วปิดกิจการไป จากผลกระทบดังกล่าวทำให้ไม่ค่อยมีองค์กรธุรกิจขอล้มละลายภายใต้หมวดนี้

ข. ระยะเวลาที่จะอนุญาตให้ลูกหนี้ชำระบัญชีหนี้สิน

การชำระบัญชีหนี้สินตามหมวด 7 นี้ ศาลสามารถสั่งอนุญาตให้ชำระบัญชีหนี้สินได้ทันทีภายหลังเมื่อกำหนดระยะเวลาที่ให้โต้แย้งคำสั่งการที่ลูกหนี้ขอชำระบัญชีหนี้สินได้ผ่านพ้นไปแล้ว แต่ทั้งนี้ หากมีการโต้แย้งการขอชำระบัญชีหนี้สินของลูกหนี้ ศาลไม่สามารถสั่งให้ลูกหนี้ชำระบัญชีหนี้สินได้ ศาลต้องมีคำสั่งคำร้องโต้แย้งก่อน โดยศาลสามารถสั่งคำร้องโต้แย้งได้ทันทีภายหลังเมื่อครบกำหนดเวลาที่ยื่นคำร้องโต้แย้งดังกล่าว นอกจากนั้น ศาลสามารถเลื่อนการมีคำสั่งอนุญาตให้ลูกหนี้ชำระบัญชีหนี้สินได้อีก 30 วัน

⁴⁵ Jeff Ferriell, Edward J. Janger. *Understanding Bankruptcy Second Editio.* pp 511 - 513.

ค. ขอบเขตเมื่อศาลเห็นชอบการชำระบัญชีหนี้สินของลูกหนี้

หนี้ที่ไม่ได้รับปลดหรือหลุดพ้นเมื่อลูกหนี้ได้รับอนุญาตให้ชำระบัญชีหนี้สิน เช่น หนี้อาคาร หรือหนี้ล้อโกดังต่างๆ จะไม่ได้รับการปลดไปด้วย ซึ่งทำให้ลูกหนี้ไม่ค่อยได้รับประโยชน์เท่าที่ควร และหนี้ที่หลุดพ้นเมื่อได้รับชำระบัญชีหนี้สินต้องเป็นหนี้ที่เกิดขึ้นก่อนยื่นขอล้มละลาย ถ้าเป็นหนี้ที่เกิดขึ้นภายหลังยื่นขอล้มละลายจะไม่หลุดพ้นไปด้วย

(2) กระบวนการฟื้นฟูกิจการสำหรับบุคคลธรรมดาซึ่งมีรายได้ปกติ ตามหมวด 13

(Chapter 13)⁴⁶

การเสนอแผนการชำระหนี้ตามหมวด 13 แยกกว่าการชำระบัญชีหนี้สินตามหมวด 7 โดยจำกัดเฉพาะบุคคลธรรมดาเท่านั้นที่จะเสนอแผนการชำระหนี้ตามหมวดนี้ได้ หมวด 13 ใช้สำหรับบุคคลที่มีหนี้สินล้วนพันตัว⁴⁷ แต่ไม่เกิน 1 แสนเหรียญ หรือ 3 แสน 5 หมื่นเหรียญ ในกรณีที่ มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน เช่น บ้าน และการจะอนุญาตให้ฟื้นฟูกิจการหรือไม่ ขึ้นอยู่กับผลสำเร็จของแผนการชำระหนี้ของลูกหนี้ โดยปกติอย่างน้อย 3 ปี หลังจากลูกหนี้ยื่นขอล้มละลาย แต่อาจเป็นอย่างน้อย 5 ปี สำหรับลูกหนี้ที่มีการคาดหวังรายได้สูงๆ ไว้ หลังจากนั้นกฎหมายนี้ถือว่าหนี้ที่เหลือ นั้นเป็นอันยกเลิกกันไป

ก. คุณสมบัติของลูกหนี้ที่จะขอฟื้นฟูกิจการ ตามหมวด 13

1. บุคคลธรรมดาเท่านั้น
2. ลูกหนี้ที่ประพฤติมิชอบอาจไม่ได้รับการฟื้นฟูกิจการ เนื่องจากไม่ได้รับการยืนยันตามแผนการชำระหนี้ ทั้งนี้ แผนการชำระหนี้ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญตามหมวดนี้ หากแผนการชำระหนี้ไม่ได้รับการยืนยันก็ไม่ทางที่จะสำเร็จตามแผน
3. ลูกหนี้จะไม่ได้รับการฟื้นฟูกิจการตามหมวดนี้ หากลูกหนี้เคยได้รับการชำระบัญชีหนี้สินหรือฟื้นฟูกิจการในคดีล้มละลายตามหมวดอื่นคดีก่อนที่ยื่นภายใน 4 ปี ก่อนวันที่คดีล้มละลายของลูกหนี้ตามหมวดนี้ยังอยู่ในระหว่างดำเนินการ

แต่ถ้าลูกหนี้เคยได้รับการฟื้นฟูกิจการตามหมวด 13 มาก่อน ก็จะไม่ได้รับการเห็นชอบด้วยแผน ถ้าคดีที่ยื่นตามหมวดนี้ ยื่นในช่วง 2 ปี ก่อนวันที่คดีก่อนซึ่งได้รับการฟื้นฟูกิจการได้ยื่นไว้ ซึ่งเกิดขึ้นน้อย เพราะหมวด 13 ต้องทำตามแผนการชำระหนี้อย่างน้อย 3 ปี

⁴⁶Ibid. pp 513 - 515.

⁴⁷ กมล กมลตระกูล. (2550, 13 สิงหาคม). ภูมิคุ้มกันคอร์รัปชัน. สืบค้นเมื่อ 18 เมษายน 2552.

ข. ระยะเวลาที่คำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการ

ศาลจะสั่งได้ขึ้นอยู่กับความสำเร็จของแผนการชำระหนี้คืนของลูกหนี้
ทันทีที่ลูกหนี้จ่ายหนี้ตามแผนงวดสุดท้าย ซึ่งก็คือ 3 ปี หรือ 5 ปี ตามแผน

ค. ขอบเขตของการฟื้นฟูกิจการ

การที่ลูกหนี้จะได้รับการฟื้นฟูกิจการและได้รับปลดหนี้ตามหมวด 13
นั้น ขึ้นอยู่กับความสำเร็จของแผนการชำระหนี้ ไม่ว่าจะเป็แผนการชำระหนี้เดิมหรือแผนการ
ชำระหนี้ที่ได้มีการปรับปรุงแผนบางกรณีทีลูกหนี้ปฏิบัติตามแผนไม่สำเร็จอาจได้รับการฟื้นฟู
กิจการหรือปลดหนี้เพราะเกิดขึ้นจากความยากลำบาก

หนี้ที่ได้รับปลดจะเป็นหนี้ที่ไ้รวมไว้ในแผนเท่านั้น เว้นแต่ หนี้ภาษี
หรือหนี้ที่เกิดจากการบริโภคหนี้อื่นๆที่เกิดจากการใช้บริการ หรือทรัพย์สินที่จำเป็นในการปฏิบัติ
ตามแผนของลูกหนี้

1. การฟื้นฟูกิจการตามหมวด 13 ถ้าลูกหนี้ปฏิบัติตามแผนการชำระหนี้
ได้ จะได้รับการปลดหนี้ทั้งหมด แต่ก็มีหนี้ที่ยกเว้นไม่ให้ได้รับการปลดหนี้ ดังนี้

- หนี้ระยะยาว หนี้ที่เกิดจากการจ่ายเงินครั้งสุดท้ายที่ถึงกำหนดเรียก
เก็บของแผนแล้ว

- หนี้ภาษีบูริมสิทธิ์

- หนี้ที่เกิดจากการโกง

- หนี้ที่ไม่ได้ระบุโดยชอบ

- หนี้ที่เกิดจากการยกยอกหรือน้อ โกงโดยใช้ตำแหน่งหน้าที่

- ค่าเลี้ยงชีพ

- หนี้กู้ยืมเพื่อการศึกษา

- หนี้ที่เกิดจากการที่ทำให้บุคคลอื่นตายหรือบาดเจ็บจากการมาแล้วจับ

- คำสั่งให้ชดใช้ทางอาญา หรือค่าปรับ

- หนี้ให้คืน หรือชดใช้ค่าเสียหายในคดีแพ่งที่ลูกหนี้ทำให้ผู้อื่นได้รับ
บาดเจ็บ หรือตายโดยเจตนา หรือประสงคร้ายของลูกหนี้

2. การฟื้นฟูกิจการจากความยากลำบากตามหมวด 13

ลูกหนี้ภายใต้หมวด 13 ประสบปัญหาที่ไม่สามารถจะบรรลุตามแผน
ได้ เพราะต้องดำรงชีวิตอย่างจำกัดภายในระยะเวลา 3 - 5 ปี ลูกหนี้เหล่านี้อาจจะปรับปรุงแผนของ
ตนได้ และถ้าแผนได้รับการยอมรับและสำเร็จก็จะได้รับการฟื้นฟูกิจการได้ หากยากที่จะสำเร็จ
จริงๆ ก็อาจเปลี่ยนเป็นคดีล้มละลายตามหมวด 7 หรืออาจขอให้ศาลสั่งอนุญาตให้ฟื้นฟูกิจการจาก

ความยากลำบากตามหมวด 13 ซึ่งผลเหมือนกัน แต่มีส่วนที่ต่างกันคือ หากการฟื้นฟูกิจการจากความยากลำบากตามหมวด 13 ลูกหนี้ไม่ต้องเสียอะไรเพิ่มมากกว่าที่ลูกหนี้ได้จำหน่ายจ่ายไปในการชำระหนี้ตามแผนแล้ว

1) หลักฐานการอ้างอิงหรือมูลเหตุที่จะขอฟื้นฟูกิจการจากความยากลำบาก

การฟื้นฟูกิจการจากความยากลำบาก (มาตรา 1328(b)) ศาลจะอนุญาตก็ต่อเมื่อ

- รายจ่ายของลูกหนี้เพิ่มขึ้นอย่างไม่ตั้งใจ หรือการไม่ได้รับรายได้อย่างถาวร ทำให้ลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ให้สำเร็จตามแผนได้ ซึ่งเกิดจากเหตุการณ์ที่ลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบ

- เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้อย่างน้อยที่สุดในมูลค่าที่ได้รวบรวมทรัพย์สินในหมวด 7 ของหนี้ที่ไม่มีประกัน คือเจ้าหนี้ที่ไม่มีประกันก็ได้รับชำระหนี้ไปแล้วอย่างน้อยเท่ากับที่เจ้าหนี้กลุ่มนี้จะได้หากลูกหนี้ล้มละลายตามรูปแบบในหมวด 7

- การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแผนการชำระหนี้ ทำให้ลูกหนี้ไม่สามารถปฏิบัติตามได้

มูลเหตุที่ลูกหนี้จะขอฟื้นฟูกิจการจากความยากลำบากนั้น ลูกหนี้ไม่ต้องแจ้งความหาขณะดังกล่าวให้ศาลทราบ ศาลจะพิจารณาเอง ทั้งนี้ยังมีองค์ประกอบอื่นๆ ในการพิจารณาประกอบว่าจะให้ได้รับการฟื้นฟูกิจการจากความยากลำบาก คือ

1. เมื่อแผนการชำระหนี้ได้รับการยอมรับแล้ว มีความตั้งใจที่ชำระหนี้ตามแผนหรือไม่

2. ปฏิบัติการชำระหนี้ตามแผนอย่างจริงจังจนไม่สามารถจะชำระหนี้ได้แล้วหรือไม่

3. มีเหตุที่ทำให้แผนการชำระหนี้หยุดชะงักซึ่งคาดเห็นได้ล่วงหน้าก่อนที่แผนจะได้รับการยอมรับหรือไม่

4. เหตุขัดข้องที่ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติตามแผนการชำระหนี้จะมีต่อไปเรื่อยๆ หรือไม่

5. ลูกหนี้มีส่วนทำให้เกิดเหตุขัดข้องในการชำระหนี้ตามแผนไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมหรือไม่

6. เหตุขัดข้องนี้เพียงพอที่จะทำให้ลูกหนี้ไม่สามารถจะปฏิบัติตามชำระหนี้ตามแผนได้ต่อไป

หากได้มีการชำระหนี้ให้เจ้าหนี้ไม่มีประกันในเวลาที่มีการฟื้นฟูกิจการจากความยากลำบากนี้ เจ้าหนี้ที่ไม่มีประกันได้รับการชำระหนี้ไปแล้วเท่ากับจำนวนที่เจ้าหนี้เหล่านี้ควรจะได้ หากลูกหนี้รวบรวมทรัพย์สินจำหน่ายแล้วตามหมวด 7 ซึ่งถือเอามาเป็นมาตรฐานในการเปรียบเทียบ

2) ขอบเขตของการฟื้นฟูกิจการจากความยากลำบาก

มีลักษณะเช่นเดียวกับหมวด 7 บางกรณีก็อาจแคบกว่า ข้อดีของการฟื้นฟูกิจการจากความยากลำบากและเป็นประโยชน์ต่อลูกหนี้ คือลูกหนี้สามารถเก็บทรัพย์สินที่ไม่ได้รับการยกเว้นไว้ได้ เพราะหมวด 7 ทรัพย์สินจำพวกนี้จะถูกจัดการรวบรวมโดยทรัพย์สินดี

(3) กระบวนการฟื้นฟูกิจการสำหรับลูกหนี้อื่นๆ ทุกประเภท ตามหมวด 11

(Chapter 11)⁴⁸

หลักเกณฑ์ตามกฎหมายล้มละลายของสหรัฐอเมริกา นอกจากลูกหนี้จะขอชำระบัญชีหนี้สินตามหมวด 7 และขอฟื้นฟูกิจการในกรณีที่ลูกหนี้เป็นบุคคลธรรมดาตามหมวด 13 ข้างต้นแล้ว ลูกหนี้ยังขอฟื้นฟูกิจการตามหมวด 11 ซึ่งเป็นกระบวนการฟื้นฟูกิจการสำหรับลูกหนี้อื่นๆ ทุกประเภท (all other debtors)⁴⁹ ซึ่งในเบื้องต้นใช้สำหรับลูกหนี้ที่เป็นบริษัทจำกัด (corporate debtors) แต่ลูกหนี้ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาที่ได้รับอนุญาตให้ใช้วิธีการฟื้นฟูกิจการตามแนวของหมวด 11 (chapter 11) เช่นเดียวกัน

ก. คุณสมบัติของลูกหนี้ที่จะขอฟื้นฟูกิจการ ตามหมวด 11

บุคคลเกือบทุกประเภทที่มีคุณสมบัติที่จะขอเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูกิจการ ตามหมวด 11 นี้ อย่างไรก็ตาม นายหน้าซื้อขายหุ้นหรือสินค้าไม่มีคุณสมบัติในการขอฟื้นฟูกิจการ ตามหมวด 11 แต่ต้องขอชำระบัญชีหนี้สินภายใต้หมวด 7 (มาตรา 109(d))

1. บริษัท ห้างหุ้นส่วน และองค์กรอื่นๆ

ลูกหนี้ที่เป็นบริษัท ห้างหุ้นส่วน จะได้รับการฟื้นฟูกิจการภายใต้การยอมรับของแผนการชำระหนี้ ถ้าไม่ได้รับการยอมรับแผนการชำระหนี้ตามหมวด 11 ก็ต้องเปลี่ยนไปขอชำระบัญชีหนี้สินตามหมวด 7 การที่ศาลจะออกคำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการตามหมวดนี้ ศาลจะนำข้อเท็จจริงและเหตุผลเช่นเดียวกับหมวด 7 ก็ได้ แม้ว่าแผนการชำระหนี้นั้นจะไม่ได้รับการยอมรับด้วยก็ตาม ที่สำคัญการฟื้นฟูกิจการตามหมวด 11 ไม่มีระยะเวลามาเป็นอุปสรรคในการขอฟื้นฟูกิจการ ลูกหนี้สามารถขอฟื้นฟูกิจการได้ตลอดเวลาและบ่อยแค่ไหนก็ได้ ถ้าได้รับการยอมรับตามแผนการชำระหนี้เท่านั้น

⁴⁸Op.cit. pp 520 - 522.

⁴⁹วิชา มหาคุณ. (2551). คำอธิบายกฎหมายล้มละลายและการฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้. หน้า 321.

การยอมรับตามแผนต้องได้รับความเห็นชอบจากเจ้าหนี้เป็นส่วนใหญ่ ฉะนั้นลูกหนี้ที่มีภูมิหลังหรือประวัติความประพฤติไม่ดี เจ้าหนี้จะไม่เห็นชอบและไม่ยอมรับแผนการชำระหนี้

อีกกรณี แม้ลูกหนี้จะได้รับการยอมรับตามแผนแต่ก็ไม่ได้รับการฟื้นฟูกิจการ ถ้าแผนมุ่งไปสู่การรวบรวมทรัพย์สินเพื่อชำระหนี้มากกว่าที่จะปรับปรุงองค์กรให้ทำงานต่อไป (มาตรา 1141(d)(3))

กรณีสุดท้ายหมวด 11 นี้เหมือนหมวด 7 โดยการฟื้นฟูกิจการสามารถยกเว้นได้โดยทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อลูกหนี้ และศาลมีคำสั่งเห็นชอบ

2. การฟื้นฟูกิจการสำหรับบุคคลธรรมดา ตามหมวด 11

บุคคลธรรมดาส่วนใหญ่ที่ขอฟื้นฟูกิจการตามหมวดนี้ เนื่องจากไม่มีคุณสมบัติที่จะขอชำระบัญชีหนี้สิน ตามหมวด 7 หรือขอฟื้นฟูกิจการ ตามหมวด 13

หมวด 11 นี้ จะปลดหนี้ได้เฉพาะหนี้ที่สามารถปลดได้เท่านั้น อย่างไรก็ตาม หมวดนี้แผนการชำระหนี้ของลูกหนี้โดยปกติ จะเป็นแผนสำหรับจ่ายหนี้ที่ไม่สามารถปลดได้อยู่แล้ว

ข. ระยะเวลาของคำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการ

กระบวนการฟื้นฟูกิจการ หมวด 11 นี้ กำหนดให้ลูกหนี้เป็นผู้บริหารกิจการต่อไป เพื่อว่ากิจการจะได้ไม่เสียหายและสามารถฟื้นตัวขึ้นมาใหม่ได้ แต่ต้องมีแผนการบริหารใหม่มานำเสนอต่อศาลและเจ้าหนี้ ทั้งนี้ลูกหนี้ต้องเสนอแผนการบริหารงานภายใน 120 วัน และเจ้าหนี้ต้องให้ความเห็นชอบภายใน 180 วัน ซึ่งในแผนนี้ลูกหนี้สามารถเสนอขอลดเงินเดือน หรือดอกเบี้ย หรือขายทรัพย์สินบางส่วน เพื่อให้กิจการมีภาระน้อยลงและสามารถดำเนินกิจการต่อไปได้⁵⁰ โดยลูกหนี้ที่เป็นองค์กรธุรกิจจะได้รับอนุญาตให้ฟื้นฟูกิจการได้ทันทีหลังจากที่ได้รับการยอมรับตามแผนการชำระหนี้ แต่สำหรับบุคคลธรรมดาศาลจะสั่งให้ฟื้นฟูกิจการต่อเมื่อชำระหนี้ตามแผนเสร็จสิ้นทุกประการแล้ว แต่อาจจะสั่งให้ฟื้นฟูกิจการเร็วกว่านั้นได้ ถ้าการชำระหนี้ให้พวกเจ้าหนี้ไม่มีประกันตามแผนเทียบเท่ากับมูลค่าที่เจ้าหนี้พวกนี้จะได้รับ หากรวบรวมทรัพย์สินชำระหนี้ตามหมวด 7

⁵⁰ กมล กมลตระกูล. (2550, 13 สิงหาคม). ภูมิคุ้มกันคอร์รัปชัน. สืบค้นเมื่อ 18 เมษายน 2552.

ค. ขอบเขตของการฟื้นฟูกิจการ

กรณีลูกหนี้ที่เป็นองค์กรธุรกิจ บรรดาหนี้ก่อนที่ลูกหนี้ได้รับการยอมรับตามแผน จะได้รับการปลดหนี้ทั้งหมด จะเหลือแต่เฉพาะหนี้ที่เกิดขึ้นระหว่างปฏิบัติตามแผน

กรณีลูกหนี้ที่เป็นบุคคลธรรมดา ยังคงมีหนี้บางประเภทที่ไม่ได้ปลดเหลืออยู่ เช่น หนี้ทางครอบครัว หนี้กู้ยืมเงินเพื่อการศึกษา หนี้จากการทำร้ายร่างกาย ฯลฯ

(4) การฟื้นฟูกิจการสำหรับครอบครัวเกษตรกรซึ่งมีรายได้ปกติ หมวด 12

(Chapter 12)⁵¹

การฟื้นฟูกิจการตามหมวด 12 นี้ เป็นการฟื้นฟูกิจการสำหรับลูกหนี้ทั้งบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล แต่จำกัดลูกหนี้ที่ประกอบอาชีพหรือประกอบกิจการที่มีลักษณะเฉพาะเท่านั้น โดยมีลักษณะดังนี้

ก. คุณสมบัติของลูกหนี้ที่จะได้รับการฟื้นฟูกิจการ ตามหมวด 12

บุคคลที่จะขอฟื้นฟูกิจการตามหมวด 12 จำกัดเฉพาะครอบครัวเกษตรกร เช่น ชาวนา ชาวประมง ซึ่งรวมทั้งที่เป็นในรูปของบริษัทและห้างหุ้นส่วน

ข. ระยะเวลาของคำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการ

โดยปกติจะขึ้นอยู่กับความสำเร็จของแผนปรับปรุงองค์กร เมื่อใดที่ลูกหนี้จ่ายหนี้ครั้งสุดท้าย ศาลก็มีคำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการได้ทันที การฟื้นฟูกิจการตามหมวด 12 มีกรณีขอฟื้นฟูกิจการจากความยากลำบากด้วยเช่นเดียวกับหมวด 13

ค. ขอบเขตของการฟื้นฟูกิจการ

การฟื้นฟูกิจการตามหมวด 12 นี้ จะได้รับการปลดเฉพาะหนี้ตามแผนการชำระหนี้ ค่าใช้จ่ายในการจัดการ โดยหมวด 12 ต่างกับหมวด 13 ตรงที่ไม่ปลดหนี้ที่ไม่สามารถปลดหนี้ได้

3.1.3.2 ผลของการชำระบัญชีหนี้สินและการฟื้นฟูกิจการลูกหนี้⁵²

เมื่อศาลมีคำสั่งให้ลูกหนี้ได้ชำระบัญชีหนี้สินหรือฟื้นฟูกิจการลูกหนี้ มีผลทำให้คำพิพากษาเกี่ยวกับความรับผิดชอบของลูกหนี้เป็นอันใช้ไม่ได้ นอกจากนั้น เจ้าหนี้ยังถูกห้ามที่จะกระทำการใดๆ ในการที่จะบังคับหรือเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ในหนี้ที่ได้รับปลดหนี้แล้ว

(1) การคุ้มครองให้เป็นไปตามคำสั่งให้ชำระบัญชีหนี้สินและการฟื้นฟูกิจการ

การที่ศาลมีคำสั่งให้ลูกหนี้ได้ชำระบัญชีหนี้สินหรือฟื้นฟูกิจการนั้น เป็นการป้องกันบรรดาเจ้าหนี้ที่พยายามจะบังคับเรียกเก็บหนี้ที่ได้รับปลดแล้ว กฎหมายห้ามการเริ่มหรือ

⁵¹ Op.cit. pp 522 - 523.

⁵² Op.cit. pp 525 - 530.

ดำเนินการต่อไปของคดีความ หรือการกระทำต่างๆ เพื่อเรียกเก็บหรือชดเชยหนี้ที่ปลดไปแล้วของลูกหนี้ (มาตรา 524 (a)(2))

นอกจากห้ามเจ้าหนี้ทำการใดๆ เช่น โทรศัพททวงหนี้ ส่งจดหมายทวงหนี้ หรือความพยายามใดๆ ที่จะกระตุ้นให้ลูกหนี้จ่ายหนี้ เช่น ดิดป้ายประกาศ หรือสถาบันการศึกษา ไม่ยอมออกหนังสือแสดงผลการศึกษาให้ เป็นต้น แต่ไม่ห้ามเจ้าหนี้ที่จะไม่ร่วมทำธุรกิจกับลูกหนี้ด้วย แต่ทั้งนี้เจ้าหนี้จะมีข้อแม้ให้ลูกหนี้ต้องชดเชยหนี้ที่ปลดไปแล้วไม่ได้

อย่างไรก็ตามบรรดาเจ้าหนี้จำนองยังสามารถที่จะรับเงินคืนเป็นงวดๆ เป็นรายเดือนจากลูกหนี้ได้ โดยไม่ต้องนำทรัพย์สินจำนองไปขายเพื่อชำระหนี้ แต่ทั้งนี้ใช้ไม่ได้กับทรัพย์สินประเภทรถยนต์ เฟอร์นิเจอร์ (มาตรา 524 (j))

เจ้าหนี้ที่ฝ่าฝืน ไม่มีกฎหมายให้สิทธิแก่ลูกหนี้ที่จะดำเนินการใดๆ ศาลจึงต้องใช้ในเรื่องละเมิดอำนาจศาลบังคับใช้แก่เจ้าหนี้

(2) การอนุญาตให้บังคับชำระหนี้เอากับทรัพย์สิน

การที่ลูกหนี้ได้ชำระบัญชีหนี้สินหรือฟื้นฟูกิจการ เป็นการห้ามเจ้าหนี้เฉพาะการกระทำที่จะเป็นการเรียกเก็บเงินจากลูกหนี้เฉพาะตัว แต่ไม่ห้ามเจ้าหนี้ที่จะบังคับชำระหนี้เอา กับทรัพย์สินต่างๆ ของลูกหนี้ ไม่ว่าจะเป็นอย่างหรือสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์

กรณีเจ้าหนี้จำนอง หรือที่มีอสังหาริมทรัพย์ของลูกหนี้เป็นหลักประกัน กฎหมายอนุญาตให้เจ้าหนี้เจรจากับลูกหนี้ โดยให้ลูกหนี้ชำระหนี้เป็นงวดๆ หรือผ่อนชำระได้ เพื่อจะได้ไม่ต้องดำเนินการบังคับจำนอง

(3) การเรียกให้ลูกหนี้ร่วมชำระหนี้สิน

การที่ลูกหนี้ได้ชำระบัญชีหนี้สินหรือฟื้นฟูกิจการนั้น ไม่ห้ามเจ้าหนี้ที่จะไปเรียกร้องกับลูกหนี้ร่วมอื่นๆ เช่น ผู้ค้ำประกัน ผู้รับประกัน กรณีหมวด 12, 13 ก็จะขึ้นอยู่กับบทสรุปของแต่ละคดีว่าชำระหนี้ทั้งหมดตามแผนได้หรือไม่ หมวด 11 อาจจะมีการระบุในแผนยกเว้นความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกันได้

(4) การเลือกปฏิบัติต่อลูกหนี้

ก. การเลือกปฏิบัติขององค์กรของรัฐ

หน่วยงานของรัฐถูกห้ามที่จะเลือกปฏิบัติกับลูกหนี้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ออกใบอนุญาต จดทะเบียน ให้เช่า ทำธุรกรรม หรือการว่าจ้าง เพราะฉะนั้น ใบขับขี่ไม่สามารถที่จะถูกระงับไว้ชั่วคราวหรือเรียกกลับคืน เนื่องจากลูกหนี้ไม่จ่ายหนี้ที่ได้รับปลด ซึ่งเกิดมาจากอุบัติเหตุทางรถยนต์ ลูกหนี้ที่ประกอบธุรกิจที่ได้รับการชำระบัญชีหนี้สินหรือฟื้นฟูกิจการแล้ว ก็ไม่อาจถูกเรียกคืนใบอนุญาตการประกอบธุรกิจได้โดยสิ้นเนื่องจากการได้ชำระบัญชีหนี้สินหรือ

ฟื้นฟูกิจการ การเลือกปฏิบัติจะใช้ได้ต่อเมื่อเป็นเหตุผลอื่นที่ไม่ใช่เพราะการได้ชำระบัญชีหนี้สินหรือฟื้นฟูกิจการ เช่น การเพิกถอนใบอนุญาตว่าความเพียงเพราะการได้ชำระบัญชีหนี้สินหรือฟื้นฟูกิจการ ซึ่งถือว่าเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย แต่ถ้ารัฐกำหนดเงื่อนไขที่เป็นกลาง เช่น บุคคลใดจะได้รับใบอนุญาตประกอบธุรกิจ จะต้องมียุทธศาสตร์ที่ไม่มีภาระหนี้ หรือมีขั้นต่ำในการรับประกัน เช่นนี้ถือถือว่าไม่ขัดกฎหมาย

ศาลจะตีความอย่างกว้างๆ ในประเภทที่รัฐบาลไม่สามารถเลือกปฏิบัติกับลูกหนี้ได้ เว้นแต่จะเป็นเรื่องการเพิ่มเครดิต หรือเกี่ยวกับผลประโยชน์ของรัฐบาล

ข. การเลือกปฏิบัติในการจ้างงาน

นายจ้างเอกชนไม่สามารถเลิกหรือเลือกปฏิบัติกับบุคคลล้มละลายได้เพียงเพราะเป็นบุคคลล้มละลายและมีหนี้บางประเภทที่ไม่ได้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้เนื่องจากการได้ชำระบัญชีหนี้สินหรือฟื้นฟูกิจการ โดยนายจ้างมีหน้าที่ที่จะไม่เลือกปฏิบัติเช่นเดียวกับรัฐบาล (มาตรา 525 (b))

ค. การเลือกปฏิบัติของเจ้าหนี้

เจ้าหนี้ได้รับอนุญาตให้เลือกปฏิบัติต่อลูกหนี้ที่ได้รับการปลดหนี้ของตน โดยกรณีที่เจ้าหนี้เลือกปฏิบัติได้ ได้แก่ การไม่ให้เครดิต การเพิ่มดอกเบี้ย การให้กู้ยืมในจำนวนจำกัด เป็นต้น (มาตรา 525(c)) ยกเว้นอยู่เรื่องเดียวที่ห้ามเลือกปฏิบัติคือ การกู้ยืมเพื่อการศึกษา เพราะถือว่าจะไปตัดอนาคตทางการศึกษาของลูกหนี้ ซึ่งมีผลต่อสถานะทางการเงินของลูกหนี้ในอนาคตต่อไป

3.1.3.3 มาตรการทางกฎหมายที่ใช้กับการชำระบัญชีหนี้สินและการฟื้นฟูกิจการลูกหนี้

กฎหมายล้มละลายของสหรัฐอเมริกามีมาตรการเพิกถอนคำสั่งอนุญาตให้ชำระบัญชีหนี้สินและการฟื้นฟูกิจการ โดยต้องเป็นกรณีที่ลูกหนี้ประพฤติมิชอบอย่างร้ายแรง ซึ่งการร้องขอให้เพิกถอนคำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการลูกหนี้ ตามหมวด 11, 12, 13 ทำได้ยากกว่าการร้องขอให้เพิกถอนคำสั่งให้ชำระบัญชีหนี้สินของลูกหนี้ ตามหมวด 7 เนื่องจากมีข้อจำกัดมากกว่า

(1) การเพิกถอนคำสั่งให้ชำระบัญชีหนี้สิน ตามหมวด 7 มี 5 กรณี ดังนี้

ก. คำสั่งให้ชำระบัญชีหนี้สินเกิดจากการฉ้อโกงทุจริต (มาตรา 727 (d)(1)) โดยมีกำหนดระยะเวลาเพิกถอนภายใน 1 ปี นับแต่ศาลมีคำสั่งให้ชำระบัญชีหนี้สิน (มาตรา 727 (e)(1))

ข. ลูกหนี้ไม่แจ้งการได้มา หรือไม่ยอมนำทรัพย์สินมาให้ Trustee (มาตรา 727 (d)(2)) โดยมีกำหนดระยะเวลาเพิกถอนภายใน 1 ปี หลังจากศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ชำระบัญชีหนี้สินหรือปิดคดี (มาตรา 727 (e)(2))

ค. ลูกหนี้ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล (มาตรา 727(d)(3), (a)(6))

ง. ลูกหนี้ไม่สามารถอธิบายให้เป็นที่พอใจได้ถึงข้อเท็จจริงที่เพิ่งปรากฏ ภายหลังได้รับอนุญาตให้ชำระบัญชีหนี้สิน (มาตรา 727(d)(4))

จ. ลูกหนี้ไม่จัดทำรายงานทางบัญชีที่เกี่ยวข้องกับคดีของลูกหนี้ (มาตรา 727 (d)(4)) โดยกรณีนี้ไม่กำหนดระยะเวลาในการเพิกถอนคำสั่งให้ลูกหนี้ชำระบัญชีหนี้สิน

ก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งเพิกถอนการอนุญาตให้ชำระบัญชีหนี้สิน ศาลต้องแจ้ง และให้โอกาสลูกหนี้ที่จะโต้แย้งด้วย (มาตรา 727(d)) อันมีลักษณะเป็นระบบกล่าวหา

(2) การเพิกถอนคำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการ ตามหมวด 11 มีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับ คำสั่งเพิกถอนการยอมรับแผนการชำระหนี้ ซึ่งเพิกถอนได้ถ้าเกิดขึ้นจากการทุจริตฉ้อโกง แต่ ต้องภายใน 180 วัน หลังจากมีคำสั่งยอมรับตามแผนการชำระหนี้ ถ้าคำสั่งยอมรับตามแผนการ ชำระหนี้ถูกเพิกถอน คำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการก็ต้องถูกเพิกถอนด้วย

(3) การเพิกถอนคำสั่งฟื้นฟูกิจการ ตามหมวด 12, 13 โดยการเพิกถอนคำสั่ง ฟื้นฟูกิจการ ตามหมวด 12 และ 13 นี้ แยกคำสั่งเห็นชอบด้วยแผนการชำระหนี้ออกจากคำสั่ง อนุญาตให้ฟื้นฟูกิจการ หากการเพิกถอนคำสั่งเห็นชอบด้วยแผนการชำระหนี้ไม่เกี่ยวกับคำสั่งให้ ฟื้นฟูกิจการ

หลังจากแผนการชำระหนี้สำเร็จ คู่ความที่เกี่ยวข้องอาจร้องขอเพิกถอนได้ภายใน 1 ปี ภายหลังจากศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ฟื้นฟูกิจการ โดยต้องแสดงว่าการฟื้นฟูกิจการเกิดขึ้นจาก การฉ้อโกงและผู้ร้องไม่ทราบมาก่อนหลังจากมีคำสั่งอนุญาตให้ฟื้นฟูกิจการ โดยศาลต้องแจ้งให้ ลูกหนี้ทราบและเพื่อให้ลูกหนี้มีโอกาสดูโต้แย้งด้วย

นอกจากนี้ การชำระบัญชีหนี้สินและกระบวนการฟื้นฟูกิจการลูกหนี้ตาม กฎหมายล้มละลายของสหรัฐอเมริกายังมีมาตรการการโต้แย้งการขอชำระบัญชีหนี้สินและการขอ ฟื้นฟูกิจการลูกหนี้ และการปกป้องลูกหนี้จากการตัดสินใจรับสภาพหนี้ในคดีล้มละลาย (Reaffirmation) โดยปราศจากข้อมูลและความเข้าใจที่เพียงพอ⁵³ ซึ่งตามประมวลกฎหมายล้มละลาย สหรัฐอเมริกา มาตรา 706 ทรัสตีมีหน้าที่ต้องยื่นคำคัดค้านการขอชำระบัญชีหนี้สินและการขอ ฟื้นฟูกิจการ หากพบว่าลูกหนี้มีพฤติกรรมที่กฎหมายกำหนดไว้ให้เป็นเหตุตัดสิทธิลูกหนี้ที่จะได้รับ การชำระบัญชีหนี้สินและฟื้นฟูกิจการภายในกำหนดเวลานับแต่วันประชุมเจ้าหนี้ครั้งแรกตามมาตรา 341(a) ทั้งนี้หากพ้นระยะเวลาที่กำหนดไปโดยไม่มีการคัดค้าน ศาลจะสั่งให้ลูกหนี้ชำระบัญชีหนี้สิน และการขอฟื้นฟูกิจการทันที เว้นแต่เหตุตัดสิทธินั้นจะปรากฏแก่ศาลเอง

⁵³ ธัญญา นุช ตันติกุล. (2546). ระบบทรัสต์แห่งสหรัฐอเมริกา ในกระบวนการล้มละลายตาม Chapter 7 และกระบวนการประนอมหนี้ตาม Chapter 13. หน้า 22-23.

เหตุตัดสิทธิดังกล่าวได้รับการบัญญัติไว้ในมาตรา 727 แห่งประมวลกฎหมายล้มละลาย โดยสามารถจำแนกลักษณะของเหตุตัดสิทธิ ได้แก่ เหตุที่ลูกหนี้ขัดขวาง หรือไม่ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่ของทรัสต์ในการเก็บรวบรวมทรัพย์สิน รวมถึงเหตุที่ลูกหนี้เคยได้รับการชำระบัญชีหนี้สินและฟื้นฟูกิจการมาก่อนภายในระยะเวลา 8 ปี ก่อนหน้าการล้มละลายครั้งปัจจุบัน และเหตุที่ศาลได้อนุมัติคำร้องขอสละสิทธิได้รับการชำระบัญชีหนี้สินและฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้ที่ได้ทำขึ้นภายหลังมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดแล้ว

ผลของการชำระบัญชีหนี้สินและฟื้นฟูกิจการนั้น เป็นแต่เพียงทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้สินเป็นการส่วนตัว โดยไม่มีผลไปถึงทรัพย์สินของลูกหนี้ที่อยู่ในข่ายบังคับได้ในคดีล้มละลาย อย่างไรก็ตาม การรับสภาพหนี้ในคดีล้มละลาย (Reaffirmation) จะส่งผลให้ลูกหนี้ไม่สามารถหลุดพ้นจากความรับผิดชอบในหนี้สินได้ แม้ว่าลูกหนี้จะถูกชำระบัญชีหนี้สินและฟื้นฟูกิจการแล้วก็ตาม ดังนั้น เจ้าหนี้จึงมักใช้โอกาสที่ลูกหนี้อาจรับสภาพหนี้ได้ไปดำเนินการเจรจากับลูกหนี้กันเองนอกกระบวนการตามกฎหมายล้มละลาย เป็นเหตุให้ลูกหนี้หลายคนต้องแบกรับภาระหนี้สินต่อไป แม้จะได้ชำระบัญชีหนี้สินและฟื้นฟูกิจการแล้ว ด้วยเหตุนี้กฎหมายจึงได้กำหนดเงื่อนไขความสมบูรณ์ของข้อตกลงรับสภาพหนี้ โดยมีใจความหลักว่า ต้องเป็นข้อตกลงที่ทำขึ้นก่อนลูกหนี้ได้รับการชำระบัญชีหนี้สินและฟื้นฟูกิจการแล้วเท่านั้น และลูกหนี้ต้องได้รับข้อมูลและมีความเข้าใจเพียงพอในผลของการรับสภาพหนี้ ในที่นี้ทรัสต์สามารถช่วยปกป้องลูกหนี้จากการถูกบีบบังคับโดยเจ้าหนี้ได้ โดยอาจบังคับให้เจ้าหนี้และลูกหนี้ต้องเจรจากันในกรอบการประชุมเจ้าหนี้ต่อหน้าทรัสต์เท่านั้น และในระหว่างการประชุม ยังต้องแจ้งให้ลูกหนี้ทราบถึงผลของการรับสภาพหนี้ในคดีล้มละลาย และคอยดูแลให้ทนายฝ่ายลูกหนี้ทำหน้าที่ของตนในการปกป้องผลประโยชน์ของลูกหนี้ โดยใช้อำนาจไม่อนุมัติคำจ้างทนายฝ่ายลูกหนี้ที่ปรากฏว่าไม่ปฏิบัติหน้าที่ของตน

3.1.4 การปลดจากล้มละลายตามกฎหมายของประเทศสิงคโปร์

ประเทศสิงคโปร์เป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายเช่นเดียวกับประเทศไทย แม้ว่าประเทศสิงคโปร์จะเคยตกเป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษ ซึ่งทำให้ระบบกฎหมายได้รับอิทธิพลจากประเทศอังกฤษมามากมาย อย่างไรก็ตามประเทศสิงคโปร์ก็ยังมีระบบกฎหมายที่ของตัวเองโดยเฉพาะ ทั้งนี้กฎหมายล้มละลายของประเทศสิงคโปร์มีรูปแบบการปลดจากล้มละลาย 2 รูปแบบ โดยมีหลักเกณฑ์และรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1.4.1 หลักเกณฑ์การปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาล

การปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาล (Discharge by the Court) ของประเทศสิงคโปร์ มีสาระสำคัญ ดังนี้

(1) คุณสมบัติและลักษณะของลูกหนี้

ในการพิจารณาคำขอปลดจากล้มละลาย ศาลจะพิจารณาถึงลักษณะของลูกหนี้ดังต่อไปนี้⁵⁴

- ก. อายุ
- ข. สุขภาพ
- ค. ความสามารถในการหารายได้ (earning capacity)
- ง. ทรัพย์สิน
- จ. จำนวนหนี้ที่ได้ชำระแล้ว
- ฉ. การกระทำความผิดทางล้มละลายและความผิดอื่นๆ
- ช. การให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานในการจัดการทรัพย์สิน

ในการพิจารณาคำขอปลดจากล้มละลาย ศาลจะรับฟังทั้งเจ้าพนักงานและเจ้าหนี้ก่อนที่จะมีคำสั่งปลดจากล้มละลาย (มาตรา 124(2)) โดยศาลจะพิจารณารายงานของเจ้าพนักงานและความประพฤติของลูกหนี้ประกอบกัน⁵⁵

ในการพิจารณา ศาลจะมีคำสั่งในกรณีขอปลดจากล้มละลายได้ 4 กรณี ดังนี้⁵⁶

1. สั่งไม่ยอมปลด
2. สั่งปลดโดยไม่มีเงื่อนไข
3. งดการปลดภายในเวลาที่กำหนด
4. ปลดโดยมีเงื่อนไขเกี่ยวกับรายได้หรือทรัพย์สินที่จะมีภายหน้า

ตามมาตรา 124(4) ถ้าศาลพิจารณาข้อเท็จจริงได้อย่างอย่างหนึ่งดังกล่าวในมาตรา 421 – 424 แล้ว ให้ศาลมีคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่ง คือ

1. ไม่ยอมปลดจากล้มละลาย

⁵⁴“How you can get out of Bankruptcy” [Online] Available from www.gov.sg/minlaw/ipto/bankout.html. [2008, September 20]

⁵⁵Catherine Tay. (1984). **Bankruptcy: The Law and Practice**. pp.43-44.

⁵⁶The Bankruptcy Act 1999, Chapter 20, Section 124(3), (4) and Section 33.

2. งดการปลดจากล้มละลายไว้จนกว่าจะแบ่งทรัพย์สินให้เจ้าหนี้ไม่น้อยกว่า 25 % หรือให้บุคคลล้มละลายใช้เงินแก่เจ้าพนักงาน หรือให้ส่งมอบทรัพย์สินที่จะได้รับภายใน หรือกำหนดเงื่อนไขอื่นตามที่ศาลเห็นสมควร

ลักษณะของลูกหนี้ที่ศาลจะสั่งไม่ยอมปลดหรืองดการปลดไว้ก่อน ได้แก่

1. บุคคลล้มละลายได้ละเว้นไม่เก็บรักษาสมุดบัญชีต่างๆ ซึ่งตามธรรมดาควรจะมีในการประกอบธุรกิจ ให้พอเห็นว่าการประกอบธุรกิจและฐานะการเงินเป็นอย่างไร ในระยะเวลา 3 ปี ก่อนวันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ เว้นแต่มีเหตุสมควร

2. บุคคลล้มละลายได้ขึ้นกระทำการค้าขายต่อไปอีก โดยรู้อยู่แล้วว่าไม่สามารถจะชำระหนี้ได้ (insolvent)

3. บุคคลล้มละลายได้กระทำหรือมีส่วนในการกระทำให้เกิดการล้มละลายขึ้น โดยกระทำการเสี่ยงโชคอันน่าจะขาดทุน หรือโดยใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย หรือโดยประมาทเลินเล่อ ในธุรกิจของตน

4. บุคคลล้มละลายได้กระทำให้เจ้าหนี้ต้องเสียค่าใช้จ่ายอันไม่จำเป็น หรือแก่งประวิงความ

5. ในระหว่างระยะเวลา 3 เดือน ก่อนมีการขอให้ล้มละลายบุคคลล้มละลายได้ให้เปรียบแก่เจ้าหนี้คนใดโดยใช่เหตุ ทั้งที่อยู่ในฐานะที่จะชำระหนี้ได้

6. บุคคลล้มละลายได้เคยถูกพิพากษาให้ล้มละลายหรือได้เคยทำการประνομหนี้กับเจ้าหนี้มาก่อนแล้ว ไม่ว่าในหรือนอกราชอาณาจักร

7. บุคคลล้มละลายได้กระทำการโดยฉ้อฉล หลอกลวง หรือโดยทุจริต

8. ในระยะเวลา 3 เดือน ก่อนมีการขอให้ล้มละลาย บุคคลล้มละลายได้ส่งสินค้าออกไปนอกราชอาณาจักร โดยเหตุผลซึ่งควรเชื่อว่าจะไม่ได้กระทำการค้าขายโดยสุจริต

9. สินทรัพย์ของบุคคลล้มละลายที่อาจแบ่งแก่เจ้าหนี้ได้ มีเหลือไม่ถึง 20 % ของหนี้ที่ไม่มีประกัน เว้นแต่บุคคลล้มละลายจะแสดงให้เห็นพอใจศาลว่าตามเหตุผลที่ทำให้มีสินทรัพย์เหลือเช่นนั้นไม่ควรจะตำหนิบุคคลล้มละลาย

10. บุคคลล้มละลายได้กระทำการอันไม่เป็นธรรมต่อบุคคลตามมาตรา 99

11. บุคคลล้มละลายได้ส่งมอบบัญชีหนี้สินของเขาแก่บุคคลอื่น ภายใต้อบบัญญัติมาตรา 104

เมื่อศาลมีคำสั่งแล้ว และเวลาได้ล่วงพ้นเกิน 2 ปี บุคคลล้มละลายจะขอให้ศาลสั่งเปลี่ยนแปลงคำสั่งก็ได้โดยแสดงเหตุผลและพฤติการณ์เป็นที่พอใจแก่ศาล (มาตรา 3(5))

(2) ระยะเวลาที่จะปลดจากล้มละลาย

การปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาลตาม The Bankruptcy Act 1999, Chapter 20 นี้ เป็นวิธีการที่จะใช้เมื่อลูกหนี้ขาดคุณสมบัติที่จะขอให้เจ้าพนักงานออกหนังสือรับรอง ซึ่งกฎหมายไม่ได้กำหนดเวลาไว้แต่อย่างใด

(3) การชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้

ในกรณีลูกหนี้เป็นผู้ไม่สุจริต หรือมีความประพฤติไม่เหมาะสม จะส่งผลให้ศาลงดการปลดจากล้มละลายไว้ก่อน และจะต้องชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ไม่น้อยกว่า 25 % ของหนี้ อันพึงขอรับชำระหนี้ได้⁵⁷

3.1.4.2 หลักเกณฑ์การปลดจากล้มละลายโดยหนังสือรับรองของเจ้าพนักงาน (Discharge by certificate of Official Assignee)

(1) ความเบื้องต้นเกี่ยวกับเจ้าพนักงาน

เจ้าพนักงาน (The Official Assignee) เป็นเจ้าพนักงานของศาล ซึ่งศาลจะแต่งตั้งให้เป็นทรัสต์และเป็นเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ดูแลกองทรัพย์สินของลูกหนี้ โดยจะเป็นบุคคลที่ทำการทุกอย่างแทนลูกหนี้ผู้ล้มละลาย ศาลจะแต่งตั้งทรัสต์เอกชน (private trustee) ให้ทำหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานก็ได้ หากได้รับการร้องขอจากเจ้าหนี้ โดยทั้งนี้ เจ้าพนักงานจะมี 2 บทบาท ทั้งเป็นผู้ที่รวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ให้ได้มากที่สุด เพื่อนำมาชำระหนี้คืนให้แก่เจ้าหนี้ซึ่งเป็นการเอื้อประโยชน์ให้แก่เจ้าหนี้ อีกบทบาทหนึ่งจะเป็นผู้ที่ช่วยบุคคลล้มละลายให้ได้รับการปลดจากล้มละลาย อันเป็นบทบาทที่เอื้อประโยชน์ให้กับฝ่ายลูกหนี้ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- ก. ตรวจสอบการที่ลูกหนี้ได้กระทำลงไปในขณะที่เป็นบุคคลล้มละลาย
- ข. วินิจฉัยข้อเรียกร้องของเจ้าหนี้
- ค. ชำระหนี้คืนให้แก่เจ้าหนี้
- ง. ยื่นคำร้องขอให้ศาลปลดลูกหนี้จากล้มละลาย
- จ. ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยระหว่างลูกหนี้และเจ้าหนี้ ในกรณีที่ลูกหนี้มี

ปัญหากับเจ้าหนี้ไม่อาจชำระหนี้ได้เต็มจำนวน⁵⁸

⁵⁷ The Bankruptcy Act 1999, Chapter 20, Section 124 (4) (B)

⁵⁸ “Official Assignee” The leaflet of the insolvency & Public Trustee’s Office, [Online],

(2) คุณสมบัติและลักษณะของลูกหนี้

เจ้าพนักงานมีดุลยพินิจที่จะพิจารณาออกหนังสือรับรองการปลดจากล้มละลายให้แก่ลูกหนี้ (มาตรา 125(1)) ซึ่งลูกหนี้ที่จะได้รับการปลดจากล้มละลายโดยวิธีการออกหนังสือรับรอง (a certificate discharging a bankrupt from bankruptcy) จะต้องมีคุณสมบัติดังนี้

ก. ได้ล้มละลายมาแล้วเป็นเวลา 3 ปี (มาตรา 125(2) และ

ข. หนี้สินได้ถูกชำระแก่เจ้าหนี้แล้วบางส่วนคงเหลืออยู่ไม่เกิน 500,000 \$ หรือเป็นจำนวนตามที่กฎหมายกำหนด (มาตรา 125(2))

คุณสมบัติทั้งสองประการนี้ได้ถูกกำหนดขึ้นใหม่ โดยเอื้อประโยชน์ให้แก่ลูกหนี้มากขึ้นจากเดิมกำหนดว่า ลูกหนี้ต้องล้มละลายมาแล้วเป็นเวลา 5 ปี และมีหนี้เหลืออยู่ 100,000 \$ ได้ถูกแก้มาเป็นมีหนี้เหลืออยู่ 250,000 \$ มีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 15 กรกฎาคม 1997 และได้แก้ไขอีกครั้งในปี 1999 ให้เหลือระยะเวลาเพียง 3 ปี และมีหนี้เหลืออยู่ 500,000 \$ ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม 1999 เป็นต้นมา การเปลี่ยนแปลงข้อกำหนดนี้ทำให้ได้รับความร่วมมือจากลูกหนี้มากขึ้น ช่วยให้ลูกหนี้ได้ปลดจากล้มละลายมากขึ้น มีผลดีในแง่ช่วยให้ปลดจากล้มละลายได้เร็วขึ้น และมีคดีค้างอยู่ในศาลน้อยลง⁵⁹ มาตรการนี้ยังเป็นส่วนจูงใจให้ลูกหนี้ช่วยเหลือจัดการทรัพย์สินเพื่อให้ได้รับการปลดจากล้มละลายอีกด้วย ซึ่งตามรายงานที่ได้บันทึกไว้ (Millennium Report 2000 of IPTO) การเปลี่ยนแปลงข้อกำหนดนี้ได้ผลจริงในทางปฏิบัติ ลูกหนี้ส่งเงินเข้ากองทรัพย์สินอย่างสม่ำเสมอ และเป็นเงินก้อนใหญ่ ผู้ที่ไม่มีงานทำก็ได้มาหางานทำเพื่อให้ตนมีเงินส่งเข้ามากองทรัพย์สิน เป็นความพยายามของลูกหนี้ที่ช่วยให้ได้รับการปลดจากล้มละลาย ด้วยความร่วมมือของลูกหนี้นี่เองที่ทำให้ได้รับหนังสือรับรองการปลดจากล้มละลายจากเจ้าพนักงาน ตามสถิติที่บันทึกในรายงานดังกล่าว ณ วันที่ 31 มกราคม ค.ศ. 2000 ได้ปลดลูกหนี้จากล้มละลายเป็นจำนวน 6,780 คน โดยมีค่าตัดค้ำของเจ้าหนี้เพียง 1,788 คดี (5.6 %) เท่านั้น⁶⁰

⁵⁹ “Raising the financial limit for discharge by the Official Assignee” The leaflet of the insolvency & Public Trustee’s Office, [Online], Available from : www.gov.sg/minlaw/ipto.html. [2009, April 29]

⁶⁰ Millennium Report 2000 of IPTO, The Book of the insolvency & Public Trustee’s Office, 2000. PP. 30-31.

(3) การพิจารณาของเจ้าพนักงาน

ในการพิจารณาปลดลูกหนี้จากล้มละลาย เจ้าพนักงานจะพิจารณาถึงข้อเท็จจริงต่างๆ ดังนี้⁶¹

- ก. สาเหตุของการล้มละลาย
- ข. ระยะเวลาที่ได้ล้มละลาย
- ค. เหตุอันอันควรเมตตา เช่น อายุ ความเจ็บป่วย สุขภาพร่างกาย เป็นต้น
- ง. ทรัพย์สินของลูกหนี้ และการส่งทรัพย์สินเข้าสู่กองทรัพย์สินของลูกหนี้

5) ความประพฤติของลูกหนี้

6) การให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานในการจัดการทรัพย์สิน

จึงพิจารณาได้ว่า การพิจารณาปลดลูกหนี้จากล้มละลาย ไม่ว่าจะเป็นโดยคำสั่งศาล (มาตรา 124) หรือการปลดโดยหนังสือรับรองของเจ้าพนักงาน (มาตรา 125) ก็ตาม การให้ความร่วมมือของลูกหนี้แก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการจัดการทรัพย์สินเป็นจุดสำคัญที่จะให้ลูกหนี้ได้รับการปลดจากล้มละลาย จึงเห็นได้ว่า กฎหมายสิงคโปร์ได้นำทฤษฎีความร่วมมือของลูกหนี้มาใช้เป็นหลักในการพิจารณาปลดบุคคลจากล้มละลาย

(4) ระยะเวลาที่จะปลดจากล้มละลาย

พิจารณาได้จากคุณสมบัติของลูกหนี้ที่เจ้าพนักงานจะพิจารณาออกหนังสือรับรอง จะต้องได้ล้มละลายมาแล้วเป็นเวลา 3 ปี จึงจะปลดลูกหนี้จากล้มละลายได้

(5) การชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้

ลูกหนี้จะต้องชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้แล้วบางส่วน คงเหลือหนี้อยู่ไม่เกิน 500,000 \$ จึงจะพิจารณาออกหนังสือรับรองการปลดจากล้มละลายให้ พิจารณาได้ว่า กฎหมายไม่ได้กำหนดเป็นตัวเลขว่าหนี้บางส่วนที่ต้องชำระจะมากน้อยเพียงใด เพียงแต่กำหนดจำนวนหนี้ที่เหลืออยู่เท่านั้น จึงเป็นดุลยพินิจของทรัสต์ตีว่าให้ลูกหนี้ชำระหนี้ไปส่วนหนึ่งตามสมควร แล้วให้หนี้เหลืออยู่ไม่เกิน 500,000 \$ ก็จะพิจารณาปลดจากล้มละลายให้

⁶¹ “How you can get out of Bankruptcy” [Online] Available from www.gov.sg/minlaw/ipto/bankout.html. [2008, September 20]

(6) การคัดค้านของเจ้าหนี้

ก่อนที่เจ้าพนักงานจะออกหนังสือรับรองการปลดจากล้มละลายให้แก่ลูกหนี้ นั้น เจ้าพนักงานมีหน้าที่ต้องส่งหนังสือบอกกล่าว และหนี้ที่ยังเหลืออยู่ รวมถึงระบุเหตุผลที่จะปลดลูกหนี้จากล้มละลายด้วย⁶²

เจ้าหนี้ที่ประสงค์จะคัดค้านการปลดจากล้มละลายดังกล่าว จะต้องยื่นคำคัดค้านต่อเจ้าพนักงาน ภายใน 21 วัน นับจากวันส่งคำบอกกล่าวของเจ้าพนักงาน โดยระบุถึงเหตุผลที่จะคัดค้านด้วย (มาตรา 126(2)) มิฉะนั้นแล้ว สิทธิของเจ้าหนี้ที่จะคัดค้านเป็นอันตกไป (มาตรา 126(3)) ในกรณีที่เจ้าหนี้ได้ส่งคำคัดค้านให้แก่เจ้าพนักงานภายในเวลาที่กำหนดพร้อมทั้งได้แสดงเหตุผลที่คัดค้านไว้แล้ว แต่เจ้าพนักงานได้ยกคำร้องคัดค้านนั้นเสีย เจ้าหนี้ก็มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาล เพื่อให้ศาลสั่งระงับไม่ให้เจ้าพนักงานออกหนังสือรับรองดังกล่าว (มาตรา 126(4)) ทั้งนี้ คำร้องต่อศาลดังกล่าวจะต้องทำสำเนาส่งไปยังเจ้าพนักงานและส่งไปยังลูกหนี้ด้วย โดยศาลจะรับฟังทั้งเจ้าพนักงานและตัวลูกหนี้ก่อนที่จะมีคำสั่งเช่นใด (มาตรา 126(5)) ทั้งนี้ เป็นอำนาจของศาลที่จะสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ศาลเห็นสมควรและเหมาะสม (มาตรา 126(6)) ดังนี้

- ก. สั่งยกคำร้องขอคัดค้าน (สั่งให้ออกหนังสือรับรองการปลดจากล้มละลาย
- ข. สั่งไม่ให้เจ้าพนักงานออกหนังสือรับรองการปลดจากล้มละลายให้แก่ลูกหนี้เป็นระยะเวลาไม่เกิน 2 ปี
- ค. สั่งให้เจ้าพนักงานออกหนังสือรับรองการปลดจากล้มละลาย โดยมีเงื่อนไขตามที่ศาลเห็นสมควร เงื่อนไขนั้นจะกำหนดเกี่ยวกับ
 1. รายได้ที่ลูกหนี้จะได้รับภายหลังการปลดจากล้มละลาย
 2. ทรัพย์สินที่ตกทอดมายังลูกหนี้ หรือที่ลูกหนี้ได้รับภายหลังการปลดจากล้มละลาย ตามที่ได้ระบุไว้ในคำสั่งนั้น

3.1.4.3 มาตรการทางกฎหมายที่ใช้กับการปลดจากล้มละลายทุกรูปแบบ

การปลดจากล้มละลายของประเทศสิงคโปร์ ไม่ว่าจะเป็นการปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาล หรือการปลดจากล้มละลายโดยหนังสือรับรองของเจ้าพนักงาน ทั้ง 2 รูปแบบ มีมาตรการทางกฎหมายดังต่อไปนี้

(1) มาตรการในการกำหนดหน้าที่ของลูกหนี้ในการให้ความร่วมมือจัดการทรัพย์สิน

แม้ว่าลูกหนี้จะหลุดพ้นจากการล้มละลายแล้ว ลูกหนี้ยังคงมีหน้าที่ช่วยในการจำหน่ายทรัพย์สินที่ตกอยู่กับเจ้าพนักงานตามที่เจ้าพนักงานต้องการ (มาตรา 128(1)) การที่ลูกหนี้ฝ่าฝืนไม่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานจะถือเป็นความผิดและถูกลงโทษดังนี้ (มาตรา 128(2))

⁶² The Bankruptcy Act 1999, Chapter 20, Section 126.

ก. ถือเป็นกรกระทำผิด มีโทษปรับจำนวน 10,000 \$ และ
ข. เป็นเหตุให้ถูกศาลเพิกถอนคำสั่งปลดจากล้มละลายตามที่ศาลเห็นสมควร
จะเห็นได้ว่า การไม่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานจำหน่ายทรัพย์สินที่ยังค้างอยู่นี้
ลูกหนี้จะได้รับผลร้ายถึงสองประการ นอกจากจะถูกเสีค่าปรับเป็นเงินจำนวนมากถึง 10,000 \$
แล้ว ยังอาจถูกศาลเพิกถอนคำสั่งปลดจากล้มละลายอีก ผลคือ ลูกหนี้ต้องกลับมาเป็นบุคคล
ล้มละลายตามเดิม แต่ทั้งนี้ไม่กระทบถึงการกระทำใดๆ ของลูกหนี้อันเกี่ยวกับกิจการและทรัพย์สิน
ของลูกหนี้ในระหว่างที่ลูกหนี้ได้รับการปลดจากล้มละลาย

(2) มาตรการเกี่ยวกับหนี้สินที่หลุดพ้น

เมื่อศาลมีคำสั่งปลดจากล้มละลายแล้ว ลูกหนี้ก็มีอำนาจจัดการทรัพย์สินของตนโดยอิสระ ไม่ต้องตกอยู่ในบังคับกฎหมายล้มละลายอีกต่อไป ลูกหนี้จะหลุดพ้นจากหนี้ทั้งปวง
อันชอบชำระได้ (มาตรา 127) เว้นแต่หนี้ดังต่อไปนี้ (มาตรา 127(2))

ก. หนี้ที่มีต่อรัฐบาล หรือ

ข. หนี้ที่ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบต่อบุคคลดังต่อไปนี้

1. รัฐบาลหรือบุคคลอื่นใดในความผิดเกี่ยวกับภาษีอากรตามกฎหมาย
ลายลักษณ์อักษร

2. เทศบาลหรือหน่วยงานของรัฐในพันธบัตรที่ใช้ประกันตัวลูกหนี้ใน
การกระทำความผิด

หนี้ทั้ง 2 ประการข้างต้นนี้ ลูกหนี้จะหลุดพ้นได้ก็ต่อเมื่อได้รับหนังสือ
รับรองเป็นลายลักษณ์อักษรจากรัฐมนตรี (มาตรา 127(3))

ค. หนี้ที่เกิดขึ้นโดยความทุจริตฉ้อโกงของลูกหนี้ หรือหนี้ที่เจ้าหนี้ไม่ได้
เรียกร้องเนื่องจากความทุจริตฉ้อโกง ซึ่งบุคคลล้มละลายมีส่วนเกี่ยวข้องสมควร (มาตรา 127(5)(a))

ง. หนี้ค่าปรับการกระทำผิดกฎหมายของลูกหนี้ (มาตรา 127(5)(b))

จ. หนี้ค่าเสียหายที่ลูกหนี้ต้องชำระเนื่องจากความประมาทเลินเล่อ การขาด
ความระมัดระวัง หรือฝ่าฝืนสัญญา (มาตรา 127(6)(a))

ฉ. หนี้ตามคำสั่งเกี่ยวกับครอบครัว คู่สมรส ตามกฎหมายว่าด้วยสตรี
(Women's Charter, Chapter 353) (มาตรา 127(6)(b))

ช. หนี้เงินที่เกิดขึ้นภายใต้กฎหมายลายลักษณ์อักษรที่เกี่ยวข้องจากการ
กระทำผิดทางอาญาของลูกหนี้ (มาตรา 127(6)(e))

คำสั่งปลดลูกหนี้จากล้มละลายไม่มีผลทำให้หุ้นส่วน (Co-trustee) หรือทรัสต์
ติร่วมของลูกหนี้ (Co-trustee) หรือบุคคลอื่นใดหลุดพ้นไปด้วย (มาตรา 127(7))

3.2 การปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายของประเทศไทย

การปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 นี้ ได้บัญญัติขึ้น โดยเป็นผลสืบเนื่องบทบัญญัติของพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2542 มาตรา 35 ซึ่งปรากฏเหตุผลประกอบร่างพระราชบัญญัตินี้ว่าหลักเกณฑ์การให้ลูกหนี้พ้นจากการล้มละลายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันยังขาดความชัดเจน ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับผลของการพ้นจากการล้มละลาย โดยเฉพาะการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ อย่างไรก็ตามหลักการของบทบัญญัติในเรื่องนี้เป็นช่องทางหนึ่งที่จะช่วยให้บุคคลล้มละลายที่สุจริตได้มีโอกาสพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลาย สมควรคงหลักการดังกล่าวไว้ โดยยกเลิกบทบัญญัติเดิมและนำมากำหนดเพิ่มเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการปลดจากการล้มละลายโดยผลของกฎหมาย นอกจากนี้บทบัญญัติที่กำหนดให้บุคคลล้มละลายอาจร้องขอให้ศาลมีคำสั่งปลดจากล้มละลายได้ซึ่งใช้บังคับในปัจจุบันนั้น ยังขาดความชัดเจนแน่นอน ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาล แต่ละกรณี จึงสมควรแก้ไขหลักเกณฑ์ที่ศาลจะสั่งปลดจากล้มละลายให้ชัดเจน เพื่อเป็นหลักประกันแก่บุคคลล้มละลายว่า หากดำเนินการตามที่กฎหมายกำหนดแล้วจะสามารถได้รับการปลดจากล้มละลาย⁶³ ทั้งนี้ ยังได้เพิ่มเติมหลักเกณฑ์ให้รัดกุมยิ่งกว่าหลักการพ้นจากการล้มละลายโดยอัตโนมัติตามมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2542

3.2.1 หลักเกณฑ์และสาระสำคัญของการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย

หลักเกณฑ์การปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มาตรา 81/1 มีดังนี้

- 1) ลูกหนี้ต้องเป็นบุคคลธรรมดาที่ศาลพิพากษาให้ล้มละลายแล้ว
- 2) บุคคลธรรมดาที่ศาลพิพากษาให้ล้มละลายนั้นจะได้รับการปลดจากล้มละลายทันทีเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลา 3 ปี นับแต่วันที่ศาลได้พิพากษาให้ล้มละลายโดยศาลไม่ต้องสั่งปลดจากล้มละลายอีก (มาตรา 81/1 วรรคหนึ่ง)
- 3) กรณีที่บุคคลธรรมดาที่ศาลพิพากษาให้ล้มละลายนั้นได้เคยถูกพิพากษาให้ล้มละลายมาก่อนแล้ว และยังไม่พ้นระยะเวลา 5 ปี นับแต่วันที่ศาลได้พิพากษาให้ล้มละลายครั้งก่อนจนถึงวันที่ถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์ครั้งหลัง ให้ขยายระยะเวลาที่บุคคลธรรมดานั้นจะได้รับการปลดจากล้มละลายทันทีที่พ้นกำหนดระยะเวลาจาก 3 ปี ขยายเป็น 5 ปี นับแต่วันที่ศาลได้พิพากษาให้ล้มละลายครั้งหลัง (มาตรา 81/1(1))

⁶³ กลุ่มงานบริการวิชาการ สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (เอกสารประกอบการพิจารณาพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่...) พ.ศ.... , อ.พ. 17/2546 สมัยประชุมสามัญนิติบัญญัติ). หน้า 15.

4) กรณีที่บุคคลธรรมดาที่ศาลพิพากษาให้ล้มละลายนั้นเป็นบุคคลล้มละลายทุจริตที่ไม่มีลักษณะตามมาตรา 81/1(3) กล่าวคือ เป็นบุคคลล้มละลายที่ถูกศาลพิพากษาว่ามีความผิดตามมาตรา 163 ถึงมาตรา 170 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย ฯ หรือเป็นบุคคลล้มละลายอันเนื่องมาจากหรือเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดฐานขักขอกหรือฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา บุคคลธรรมดานั้นจะได้รับการปลดจากล้มละลายทันทีที่พ้นกำหนดระยะเวลา 10 ปี นับแต่วันที่ศาลได้พิพากษาให้ล้มละลาย เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุผลพิเศษ และบุคคลธรรมดานั้นถูกศาลพิพากษาให้ล้มละลายมาแล้ว ไม่น้อยกว่า 5 ปี ศาลจะสั่งปลดจากล้มละลายก่อนครบกำหนด 10 ปี ตามคำขอของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์หรือของบุคคลล้มละลายนั้นก็ได้ (มาตรา 81/1(2))

5) กรณีที่บุคคลธรรมดาที่ศาลพิพากษาให้ล้มละลายนั้น เป็นบุคคลล้มละลายทุจริตอันเนื่องมาจากหรือเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดอันมีลักษณะเป็นการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน ให้ขยายระยะเวลาที่บุคคลธรรมดานั้นจะได้รับการปลดจากล้มละลายทันทีที่พ้นกำหนดระยะเวลา 3 ปี ขยายเป็น 10 ปี นับแต่วันที่ศาลได้พิพากษาให้ล้มละลาย (มาตรา 81/1(3))

6) กรณีที่บุคคลล้มละลายไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมทรัพย์สิน โดยไม่มีเหตุอันสมควร เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์อาจยื่นคำขอต่อศาลให้มีคำสั่งหยุดนับระยะเวลาปลดจากล้มละลายของบุคคลล้มละลายในกรณีทั่วไปก่อนการระยะเวลาปลดจากล้มละลาย 3 ปี จะสิ้นสุดลง โดยการหยุดนับระยะเวลาดังกล่าวไม่ว่าศาลจะได้มีคำสั่งหยุดนับระยะเวลาตามคำขอที่ครั้งก็ตาม เมื่อรวมระยะเวลาทั้งหมดแล้วจะต้องไม่เกิน 2 ปี (มาตรา 81/2 และมาตรา 81/3) ส่วนกรณีของบุคคลล้มละลายที่ถูกขยายระยะเวลาในการปลดจากล้มละลายไม่ให้มีการหยุดนับระยะเวลาอีก เนื่องจากจะเป็นการลงโทษบุคคลดังกล่าวซ้ำซ้อน

สาระสำคัญของการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มีดังนี้

1) บทบัญญัติว่าด้วยการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 นี้ เมื่อมีผลบังคับใช้ตามกฎหมายแล้ว ได้ยกเลิกมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2542 ที่เกี่ยวกับการกำหนดให้ลูกหนี้พ้นจากการล้มละลายโดยอัตโนมัติเมื่อครบ 3 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาให้เป็นบุคคลล้มละลาย โดยให้นำหลักเกณฑ์การปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายมาใช้บังคับแทน

2) แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับการปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาล มาตรา 71 และยกเลิกมาตรา 72 ถึงมาตรา 75 ดังนี้

(1) แก้ไขหลักการเดิมจากที่กำหนดให้เป็นดุลพินิจของศาลในการมีคำสั่งปลดจากล้มละลาย เป็นกำหนดให้ศาลมีคำสั่งปลดจากล้มละลายเมื่อกรณีเข้าเงื่อนไขที่กำหนดไว้ คือ ได้มีการแบ่งทรัพย์สินชำระให้แก่เจ้าหนี้ที่ขอรับชำระหนี้ไว้แล้ว ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 และบุคคลนั้นไม่เป็นบุคคลล้มละลายทุจริต โดยกำหนดเพื่อให้เป็นหลักประกันแก่บุคคลล้มละลายว่า หากดำเนินการตามที่กฎหมายกำหนดแล้ว ก็จะได้รับปลดจากล้มละลาย (มาตรา 71)

(2) ตัดมาตรา 72 ถึงมาตรา 75 ซึ่งเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่ศาลใช้ประกอบการพิจารณาในการมีคำสั่งปลดหรือไม่ปลดจากล้มละลายออก เนื่องจากไม่มีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดไว้แล้ว เพราะได้เปลี่ยนหลักการปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาลจากการใช้ดุลพินิจเป็นให้ศาลมีคำสั่งเมื่อครบองค์ประกอบที่กฎหมายกำหนดตามที่ได้กล่าวไว้ในข้อ 1)

3) การปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ตามมาตรา 81/1 เป็นการกำหนดเพิ่มอย่างชัดเจนอีกกรณีหนึ่ง จากเดิมที่มีเพียงการปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาล ตามมาตรา 71 เท่านั้น (มาตรา 67/1)

ทั้งนี้ เมื่อพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 121 ตอนที่ 44 ก หน้า 2 วันที่ 15 กรกฎาคม 2547 โดยมีผลใช้บังคับในวันถัดจาก วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2547 นั้น มีผลทำให้รูปแบบการปลดจากล้มละลายตามกฎหมายของไทยเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะสำคัญ ดังนี้

1) ยกเลิกมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2542

2) แก้ไขเพิ่มเติมการปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาลตามมาตรา 71 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 และยกเลิกการใช้ดุลพินิจของศาลตามมาตรา 72 - 75 ของพระราชบัญญัติดังกล่าว

3) เพิ่มหลักเกณฑ์การปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายโดยมีหลักการสำคัญในเรื่อง

- (1) ระยะเวลาที่จะพ้นจากล้มละลาย
- (2) แยกบุคคลล้มละลายทุจริตออกเป็น 2 จำพวก
- (3) การหยุดนับระยะเวลาปลดจากล้มละลาย

3.2.2 ผลของการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย

เดิมการปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาล ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ได้วางหลักเกณฑ์ให้การร้องขอต่อศาลมีความสำคัญและเป็นวิธีการปลดจากล้มละลายวิธีแรกที่ต้องคำนึงถึง เนื่องจากยังไม่มีหลักเกณฑ์การปลดจากล้มละลายรูปแบบอื่น ต่อมาเมื่อได้มีการนำหลักเกณฑ์การพ้นจากล้มละลายโดยอัตโนมัติ ตามมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2542 และนำหลักเกณฑ์การปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ตามมาตรา 81/1 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มาใช้ ทำให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลง⁶⁴ ดังนี้

1) เดิมการปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาลเป็นวิธีแรกที่ลูกหนี้จะคำนึงถึง แต่เมื่อพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มีผลใช้บังคับแล้ว การปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายก็เข้ามามีบทบาทแทน ทำให้วิธีการยื่นคำร้องต่อศาลลดความสำคัญลง เมื่อใดที่ลูกหนี้ไม่สามารถใช้วิธีการปลดจากล้มละลายรูปแบบอื่นได้ เนื่องจากไม่เข้าหลักเกณฑ์เรื่องคุณสมบัติ จึงจะมาใช้รูปแบบการยื่นคำร้องต่อศาลเช่นเดียวกับแนวทางของประเทศออสเตรเลียที่การปลดจากการล้มละลายโดยร้องขอต่อศาลเป็นทางเลือกสุดท้ายของลูกหนี้เมื่อไม่สามารถใช้รูปแบบอื่นได้แล้ว

2) เมื่อบุคคลใดตกเป็นบุคคลล้มละลาย จะมีผลทำให้บุคคลนั้นมีลักษณะอันคุณสมบัติอันมีต้องห้ามในการดำเนินธุรกิจ การรับราชการ การดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการในคณะกรรมการต่างๆ หรือแม้แต่การขอรับใบอนุญาตในการประกอบกิจการต่างๆ ซึ่งเป็นแนวทางที่มองว่าการตกเป็นบุคคลล้มละลายเป็นการลงโทษลูกหนี้ ทั้งที่จริงแล้วกฎหมายล้มละลายมีวัตถุประสงค์ที่ห้ามลูกหนี้ก่อหนี้ใหม่ เพื่อคุ้มครองสังคมไม่ให้เกิดความเสียหายโดยการก่อหนี้สินไม่เป็นที่สิ้นสุด⁶⁵ และยังเป็นการสร้างวินัยทางการเงินของผู้ประกอบธุรกิจและสร้างวินัยในการชำระหนี้ของลูกหนี้อีกด้วย การเป็นบุคคลล้มละลายจึงมิใช่การลงโทษลูกหนี้แต่อย่างใด ซึ่งทัศนคติในเชิงลบของการตกเป็นบุคคลล้มละลายนี้ทำให้การปลดจากล้มละลายไม่มีระยะเวลาที่แน่นอน ลูกหนี้ต้องตกเป็นบุคคลล้มละลายเป็นเวลานาน โดยจะขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลว่าจะสั่งปลดบุคคลนั้นจากการล้มละลายหรือไม่⁶⁶

การที่ลูกหนี้ถูกศาลพิพากษาให้ล้มละลายย่อมส่งผลกระทบต่อสถานะทางสังคมและทางเศรษฐกิจของลูกหนี้เป็นอย่างมาก⁶⁷ การที่จะให้ลูกหนี้ตกอยู่ในสถานะดังกล่าว จึงควรมีขอบเขต

⁶⁴ สรินยา ลิมวณิชสินธุ์. เล่มเดิม. หน้า 96.

⁶⁵ สุธีร์ สุภนิตย์. (2545). หลักกฎหมายล้มละลายและการฟื้นฟูกิจการ. หน้า 19.

⁶⁶ ความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะพิเศษ). “บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ประกอบร่างพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่...) พ.ศ.” หน้า 96.

⁶⁷ สรินยา ลิมวณิชสินธุ์. เล่มเดิม. หน้า 97-98.

ระยะเวลาอันแน่นอน แม้เป็นลูกหนี้ที่ทุจริตก็ควรมีกำหนดระยะเวลาการหลุดพ้นที่ชัดเจนเช่นกัน โดยพิจารณาเทียบเคียงกับผู้กระทำผิดทางอาญาแม้รุนแรงถึงขั้นเจตนาฆ่าผู้อื่นตาย ก็ยังมีโทษทางอาญากำหนดไว้ชัดเจน นอกจากนี้ กระบวนการล้มละลายมุ่งหมายที่จะมีการดำเนินคดีที่รวดเร็วกว่ากระบวนการพิจารณาความแพ่ง ดังนั้น เมื่อลูกหนี้ต้องตกเป็นบุคคลล้มละลายในระยะเวลาหนึ่งที่กำหนดไว้แล้ว บุคคลนั้นก็น่าที่จะหลุดพ้นจากสถานะการเป็นบุคคลล้มละลายและมีความชอบธรรมที่จะได้รับโอกาสให้กลับเข้าสู่ระบบธุรกิจได้อีกครั้งหนึ่ง มิใช่กำหนดให้ต้องตกอยู่ในสถานะล้มละลายตลอดไป โดยปล่อยให้อยู่ในดุลพินิจของศาลที่จะสั่งปลดบุคคลนั้นจากล้มละลายหรือไม่ ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่แน่นอนแต่อย่างใด เมื่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไป การให้ลูกหนี้ตกอยู่ในสภาวะล้มละลายนานๆ ไม่ได้เป็นหลักประกันว่าเจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้มากขึ้น ตรงกันข้าม หากมีระยะเวลาปลดจากล้มละลายที่แน่นอนกลับจะทำให้ลูกหนี้มีแรงจูงใจที่จะให้ความร่วมมือมากขึ้น

3) หลักเกณฑ์ในพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 72 - 75 ได้กำหนดให้ศาลมีบทบาทมากในการใช้ดุลพินิจว่าจะปลด หรือไม่ปลด หรือปลดโดยมีเงื่อนไข ซึ่งศาลจะพิจารณาข้อเท็จจริงของลูกหนี้แต่ละคดีว่ามีเหตุพฤติการณ์เป็นประการใด สมควรจะปลดลูกหนี้จากล้มละลายหรือไม่ แต่เมื่อพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มีผลใช้บังคับ ได้ยกเลิกมาตราดังกล่าว และกำหนดหลักเกณฑ์การปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย โดยให้ลูกหนี้ที่มีคุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนดได้รับปลดจากล้มละลายทันที⁶⁸ ที่ครบกำหนด 3 ปี นับแต่วันที่ศาลพิพากษาให้ล้มละลาย โดยไม่ต้องยื่นคำร้องต่อศาล ซึ่งหลักเกณฑ์ของการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายมีลักษณะเป็นการลดบทบาทของศาลในการใช้ดุลพินิจว่าจะให้บุคคลล้มละลายได้รับการปลดจากการล้มละลายหรือไม่

3.2.3 ศึกษาเปรียบเทียบการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายกับการพ้นจากล้มละลายโดยอัตโนมัติ

การพ้นจากล้มละลาย ตามมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2542 มิได้กำหนดหลักการเกี่ยวกับผลของการพ้นจากล้มละลายไว้ ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินและการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ และผลกระทบกับหุ้นส่วนกับบุคคลล้มละลาย หรือรับผิดร่วมกับบุคคลล้มละลาย หรือค้ำประกัน หรืออยู่ในลักษณะอย่างผู้ค้ำประกันของบุคคลล้มละลายไว้ จึงได้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 โดยพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 เพื่อแก้ไขปัญหาค้ำประกันดังกล่าว จึงศึกษา

⁶⁸ แหล่งเดิม. หน้า 99.

ผลของการพ้นจากบุคคลล้มละลาย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 5) มาตรา 35 และการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ซึ่งแก้ไขโดยพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มาตรา 81/1 เพื่อเปรียบเทียบว่าได้มีการบัญญัติแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องตามพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 5) มาตรา 35 อย่างไรบ้าง⁶⁹

ตารางที่ 3.1 ตารางเปรียบเทียบระหว่าง การพ้นจากล้มละลายโดยอัตโนมัติ ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย(ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2542 มาตรา 35 และการปลดจากการล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขโดยพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มาตรา 81/1

การพ้นจากบุคคลล้มละลายโดยอัตโนมัติ ตามมาตรา 35	การปลดจากการล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ตามมาตรา 81/1
1. บุคคลล้มละลายที่เป็นบุคคลธรรมดาเท่านั้นที่จะพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลาย	1. บุคคลล้มละลายที่เป็นบุคคลธรรมดาเท่านั้นที่จะได้รับการปลดจากล้มละลาย
2. ระยะเวลาที่บุคคลล้มละลายจะพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลาย เมื่อครบ 3 ปีนับแต่ศาลได้มีคำพิพากษาให้ล้มละลาย โดยไม่มีเหตุให้ขยายระยะเวลา	2. ระยะเวลาที่บุคคลล้มละลายจะได้รับการปลดจากล้มละลาย เมื่อพ้นกำหนดระยะเวลา 3 ปี นับแต่ศาลได้พิพากษาให้บุคคลนั้นล้มละลาย มีเหตุให้ขยายระยะเวลาการปลดบุคคลล้มละลายจากการล้มละลายได้ หากบุคคลล้มละลายเป็นบุคคลตามมาตรา 81/1 (1) - (3) ได้แก่ (1) บุคคลนั้นเคยถูกศาลให้ล้มละลายมาก่อนแล้วและยังไม่พ้นระยะเวลา 5 ปี นับแต่ศาลพิพากษาให้ล้มละลายครั้งก่อนจนถึงวันที่ถูกพิทักษ์ทรัพย์ครั้งหลังให้ขยายระยะเวลาเป็น 5 ปี

⁶⁹ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2549). การแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องเรื่องการหยุดนับระยะเวลาปลดบุคคลจากล้มละลาย (โครงการอบรมตามหลักสูตรการพัฒนานักกฎหมายภาครัฐระดับต้น). หน้า 10-12.

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

การพ้นจากบุคคลล้มละลายโดยอัตโนมัติ ตามมาตรา 35	การปลดจากการล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ตามมาตรา 81/1
	<p>(2) บุคคลนั้นเป็นบุคคลล้มละลายทุจริตที่ไม่มีลักษณะตาม (3) ให้ขยายระยะเวลาเป็น 10 ปี เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุผลพิเศษและบุคคลนั้นถูกศาลพิพากษาให้ล้มละลายมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี ศาลจะสั่งปลดจากล้มละลายก่อนครบกำหนด 10 ปี ตามคำขอของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ หรือของบุคคลล้มละลายก็ได้</p> <p>(3) บุคคลนั้นเป็นบุคคลล้มละลายอันเนื่องมาจาก หรือเกี่ยวเนื่องจากการกระทำความผิดอันมีลักษณะเป็นการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน ให้ขยายระยะเวลาเป็น 10 ปี</p>
<p>3. ในกรณีที่บุคคลล้มละลายไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ในการรวบรวมทรัพย์สิน เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่ต้องยื่นคำขอให้ศาลหยุดนับระยะเวลาการพ้นจากการล้มละลาย</p>	<p>3. ในกรณีที่บุคคลล้มละลายไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ในการรวบรวมทรัพย์สิน เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์อาจยื่นคำขอให้ศาลหยุดนับระยะเวลาการปลดจากการล้มละลายได้อีกไม่เกิน 2 ปี หากศาลสั่งให้หยุดนับระยะเวลา บุคคลล้มละลายจะยังไม่ได้รับการปลดจากการล้มละลาย เมื่อพ้นระยะเวลา 3 ปี นับแต่ศาลพิพากษาให้บุคคลนั้นล้มละลาย</p>
<p>4. มีกรณีที่ไม้อาจพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลายได้ คือ การนำมูลหนี้อันมีลักษณะที่</p>	<p>4. ไม่มีกรณีที่บุคคลล้มละลายจะไม่ได้รับการปลดจากบุคคลล้มละลาย เพียงแต่มีเหตุให้ขยาย</p>

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

การพ้นจากบุคคลล้มละลายโดยอัตโนมัติ ตามมาตรา 35	การปลดจากการล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ตามมาตรา 81/1
เป็นการทุจริตสมยอมมาฟ้องเป็นคดีล้มละลาย เพื่อให้ตนพ้นจากภาวะหนี้ที่มีอยู่จริง	ระยะเวลา หรือมีเหตุให้หยุดนับระยะเวลาการปลดจากการล้มละลายไว้เท่านั้น
5. เมื่อบุคคลนั้นพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลาย เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สามารถโฆษณาการพ้นจากการล้มละลายได้เองโดยไม่ต้องมีคำสั่งของศาล	5. เมื่อบุคคลล้มละลายได้รับการปลดจากล้มละลาย เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สามารถโฆษณาการปลดจากล้มละลายได้เองโดยไม่ต้องมีคำสั่งของศาล
6. ผลของการพ้นจากการล้มละลาย บุคคลล้มละลายหลุดพ้นจากหนี้ทั้งปวง ยกเว้นหนี้ภาษีอากร หรือ หนี้อื่นเกิดจากการทุจริตต่อโกง	6. ผลของการปลดจากล้มละลาย บุคคลล้มละลายหลุดพ้นจากหนี้ทั้งปวง ยกเว้นหนี้ภาษีอากร หรือ หนี้อื่นเกิดจากการทุจริตต่อโกง
7. มิได้บัญญัติถึงความรับผิดชอบของหุ้นส่วนกับผู้ล้มละลาย หรือรับผิดชอบร่วมกับบุคคลล้มละลาย หรือ คำประกัน หรืออยู่ในลักษณะอย่างผู้ค้ำประกันของบุคคลล้มละลายว่าหลุดพ้นด้วยหรือไม่	7. ได้บัญญัติถึงความรับผิดชอบของบุคคลซึ่งเป็นหุ้นส่วนกับผู้ล้มละลาย หรือรับผิดชอบร่วมกับบุคคลล้มละลาย หรือ คำประกัน หรืออยู่ในลักษณะอย่างผู้ค้ำประกันของบุคคลล้มละลาย โดยกำหนดให้บุคคลดังกล่าวไม่หลุดพ้นจากความรับผิดไปด้วย
8. ไม่มีบทบัญญัติชัดเจนว่า เมื่อลูกหนี้พ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลายแล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ต่อไปได้หรือไม่ อย่างไร	8. มีบทบัญญัติชัดเจนว่า เมื่อลูกหนี้ได้รับการปลดล้มละลายแล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ซึ่งลูกหนี้ได้มาภายหลังเวลาเริ่มต้นแห่งการล้มละลายจนถึงเวลาปลดจากล้มละลายได้ ตามมาตรา 109 (2)

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

การพ้นจากบุคคลล้มละลายโดยอัตโนมัติ ตามมาตรา 35	การปลดจากการล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ตามมาตรา 81/1
9. ไม่มีบทบัญญัติว่า เมื่อบุคคลนั้นพ้นจากบุคคลล้มละลายแล้ว บุคคลล้มละลายยังมีหน้าที่ช่วยในการจำหน่ายและแบ่งทรัพย์สินซึ่งตกอยู่แก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ตามที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ต้องการหรือไม่	9. ไม่มีบทบัญญัติว่า เมื่อบุคคลล้มละลายซึ่งได้ถูกปลดจากการล้มละลายแล้ว บุคคลล้มละลายยังมีหน้าที่ช่วยในการจำหน่ายและแบ่งทรัพย์สินซึ่งตกอยู่แก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ตามที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ต้องการหรือไม่

จากตารางเปรียบเทียบการพ้นจากบุคคลล้มละลายโดยอัตโนมัติ ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 5) มาตรา 35 และการปลดจากการล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มาตรา 81/1 จะเห็นได้ชัดเจนว่าเจตนารมณ์ของการปลดจากการล้มละลายโดยผลกฎหมายต้องการให้บุคคลล้มละลายหลุดพ้นไปจากหนี้สินทั้งปวง⁷⁰ แต่ทรัพย์สินทั้งหลายที่ลูกหนี้มีอยู่ในเวลาเริ่มต้นแห่งการล้มละลายหรือได้มาภายหลังเวลาเริ่มต้นแห่งการล้มละลายจนถึงเวลาปลดจากการล้มละลาย ให้ถือเป็นทรัพย์สินในคดีล้มละลายที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยังมีอำนาจจัดการรวบรวมเข้ากองทรัพย์สินได้ตลอดเวลา ในมาตรา 81/1 วรรคท้าย จึงมิได้บัญญัติให้นำมาตรา 79 มาใช้บังคับโดยอนุโลม เพราะมาตรา 79 ใช้กับการปลดจากการล้มละลายโดยคำสั่งศาล โดยให้ลูกหนี้ซึ่งปลดจากการล้มละลายยังมีหน้าที่ช่วยในการจำหน่ายและแบ่งทรัพย์สินของตน ซึ่งตกอยู่กับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ มาตรา 79 จึงเป็นกรณีทรัพย์สินของลูกหนี้ที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะรวบรวมหรือได้รวบรวมไว้แล้วเท่านั้น

3.2.4 ศึกษาเปรียบเทียบการปลดจากการล้มละลายโดยผลของกฎหมายของประเทศไทยกับการปลดจากการล้มละลายโดยไม่ต้องยื่นคำร้องต่อศาลของประเทศอังกฤษ

ตามที่ได้ทำการศึกษาการปลดจากการล้มละลายโดยผลของกฎหมายของประเทศไทยและการปลดจากการล้มละลายโดยไม่ต้องยื่นคำร้องต่อศาลของประเทศอังกฤษมาแล้วนั้น ผู้เขียนจึงได้นำหลักเกณฑ์และผลของการปลดจากการล้มละลายมาเปรียบเทียบดังต่อไปนี้

⁷⁰ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2550). ปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมทรัพย์สินภายหลังลูกหนี้ปลดล้มละลาย ตาม พ.ร.บ.ล้มละลาย พ.ศ. 2483 (โครงการอบรมตามหลักสูตรการพัฒนานักกฎหมายภาครัฐระดับกลาง). หน้า 34.

3.2.4.1 หลักเกณฑ์การปลดล้มละลายโดยผลของกฎหมายของประเทศไทยกับการปลดจากการล้มละลายโดยไม่ต้องยื่นคำร้องต่อศาลของประเทศไทย

(1) ประเทศไทยวางหลักเกณฑ์ไว้ว่าบุคคลล้มละลายที่จะได้รับการปลดล้มละลายโดยผลของกฎหมายนั้น จะต้องไม่เคยถูกศาลมีคำสั่งให้เป็นบุคคลล้มละลายในคดีก่อนภายในระยะเวลา 15 ปี ส่วนของประเทศไทย ตามมาตรา 81/1(1) ได้กำหนดระยะเวลาไว้ 5 ปี

(2) ประเทศไทยกำหนดว่าบุคคลล้มละลายจะได้รับการปลดล้มละลายโดยไม่ต้องยื่นคำร้องต่อศาลเมื่อพ้นระยะเวลา 3 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งให้เป็นบุคคลล้มละลายเช่นเดียวกับหลักการปลดล้มละลายของประเทศไทย ตามมาตรา 81/1

(3) ประเทศไทยกำหนดว่าในกรณีที่มีการพิจารณาคดีอย่างรวบรัด (Summary Administration Procedure) กล่าวคือ กรณีลูกหนี้ที่มีหนี้ที่ไม่มีหลักประกันจำนวนไม่เกิน 20,000 ปอนด์ และภายในระยะเวลา 5 ปี ที่ผ่านมาศาลไม่ได้มีคำสั่งให้เป็นบุคคลล้มละลายหรือสั่งให้ประนอมหนี้กับเจ้าหนี้ในคดีก่อน ศาลอาจสั่งให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีใหม่แบบรวบรัดระยะเวลาการปลดจากการล้มละลายโดยไม่ต้องใช้คำสั่งศาล 3 ปี ให้ลดลงเหลือ 2 ปี แต่การปลดล้มละลายของประเทศไทย ไม่ได้บัญญัติไว้

(4) ประเทศไทยกำหนดให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ขอให้ศาลสั่งให้การหยุดนับระยะเวลา 3 ปี หรือ 2 ปี หยุดลงได้ ถ้าหากบุคคลล้มละลายมิได้ปฏิบัติตามหน้าที่ของตน คือ บุคคลล้มละลายไม่ยื่นคำชี้แจงเกี่ยวกับกิจการและทรัพย์สิน (Statement of affairs) ภายใน 21 วัน นับแต่การเริ่มการล้มละลาย ไม่เข้าร่วมในการไต่สวนลูกหนี้ ไม่โอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินให้แก่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ หรือไม่ไปพบเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตามที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เห็นสมควร ซึ่งในคำสั่งหยุดนับระยะเวลา 3 ปี หรือ 2 ปี หยุดลง ศาลอาจวางเงื่อนไขบางประการที่ผู้ล้มละลายจะต้องปฏิบัติตามที่ระยะเวลาดังกล่าวจะเดินต่อไป เช่นเดียวกับการหยุดระยะเวลาปลดล้มละลายของประเทศไทย ตามมาตรา 81/2 - 81/3

3.2.4.2 ผลของการปลดล้มละลายโดยผลของกฎหมายของประเทศไทยกับการปลดจากการล้มละลายโดยไม่ต้องยื่นคำร้องต่อศาลของประเทศไทย

การปลดล้มละลายของประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นการปลดจากการล้มละลายโดยไม่ต้องยื่นคำร้องต่อศาล (Automatic Discharge) หรือการปลดจากการล้มละลายโดยยื่นคำร้องต่อศาล (Discharge by Order of the Court) ไม่มีผลกระทบต่อการทำงานของผู้รักษาทรัพย์ในคดีล้มละลายจนกว่าการจัดการทรัพย์สินดังกล่าวจะได้ดำเนินการจนแล้วเสร็จ⁷¹ ไม่มีผลกระทบต่อ

⁷¹ Insolvency Act 1986, Section 281(1).

สิทธิของเจ้าหนี้มีประกัน ในการบังคับทรัพย์หลักประกัน⁷² ไม่มีผลเป็นการปลดเปลื้องมูลหนี้ใดๆ ที่เกิดขึ้นในคดีล้มละลายก่อนขึ้นโดยกลฉ้อฉล หรือการทำผิดหน้าที่ของผู้รักษาทรัพย์โดยฉ้อฉล (Fraudulent Breach Trust)⁷³ ความรับผิดใดๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับค่าปรับในการกระทำความผิด หรือความรับผิดใดๆ ภายใต้การให้หลักประกันจะยังคงมีอยู่มีหนี้ที่ไม่สามารถปลดเปลื้องโดยการปลดจากการล้มละลายได้ เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่ง ได้แก่ หนี้ที่เกิดขึ้นจากการทำร้ายร่างกายซึ่งมีผลให้ต้องรับผิดโดยการชำระค่าเสียหาย ในการประมาทเลินเล่อ การรบกวนสิทธิ การกระทำความผิดกฎหมาย การทำผิดสัญญา หรือหน้าที่อื่นๆ ที่ระบุไว้ในข้อบังคับว่าเป็นหนี้ที่ไม่อาจพิสูจน์ได้ในคดีล้มละลายตาม Insolvency Act 1986(6) และการปลดล้มละลายจะไม่เป็นการปลดเปลื้องบุคคลใดๆ นอกจากบุคคลล้มละลาย ดังนั้น บุคคลใดๆ ก็ตามที่ต้องรับผิดชอบกับผู้ล้มละลายในมูลหนี้ใดๆ จะไม่ได้รับการปลดเปลื้องหรือหลุดพ้นไปด้วย

ส่วนการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายของไทย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มาตรา 81/1 วรรคท้าย ได้บัญญัติให้นำ มาตรา 77 มาใช้บังคับโดยอนุโลม กล่าวคือ เมื่อลูกหนี้ปลดจากล้มละลายมีผลทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้สินทั้งปวงอันพึงขอรับชำระหนี้ได้ เว้นแต่หนี้เกี่ยวกับภาษีอากร หรือจังกอบของรัฐบาลหรือเทศบาล หนี้ซึ่งเกิดขึ้นโดยความทุจริตฉ้อโกงของบุคคลล้มละลาย หรือหนี้ซึ่งเจ้าหนี้ไม่ได้เรียกร้องเนื่องจากความทุจริตฉ้อโกง ซึ่งบุคคลล้มละลายมีส่วนเกี่ยวข้องสมรู้เท่านั้น จะเห็นได้ว่ากฎหมายของประเทศอังกฤษกำหนดผลของการปลดจากล้มละลายไว้ละเอียดมากกว่าการปลดล้มละลายตามกฎหมายของประเทศไทย

3.2.5 ศึกษาเปรียบเทียบการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายของประเทศไทย กับการปลดล้มละลายของประเทศออสเตรเลีย

จากที่ได้ทำการศึกษามา จะเห็นได้ว่ากฎหมายล้มละลายของประเทศไทยมีกฎหมายล้มละลายของอังกฤษเป็นแม่แบบเช่นเดียวกับประเทศไทย ผู้เขียนจึงได้นำหลักเกณฑ์และผลของการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายมาเปรียบเทียบให้เห็นถึงส่วนที่แตกต่างและส่วนที่มีความคล้ายคลึงกันดังต่อไปนี้

⁷² Insolvency Act 1986, Section 281(2).

⁷³ Insolvency Act 1986, Section 281(3).

3.2.5.1 หลักเกณฑ์การปลดล้มละลายโดยผลของกฎหมายของประเทศไทยกับการปลดจากล้มละลายของประเทศออสเตรเลีย

(1) กฎหมายของประเทศออสเตรเลียกำหนดให้บุคคลล้มละลายได้รับการปลดจากการล้มละลายโดยอัตโนมัติเมื่อครบ 3 ปี นับแต่วันที่ยื่นคำชี้แจงเกี่ยวกับกิจการและทรัพย์สิน ซึ่งเท่ากับระยะเวลาปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายของประเทศไทย ตามมาตรา 81/1 แต่การปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายของไทย กำหนดระยะเวลา 3 ปี นับแต่วันที่ศาลพิพากษาให้ล้มละลาย

(2) กฎหมายของประเทศออสเตรเลียกำหนดว่าในเวลาใดๆ ก่อนที่บุคคลล้มละลายจะได้รับการปลดจากการล้มละลายโดยอัตโนมัติ Trustee, Official Receiver หรือเจ้าหนี้อาจยื่นคำร้องคัดค้านการปลดการล้มละลายโดยอัตโนมัติต่อนายทะเบียน ซึ่งคำคัดค้านจะมีผลนับแต่วันที่ส่งคำคัดค้าน และผลของการคัดค้านจะเป็นการขยายระยะเวลาแห่งการล้มละลายออกไปเป็น 8 ปี นับแต่วันยื่นคำชี้แจงเกี่ยวกับกิจการและทรัพย์สิน ซึ่งคำคัดค้านอาจถูกยกเลิกล้างได้ ถ้าหากไม่มีเหตุผลที่เหมาะสมหรือไม่มีพยานหลักฐานประกอบอย่างเพียงพอ แต่การปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายของประเทศไทย ไม่มีบทบัญญัติให้มีการคัดค้านการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายภายใน 3 ปี นับแต่วันที่ศาลพิพากษาให้ล้มละลายอย่างเช่น กฎหมายของประเทศออสเตรเลีย

แต่การปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายไทยมีบทบัญญัติให้ขยายระยะเวลาปลดจากล้มละลายได้หากบุคคลนั้นได้เคยถูกพิพากษาให้ล้มละลายมาก่อนและยังไม่พ้นระยะเวลา 5 ปี นับแต่วันที่ศาลได้พิพากษาให้ล้มละลายครั้งก่อนจนถึงวันที่ถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์ครั้งหลังให้ขยายเวลาเป็น 5 ปี หรือหากบุคคลนั้นเป็นบุคคลล้มละลายทุจริต หรือเป็นบุคคลล้มละลาย อันเนื่องมาจากหรือเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดอันมีลักษณะเป็นการกั้มเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน ให้ขยายระยะเวลาเป็น 10 ปี ตามมาตรา 81/1 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 และบทบัญญัติมาตรา 81/2 ที่ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยื่นคำขอให้ศาลมีคำสั่งหยุดนับระยะเวลาปลดจากล้มละลายก่อนครบ 3 ปี นับแต่ศาลพิพากษาให้ล้มละลาย ในกรณีที่บุคคลล้มละลายมิได้ให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมทรัพย์สินโดยไม่มีเหตุอันสมควร

(3) กฎหมายของประเทศออสเตรเลีย นอกจากมีการปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาล และการปลดล้มละลายโดยอัตโนมัติแล้ว ยังมีรูปแบบการปลดจากล้มละลายเร็วว่าปกติ (Early Discharge) โดยให้ผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) ออกหนังสือรับรอง โดยมีมาตรการกำกับการใช้ดุลพินิจของผู้จัดการทรัพย์สินเพื่อไม่ให้มีอำนาจมากเกินไปเป็นมาตรฐานเดียวกัน เช่น

บรรทัดฐานความเป็นกลางที่พอเพียงในการใช้ดุลพินิจว่าควรจะให้หรือไม่ให้คำรับรอง การจัดให้มีรายงานในคำร้องขอปลดจากล้มละลายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวผู้ขอและเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณา ทั้งนี้ ผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) จะพิจารณาความประพฤติของบุคคลล้มละลายก่อนล้มละลาย รวมถึงข้อเท็จจริงว่าบุคคลล้มละลายเข้าใจลักษณะของข้อผูกพันทางการเงินที่ตนเป็นหนี้อันเนื่องมาจากผลของการก่อหนี้หรือไม่ บุคคลล้มละลายมีความพยายามที่จะชำระหนี้หรือทำการเจรจาขอประนีประนอมหนี้กับเจ้าหนี้ หรือมีพฤติกรรมหลบหนีการชำระหนี้หรือไม่ รวมถึงความประพฤติของเจ้าหนี้ของบุคคลล้มละลายว่ามีพฤติกรรมได้ชักจูงบุคคลล้มละลายให้ซื้อสินค้าหรือบริการที่เป็นวัตถุแห่งหนี้ที่ฝ่าฝืนการปฏิบัติในทางการค้าอันเป็นธรรมและเป็นปกติหรือไม่ หรือมีพฤติกรรมบีบบังคับบุคคลล้มละลายให้ชำระหนี้อย่างไม่เหมาะสมและเกินควรหรือไม่ เป็นต้น ซึ่งกฎหมายล้มละลายของประเทศไทย ไม่มีการปลดจากล้มละลายเร็วกว่าปกติ โดยผู้จัดการทรัพย์สินหรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ออกหนังสือรับรองแต่อย่างใด มีเพียงการปลดล้มละลายโดยคำสั่งศาล และการปลดล้มละลายโดยผลของกฎหมายเมื่อครบกำหนด 3 ปี นับแต่ศาลพิพากษาล้มละลายเท่านั้น

3.2.5.2 ผลของการปลดล้มละลายโดยผลของกฎหมายของประเทศไทยกับประเทศออสเตรเลีย

การปลดจากการล้มละลายตามกฎหมายล้มละลายของประเทศออสเตรเลีย ไม่ว่าจะเป็นการปลดล้มละลายโดยคำสั่งศาล การปลดล้มละลายโดยอัตโนมัติ หรือการปลดจากล้มละลายเร็วกว่าปกติ จะเป็นการปลดหนี้สินทั้งปวงของลูกหนี้ เว้นแต่หนี้ดังต่อไปนี้

- (1) หนี้การให้หลักประกันหรือสัญญาประกันตัวที่สร้างขึ้นของบุคคลที่ถูกดำเนินคดีสำหรับคดีภายใต้กฎหมายของเครือจักรภพ
- (2) ความรับผิดชอบภายใต้ Bankruptcy Act 1966 ที่บุคคลล้มละลายต้องร่วมรับผิดชอบจากรายได้ที่บุคคลล้มละลายได้รับ
- (3) หนี้หรือความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นโดยกลฉ้อฉล
- (4) ความรับผิดชอบได้ข้อตกลงเกี่ยวกับการอุปการะเลี้ยงดู เว้นแต่ศาลจะสั่งให้พ้นจากความรับผิดชอบในการจ่ายเงินที่ค้างภายใต้ข้อตกลงดังกล่าว
- (5) ความรับผิดชอบได้คำสั่งปรับที่เป็นเงิน
- (6) การปลดจากการล้มละลายไม่เป็นการปลดความรับผิดชอบของผู้ร่วมทุน บุคคลผู้ต้องร่วมรับผิดชอบหรือผู้รับประกันในความรับผิดชอบที่ยังคงมีอยู่ในวันล้มละลาย

นอกจากนี้ แม้ว่าบุคคลล้มละลายจะได้รับการปลดจากการล้มละลายไปแล้วก็ยังมีหน้าที่ต้องช่วย Trustee ในการจำหน่ายทรัพย์สินอยู่

ส่วนผลของการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายของประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มาตรา 81/1 วรรคท้าย ได้บัญญัติให้นำ มาตรา 77 มาใช้บังคับโดยอนุโลม กล่าวคือ เมื่อลูกหนี้ปลดจากล้มละลายมีผลทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้สินทั้งปวงอันพึงขอรับชำระหนี้ได้ เว้นแต่หนี้เกี่ยวกับภาษีอากร หรือจังกอบของรัฐบาลหรือเทศบาล หนี้ซึ่งเกิดขึ้นโดยความทุจริตหรือ โกงของบุคคลล้มละลาย หรือหนี้ซึ่งเจ้าหนี้ไม่ได้เรียกร้องเนื่องจากความทุจริตหรือ โกง ซึ่งบุคคลล้มละลายมีส่วนเกี่ยวข้องสมรู้เท่านั้น ซึ่งมีได้บัญญัติไว้ละเอียดดังเช่นกฎหมายของประเทศออสเตรเลีย นอกจากนี้มาตรา 81/1 วรรคท้าย ยังมีได้บัญญัติให้นำ มาตรา 79 มาใช้บังคับโดยอนุโลม เพราะมาตรา 79 ใช้กับการปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาล โดยให้ลูกหนี้ซึ่งปลดจากล้มละลายยังมีหน้าที่ช่วยในการจำหน่ายและแบ่งทรัพย์สินของตน ซึ่งตกอยู่กับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ทั้งยังมีได้บัญญัติถึงอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ภายหลังปลดจากล้มละลายไว้ดังเช่นกฎหมายของประเทศออสเตรเลีย ซึ่งแม้เจตนารมณ์ในการบัญญัติการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายจะให้ลูกหนี้พ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลายเป็นการเฉพาะตัวเท่านั้น ส่วนทรัพย์สินของลูกหนี้ที่อยู่ในระหว่างการจัดการของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์นั้น ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยังคงมีอำนาจจัดการต่อไปจนเสร็จสิ้นก็ตาม แต่ก็มิได้มีบทบัญญัติอย่างชัดเจนดังเช่นกฎหมายของประเทศออสเตรเลีย

3.2.6 ศึกษาเปรียบเทียบการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายของประเทศไทยกับการชำระบัญชีหนี้สินและกระบวนการฟื้นฟูกิจการลูกหนี้ตามกฎหมายล้มละลายของสหรัฐอเมริกา

ตามที่ได้ทำการศึกษากฎหมายล้มละลายของสหรัฐอเมริกา จะเห็นได้ว่ากฎหมายล้มละลายของสหรัฐอเมริกามีความเป็นสากลโดยมีหลักการช่วยเหลือลูกหนี้ให้มีทางเลือกอื่นนอกจากการล้มละลาย (Alternatives to straight bankruptcy) หรือให้โอกาสลูกหนี้ที่จะใช้ทางเลือกอื่นที่ไม่ต้องล้มละลาย (Nonbankruptcy alternatives) โดยการยื่นขอชำระบัญชีหนี้สินตาม Chapter 7 หรือขอฟื้นฟูกิจการตาม Chapter 11, 12 และ 13 ซึ่งขึ้นอยู่กับลูกหนี้ว่ามีคุณสมบัติครบถ้วนตามรูปแบบใด โดยหากลูกหนี้ได้รับอนุญาตให้ชำระบัญชีหนี้สินหรือแผนการชำระหนี้ได้รับความเห็นชอบและปฏิบัติตามแผนได้ศาลก็จะมีคำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการโดยลูกหนี้ไม่ต้องตกเป็นบุคคลล้มละลาย อีกทั้งกฎหมายล้มละลายสหรัฐอเมริกายังมีบทบัญญัติเกี่ยวกับมาตรการและผลการชำระบัญชีหนี้สินและการฟื้นฟูกิจการลูกหนี้ที่ชัดเจน ผู้เขียนจึงได้นำหลักเกณฑ์ มาตรการและผลของการชำระบัญชีหนี้สินและการฟื้นฟูกิจการลูกหนี้ของสหรัฐอเมริกามาศึกษาเปรียบเทียบกับ การปลดจากล้มละลายของประเทศไทย ดังต่อไปนี้

3.2.6.1 หลักเกณฑ์การปลดล้มละลายโดยผลของกฎหมายของประเทศไทยกับการชำระบัญชีหนี้สินและกระบวนการฟื้นฟูกิจการลูกหนี้ตามกฎหมายล้มละลายของสหรัฐอเมริกา

กฎหมายล้มละลายของสหรัฐอเมริกากำหนดให้ลูกหนี้ที่เป็นบุคคลธรรมดาสามารถเข้าสู่กระบวนการล้มละลายได้หลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการชำระบัญชีหนี้สินตาม Chapter 7 หรือของฟื้นฟูกิจการตาม Chapter 11, 12 และ 13 ผู้เขียนจึงได้นำหลักเกณฑ์ในแต่ละรูปแบบมาพิจารณาเปรียบเทียบกับกรปลดล้มละลายของประเทศไทย ดังนี้

(1) รูปแบบแรก การชำระบัญชีหนี้สินของลูกหนี้ ตามหมวด 7 (Chapter 7) ตามกฎหมายล้มละลายของสหรัฐอเมริกาเป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับลูกหนี้ที่ไม่มีทรัพย์สินจะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้แล้ว และลูกหนี้มีความประพฤติดี ไม่มีพฤติกรรมชักย้ายหรือปกปิดทรัพย์สินโดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือไม่ให้ข้อมูลที่จำเป็นต่อการจัดการทรัพย์สินต่อ Trustee หรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ และไม่มีกำหนดระยะเวลาว่าลูกหนี้ต้องล้มละลายมาแล้วอย่างน้อยกี่ปีจึงจะขอชำระบัญชีหนี้สินตามหมวดนี้ได้ (เนื่องจากการเข้าสู่กระบวนการล้มละลายโดยศาลสั่งให้ชำระบัญชีหนี้สินลูกหนี้ไม่ต้องตกเป็นบุคคลล้มละลาย) ทั้งนี้ หากลูกหนี้เคยถูกฟ้องล้มละลายมาก่อน ต้องไม่เคยได้รับอนุญาตให้ชำระบัญชีหนี้สินมาก่อนภายใน 8 ปี นับแต่คดีแรกจนถึงคดีปัจจุบัน และการชำระบัญชีหนี้สินตามหมวด 7 นี้ ผู้มีส่วนได้เสีย ได้แก่ เจ้าหนี้ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ (Trustee) มีสิทธิโต้แย้งคัดค้านการขอชำระบัญชีหนี้สินของลูกหนี้ได้

สำหรับการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายของไทย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มาตรา 81/1 ได้กำหนดให้บุคคลธรรมดาซึ่งศาลพิพากษาให้ล้มละลายแล้วได้รับปลดจากล้มละลายทันทีที่พ้นกำหนดระยะเวลา 3 ปี นับแต่วันที่ศาลพิพากษาให้ล้มละลาย ทั้งนี้บุคคลล้มละลายนั้นต้องให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมทรัพย์สินตามสมควร และบทบัญญัติดังกล่าวยังกำหนดให้ขยายระยะเวลาปลดจากล้มละลายได้หากบุคคลนั้นได้เคยถูกพิพากษาให้ล้มละลายมาก่อนและยังไม่พ้นระยะเวลา 5 ปี นับแต่วันที่ศาลได้พิพากษาให้ล้มละลายครั้งก่อนจนถึงวันที่ถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์ครั้งหลังให้ขยายเวลาเป็น 5 ปี หรือหากบุคคลนั้นเป็นบุคคลล้มละลายทุจริต หรือเป็นบุคคลล้มละลาย อันเนื่องมาจากหรือเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดอันมีลักษณะเป็นการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน ให้ขยายระยะเวลาเป็น 10 ปี และในมาตรา 81/2 ยังให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยื่นคำขอให้ศาลมีคำสั่งหยุดนับระยะเวลาปลดจากล้มละลายก่อนครบ 3 ปี นับแต่ศาลพิพากษาให้ล้มละลาย ในกรณีที่บุคคลล้มละลายมิได้ให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมทรัพย์สินโดยไม่มีเหตุอันสมควร

จะเห็นได้ว่าการปลดล้มละลายโดยผลของกฎหมายของไทย บุคคลล้มละลายจะได้รับปลดจากล้มละลายได้ต่อเมื่อครบกำหนด 3 ปี นับแต่ศาลพิพากษาให้ล้มละลาย โดยลูกหนี้ต้องตกเป็นบุคคลล้มละลายซึ่งต่างกับกฎหมายล้มละลายสหรัฐอเมริกาตามหมวด 7 ซึ่งเมื่อลูกหนี้เข้าสู่กระบวนการล้มละลายไม่ว่าโดยสมัครใจหรือไม่สมัครใจก็ตาม ลูกหนี้สามารถขอชำระบัญชีหนี้สินได้หากมีคุณสมบัติครบถ้วนตามหมวดนี้ได้ และเมื่อศาลสั่งให้ชำระบัญชีหนี้สิน ลูกหนี้ก็ไม่ต้องตกเป็นบุคคลล้มละลาย ทั้งนี้ยังมีบทบัญญัติให้ผู้มีส่วนได้เสียสามารถโต้แย้งคัดค้านการขอชำระบัญชีหนี้สินของลูกหนี้ได้ ทั้งยังมีมาตรการทางกฎหมายให้ศาลเพิกถอนคำสั่งให้ชำระบัญชีหนี้สินได้ หากลูกหนี้มีความประพฤติมิชอบอย่างร้ายแรง เช่น ทุจริตฉ้อโกง ไม่แจ้งการได้มาซึ่งทรัพย์สินหรือไม่ยอมนำทรัพย์สินมาให้ Trustee หรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล ฯลฯ ในขณะที่การปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายของไทยไม่มีบทบัญญัติให้ผู้มีส่วนได้เสียโต้แย้งคัดค้านการปลดจากล้มละลายของลูกหนี้ และไม่มีมาตรการเพิกถอนคำสั่งปลดจากล้มละลายได้ หากลูกหนี้ประพฤติมิชอบด้วยกฎหมายเช่นสหรัฐอเมริกา

(2) รูปแบบที่ 2 การฟื้นฟูกิจการตามหมวด 13 (Chapter 13) ตามกฎหมายล้มละลายสหรัฐอเมริกาเป็นบทบัญญัติที่กำหนดไว้เฉพาะสำหรับบุคคลธรรมดาเท่านั้นที่จะขอฟื้นฟูกิจการตามหมวดนี้ได้ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีหนี้สินล้มพันตัว แต่หนี้ไม่เกิน 1 แสนเหรียญ หรือ 3 แสน 5 หมื่นเหรียญ สำหรับกรณีที่มีหลักทรัพย์ แต่ลูกหนี้ซึ่งจะได้รับการฟื้นฟูกิจการตามหมวด 13 นี้ได้ ขึ้นอยู่กับผลสำเร็จของแผนการชำระหนี้ของลูกหนี้ อย่างน้อย 3 - 5 ปี หลังยื่นขอล้มละลาย ซึ่งแผนการชำระหนี้ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการฟื้นฟูกิจการตามหมวดนี้ เมื่อแผนการชำระหนี้สำเร็จ ศาลจะสั่งให้ฟื้นฟูกิจการทันทีที่ลูกหนี้จ่ายหนี้ตามแผนการชำระหนี้งวดสุดท้าย ซึ่งกฎหมายล้มละลายของไทยไม่มบทบัญญัติให้ลูกหนี้ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาขอฟื้นฟูกิจการได้ แต่หลักการฟื้นฟูกิจการตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2541 ของไทยเป็นกระบวนการฟื้นฟูกิจการที่ยินยอมให้ลูกหนี้เฉพาะที่เป็นบริษัทจำกัด บริษัทมหาชนจำกัด หรือนิติบุคคลอื่นตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงซึ่งมีหนี้สินล้มพันตัวและมีเจ้าหนี้คนเดียวหรือหลายคนรวมกันเป็นจำนวนหนี้ไม่น้อยกว่าสิบล้านบาทเท่านั้นที่อาจยื่นคำร้องขอต่อศาลให้มีการฟื้นฟูกิจการได้ (มาตรา 90/1 และ 90/3) ซึ่งแสดงถึงข้อจำกัดของกระบวนการฟื้นฟูกิจการตามกฎหมายไทย⁷⁴ และการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายของไทย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มาตรา 81/1 เป็นกรณีที่ลูกหนี้ตกเป็นบุคคลล้มละลายแล้วและเพียงแต่ลูกหนี้ให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมทรัพย์สิน และไม่เคยถูกพิพากษาให้ล้มละลายมาก่อนและยังไม่พ้นระยะเวลา 5 ปี นับแต่

⁷⁴ วิชา มหาคณ. หน้าเดิม.

วันที่ศาลได้พิพากษาให้ล้มละลายครั้งก่อน หรือไม่เป็นบุคคลล้มละลายทุจริต หรือไม่เป็นบุคคลล้มละลายอันเนื่องมาจากหรือเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดอันมีลักษณะเป็นการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน ตามมาตรา 81/1(1) - (3) แล้ว ก็จะได้รับปลดจากล้มละลายทันทีที่พ้นกำหนดระยะเวลา 3 ปี นับแต่วันที่ศาลได้พิพากษาให้ล้มละลายโดยลูกหนี้ไม่จำเป็นต้องเสนอแผนการชำระหนี้ เช่นการปลดล้มละลายตามหมวด 13 ของสหรัฐอเมริกา

(3) รูปแบบที่ 3 การฟื้นฟูกิจการตามหมวด 11 (Chapter 11) ตามกฎหมายล้มละลายสหรัฐอเมริกา บุคคลธรรมดาที่จะขอฟื้นฟูกิจการตามหมวดนี้ เนื่องจากไม่มีคุณสมบัติตามหมวด 7, 13 และการปลดจากล้มละลายหมวด 11 นี้ ปลดได้เฉพาะประเภทหนี้ที่สามารถปลดได้เท่านั้น อาจยังมีหนี้ที่ไม่หลุดพ้นเมื่อได้รับฟื้นฟูกิจการเหลืออยู่ เช่น หนี้ทางครอบครัว หนี้จากการทำร้ายร่างกาย ฯลฯ และศาลจะสั่งฟื้นฟูกิจการต่อเมื่อลูกหนี้ชำระหนี้ตามแผนการชำระหนี้เสร็จสิ้นทุกประการแล้ว ซึ่งการปลดจากล้มละลายตามกฎหมายล้มละลายของไทย หากบุคคลธรรมดาไม่คุณสมบัติของปลดจากล้มละลายตามคำสั่งศาล หรือปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายแล้ว ก็ไม่มีบทบัญญัติให้ขอปลดจากล้มละลายในรูปแบบอื่น ทั้งไม่มีบทบัญญัติให้บุคคลธรรมดาขอฟื้นฟูกิจการได้เช่นกฎหมายล้มละลายสหรัฐอเมริกา

(4) รูปแบบที่ 4 การฟื้นฟูกิจการตามหมวด 12 (Chapter 12) ตามกฎหมายล้มละลายสหรัฐอเมริกา บุคคลธรรมดาที่ขอฟื้นฟูกิจการตามหมวดนี้ จำกัดเฉพาะครอบครัวเกษตรกร เช่น ชาวนา ชาวประมง ซึ่งศาลจะสั่งให้ได้รับการฟื้นฟูกิจการทันที เมื่อแผนการชำระหนี้สำเร็จและจ่ายหนี้ครั้งสุดท้ายแล้ว ซึ่งการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายของไทยไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดคุณสมบัติของลูกหนี้ที่มีอาชีพเฉพาะ อย่างอาชีพชาวนา ชาวประมง หรือเกษตรกรที่จะได้รับการปลดจากล้มละลายหรือขอฟื้นฟูกิจการได้เช่นหมวด 12 ตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกา

3.2.6.2 ผลของการปลดล้มละลายโดยผลของกฎหมายของประเทศไทยกับการชำระบัญชีหนี้สินและกระบวนการฟื้นฟูกิจการลูกหนี้ตามกฎหมายล้มละลายของสหรัฐอเมริกา

กฎหมายล้มละลายของสหรัฐอเมริกานั้นมีบทบัญญัติเกี่ยวกับผลของการชำระบัญชีหนี้สินและการฟื้นฟูกิจการลูกหนี้ไว้ชัดเจนกว่าของไทย ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าควรนำมาศึกษาเปรียบเทียบกับผลการปลดจากล้มละลายของไทย ดังต่อไปนี้

(1) การชำระบัญชีหนี้สินและการฟื้นฟูกิจการลูกหนี้ตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา มีบทบัญญัติชัดเจนว่า การชำระบัญชีหนี้สินและการฟื้นฟูกิจการลูกหนี้มีผลทำให้คำพิพากษาเกี่ยวกับความรับผิดของลูกหนี้เป็นอันใช้ไม่ได้ และเจ้าหนี้ยังถูกห้ามที่จะกระทำการใดๆ ในการที่จะบังคับหรือเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ในหนี้ที่ได้รับปลดหนี้แล้ว ซึ่งการปลดจากล้มละลายตามกฎหมายไทยไม่มีบทบัญญัติชัดเจนเช่นนี้

(2) กฎหมายล้มละลายของสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติให้การชำระบัญชีหนี้สินและการฟื้นฟูกิจการลูกหนี้เป็นการป้องกันบรรดาเจ้าหนี้ที่พยายามจะบังคับเรียกเก็บหนี้ที่ได้รับปลดแล้ว โดยกฎหมายห้ามมิให้เจ้าหนี้ดำเนินการฟ้องร้องลูกหนี้เป็นคดีความ หรือกระทำการใดๆ ในลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อเรียกเก็บหรือชดเชยหนี้ที่ลูกหนี้ได้หลุดพ้นไปแล้วเมื่อได้รับปลดจากล้มละลาย โดยเจ้าหนี้ที่ฝ่าฝืนไม่มีกฎหมายให้สิทธิแก่ลูกหนี้ที่จะดำเนินการใดๆ แก่เจ้าหนี้ได้ แต่ศาลสามารถใช้บทบัญญัติในเรื่องละเมิดอำนาจศาลบังคับใช้แก่เจ้าหนี้ และกฎหมายไม่ห้ามเจ้าหนี้ที่จะร่วมทำธุรกิจกับลูกหนี้ที่ได้รับชำระบัญชีหนี้สินและการฟื้นฟูกิจการลูกหนี้ด้วย แต่ทั้งนี้เจ้าหนี้จะมีข้อแม้ให้ลูกหนี้ต้องชดเชยหนี้ที่ปลดไปแล้วไม่ได้ ซึ่งการปลดจากล้มละลายตามกฎหมายไทยไม่บทบัญญัติชัดเจนเช่นกฎหมายของสหรัฐอเมริกา

(3) กฎหมายล้มละลายของสหรัฐอเมริกามีบทบัญญัติในกรณีเจ้าหนี้จำนองหรือที่มีอสังหาริมทรัพย์ของลูกหนี้เป็นหลักประกัน ซึ่งอนุญาตให้เจ้าหนี้เจรจากับลูกหนี้ที่ได้รับการชำระบัญชีหนี้สินและการฟื้นฟูกิจการแล้ว โดยให้ลูกหนี้ชำระหนี้เป็นงวดๆ หรือผ่อนชำระหนี้แก่เจ้าหนี้และเจ้าหนี้สามารถที่จะรับเงินคืนเป็นงวดๆ เป็นรายเดือนจากลูกหนี้ได้ โดยไม่ต้องนำทรัพย์สินจำนองไปขายเพื่อชำระหนี้ ซึ่งการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายของไทยไม่มีบทบัญญัติให้ลูกหนี้เมื่อได้รับปลดจากล้มละลายแล้วสามารถเจรจากับเจ้าหนี้จำนอง และผ่อนชำระหนี้แก่เจ้าหนี้เพื่อจะได้ไม่ต้องถูกบังคับทรัพย์สินหลักประกันเช่นกฎหมายของสหรัฐอเมริกาแต่อย่างใด

(4) กฎหมายล้มละลายของสหรัฐอเมริกามีบทบัญญัติว่าเมื่อลูกหนี้ได้รับการชำระบัญชีหนี้สินและการฟื้นฟูกิจการลูกหนี้แล้ว ไม่ห้ามเจ้าหนี้ที่จะไปเรียกร้องกับลูกหนี้ร่วมกับผู้อื่นๆ เช่น คู่ค้าประกัน ผู้รับประกัน เพื่อให้ชำระหนี้ได้ ซึ่งการกฎหมายล้มละลายของไทยก็บัญญัติไว้เช่นเดียวกับสหรัฐอเมริกา ในมาตรา 78 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ว่า เมื่อศาลได้สั่งปลดจากล้มละลาย ไม่ทำให้บุคคลซึ่งเป็นหุ้นส่วนกับบุคคลล้มละลาย หรือรับผิดชอบร่วมกับบุคคลล้มละลาย หรือคู่ค้าประกัน หรืออยู่ในลักษณะอย่างคู่ค้าประกันของบุคคลล้มละลายหลุดพ้นจากความรับผิดไปด้วย ดังนั้น เมื่อบุคคลล้มละลายได้รับปลดจากล้มละลายไปแล้ว ไม่ทำให้บุคคลดังกล่าวข้างต้นซึ่งต้องรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมกับบุคคลล้มละลายหลุดพ้นความรับผิดในหนี้ไปด้วย ซึ่งมาตรา 78 เป็นบทบัญญัติที่ใช้ทั้งการปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาล และการปลดล้มละลายโดยผลของกฎหมาย โดยมาตรา 81/1 วรรคสอง บัญญัติให้นำมาใช้บังคับโดยอนุโลม

(5) กฎหมายล้มละลายของสหรัฐอเมริกามีบทบัญญัติห้ามองค์กรหรือหน่วยงานของรัฐบาล นายจ้าง เลือกลงปฏิบัติต่อลูกหนี้ ส่วนเจ้าหนี้ได้รับอนุญาตให้เลือกลงปฏิบัติต่อลูกหนี้ที่ได้รับปลดหนี้

ของตนได้ เช่น การไม่ให้เครดิตหรือความน่าเชื่อถือ การเพิ่มอัตราดอกเบี้ย หรือการให้กู้ยืมในจำนวนที่จำกัด เป็นต้น⁷⁵ ซึ่งการปลดจากล้มละลายของไทยไม่บทบัญญัติดังกล่าวเช่นสหรัฐอเมริกา

(6) กฎหมายของสหรัฐอเมริกาได้กำหนดว่าหนี้ที่หลุดพ้นเมื่อลูกหนี้ได้รับการชำระบัญชีหนี้สินและการฟื้นฟูกิจการต้องเป็นหนี้ที่เกิดขึ้นก่อนยื่นขอล้มละลาย ถ้าเป็นหนี้ที่เกิดขึ้นภายหลังยื่นขอล้มละลายจะไม่หลุดพ้นไปด้วย และได้กำหนดประเภทหนี้ที่ไม่หลุดพ้นเมื่อลูกหนี้ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาได้รับการฟื้นฟูกิจการตาม Chapter 13 ดังนี้

ก. หนี้ระยะยาว หนี้ที่เกิดจากการจ่ายเงินครั้งสุดท้ายที่ถึงกำหนดเรียกเก็บของแผนแล้ว

ข. หนี้ภาษีบูรณสิทธิ

ค. หนี้ที่เกิดจากการฉ้อโกง

ง. หนี้ที่ไม่ได้ระบุโดยชอบ

จ. หนี้ที่เกิดจากการยกยอก ฉ้อโกงโดยใช้ตำแหน่งหน้าที่

ฉ. ค่าเลี้ยงชีพ

ช. หนี้กู้ยืมเพื่อการศึกษา

ซ. หนี้ที่เกิดจากการที่ทำให้บุคคลอื่นตายหรือบาดเจ็บจากการมาแล้วจับ

ฌ. คำสั่งให้ชดใช้ทางอาญา หรือค่าปรับ

ฎ. หนี้ให้คืน หรือชดใช้ค่าเสียหายในคดีแพ่งที่ลูกหนี้ทำให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บ หรือตายโดยเจตนา หรือประสงค์ร้ายของลูกหนี้

ส่วนผลของการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายของประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มาตรา 81/1 วรรคท้าย ได้บัญญัติให้นำ มาตรา 77 มาใช้บังคับโดยอนุโลม กล่าวคือ เมื่อลูกหนี้ปลดจากล้มละลายมีผลทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้สินทั้งปวงอันพึงขอรับชำระหนี้ได้ เว้นแต่หนี้เกี่ยวกับอากร หรือจังกอบของรัฐบาลหรือเทศบาล หนี้ซึ่งเกิดขึ้นโดยความทุจริตฉ้อโกงของบุคคลล้มละลาย หรือหนี้ซึ่งเจ้าหนี้ไม่ได้เรียกร้องเนื่องจากความทุจริตฉ้อโกง ซึ่งบุคคลล้มละลายมีส่วนเกี่ยวข้องกับสมรู้เท่านั้น ซึ่งมีได้บัญญัติประเภทหนี้ที่ไม่ควรหลุดพ้นเมื่อลูกหนี้ได้รับปลดจากล้มละลายไว้ละเอียดดังเช่น Chapter 13 ตามกฎหมายล้มละลายของสหรัฐอเมริกา

⁷⁵ Bankruptcy Code, Section 525 (c)

3.2.7 ศึกษาเปรียบเทียบการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายของประเทศไทย กับของ ประเทศสิงคโปร์

ประเทศสิงคโปร์เป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) เช่นเดียวกับ ประเทศไทย ซึ่งกฎหมายล้มละลายของประเทศสิงคโปร์มีรูปแบบการปลดจากล้มละลายโดยคำสั่ง ศาลเช่นเดียวกับประเทศไทย แต่ไม่มีการปลดล้มละลายโดยผลของกฎหมาย แต่ประเทศสิงคโปร์มี การปลดจากล้มละลายโดยหนังสือรับรองของเจ้าพนักงาน (Discharge by certificate of Official Assignee) ซึ่งผู้เขียนได้นำหลักเกณฑ์การปลดจากล้มละลายโดยหนังสือรับรองของเจ้าพนักงาน ดังกล่าว และผลของของการปลดจากล้มละลายมาเปรียบเทียบกับ การปลดจากล้มละลายโดยผล ของกฎหมายของประเทศไทย ดังนี้

3.2.7.1 หลักเกณฑ์การปลดล้มละลายโดยผลของกฎหมายของประเทศไทยกับประเทศ สิงคโปร์

(1) กฎหมายของประเทศสิงคโปร์กำหนดให้บุคคลล้มละลายที่จะได้รับการปลด จากล้มละลายโดยวิธีการออกหนังสือรับรองนี้จะต้องได้ล้มละลายมาแล้วเป็นเวลา 3 ปี ซึ่งเท่ากับ ระยะเวลาปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายของประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มาตรา 81/1

(2) กฎหมายของประเทศสิงคโปร์กำหนดให้บุคคลล้มละลายที่จะได้รับการปลด จากล้มละลายโดยวิธีการออกหนังสือรับรองนี้ต้องชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้แล้วบางส่วน คงเหลือ หนี้ยังไม่เกิน 500,000 \$ เจ้าพนักงานจึงจะพิจารณาออกหนังสือรับรองการปลดจากล้มละลายให้ ซึ่งหนี้บางส่วนที่ลูกหนี้ต้องชำระแก่เจ้าหนี้จะมากน้อยเพียงใดกฎหมายไม่ได้กำหนด เพียงแต่ กำหนดจำนวนหนี้ที่เหลืออยู่เท่านั้น แต่การปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายของประเทศไทย ไม่ได้กำหนดให้ลูกหนี้ต้องชำระหนี้บางส่วนให้แก่เจ้าหนี้แต่อย่างใด เพียงแต่ลูกหนี้ให้ความร่วมมือ กับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมทรัพย์สินก็ถือเป็นคุณสมบัติที่จะได้รับการปลดจาก ล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มาตรา 81/1 แล้ว

(3) กฎหมายของประเทศสิงคโปร์กำหนดไว้ว่าก่อนที่เจ้าพนักงานจะออก หนังสือรับรองการปลดจากล้มละลายให้แก่ลูกหนี้นั้น เจ้าพนักงานต้องมีหนังสือบอกกล่าว และ จำนวนหนี้ที่ยังเหลืออยู่ รวมถึงระบุเหตุผลที่จะปลดลูกหนี้จากล้มละลายให้แก่เจ้าหนี้ทราบ และ หากเจ้าหนี้ประสงค์จะคัดค้านการปลดจากล้มละลาย จะต้องยื่นคำคัดค้านต่อเจ้าพนักงานภายใน 21 วัน นับจากวันส่งคำบอกกล่าวของเจ้าพนักงานโดยระบุถึงเหตุผลที่จะคัดค้านด้วย มิฉะนั้น สิทธิของเจ้าหนี้ที่จะคัดค้านเป็นอันตกไป ทั้งนี้ หากเจ้าพนักงานงานยกคำร้องคัดค้าน เจ้าหนี้มี

สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้ศาลสั่งระงับไม่ให้เจ้าพนักงานออกหนังสือรับรองการปลดจากล้มละลาย โดยคำร้องที่เจ้าหนี้ยื่นต่อศาลต้องทำสำเนาส่งไปยังเจ้าพนักงานและลูกหนี้ และศาลจะรับฟังเจ้าพนักงานและลูกหนี้ก่อนที่จะมีคำสั่งเป็นประการใด ทั้งนี้ ศาลมีอำนาจที่จะตั้งยกคำร้องขอคัดค้านของเจ้าหนี้ หรือสั่งไม่ให้เจ้าพนักงานออกหนังสือรับรองการปลดจากล้มละลายให้แก่ลูกหนี้เป็นระยะเวลาไม่เกิน 2 ปี หรือสั่งให้เจ้าพนักงานออกหนังสือรับรองโดยมีเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ศาลเห็นสมควรและเหมาะสม

แต่การปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายของประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติให้เจ้าพนักงานต้องมีหนังสือบอกกล่าวแก่บรรดาเจ้าหนี้ และไม่มียกเว้นให้เจ้าหนี้คัดค้านการปลดจากล้มละลายได้อย่างเช่นกฎหมายของประเทศสิงคโปร์ แต่มีบทบัญญัติให้ขยายระยะเวลาปลดจากล้มละลายได้หากบุคคลนั้นได้เคยถูกพิพากษาให้ล้มละลายมาก่อนและยังไม่พ้นระยะเวลา 5 ปี นับแต่วันที่ศาลได้พิพากษาให้ล้มละลายครั้งก่อนจนถึงวันที่ถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์ครั้งหลังให้ขยายเวลาเป็น 5 ปี หรือหากบุคคลนั้นเป็นบุคคลล้มละลายทุจริต หรือเป็นบุคคลล้มละลายอันเนื่องมาจากหรือเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดอันมีลักษณะเป็นการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชนให้ขยายระยะเวลาเป็น 10 ปี ตามมาตรา 81/1 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 และบทบัญญัติมาตรา 81/2 ที่ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยื่นคำขอให้ศาลมีคำสั่งหยุดนับระยะเวลาปลดจากล้มละลายก่อนครบ 3 ปี นับแต่ศาลพิพากษาให้ล้มละลาย ในกรณีที่บุคคลล้มละลายมิได้ให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมทรัพย์สินโดยไม่มีเหตุอันสมควร

3.2.7.2 ผลของการปลดล้มละลายโดยผลของกฎหมายของประเทศไทยกับประเทศสิงคโปร์

การปลดจากล้มละลายของประเทศสิงคโปร์ ไม่ว่าจะเป็นการปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาล (Discharge by the Court) หรือการปลดจากล้มละลายโดยหนังสือรับรองของเจ้าพนักงาน (Discharge by certificate of Official Assignee) แม้ว่าลูกหนี้จะหลุดพ้นจากการล้มละลายแล้ว ลูกหนี้ยังคงมีหน้าที่ช่วยในการจำหน่ายทรัพย์สินที่ตกอยู่กับเจ้าพนักงานตามที่เจ้าพนักงานต้องการที่ลูกหนี้ฝ่าฝืนไม่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานจะถือเป็นการกระทำความผิดและมีโทษปรับจำนวน 10,000 \$ และเป็นเหตุให้ถูกศาลเพิกถอนคำสั่งปลดจากล้มละลายตามที่ศาลเห็นสมควร โดยลูกหนี้ต้องกลับมาเป็นบุคคลล้มละลาย แต่ไม่กระทบถึงการกระทำใดๆ ของลูกหนี้อันเกี่ยวกับกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ในระหว่างที่ลูกหนี้ได้รับการปลดจากล้มละลาย

เมื่อลูกหนี้ได้รับการปลดจากล้มละลาย ลูกหนี้มีอำนาจจัดการทรัพย์สินของตน โดยอิสระไม่ต้องตกอยู่ในบังคับกฎหมายล้มละลายอีกต่อไป และการปลดจากล้มละลายจะหลุดพ้นจากหนี้ทั้งปวงอันชอบชำระหนี้ได้ เว้นแต่หนี้ดังต่อไปนี้

- (1) หนี้ที่มีต่อรัฐบาล
- (2) หนี้ที่ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบต่อรัฐบาลหรือบุคคลอื่นใดในความคิดเกี่ยวกับภาษีอากรตามกฎหมายลายลักษณ์อักษร เทศบาลหรือหน่วยงานของรัฐในพันธบัตรที่ใช้ประกันตัวลูกหนี้ในการกระทำความผิด โดยลูกหนี้จะหลุดพ้นได้ก็ต่อเมื่อได้รับหนังสือรับรองเป็นลายลักษณ์อักษรจากรัฐมนตรี
- (3) หนี้ที่เกิดขึ้นโดยความทุจริตหรือโกงของลูกหนี้ หรือหนี้ที่เจ้าหนี้ไม่ได้เรียกร้อง เนื่องจากความทุจริตหรือโกง ซึ่งบุคคลล้มละลายมีส่วนเกี่ยวข้องสมรู้
- (4) หนี้ค่าปรับการกระทำความผิดกฎหมายของลูกหนี้
- (5) หนี้ค่าเสียหายที่ลูกหนี้ต้องชำระเนื่องจากความประมาทเลินเล่อ การขาดความระมัดระวัง หรือฝ่าฝืนสัญญา
- (6) หนี้ตามคำสั่งเกี่ยวกับครอบครัว คู่สมรส ตามกฎหมายว่าด้วยสตรี (Women's Charter, Chapter 353)
- (7) หนี้เงินที่เกิดขึ้นภายใต้กฎหมายลายลักษณ์อักษรที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการกระทำผิดทางอาญาของลูกหนี้

ส่วนผลของการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายของประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มาตรา 81/1 วรรคท้าย ได้บัญญัติให้นำมาตรา 77 มาใช้บังคับโดยอนุโลม กล่าวคือ เมื่อลูกหนี้ปลดจากล้มละลายมีผลทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้สินทั้งปวงอันพึงชอบชำระหนี้ได้ เว้นแต่หนี้เกี่ยวกับภาษีอากร หรือจังกอบของรัฐบาลหรือเทศบาล หนี้ซึ่งเกิดขึ้นโดยความทุจริตหรือโกงของบุคคลล้มละลาย หรือหนี้ซึ่งเจ้าหนี้ไม่ได้เรียกร้องเนื่องจากความทุจริตหรือโกง ซึ่งบุคคลล้มละลายมีส่วนเกี่ยวข้องสมรู้เท่านั้น ซึ่งมีได้บัญญัติประเภทหนี้ที่ไม่หลุดพ้นเมื่อลูกหนี้ได้รับการปลดจากล้มละลายไว้ละเอียดดังเช่นกฎหมายของประเทศสิงคโปร์ นอกจากนี้มาตรา 81/1 วรรคท้าย ยังมีได้บัญญัติให้นำมาตรา 79 มาใช้บังคับโดยอนุโลม เพราะมาตรา 79 ใช้กับการปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาล โดยให้ลูกหนี้ซึ่งปลดจากล้มละลายยังมีหน้าที่ช่วยในการจำหน่ายและแบ่งทรัพย์สินของตนซึ่งตกอยู่กับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ทั้งยังมีได้บัญญัติถึงอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ภายหลังปลดจากล้มละลายไว้ซึ่งแม้เจตนารมณ์ในการบัญญัติการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายจะให้ลูกหนี้พ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลายเป็นการเฉพาะตัวเท่านั้น ส่วนทรัพย์สินของลูกหนี้ที่อยู่ในระหว่างการจัดการของ

เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์นั้น ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยังคงมีอำนาจจัดการต่อไปจนเสร็จสิ้นก็ตาม
แต่ก็มีได้มีบทบัญญัติอย่างชัดเจน

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาในการบังคับใช้บทบัญญัติว่าด้วย การปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย

ตามที่ได้ทำการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่ใช้ในการปลดจากล้มละลายในบทที่ 2 และจากการศึกษาหลักเกณฑ์และสาระสำคัญในการปลดจากล้มละลายของต่างประเทศ และประเทศไทย ในบทที่ 3 แล้ว เห็นได้ว่า วัตถุประสงค์หลักของกฎหมายล้มละลายของนานาประเทศซึ่งเป็นหลักในทางสากลมี 3 ประการ คือ เพื่อคุ้มครองเจ้าหนี้ให้ได้รับความเป็นธรรมในการแบ่งทรัพย์สินของลูกหนี้ เพื่อคุ้มครองลูกหนี้ที่สุจริตให้มีโอกาสหลุดพ้นจากภาระหนี้สินและสามารถก่อร่างสร้างตัวใหม่ และเพื่อคุ้มครองสาธารณชนไม่ให้ได้รับความเดือดร้อนจากการก่อหนี้สินของลูกหนี้ไม่เป็นที่สิ้นสุด จะเห็นได้ว่าวิวัฒนาการของกฎหมายล้มละลายได้เปลี่ยนแปลงไปจากที่มุ่งลงโทษลูกหนี้ เป็นเริ่มคำนึงถึงหลักความมีมนุษยธรรมและให้ความคุ้มครองลูกหนี้มากขึ้น ทั้งยังเปิดโอกาสให้ลูกหนี้ได้มีโอกาสดำเนินชีวิตใหม่ (Fresh Start) โดยในแต่ละประเทศจะมีบทบัญญัติการปลดจากล้มละลายเพื่อให้ลูกหนี้พ้นจากสถานะการเป็นบุคคลล้มละลาย ซึ่งทั้งประเทศอังกฤษและประเทศออสเตรเลียต่างก็มีบทบัญญัติการปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาล และการปลดจากล้มละลายโดยอัตโนมัติ ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับการปลดจากล้มละลายของประเทศไทย ซึ่งมีการปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาล และการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย โดยการปลดจากล้มละลายโดยอัตโนมัติของประเทศอังกฤษและประเทศออสเตรเลียจะมีความชัดเจนว่า การปลดจากล้มละลายนั้นเป็นการปลดจากสภาพบุคคลที่ถูกจำกัดและความไม่เหมาะสมบางประการ และเป็นการปลดจากหนี้สินทั้งปวง แต่การล้มละลายยังคงอยู่ กองทรัพย์สินของบุคคลล้มละลายยังคงอยู่ในความดูแลของผู้รักษาทรัพย์หรือผู้จัดการทรัพย์สิน เพื่อประโยชน์เจ้าหนี้ในคดีล้มละลาย และจะไม่ตกเป็นของบุคคลที่ได้รับปลดจากล้มละลาย ในขณะที่การปลดจากล้มละลายโดยผลจากกฎหมายตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 ของประเทศไทยก็มีวัตถุประสงค์ให้การปลดจากล้มละลายเป็นการให้บุคคลได้รับปลดจากสภาพการเป็นบุคคลล้มละลาย โดยกองทรัพย์สินยังคงอยู่ในอำนาจจัดการกิจการและทรัพย์สินของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เพื่อแบ่งให้แก่เจ้าหนี้จนกว่าจะดำเนินการแล้วเสร็จ แต่นั่นก็เป็นเพียงเจตนารมณ์ของคณะกรรมการผู้ร่างกฎหมายฉบับนี้ขึ้นมา มิได้มีบทบัญญัติในตัวกฎหมายอย่างชัดเจน อีกทั้งยังมีปัญหาการตีความเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ที่เกิดขึ้นหรือเพิ่งปรากฏภายหลังลูกหนี้ได้รับปลดจาก

ล้มละลายว่าทรัพย์สินดังกล่าว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจรวบรวมเข้ากองทรัพย์สินหรือไม่ หรือกรณีเกี่ยวกับหน้าที่ของลูกหนี้ในการให้ความร่วมมือในการจัดการทรัพย์สินภายหลังได้รับปลดจากล้มละลาย ซึ่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มิได้บัญญัติไว้ และกรณีที่มีเหตุผลพิเศษเช่นใดซึ่งบุคคลล้มละลายทุจริตจะได้รับปลดจากล้มละลายก่อนครบกำหนดสิบปี ตามมาตรา 81/1 วรรคแรก (2) ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาในการตีความและส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายไม่มีประสิทธิภาพ อันเป็นอุปสรรคและเหตุขัดข้องในทางปฏิบัติ ซึ่งผู้เขียนขอเสนอเป็นประเด็นปัญหาดังต่อไปนี้

4.1 อำนาจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ภายหลังปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย

เมื่อบุคคลใดถูกศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์แล้ว ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์แต่ผู้เดียวมีอำนาจในการจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 22 แต่เมื่อบุคคลล้มละลายได้รับปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ตามมาตรา 81/1 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 แล้ว กฎหมายล้มละลายไม่มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงอำนาจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ภายหลังลูกหนี้ได้รับปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายไว้อย่างชัดเจน แม้เจตนารมณ์ของบทบัญญัติดังกล่าวจะต้องการเพียงให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากสถานะการเป็นบุคคลล้มละลายเท่านั้น ส่วนทรัพย์สินให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยังคงดำเนินการจัดการแล้วนำเงินที่รวบรวมได้มาแบ่งให้แก่บรรดาเจ้าหนี้ต่อไปก็ตาม แต่เมื่อบทบัญญัติของกฎหมายมิได้บัญญัติไว้ให้ชัดเจน ก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้และการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ โดยเฉพาะปัญหาการจัดการทรัพย์สินของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์หากยังไม่แล้วเสร็จ จึงเกิดเป็นประเด็นในการพิจารณาว่า เมื่อลูกหนี้ปลดจากการล้มละลายแล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยังมีอำนาจในการจัดการกิจการและรวบรวมทรัพย์สินต่างๆ ของลูกหนี้ต่อไปหรือไม่และทรัพย์สินจะต้องกลับมาเป็นของลูกหนี้หรือไม่ ซึ่งในเรื่องนี้มีความเห็นของนักกฎหมายแบ่งเป็น 2 ฝ่าย ดังนี้

ฝ่ายแรก มีความเห็นว่าทรัพย์สินของลูกหนี้ที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์รวบรวมโดยวิธีใดก็ตาม จะต้องมีการรวบรวมเข้ามาอยู่ในอำนาจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เท่านั้น จึงจะมีอำนาจดำเนินการได้ แม้จะเป็นทรัพย์สินที่ลูกหนี้มีอยู่ในระหว่างเวลาที่ลูกหนี้ล้มละลายก็ตาม แต่หากเมื่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยังมิได้รวบรวมเข้ามาไว้ในกองทรัพย์สิน เมื่อครบกำหนด 3 ปี นับแต่วันที่ศาลพิพากษาให้ลูกหนี้ล้มละลายแล้ว ลูกหนี้จึงได้รับการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มาตรา 81/1

เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จึงไม่มีอำนาจที่จะดำเนินการต่อไปได้ เนื่องจากพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 109(1) และ (2) กำหนดให้ทรัพย์สินในคดีล้มละลายที่สามารถแบ่งให้แก่เจ้าหนี้ได้คือทรัพย์สินที่ลูกหนี้มีอยู่ในเวลาเริ่มต้นแห่งการล้มละลายจนถึงเวลาปลดจากล้มละลายเท่านั้น

ฝ่ายที่สอง มีความเห็นว่าแม้ลูกหนี้จะได้รับปลดจากการล้มละลายตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มาตรา 81/1 แล้ว ก็เป็นปลดไปเฉพาะตัวลูกหนี้เท่านั้น ส่วนทรัพย์สินของลูกหนี้ที่มีอยู่ในเวลาเริ่มต้นแห่งการล้มละลายรวมตลอดถึงทรัพย์สินซึ่งลูกหนี้ได้มาภายหลังนั้นจนถึงเวลาปลดจากล้มละลายอันเป็นทรัพย์สินอันอาจแบ่งได้ในคดีล้มละลายตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 109¹ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยังคงมีอำนาจในการรวบรวมและจัดการกับทรัพย์สินดังกล่าวต่อไปได้จนกว่าจะเสร็จสิ้นโดยไม่มีกำหนดเวลา และเมื่อจัดการเสร็จแล้วจะต้องนำเงินมาแบ่งให้แก่บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลาย การที่จะปลดจากล้มละลายแล้วจะให้ทรัพย์สินต้องหลุดพ้นไปด้วย เป็นการไม่ยุติธรรมแก่บรรดาเจ้าหนี้ ซึ่งต้องพิจารณาถึงแนวคิดของกฎหมายล้มละลายด้วยว่าบุคคลมีหนี้สินส่วนตัวเป็นบุคคลล้มละลาย โดยสภาพแล้วทรัพย์สินที่มีอยู่ในมือลูกหนี้ไม่ใช่ของลูกหนี้ เพราะทรัพย์สินทั้งหมดเมื่อเอาไปขายแล้วนำไปใช้ชำระให้แก่เจ้าหนี้ ซึ่งเจ้าหนี้ยังได้รับชำระหนี้ไม่เต็มจำนวน ดังนั้นทรัพย์สินของบุคคลล้มละลายที่มีอยู่โดยสภาพเป็นของเจ้าหนี้ เมื่อให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากการล้มละลายไปแล้ว ทรัพย์สินต่างๆ ควรจะยังคงอยู่ต่อไป เพื่อให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เข้ามาจัดการแบ่งเฉลี่ยให้แก่บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลาย และเหตุผลอีกประการหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นว่าทรัพย์สินของลูกหนี้ที่มีอยู่ในขณะล้มละลายนั้นโดยสภาพเป็นของเจ้าหนี้ คือ เมื่อเจ้าพนักงาน

¹ พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 109 บัญญัติว่า “ทรัพย์สินดังต่อไปนี้ ให้ถือว่าเป็นทรัพย์สินในคดีล้มละลายอันอาจแบ่งแก่เจ้าหนี้ได้

(1) ทรัพย์สินทั้งหลายอันลูกหนี้มีอยู่ในเวลาเริ่มต้นแห่งการล้มละลาย รวมทั้งสิทธิเรียกร้องเหนือทรัพย์สินของบุคคลอื่น เว้นแต่

ก. เครื่องใช้สอยส่วนตัวอันจำเป็นแก่การดำรงชีพซึ่งลูกหนี้ รวมทั้งคู่สมรสและบุตรผู้เยาว์ของลูกหนี้ จำเป็นต้องใช้ตามสมควรแก่ฐานะรูป และ

ข. สัตว์ พืชพันธุ์ เครื่องมือและสิ่งของสำหรับใช้ในการประกอบอาชีพของลูกหนี้ราคารวมกันไม่เกินหนึ่งแสนบาท

(2) ทรัพย์สินซึ่งลูกหนี้ได้มาภายหลังเวลาเริ่มต้นแห่งการล้มละลายจนถึงเวลาปลดจากล้มละลาย

(3) สิ่งของซึ่งอยู่ในครอบครองหรืออำนาจสั่งการหรือสั่งจำหน่ายของลูกหนี้ ในทางการค้าหรือธุรกิจของลูกหนี้ ด้วยความยินยอมของเจ้าของอันแท้จริง โดยพฤติการณ์ซึ่งทำให้เห็นว่าลูกหนี้เป็นเจ้าของในขณะที่มีการขอให้ลูกหนี้ล้มละลาย”

พิทักษ์ทรัพย์จะจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ครั้งใด เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะต้องนำเสนอที่ประชุมเจ้าหนี้เพื่อขอมติที่ประชุมเจ้าหนี้เสมอ เมื่อที่ประชุมเจ้าหนี้มีมติเห็นชอบแล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็จะจัดการให้เป็นไปตามมตินั้นต่อไป

ซึ่งนักกฎหมายส่วนใหญ่จะเห็นด้วยกับความเห็นฝ่ายที่ 2 เนื่องจากเพื่อความเป็นธรรมแก่เจ้าหนี้ และทรัพย์สินในกองทรัพย์สินของลูกหนี้คือ ทรัพย์สินที่รวบรวมไว้เพื่อนำมาเฉลี่ยในการชำระหนี้คืนให้แก่บรรดาเจ้าหนี้ตามอัตราส่วนของเจ้าหนี้แต่ละรายที่มีสิทธิจะได้รับทรัพย์สินที่รวบรวมไว้จึงเป็นของเจ้าหนี้ไม่ใช่ของลูกหนี้แต่อย่างใด เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยังคงมีอำนาจในการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ซึ่งลูกหนี้มีอยู่ในเวลาเริ่มต้นแห่งการล้มละลายจนถึงเวลาปลดจากการล้มละลาย ไม่ว่าลูกหนี้จะได้รับการปลดจากล้มละลายไปแล้วนานเพียงใดซึ่งในทางปฏิบัติของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ จะดำเนินการกับจำนวนคดีล้มละลายที่ได้แบ่งครั้งที่สุดแล้ว หรือที่ไม่สามารถรวบรวมทรัพย์สินเพื่อแบ่งแก่เจ้าหนี้ได้ โดยภายหลังเมื่อศาลพิพากษาให้ลูกหนี้ล้มละลายแล้ว จะรายงานศาลขอให้มีการสั่งปิดคดี ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 133 สำหรับคดีที่ลูกหนี้เป็นบุคคลธรรมดาและลูกหนี้ให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมทรัพย์สิน มาให้การสอบสวนกิจการและทรัพย์สิน และไปไต่สวนลูกหนี้โดยเปิดเผย หรือไม่มีพฤติการณ์หลบหนีประการใด เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะลงนัดครบ 3 ปี นับแต่ศาลพิพากษาให้ล้มละลาย ดำเนินการประกาศโฆษณาปลดลูกหนี้จากล้มละลายในราชกิจจานุเบกษาและในหนังสือพิมพ์รายวัน ไม่น้อยกว่าหนึ่งฉบับ ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มาตรา 81/1 วรรคท้าย ที่ให้นำพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 76 มาใช้บังคับ โดยอนุโลม ทั้งนี้คำสั่งปิดคดีของศาลมีผลทำให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์พ้นจากความรับผิดชอบในหน้าที่จนถึงวันที่ศาลตั้งนั้น ตามมาตรา 133 วรรคสี่ และมาตรา 134 ได้บัญญัติไว้ว่า

“คำสั่งปิดคดีมีผลเพียงให้ระงับการจัดการต่างๆ ไว้ แต่ไม่ทำให้คดีล้มละลายสิ้นสุดและไม่ทำให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์หลุดพ้นจากหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) หน้าที่ตามมาตรา 160
- (2) หน้าที่อนุวัติการใดๆ ที่กฎหมายบัญญัติไว้
- (3) หน้าที่ตรวจบัญชีรับจ่ายของบุคคลล้มละลาย

ถ้าเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เห็นว่าบุคคลล้มละลายมีทรัพย์สินขึ้นใหม่ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์อาจขอให้ศาลเปิดคดีได้”

ซึ่งจำนวนคดีล้มละลายที่ลูกหนี้เป็นบุคคลธรรมดาและเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ได้แบ่งทรัพย์สินครั้งที่สุดแล้ว หรือไม่สามารถรวบรวมทรัพย์สินเพื่อแบ่งให้แก่เจ้าหนี้ได้ เมื่อเจ้าพนักงานพิทักษ์

ทรัพย์รายงานศาลขอให้มีคำสั่งปิดคดีและศาลมีคำสั่งปิดคดีแล้ว นอกจากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะลงนัดครบ 3 ปี นับแต่ศาลพิพากษาให้ลูกหนี้ล้มละลาย ดำเนินการประกาศโฆษณาปลดลูกหนี้จากล้มละลาย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มาตรา 81/1 แล้ว หากภายในกำหนดเวลา 10 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งให้ปิดคดี(ซึ่งทางปฏิบัติกรมบังคับคดีถือเป็นวันที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ได้แบ่งทรัพย์ครั้งสุดท้ายหรือไม่มีทรัพย์สินจะแบ่งให้แก่เจ้าหนี้ได้) เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่อาจรวบรวมทรัพย์สินของบุคคลล้มละลายได้อีก และไม่มีเจ้าหนี้มายขอให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จัดการรวบรวมทรัพย์สินของบุคคลล้มละลาย เจ้าพนักงานจะดำเนินการรายงานศาลขอให้ยกเลิกการล้มละลาย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 135(4) ดังนั้น นอกจากเจ้าพนักงานจะลงนัดครบ 3 ปี นับแต่ศาลพิพากษาให้ล้มละลาย ลูกหนี้ได้รับปลดจากล้มละลายตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มาตรา 81/1 แล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะลงนัดครบ 10 ปี นับแต่วันที่ศาลปิดคดี หากระหว่างนั้นไม่อาจรวบรวมทรัพย์สินของบุคคลล้มละลายได้อีก และไม่มีเจ้าหนี้มายขอให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จัดการรวบรวมทรัพย์สินของบุคคลล้มละลาย เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะดำเนินการรายงานศาลขอให้ยกเลิกการล้มละลาย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 135(4) ซึ่งคำสั่งศาลที่ให้ยกเลิกการล้มละลายนั้นถือว่าการล้มละลายได้สิ้นสุดลง (Conclusion of proceedings) ซึ่งมีผลทางกฎหมายแตกต่างกับการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มาตรา 81/1 ซึ่งกระบวนการล้มละลายยังไม่สิ้นสุดลง เพียงแต่สถานภาพของบุคคลล้มละลายหลุดพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลายเท่านั้น

ฉะนั้น ในระหว่างที่ปิดคดี ตราบใดที่ยังไม่มีคำสั่งศาลให้ยกเลิกการล้มละลาย คำสั่งปิดคดีมีผลเพียงให้ระงับการจัดการต่างๆไว้ แต่ไม่ทำให้คดีล้มละลายสิ้นสุดลง และไม่ทำให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์หลุดพ้นจากหน้าที่ ตามมาตรา 134(1)(2)(3) และหากบุคคลล้มละลายมีทรัพย์สินขึ้นใหม่ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์อาจขอให้ศาลเปิดคดีต่อไปได้ ตามมาตรา 134 วรรคสอง

จะเห็นได้ว่าเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยังคงมีอำนาจในการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ หากปรากฏว่าลูกหนี้มีทรัพย์สินในระหว่างภายหลังศาลสั่งปิดคดีแล้ว ซึ่งก็สอดคล้องกันกับกรณีที่ลูกหนี้ได้รับปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย หากเป็นสำนวนที่ไม่สามารถรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ได้ เมื่อปิดคดีแล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็ยังคงมีอำนาจเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ที่ปรากฏขึ้นในระหว่างนั้นได้อีกเป็นระยะเวลา 10 ปี นับแต่ศาลมีคำสั่งปิดคดี ตราบใดที่ศาลยังไม่มีคำสั่งให้ยกเลิกการล้มละลาย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483

มาตรา 135(4) เว้นแต่ก่อนครบกำหนด 10 ปี นับแต่ศาลมีคำสั่งปิดคดี ระหว่างนั้นศาลจะมีคำสั่งให้ยกเลิกการล้มละลายของลูกหนี้ ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 135(1)(2)(3)

แต่อย่างไรก็ตาม แม้การปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายจะเป็นการปลดลูกหนี้จากสถานภาพการเป็นบุคคลล้มละลายเท่านั้น โดยทรัพย์สินยังคงอยู่ในอำนาจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ที่จะรวบรวมต่อไปให้แล้วเสร็จเพื่อแบ่งให้แก่บรรดาเจ้าหนี้ก็ตาม แต่เมื่อกฎหมายล้มละลายไม่มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงอำนาจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ภายหลังที่ลูกหนี้ได้รับปลดจากล้มละลาย โดยผลของกฎหมายอย่างชัดเจนว่า เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจในการจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ได้มากน้อยเพียงใด และอำนาจดังกล่าวจะสิ้นสุดลงเมื่อใด ส่งผลให้นักกฎหมายมีความเห็นที่แตกต่างกันดังที่กล่าวไว้ข้างต้น ทั้งลูกหนี้ซึ่งได้รับปลดจากการล้มละลายโดยผลของกฎหมายอาจไม่เข้าใจเจตนารมณ์ของกฎหมายเกิดความเข้าใจผิดและคิดว่าเมื่อตนพ้นจากสถานภาพการเป็นบุคคลล้มละลายแล้ว ทรัพย์สินต้องกลับมาเป็นของตนและเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่มีอำนาจในการรวบรวมเข้ากองทรัพย์สินอีกต่อไป รวมถึงไม่มีอำนาจในการเข้าว่าคดีแพ่งอันเกี่ยวกับทรัพย์สินแทนลูกหนี้ในชั้นศาล หรือร้องขอเพิกถอนการโอนทรัพย์สิน หรือทวงหนี้จากบุคคลที่ลูกหนี้มีสิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้หรือส่งมอบทรัพย์สิน ซึ่งก่อให้เกิดเป็นประเด็นข้อพิพาทและเป็นคดีไปสู่ชั้นศาล ทำให้เพิ่มภาระงานแก่กระบวนการชั้นเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์และกระบวนการในชั้นศาล และส่งผลให้ปริมาณคดีเพิ่มขึ้น

อนึ่ง จากการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายล้มละลายของต่างประเทศ โดยการปลดจากการล้มละลายของประเทศอังกฤษนั้นจะทำให้บุคคลล้มละลายหลุดพ้นจากหนี้ทั้งปวงในคดีล้มละลาย และเป็นอิสระจากการถูกจำกัดความสามารถและการขาดคุณสมบัติซึ่งถูกจำกัดในระหว่างที่ตนอยู่ในสถานะของบุคคลล้มละลาย ทั้งนี้การปลดจากการล้มละลายไม่มีผลกระทบต่อการทำงานของ Trustee ในคดีล้มละลายจนกว่าการจัดการทรัพย์สินดังกล่าวจะได้ดำเนินการจนแล้วเสร็จ และการปลดจากการล้มละลายไม่มีผลกระทบต่อสิทธิของเจ้าหนี้ในคดีล้มละลายที่มีหลักประกันในการบังคับหลักประกันตาม Insolvency Act มาตรา 281(1)(2) และการปลดจากการเป็นบุคคลล้มละลายในประเทศออสเตรเลียก็มีมาตรการเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้โดยให้ยังคงอยู่ในความดูแลของผู้จัดการทรัพย์สิน โดยการปลดจากการเป็นบุคคลล้มละลายจะทำให้บุคคลนั้นไม่ต้องเป็นบุคคลล้มละลายและไม่ต้องรับภาระหนี้สินอีกต่อไป กองทรัพย์สินของบุคคลล้มละลายจะยังคงอยู่ในความดูแลของผู้จัดการทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ของเจ้าหนี้ และจะไม่ตกเป็นของบุคคลที่ได้รับการปลดจากการเป็นบุคคลล้มละลาย ซึ่งจะเห็นได้ว่าการปลดจากล้มละลายของประเทศอังกฤษและออสเตรเลียได้กำหนดให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้สินทั้งปวง (ถ้าหนี้สินไม่เข้าข้อยกเว้น ไม่ให้หลุดพ้นเมื่อปลดจากล้มละลาย) โดยไม่มีผลกระทบต่อการทำงานของ Trustee ในคดีล้มละลายจนกว่าการจัดการทรัพย์สินดังกล่าวจะได้

ดำเนินการจนแล้วเสร็จ และกองทรัพย์สินของบุคคลล้มละลายจะยังคงอยู่ในความดูแลของผู้จัดการทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ของเจ้าหนี้ โดยจะไม่ตกเป็นของบุคคลที่ได้รับการปลดจากการเป็นบุคคลล้มละลาย ซึ่งเป็นการกำหนดเกี่ยวกับอำนาจ Trustee หรือผู้จัดการทรัพย์สินเกี่ยวกับกองทรัพย์สินของลูกหนี้ภายหลังปลดจากล้มละลายไว้ชัดเจน ส่วนการชำระบัญชีหนี้สินและฟื้นฟูกิจการลูกหนี้ของสหรัฐอเมริกาที่กำหนดไว้ว่า การชำระบัญชีหนี้สินและฟื้นฟูกิจการเป็นแต่เพียงทำให้ซึ่งลูกหนี้หลุดพ้นจากบรรดาหนี้สินที่เกิดขึ้นก่อนยื่นขอล้มละลายเป็นการส่วนตัวเท่านั้น โดยไม่มีผลไปถึงทรัพย์สินของลูกหนี้ที่อยู่ในข่ายบังคับได้ในคดีล้มละลาย ซึ่งเมื่อลูกหนี้ได้ชำระบัญชีหนี้สินและฟื้นฟูกิจการแล้ว ทรัพย์สินของลูกหนี้ที่อยู่ในข่ายบังคับได้ในคดีล้มละลายเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็มีอำนาจที่จะดำเนินการได้ และประเทศสิงคโปร์ก็มีบทบัญญัติที่ทำให้เห็นว่า เจ้าพนักงานมีอำนาจจัดการกิจการทรัพย์สินของลูกหนี้ภายหลังเมื่อได้รับปลดจากล้มละลาย โดยมีมาตรการกำหนดหน้าที่ของลูกหนี้ในการให้ความร่วมมือจัดการทรัพย์สินว่าการที่ลูกหนี้จะหลุดพ้นจากการล้มละลายแล้ว ลูกหนี้ยังคงมีหน้าที่ช่วยในการจำหน่ายทรัพย์ที่ติดอยู่กับเจ้าพนักงานตามที่เจ้าพนักงานต้องการ และหากลูกหนี้ฝ่าฝืนไม่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานจะถือเป็นความผิดและถูกลงโทษเสียค่าปรับและยังอาจถูกศาลเพิกถอนคำสั่งปลดจากล้มละลายและต้องกลับมาเป็นบุคคลล้มละลายตามเดิม (The Bankruptcy Act 1999 มาตรา 128(2))

นอกจากบทบัญญัติกฎหมายล้มละลายของต่างประเทศที่บัญญัติเกี่ยวกับอำนาจเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ที่ได้รับปลดจากล้มละลายแล้ว ยังมีคำพิพากษาของศาลฎีกาของไทยที่วินิจฉัยเกี่ยวกับผลของการปลดจากล้มละลายโดยวินิจฉัยไว้ในคำพิพากษาของศาลฎีกาที่ 1681/2552 ซึ่งแม้ตามคำพิพากษาศาลฎีกานี้จะเป็นกรณีที่ลูกหนี้ได้รับปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาลก็ตาม แต่คำพิพากษาศาลฎีกานี้ได้วินิจฉัยเกี่ยวกับอำนาจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไว้อย่างชัดเจน โดยมีเนื้อความตอนหนึ่งตามฎีกาขอว่า “คำสั่งของศาลชั้นต้นที่ให้ปลดจำเลยจากล้มละลายมีผลเพียงให้จำเลยหลุดพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลายมีอำนาจในการจัดการทรัพย์สินหรือกิจการของตนซึ่งได้มานับแต่วันที่ได้รับการปลดจากล้มละลายแล้วเท่านั้น ส่วนเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยังคงมีอำนาจในการจัดการและรวบรวมทรัพย์สินของจำเลยซึ่งเป็นทรัพย์สินอันอาจแบ่งได้ในคดีล้มละลาย...” ซึ่งตามคำพิพากษาศาลฎีกานี้ได้อธิบายถึงผลของการปลดจากล้มละลายไว้หลายประเด็น ดังนี้

ประเด็นแรก สถานภาพของลูกหนี้ที่ได้รับปลดจากล้มละลายว่ามีผลเพียงให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลาย

ประเด็นที่สอง ลูกหนี้มีอำนาจในการจัดการทรัพย์สินหรือกิจการของตนซึ่งได้มานับแต่วันที่ได้รับการปลดจากล้มละลายแล้วเท่านั้น

ประเด็นสุดท้าย แม่ลูกหนี้ได้รับปลดจากล้มละลาย เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยังคงมีอำนาจในการจัดการและรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ซึ่งเป็นทรัพย์สินอันอาจแบ่งได้ในคดีล้มละลาย

ซึ่งจากคำพิพากษาฎีกา 1681/2552 นี้ ได้อธิบายผลของการปลดจากล้มละลายไว้ชัดเจน ว่าจะจะเป็นสถานภาพของลูกหนี้ อำนาจเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้และเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ดังนั้น หากพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 ของไทยมีบทบัญญัติที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนเช่นคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว ปัญหาที่จะเป็นประเด็นพิพาทที่เกี่ยวกับอำนาจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการจัดการและรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ซึ่งเป็นทรัพย์สินอันอาจแบ่งได้ในคดีล้มละลายภายหลังที่ลูกหนี้ได้รับปลดจากการล้มละลายโดยผลของกฎหมายก็จะเป็นอันยุติไป ไม่เกิดปัญหาในการตีความและทำให้ไม่มีประเด็นข้อพิพาทดังกล่าวขึ้นสู่กระบวนการพิจารณาในชั้นศาลอันเป็นการลดคดีความในศาล อีกทั้งยังทำให้การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่เกิดข้อโต้แย้งเกี่ยวกับอำนาจในการจัดการกิจการและทรัพย์สินอีกต่อไป

4.2 การตีความเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ที่เกิดขึ้นภายหลังปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย

ปัญหาที่ต้องพิจารณาเกี่ยวกับการตีความทรัพย์สินของลูกหนี้ที่เกิดขึ้นภายหลังปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายเป็นปัญหาซึ่งเกี่ยวเนื่องกับอำนาจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ภายหลังลูกหนี้ได้รับการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายกล่าวคือ กรณีที่ลูกหนี้ได้รับปลดจากการล้มละลายในคดีหนึ่ง ต่อมาไปประกอบธุรกิจแล้วขาดทุน จึงถูกเจ้าหนี้รายใหม่ฟ้องเป็นคดีล้มละลายอีกคดีหนึ่ง และระหว่างที่เป็นบุคคลล้มละลายในคดีใหม่นี้ หากปรากฏว่าลูกหนี้มีชื่อถือกรรมสิทธิ์ที่ดินแปลงหนึ่ง ไม่มีภาระผูกพันใดๆ ซึ่งถือกรรมสิทธิ์ที่ดินดังกล่าวตั้งแต่เวลาเริ่มต้นแห่งการล้มละลายในคดีแรก กรณีจึงเป็นปัญหาว่าทรัพย์ดังกล่าวควรจะเป็นทรัพย์สินอันอาจแบ่งให้แก่บรรดาเจ้าหนี้ได้ในคดีล้มละลายคดีแรกหรือคดีล้มละลายคดีใหม่ เพราะหากให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในคดีใดคดีหนึ่งเป็นผู้รวบรวมทรัพย์สินแต่เพียงคดีเดียวแล้ว เจ้าหนี้ที่ขอรับชำระหนี้ในอีกคดีหนึ่งที่ไม่มีการรวบรวมทรัพย์สินจะได้รับชำระหนี้ได้อย่างไรเมื่อไม่มีการยื่นขอรับชำระหนี้ในคดีที่มีการรวบรวมทรัพย์สินดังกล่าว ซึ่งเป็นการได้เปรียบเสียเปรียบกัน หรือจะให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทั้งสองคดีรวบรวมทรัพย์สินโดยแบ่งกันคดีละหนึ่งส่วนเท่ากัน ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาในทางปฏิบัติของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่า ปัญหาในประเด็นดังกล่าว เมื่อพิจารณา พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 109(1) ทรัพย์สินทั้งหลายอันลูกหนี้มีอยู่ในเวลาเริ่มต้นแห่งการล้มละลาย รวมทั้งสิทธิเรียกร้องเหนือทรัพย์สินของบุคคลอื่น ให้ถือเป็นทรัพย์สินในคดีล้มละลายอัน

อาจแบ่งแก่เจ้าหนี้ได้ กรณีที่ลูกหนี้ถูกฟ้องเป็นคดีล้มละลาย 2 คดี โดยคดีแรกได้รับการปลดจากล้มละลายแล้ว เมื่อภายหลังต่อมาปรากฏว่าลูกหนี้มีทรัพย์สินตั้งแต่เวลาเริ่มต้นแห่งการล้มละลายคดีแรกทรัพย์สินดังกล่าวควรเป็นทรัพย์สินในคดีล้มละลายอันอาจแบ่งแก่เจ้าหนี้ได้ในคดีล้มละลายคดีแรก เนื่องจากถือว่าเป็นทรัพย์สินอันลูกหนี้มีอยู่ในเวลาเริ่มต้นแห่งการล้มละลาย เจ้าหนี้ในคดีล้มละลายคดีใหม่ไม่ควรมีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินดังกล่าวด้วย เนื่องจากการที่พิจารณาว่าทรัพย์สินใดเป็นทรัพย์สินอันลูกหนี้มีอยู่ในเวลาเริ่มต้นแห่งการล้มละลายนั้น ผู้เขียนเห็นว่าเมื่อการฟ้องคดีล้มละลายเป็นคนละคดีกัน การพิจารณาทรัพย์สินของลูกหนี้ที่มีอยู่ในเวลาเริ่มต้นแห่งการล้มละลายนั้นต้องพิจารณาเหตุอันเป็นที่มาแห่งการที่ลูกหนี้ถูกฟ้องเป็นคดีล้มละลายในแต่ละคดีแยกต่างหากจากกัน การที่ลูกหนี้ถูกฟ้องล้มละลายเป็นคดีใหม่ ก็เป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่ลูกหนี้ได้รับปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายในคดีก่อน เพื่อลูกหนี้จะได้เริ่มต้นชีวิตใหม่สามารถประกอบอาชีพ ประกอบธุรกิจต่างๆ ได้ ตามหลักการให้โอกาสลูกหนี้เริ่มต้นใหม่ (Fresh Start) เท่านั้น ไม่ได้หมายความว่าความกระบวนกรล้มละลายในคดีแรกจะสิ้นสุดไปด้วยแต่ประการใดครบใดที่ยังไม่คำสั่งศาลให้ยกเลิกการล้มละลาย หรือกระบวนกรสิ้นสุดของการล้มละลายโดยประการอื่นตามกฎหมายล้มละลาย เมื่อกระบวนกรล้มละลายในคดีแรกยังไม่สิ้นสุด หากปรากฏทรัพย์สินของลูกหนี้ที่มีอยู่ในเวลาเริ่มต้นแห่งการล้มละลายในคดีแรกขึ้นมา แม้จะปรากฏในระหว่างลูกหนี้ปลดจากล้มละลายในคดีแรกแล้ว และถูกเจ้าหนี้ใหม่ฟ้องล้มละลายเป็นคดีใหม่ก็ตาม เจ้าหนี้ในคดีล้มละลายใหม่ก็ไม่มีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินดังกล่าวด้วยแต่อย่างใด

การพิจารณาดังกล่าว มีจุดตัดอยู่ที่การพิจารณาถ้อยคำว่า “ทรัพย์สินอันลูกหนี้มีอยู่ในเวลาเริ่มต้นแห่งการล้มละลาย” ฉะนั้น ทรัพย์สินอันลูกหนี้มีอยู่ในเวลาเริ่มต้นแห่งการล้มละลายในคดีใหม่นั้น ซึ่งลูกหนี้ดังกล่าวเคยถูกฟ้องล้มละลายและได้รับปลดจากล้มละลายในคดีก่อนนั้น ควรจะหมายถึง ทรัพย์สินที่ลูกหนี้ได้มีขึ้นภายหลังที่ลูกหนี้ได้รับปลดจากล้มละลายในคดีก่อน อาจจะเป็นทรัพย์สินที่ลูกหนี้ได้มาจากการทำมาหาได้ เนื่องจากการประกอบอาชีพหรือประกอบธุรกิจต่างๆ ตามเจตนารมณ์ของหลักการให้โอกาสลูกหนี้เริ่มต้นใหม่ (Fresh Start) หรืออาจเป็นทรัพย์สินที่ลูกหนี้ได้รับมาไม่ว่าทางใดๆ ซึ่งอาจจะเกิดจากนิติกรรมสัญญาต่างๆ หรือเกิดจากสิทธิเรียกร้องใดๆ ที่มีขึ้นภายหลังได้รับปลดจากล้มละลาย ซึ่งทรัพย์สินที่ได้มาหรือเกิดขึ้นภายหลังปลดจากล้มละลายนี้ย่อมมิใช่ทรัพย์สินที่ลูกหนี้มีอยู่ในเวลาเริ่มต้นแห่งการล้มละลายคดีแรกอันอาจแบ่งได้แก่เจ้าหนี้ เพราะหากให้ทรัพย์สินที่ลูกหนี้มีขึ้นภายหลังได้รับปลดจากล้มละลายเป็นทรัพย์สินที่รวบรวมเข้ากองทรัพย์สินในคดีล้มละลายได้แล้ว การปลดลูกหนี้จากล้มละลายโดยผลของกฎหมายก็ควรจะไม่มี ความหมายอะไรเลย เท่ากับลูกหนี้ก่อร่างสร้างตัวได้เท่าใด ทรัพย์สินที่ทำมาหาได้ก็จะต้องถูกรวบรวมเข้ากองทรัพย์สิน ซึ่งไม่ใช่เจตนารมณ์ของหลักการให้โอกาสลูกหนี้เริ่มต้นใหม่ (Fresh Start) อันเป็น

แนวคิดซึ่งเป็นหลักสากลที่ใช้กันอยู่ทั่วไปในนานาประเทศทั่วโลกตามที่ได้ทำการศึกษามา ฉะนั้น
ทรัพย์สินที่ลูกหนี้ได้มาภายหลังจากปลดล้มละลาย เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่มีอำนาจรวบรวมเข้า
กองทรัพย์สินในคดีล้มละลาย คงมีอำนาจรวบรวมทรัพย์สินที่มีอยู่ในเวลาเริ่มต้นแห่งการล้มละลาย
จนถึงปลดจากล้มละลายเท่านั้น ซึ่งก็สอดคล้องกับคำวินิจฉัยของคำพิพากษาฎีกาที่ 1681/2552 ดังนั้น
เมื่อลูกหนี้ถูกฟ้องล้มละลายเป็นคดีใหม่ทรัพย์สินที่มีอยู่ในเวลาเริ่มต้นแห่งการล้มละลาย จึงควร
หมายความถึงทรัพย์สินที่ลูกหนี้ได้มีอยู่หรือได้มานับตั้งแต่เวลาภายหลังที่ลูกหนี้ได้รับปลดจาก
ล้มละลายในคดีแรกเท่านั้น ไม่ควรตีความครอบคลุมไปถึงทรัพย์สินที่ลูกหนี้มีอยู่ในเวลาเริ่มต้นแห่ง
การล้มละลายในคดีแรกด้วย เพราะหากตีความเช่นนั้น ก็จะทำให้เจ้าหนี้ในคดีล้มละลายคดีแรกไม่ได้
รับความเป็นธรรม กับการที่จะต้องให้เจ้าหนี้ในคดีล้มละลายคดีใหม่มีส่วนเฉลี่ยในการได้รับชำระหนี้
จากทรัพย์สินที่ลูกหนี้มีอยู่ในเวลาเริ่มต้นแห่งการล้มละลายคดีแรกด้วย ในขณะที่เจ้าหนี้ในคดี
ล้มละลายในคดีแรกไม่มีสิทธิที่จะได้รับส่วนเฉลี่ยจากทรัพย์สินของลูกหนี้ซึ่งหากได้มีอยู่หรือได้มา
ภายหลังปลดจากล้มละลาย จะเห็นได้ว่า การพิจารณาทรัพย์สินที่มีอยู่ในเวลาเริ่มต้นแห่งการล้มละลาย
อันจะถือว่าเป็นทรัพย์สินในการแบ่งให้แก่เจ้าหนี้ได้นั้นก็คือ การเริ่มต้นแห่งการล้มละลายของแต่ละ
คดีโดยพิจารณาการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาประกอบ ในกรณี
ที่ลูกหนี้คนเดียวถูกฟ้องล้มละลาย 2 คดี และคดีแรกได้รับปลดจากการล้มละลายโดยผลของ
กฎหมายไปแล้ว

ผู้เขียนจึงเห็นว่าเพื่อเป็นการแก้ปัญหาในการตีความเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ที่เกิดขึ้น
ภายหลังปลดจากล้มละลายให้ชัดเจน จึงควรมีบทบัญญัติหรือมีการวางระเบียบที่กำหนดเกี่ยวกับ
ทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจรวบรวมเข้าสู่กองทรัพย์สินในคดีล้มละลายได้ภายหลัง
ปลดจากล้มละลาย เพื่อแก้ปัญหาในการตีความกฎหมาย และส่งผลให้การบังคับใช้เป็นไปอย่างมี
ประสิทธิภาพต่อไป

4.3 มาตรการในการกำหนดหน้าที่ของลูกหนี้ในการให้ความร่วมมือจัดการทรัพย์สิน

เนื่องจากบทบัญญัติว่าด้วยการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติ
ล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มาตรา 81/1 วรรคท้าย บัญญัติว่า
“ให้นำบทบัญญัติมาตรา 76 มาตรา 77 และมาตรา 78 มาใช้บังคับกับการปลดจากล้มละลายตามมาตรา
นี้ โดยอนุโลม” ซึ่งมาตรา 76 มาตรา 77 และมาตรา 78 เป็นบทบัญญัติที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติ
ล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ว่าด้วยการปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาล โดยมาตรา 76 เป็นบทบัญญัติที่
กำหนดให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์โฆษณาคำสั่งปลดจากล้มละลายในราชกิจจานุเบกษาและใน
หนังสือพิมพ์รายวันไม่น้อยกว่าหนึ่งฉบับ และมาตรา 77 เป็นบทบัญญัติที่กำหนดเกี่ยวกับหนี้ที่ไม่

หลุดพ้นเมื่อปลดจากลี้มละลาย คือ หนี้เกี่ยวกับภาษีอากร หรือจังกอบของรัฐบาลหรือเทศบาล ตาม มาตรา 77(1) และหนี้ซึ่งได้เกิดขึ้นโดยความทุจริตหรือโกงของบุคคลลี้มละลาย หรือหนี้ซึ่งเจ้าหนี้ไม่ได้ เรียกร้องเนื่องจากความทุจริตหรือโกงซึ่งบุคคลลี้มละลายมีส่วนเกี่ยวข้องกับสมรู้ ส่วนมาตรา 78 เป็น บทบัญญัติที่กำหนดว่าการที่ศาลได้มีคำสั่งปลดจากลี้มละลายนั้น ไม่ทำให้บุคคลซึ่งเป็นหุ้นส่วนกับ บุคคลลี้มละลาย หรือรับผิดร่วมกับบุคคลลี้มละลาย หรือค้ำประกัน หรืออยู่ในลักษณะอย่างผู้ค้ำ ประกันของบุคคลผู้ลี้มละลายหลุดพ้นจากความรับผิดไปด้วย โดยมาตรา 81/1 วรรคท้าย บัญญัติให้ มาใช้กับบทบัญญัติว่าด้วยการปลดลี้มละลายโดยผลของกฎหมาย ในขณะที่บทบัญญัติว่าด้วยการปลด จากลี้มละลายโดยคำสั่งศาลได้บัญญัติเกี่ยวกับหน้าที่ของลูกหนี้ซึ่งได้รับลี้มละลายไว้ใน พระราชบัญญัติลี้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 79 ดังนี้

“บุคคลลี้มละลายซึ่งได้ถูกปลดจากลี้มละลายนั้น ยังมีหน้าที่ช่วยในการจำหน่ายและแบ่ง ทรัพย์สินของตนซึ่งตกอยู่กับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ตามที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ต้องการ

ถ้าบุคคลลี้มละลายละเลยไม่ช่วย ศาลมีอำนาจเพิกถอนคำสั่งปลดจากลี้มละลายนั้นได้ แต่ทั้งนี้ไม่กระทบถึงการใดที่ได้กระทำไปภายหลังการปลดจากลี้มละลายก่อนที่ศาลมีคำสั่งให้ เพิกถอนนั้น”

ซึ่งพระราชบัญญัติลี้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มาตรา 81/1 วรรคท้าย กลับมิได้บัญญัติให้นำมาตรา 79 มาใช้โดยอนุโลมกับบทบัญญัติว่าด้วยการ ปลดจากลี้มละลายโดยผลของกฎหมาย จึงเป็นปัญหาในการบังคับใช้และการตีความว่า หน้าที่ของ ลูกหนี้ในการให้ความร่วมมือในการจัดการทรัพย์สิน ตามมาตรา 79 ควรนำมาใช้โดยอนุโลมใน บทบัญญัติว่าด้วยการปลดจากลี้มละลายโดยผลของกฎหมายหรือไม่ ซึ่งในทางปฏิบัติแม้ลูกหนี้จะ ได้รับความปลดจากลี้มละลายไปแล้วก็ต้องให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการจัดการ กิจการและทรัพย์สินเพื่อรวบรวมแบ่งให้แก่บรรดาเจ้าหนี้ในคดีลี้มละลาย มิฉะนั้นแล้ว อาจเป็นเหตุที่ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยื่นขอให้ศาลมีคำสั่งหยุดนับระยะเวลาในการที่ลูกหนี้จะได้รับปลดจาก ลี้มละลายตามมาตรา 81/2 ได้ ทั้งบทบัญญัติมาตรา 81/3 วรรคแรก ก็ยังบัญญัติให้ศาลใช้ดุลพินิจใน การไต่สวนคำขอหยุดนับระยะเวลาในการที่ลูกหนี้จะได้รับปลดจากลี้มละลายว่า ถ้าศาลเห็นว่าบุคคล ลี้มละลายมิได้ให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมทรัพย์สินโดยไม่มีเหตุอัน สมควร ให้ศาลมีคำสั่งหยุดนับระยะเวลาตามมาตรา 81/1 ตั้งแต่วันที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยื่นคำขอ หรือวันที่ศาลมีคำสั่งจนถึงวันที่ศาลกำหนด โดยจะกำหนดเงื่อนไขหรือไม่ก็ได้ ในขณะที่บทบัญญัติ ว่าด้วยการปลดจากลี้มละลายโดยผลของกฎหมายมิได้มีบทบัญญัติที่กำหนดเกี่ยวกับหน้าที่ของลูกหนี้ ในการให้ความร่วมมือในการจัดการทรัพย์สิน และมาตรา 81/1 วรรคท้าย ก็มีได้บัญญัติให้นำมาตรา 79 ซึ่งเป็นกรณีการปลดจากลี้มละลายโดยคำสั่งศาลนำมาใช้บังคับโดยอนุโลม ในขณะที่มาตรา 81/1 วรรคท้าย

บัญญัติให้นำมาตรา 76 มาตรา 77 และมาตรา 78 ซึ่งเป็นบทบัญญัติว่าด้วยการปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาลมาใช้บังคับกับการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายโดยอนุโลม แต่มิได้บัญญัติให้นำมาตรา 79 มาใช้บังคับโดยอนุโลมด้วย จึงก่อให้เกิดความเห็นของนักกฎหมายว่า เมื่อมาตรา 81/1 วรรคท้าย มิได้บัญญัติให้นำมาตรา 79 มาใช้บังคับโดยอนุโลมจึงนำมาตรา 79 มาใช้กับการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายไม่ได้ คงนำบทบัญญัติว่าด้วยการปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาล มาตรา 76 มาตรา 77 และมาตรา 78 มาใช้ได้ตามที่มาตรา 81/1 วรรคท้าย บัญญัติให้นำมาใช้โดยอนุโลมได้เท่านั้น

อนึ่ง จากการที่ผู้เขียนได้ทำการศึกษากฎหมายล้มละลายของต่างประเทศ โดยประเทศอังกฤษ ผู้ล้มละลายซึ่งได้รับปลดจากล้มละลายไม่ว่าจะเป็นการปลดจากการล้มละลายโดยไม่ต้องยื่นคำร้องต่อศาล (An Automatic Discharge) หรือการปลดจากการล้มละลายโดยคำสั่งศาล (Discharge by Order of the Court) ยังมีหน้าที่ตาม Insolvency Act 1986 มาตรา 333(3) โดยต้องให้ข้อมูลของตนแก่ Trustee และปฏิบัติตามคำสั่ง Trustee ตามที่เห็นสมควรเพื่อจุดประสงค์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายให้สำเร็จ ทั้งนี้ หากไม่ปฏิบัติตามหน้าที่นี้ถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลของผู้ล้มละลายด้วย และประเทศออสเตรเลียก็มีมาตรการในการกำหนดหน้าที่ของลูกหนี้ในการให้ความร่วมมือจัดการทรัพย์สิน ไม่ว่าจะเป็นการปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาล (Discharge by Order of the Court) การปลดจากล้มละลายโดยอัตโนมัติ (Automatic Discharge) และการปลดจากล้มละลายที่เร็วกว่าปกติ (Early Discharge) ในทุกรูปแบบแม้ว่าลูกหนี้ได้รับปลดจากล้มละลายไปแล้วก็ตาม ลูกหนี้ก็ยังคงมีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้จัดการทรัพย์สิน (Trustee) ในการจัดการทรัพย์สินของตน เพื่อให้เจ้าหนี้ได้รับการชำระหนี้มากที่สุด บุคคลที่ฝ่าฝืนจะได้รับโทษ 6 เดือน ตาม Insolvency Act 1966 มาตรา 152 และประเทศสิงคโปร์ ไม่ว่าจะเป็นการปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาล (Discharge by the Court) หรือการปลดจากล้มละลายโดยหนังสือรับรองของเจ้าพนักงาน (Discharge by Certificate of Official Assignee) ก็มีบทบัญญัติที่กำหนดเป็นมาตรการในการกำหนดหน้าที่ของลูกหนี้ในการให้ความร่วมมือจัดการทรัพย์สินไว้ ตาม The Bankruptcy Act 1999 มาตรา 128 ว่า แม้ว่าลูกหนี้จะหลุดพ้นจากการล้มละลายแล้ว ลูกหนี้ยังคงมีหน้าที่ช่วยในการจำหน่ายทรัพย์สินที่ตกอยู่กับเจ้าพนักงานตามที่เจ้าพนักงานต้องการ ตามมาตรา 128(1) และมาตรา 128(2) ยังกำหนดไว้ว่า หากลูกหนี้ฝ่าฝืนไม่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานจะถือเป็นความผิดและถูกลงโทษดังนี้

- 1) ถือเป็นการกระทำผิด มีโทษปรับจำนวน 10,000 \$ และ
- 2) เป็นเหตุให้ถูกศาลเพิกถอนคำสั่งปลดจากล้มละลายตามที่ศาลเห็นสมควร

ในขณะที่กฎหมายล้มละลายของไทยไม่มีบทบัญญัติที่ชัดเจนเช่นกฎหมายล้มละลายของต่างประเทศ ซ้ำยังเป็นปัญหาในการตีความว่าจะนำการปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาล มาตรา 79

มาบังคับใช้ได้หรือไม่ เนื่องจากมาตรา 81/1 วรรคท้าย มิได้บัญญัติให้นำมาใช้บังคับโดยอนุโลม ทั้งนี้ หากกฎหมายล้มละลายมีบทบัญญัติที่บัญญัติไว้อย่างชัดเจนเช่นกฎหมายล้มละลายของต่างประเทศ ก็จะทำให้การบังคับใช้กฎหมายของไทยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

4.4 กรณีที่มีเหตุผลพิเศษที่บุคคลล้มละลายทุจริตได้รับปลดจากล้มละลาย

พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ของการปลดล้มละลายโดยผลของกฎหมายไว้ในมาตรา 81/1 วรรคแรกว่า บุคคลธรรมดาซึ่งศาลพิพากษาให้ล้มละลายแล้วให้ปลดบุคคลนั้นจากล้มละลายทันทีที่พ้นกำหนดระยะเวลาสามปีนับแต่วันที่ศาลได้พิพากษาให้ล้มละลาย โดยมีข้อยกเว้นตามมาตรา 81/1 วรรคแรก (1) - (3) ดังนี้

1) บุคคลนั้นได้เคยถูกพิพากษาให้ล้มละลายมาก่อนแล้วและยังไม่พ้นระยะเวลาห้าปี นับแต่วันที่ศาลได้พิพากษาให้ล้มละลายครั้งก่อนจนถึงวันที่ถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์ครั้งหลังให้ขยายระยะเวลาเป็นห้าปี (มาตรา 81/1(1))

2) บุคคลนั้นเป็นบุคคลล้มละลายทุจริตที่ไม่มีลักษณะตาม (3) ให้ขยายระยะเวลาเป็นสิบปี เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุผลพิเศษและบุคคลนั้นถูกศาลพิพากษาให้ล้มละลายมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี ศาลจะสั่งปลดจากล้มละลายก่อนครบกำหนดสิบปีตามคำขอของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์หรือของบุคคลล้มละลายนั้นก็ได้ (มาตรา 81/1(2))

3) บุคคลนั้นเป็นบุคคลล้มละลายอันเนื่องมาจากการหรือเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดอันมีลักษณะเป็นการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน ให้ขยายระยะเวลาเป็นสิบปี (มาตรา 81/1(3))

ซึ่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มาตรา 81/1 วรรคแรก (1) - (3) เป็นบทบัญญัติที่เป็นบทยกเว้นกรณีที่ลูกหนี้ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาจะได้รับปลดจากล้มละลายเมื่อครบกำหนดสามปีนับแต่ศาลพิพากษาให้ล้มละลาย ตามมาตรา 81/1 วรรคแรก หากเข้าใจผิดตามมาตรา 81/1 วรรคแรก (1) - (3) กรณีใดกรณีหนึ่งก็จะถูกขยายกำหนดระยะเวลาที่จะได้รับปลดจากล้มละลายตามกรณีนั้นๆ ซึ่งกฎหมายล้มละลายของประเทศออสเตรเลียก็มีบทบัญญัติที่ขยายกำหนดระยะเวลาในการที่ลูกหนี้จะได้รับปลดจากล้มละลายสำหรับในรูปแบบการปลดจากล้มละลายโดยอัตโนมัติ (Automatic Discharge) โดยมีหลักเกณฑ์ให้ผู้มีส่วนได้เสียยื่นคำคัดค้านได้ซึ่งทำให้ลูกหนี้ไม่ได้รับปลดจากล้มละลายเมื่อถึงกำหนดระยะเวลาซึ่งเป็นแนวทางในการสกัดบุคคลที่ทุจริตไม่ให้ปลดจากล้มละลายโดยทันที โดยมีมาตรการในการกำหนดคุณสมบัติในเรื่องความสุจริตของลูกหนี้และมาตรการในการใช้มูลเหตุคัดค้านเป็นตัวแบ่งแยกความไม่สุจริตเล็กน้อยกับความไม่

สุจริตร้ายแรง โดยหากเป็นความไม่สุจริตเล็กน้อยลูกหนี้จะถูกขยายระยะเวลาที่จะได้รับปลดจากล้มละลายเป็น 5 ปี หากเป็นความไม่สุจริตร้ายแรง ลูกหนี้จะถูกขยายระยะเวลาที่จะได้รับปลดจากล้มละลายเป็น 8 ปี โดยได้บัญญัติรายละเอียดที่ถือว่าเป็นเหตุไม่สุจริตเล็กน้อยและไม่สุจริตร้ายแรงไว้อย่างชัดเจนใน Insolvency Act 1966 มาตรา 148 - 149D ว่ากรณีเช่นใดบ้างที่จะถือเป็นมูลคัดค้านในการปลดจากล้มละลายโดยอัตโนมัติ

ซึ่งกรณีตามกฎหมายล้มละลายของไทยไม่ได้มีบทบัญญัติว่ากรณีเช่นใดที่ถือเป็นกรณีไม่สุจริตเล็กน้อยหรือไม่สุจริตร้ายแรงอันจะเป็นเหตุให้ลูกหนี้ถูกขยายเวลาในการที่จะได้รับปลดจากล้มละลายเช่นกฎหมายล้มละลายของประเทศออสเตรเลีย แต่ได้บัญญัติเหตุที่ลูกหนี้จะถูกขยายระยะเวลาในการที่จะได้รับปลดจากล้มละลายไว้หากเข้าเงื่อนไขในมาตรา 81/1 วรรคแรก (1) - (3) โดยกรณีที่ลูกหนี้ถูกขยายระยะเวลาในการปลดจากล้มละลายที่เป็นปัญหาตามประเด็นนี้ก็คือ กรณีตามมาตรา 81/1 วรรคแรก (2) ซึ่งกำหนดไว้ว่ากรณีที่มีเหตุผลพิเศษที่บุคคลล้มละลายทุจริตที่ไม่มีลักษณะเป็นบุคคลล้มละลายอันเนื่องมาจากหรือเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดอันมีลักษณะเป็นการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน ตามมาตรา 81/1 วรรคแรก (3) ให้ขยายกำหนดระยะเวลาที่บุคคลนั้นจะได้รับปลดจากล้มละลายเป็นสิบปีเว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุผลพิเศษและบุคคลนั้นถูกศาลพิพากษาให้ล้มละลายมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปีศาลจะสั่งปลดบุคคลนั้นจากล้มละลายก่อนครบกำหนดสิบปีตามคำขอของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์หรือของบุคคลล้มละลายนั้นก็ได้ ซึ่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 6 ได้นิยามศัพท์คำว่า “บุคคลล้มละลายทุจริต” หมายความว่า “บุคคลล้มละลายที่ถูกศาลพิพากษาว่ามีความผิดตามมาตรา 163 ถึงมาตรา 170 แห่งพระราชบัญญัตินี้ หรือเป็นบุคคลล้มละลายอันเนื่องมาจากหรือเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดฐานชักชวนหรือฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา หรือการกระทำความผิดอันมีลักษณะเป็นการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน” แต่บุคคลล้มละลายทุจริตซึ่งจะถูกขยายกำหนดระยะเวลาการได้รับปลดจากล้มละลายเป็นสิบปีตามมาตรา 81/1 วรรคแรก (2) นั้น มีหลักเกณฑ์ว่า ต้องเป็นบุคคลล้มละลายทุจริตที่ไม่มีลักษณะตามมาตรา 81/1 วรรคแรก (3) ซึ่งก็คือต้องไม่เป็นบุคคลล้มละลายอันเนื่องมาจากหรือเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดอันมีลักษณะเป็นการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน ซึ่งจะเห็นได้ว่าบุคคลล้มละลายที่จะถูกขยายเวลาในการได้รับปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายตามมาตรา 81/1 วรรคแรก (2) และ (3) ต่างก็เป็นบุคคลล้มละลายทุจริตตามความหมายในมาตรา 6 เช่นเดียวกัน แต่การที่มาตรา 81/1 วรรคแรก บัญญัติแยกเป็น (2) และ (3) นั้น เนื่องจากหากเป็นบุคคลล้มละลายตามมาตรา 81/1 วรรคแรก (2) นั้น ก็เป็นบุคคลล้มละลายทุจริตที่ไม่มีลักษณะตาม (3) ซึ่งก็คือ เป็นบุคคลล้มละลายที่ถูกศาลพิพากษาว่ามี

ความผิดตามมาตรา 163 ถึงมาตรา 170 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 หรือเป็นบุคคลล้มละลายอันเนื่องมาจากหรือเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดฐานขักขอกหรือหนีโกงตามประมวลกฎหมายอาญา แต่ต้องไม่ใช่บุคคลล้มละลายอันเนื่องมาจากหรือเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดอันมีลักษณะเป็นการกู้ยืมเงินที่เป็นการถือโกงประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการกู้ยืมเงินที่เป็นการถือโกงประชาชน ตามมาตรา 81/1 วรรคแรก (3) แล้ว จะได้รับข้อยกเว้นว่า กรณีที่มีเหตุผลพิเศษและบุคคลล้มละลายทุจริตนั้นถูกศาลพิพากษาให้ล้มละลายมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี ศาลจะตั้งปลดจากล้มละลายก่อนครบกำหนดสิบปีตามคำขอของ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์หรือของบุคคลล้มละลายนั้นก็ได้ ในขณะที่บุคคลล้มละลายที่มีลักษณะตามมาตรา 81/1 วรรคแรก (3) ถูกขยายกำหนดระยะเวลาปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายเป็นสิบปีโดยไม่มีข้อยกเว้นหรือเงื่อนไขใดๆ ที่จะทำให้ได้รับปลดจากล้มละลายได้เร็วขึ้นหรือก่อนครบกำหนดสิบปีเช่นเดียวกับมาตรา 81/1 วรรคแรก (2) ที่อาจได้รับปลดจากล้มละลายเร็วขึ้นได้โดยไม่ต้องรอให้ครบสิบปีนับแต่ศาลพิพากษาให้ล้มละลายตามที่ถูกขยายกำหนดระยะเวลา หากเข้าหลักเกณฑ์ตามข้อยกเว้นว่า กรณีที่มีเหตุผลพิเศษและบุคคลนั้นถูกศาลพิพากษาให้ล้มละลายมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี

แต่เนื่องจากข้อยกเว้นตามที่กำหนดไว้ตามมาตรา 81/1 วรรคแรก (2) ที่บุคคลล้มละลายทุจริตจะได้รับปลดจากล้มละลายได้เร็วขึ้นโดยไม่ต้องรอให้ครบสิบปีนับแต่ศาลพิพากษาให้ล้มละลายตามที่ถูกขยายกำหนดระยะเวลานั้น มีหลักเกณฑ์ 2 ประการ คือ

- 1) กรณีที่มีเหตุผลพิเศษ และ
- 2) บุคคลล้มละลายทุจริตนั้นถูกศาลพิพากษาให้ล้มละลายมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี

ซึ่งกรณีตามหลักเกณฑ์แรกที่ว่า “กรณีที่มีเหตุผลพิเศษ” นั้น เป็นปัญหาในการตีความและการบังคับใช้กฎหมาย เนื่องจากกฎหมายไม่มีความชัดเจนเพียงพอว่า กรณีเช่นใดจึงจะถือว่าเป็นกรณีที่มีเหตุผลพิเศษที่จะทำให้บุคคลล้มละลายทุจริตได้รับปลดจากล้มละลายก่อนครบกำหนดสิบปี ซึ่งถือว่าเป็นข้อยกเว้นของกรณีที่บุคคลล้มละลายทุจริตถูกขยายระยะเวลาในการปลดจากล้มละลายจากที่ถูกขยายเวลาปลดจากล้มละลายเป็นสิบปีนับแต่ศาลพิพากษาให้ล้มละลาย ซึ่งเงื่อนไขที่ว่ากรณีที่ มีเหตุผลพิเศษและบุคคลนั้นถูกศาลพิพากษาให้ล้มละลายมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี อาจได้รับปลดล้มละลายก่อนครบกำหนดสิบปีนั้น ถือว่าเป็นกรณีที่มีลักษณะเป็นคุณและเป็นประโยชน์แก่บุคคลล้มละลาย ดังนั้น หากคำว่า “กรณีที่มีเหตุผลพิเศษ” ตามบทบัญญัติของกฎหมายมีความชัดเจนว่า กรณีที่มีเหตุผลพิเศษคือลักษณะเป็นประการใดหรือเป็นกรณีเช่นใด โดยกฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจนเพียงพอ ก็จะทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพและไม่เกิดปัญหาในการตีความกฎหมาย พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มาตรา 81/1 วรรคแรก (2) จึงควรได้รับการแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้มีความชัดเจนต่อไป

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

การสิ้นสุดกระบวนการล้มละลาย (Conclusion of proceedings) ที่ทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้สิน แต่เดิมตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 นั้น มีเพียง 3 ประการ ได้แก่ การประนอมหนี้ การปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาล และการยกเลิกการล้มละลาย ซึ่งลูกหนี้ที่มีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด สามารถหลุดพ้นจากหนี้สินของตนในคดีล้มละลายสามารถตั้งตัวและก่อหนี้สินใหม่ได้ แต่ต่อมาประเทศไทยได้ประสบภาวะวิกฤตเศรษฐกิจอย่างรุนแรง เป็นผลให้ธุรกิจส่วนใหญ่ประสบปัญหาสภาพคล่องทางการเงิน ทำให้ธุรกิจบางรายไม่สามารถบริหารกิจการต่อไปได้และถูกเจ้าหนี้ฟ้องเป็นคดีล้มละลาย รัฐบาลจึงได้ประกาศให้มีการฟื้นจากล้มละลายโดยอัตโนมัติ ตามนัยมาตรา 35 พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2542 โดยมีหลักเกณฑ์ให้บุคคลธรรมดาซึ่งศาลพิพากษาให้ล้มละลาย ฟื้นจากการเป็นบุคคลล้มละลาย เมื่อครบ 3 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาให้เป็นบุคคลล้มละลาย และสืบเนื่องจากความไม่ชัดเจนในหลักเกณฑ์ทางกฎหมายของมาตรา 35 นี้เอง จึงได้มีการแก้ไขกฎหมายล้มละลายเพื่อให้มีความเป็นสากลยิ่งขึ้น อันเป็นที่มาของการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มาตรา 81/1 - 81/4 และยกเลิกบทบัญญัติการฟื้นจากล้มละลายโดยอัตโนมัติ ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2542 มาตรา 35 โดยยังคงหลักการเดิมเพื่อให้โอกาสลูกหนี้ได้เริ่มต้นชีวิตใหม่ (Fresh Start) ไว้เช่นเดิม แต่จะเห็นได้ว่าการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ไม่ทำให้กระบวนการล้มละลายสิ้นสุดลงเช่นเดียวกับกรณีการยกเลิกการล้มละลาย เนื่องจากการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายนั้น มีผลเพียงให้บุคคลล้มละลายฟื้นจากสถานภาพการเป็นบุคคลล้มละลายอันเป็นสถานะเฉพาะตัวเท่านั้น ไม่มีผลถึงการจัดการเกี่ยวกับกิจการและทรัพย์สินที่อยู่ในระหว่างดำเนินการอันเป็นอำนาจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จนกว่าจะแล้วเสร็จแต่อย่างใด รวมถึงทรัพย์สินของลูกหนี้ที่มีอยู่ทั้งหมดในระยะเวลาเริ่มต้นแห่งการล้มละลายจนถึงเวลาปลดจากล้มละลาย แม้ทรัพย์สินที่มีอยู่ตั้งแต่ระยะเวลาเริ่มต้นแห่งการล้มละลายจนถึงเวลาปลดจากล้มละลายดังกล่าวจะปรากฏขึ้นภายหลังจากลูกหนี้ได้รับปลดจากการล้มละลายโดยผลของกฎหมายแล้วก็ตาม

การยอมรับธุรกิจที่ประสบปัญหาในฐานะปรากฏการณ์ปกติในทางเศรษฐกิจ¹ และการยอมรับว่าทั้งธุรกิจที่อ่อนแอและธุรกิจที่ดีสามารถประสบปัญหาได้ด้วยเหตุผลต่างๆกัน โดยไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่ไม่รับผิดชอบ ไม่ระมัดระวัง หรือทุจริต (Irresponsible, reckless or dishonest behaviour) ซึ่งในส่วนของฝ่ายบริหารของกิจการเป็นที่รับรู้กันมากขึ้น บุคคลผู้ประสบความล้มเหลวในธุรกิจหนึ่งอาจจะได้เรียนรู้จากประสบการณ์ดังกล่าว และจากการศึกษาพบว่าบุคคลดังกล่าวมักจะประสบความสำเร็จในการประกอบธุรกิจเป็นอย่างมากในภายหลัง ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ ประเทศต่างๆ จึงมีความเห็นว่ากฎหมายล้มละลายของตนควรที่จะพึงเล็งไม่เพียงแต่การบัญญัติถึงการจัดการความล้มเหลว แต่ควรจะอำนวยความสะดวกให้ลูกหนี้ผู้ล้มละลายสามารถเริ่มกิจการใหม่โดยปราศจากปัญหาด้านการเงินและได้ดำเนินการอื่นๆ เพื่อลดล้างความเสียหายที่เกี่ยวข้องจากความล้มเหลวทางธุรกิจยิ่งไปกว่าการลงโทษลูกหนี้ นอกจากนี้ เพื่อเป็นการปรับปรุงกฎหมายล้มละลาย โดยการขจัดเงื่อนไขและข้อจำกัดที่ไม่จำเป็นต่างๆ ในการปลดปล่อยหนี้ มีความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมให้บรรดาธนาคารและชุมชนมีความเห็นเกี่ยวกับความล้มเหลวทางธุรกิจแตกต่างออกไปจากเดิม และให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนแก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง ในขณะเดียวกันกฎหมายล้มละลายจำเป็นที่จะต้องคุ้มครองสาธารณะและชุมชนทางการค้าจากบรรดาลูกหนี้ที่ดำเนินการทางการเงินอย่างไม่รับผิดชอบ ไม่ระมัดระวัง และโดยทุจริต

การปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 ของประเทศไทยก็เป็นบทบัญญัติที่มีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับนานาประเทศ คือ เพื่อให้ลูกหนี้ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาได้รับการปลดปล่อยจากหนี้ที่เกิดขึ้นก่อนดำเนินกระบวนการทางกฎหมายจนหมดสิ้น และให้ลูกหนี้ดังกล่าวสามารถเริ่มดำเนินธุรกิจได้ใหม่ (Fresh Start) เนื่องจากการปล่อยให้ลูกหนี้ยังคงมีสถานะเป็นบุคคลล้มละลายต่อไปเป็นเวลานานไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แต่อย่างใด และการที่บุคคลเหล่านี้ต้องตกเป็นบุคคลล้มละลายเนื่องจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจตกต่ำของประเทศ คงไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมและระบบเศรษฐกิจของประเทศอย่างแน่นอน ทั้งบุคคลล้มละลายบางคนเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถคงเป็นที่น่าเสียดายหากบุคคลเหล่านั้นจะต้องอยู่ในสถานะบุคคลล้มละลายเป็นเวลานาน ผู้เขียนจึงเห็นด้วยกับบทบัญญัติว่าด้วยการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 ที่ให้โอกาสบุคคลล้มละลายได้เริ่มต้นชีวิตใหม่ มีโอกาสได้กลับคืนสู่สังคมและระบบเศรษฐกิจได้เร็วขึ้น

¹ คณะกรรมาธิการว่าด้วยกฎหมายการค้าระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ (UNCITRAL).
แนวทางการร่างกฎหมายล้มละลายของ (UNCITRAL). หน้า 376-377.

แต่เมื่อการปลดลี้มละลายโดยผลของกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติลี้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มีผลบังคับใช้ เกิดผลกระทบและปัญหาในทางปฏิบัติในการ บังคับใช้หลายประการ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องอำนาจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมกิจการ และทรัพย์สินของลูกหนี้ภายหลังได้รับปลดจากลี้มละลาย ก่อให้เกิดคดีพิพาทไปสู่ศาล หรือกรณีการ ตีความว่าทรัพย์สินของลูกหนี้ที่ปรากฏขึ้นภายหลังปลดจากลี้มละลาย เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มี อำนาจในการรวบรวมเข้ากองทรัพย์สินของลูกหนี้ได้หรือไม่เพียงใด มาตรการในการกำหนดหน้าที่ ของลูกหนี้ในการให้ความร่วมมือในการจัดการทรัพย์สิน และกรณีที่มีเหตุผลพิเศษที่บุคคลลี้มละลาย ทุจริตได้รับปลดจากลี้มละลายได้เร็วขึ้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าควรมีบทบัญญัติที่กำหนดเกี่ยวกับ กรณีดังกล่าวให้มีความชัดเจน เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายลี้มละลายของไทยมีประสิทธิภาพและสม ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายต่อไป

5.2 ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้การปลดลี้มละลายโดยผลของกฎหมายเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการ บังคับใช้สมตามเจตนารมณ์ของกฎหมายอย่างสูงสุด ไม่เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ อันส่งผลในการ ตีความกฎหมายซึ่งอาจมีความเห็นออกเป็นหลายแนวทางและไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน อีกทั้งเพื่อ ลดขั้นตอนในการปฏิบัติงาน ไม่ว่าจะเป็นในกระบวนการขึ้นเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ หรือ กระบวนการในชั้นศาล ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและผลสัมฤทธิ์ของงานก็สมตามเจตนารมณ์แล้ว และเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานในฐานะเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตามกฎหมายลี้มละลายสามารถปฏิบัติงานให้ เป็นไป ในทิศทางเดียวกัน การบังคับใช้กฎหมายไม่เกิดความลักลั่นและไม่ก่อให้เกิดข้อโต้แย้ง เกี่ยวกับอำนาจเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ภายหลังได้ปลดจาก ลี้มละลายโดยผลของกฎหมาย และทรัพย์สินของลูกหนี้ที่เพิ่งปรากฏภายหลังปลดจากลี้มละลายโดย ผลของกฎหมายที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะมีอำนาจรวบรวมเข้ากองทรัพย์สินของลูกหนี้ หน้าที่ของ ลูกหนี้ในการให้ความร่วมมือในการจัดการทรัพย์สินภายหลังปลดจากลี้มละลาย และกรณีที่มีเหตุผล พิเศษที่บุคคลลี้มละลายทุจริตได้รับปลดจากลี้มละลายได้เร็วขึ้น ผู้เขียนจึงเสนอแนะให้มีการแก้ เพิ่มเติมพระราชบัญญัติลี้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 ให้มีความ ชัดเจน ทั้งนี้ ยังก่อให้เกิดผลดีต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ซึ่งผู้ปฏิบัติงานสามารถปฏิบัติภายใต้ บทบัญญัติของกฎหมายซึ่งให้อำนาจไว้อย่างชัดเจน และการปฏิบัติเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1) อำนาจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ ภายหลังปลดจากล้มละลาย

พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 ควรได้มีการเพิ่มเติมโดยให้มีบทบัญญัติกำหนดเกี่ยวกับอำนาจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ภายหลังปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายให้ชัดเจน เช่นเดียวกับกฎหมายล้มละลายของประเทศไทย ซึ่งบัญญัติไว้ใน Insolvency Act 1686 Section 281(1)(2) ว่า การปลดจากการล้มละลายไม่มีผลกระทบต่อการทำงานของผู้รักษาทรัพย์ในคดีล้มละลายจนกว่าการจัดการทรัพย์สินดังกล่าวจะได้ดำเนินการจนแล้วเสร็จ และไม่มีผลกระทบต่อสิทธิของเจ้าหนี้มีประกัน ในการบังคับทรัพย์หลักประกัน โดยการปลดบุคคลธรรมดาจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายของไทย ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มาตรา 81/1 นั้น ไม่มีบทบัญญัติชัดเจนเช่นเดียวกับกฎหมายล้มละลายของประเทศไทย ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าควรมีการเพิ่มเติมบทบัญญัติตามที่เสนอแนะข้างต้น โดยกำหนดเกี่ยวกับอำนาจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ภายหลังลูกหนี้ได้รับปลดจากล้มละลายให้มีความชัดเจนว่า หากการดำเนินการของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมและการจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ยังไม่แล้วเสร็จ อาจอยู่ในระหว่างขั้นตอนการดำเนินการบังคับคดีเกี่ยวกับทรัพย์สิน ไม่ว่าจะอยู่ในระหว่างยึด อายัด หรือจำหน่ายทรัพย์สิน หรืออยู่ในระหว่างที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เข้าว่าคดีแพ่งอันเกี่ยวกับทรัพย์สินแทนลูกหนี้ในชั้นศาล หรือร้องขอให้เพิกถอนการโอนทรัพย์สินโดยฉ้อฉล หรือดำเนินการทวงหนี้จากบุคคลหนึ่งบุคคลใดซึ่งลูกหนี้มีสิทธิเรียกร้องให้ชำระเงินหรือส่งมอบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 119 ก็ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจดำเนินการจัดการเกี่ยวกับสินทรัพย์ของลูกหนี้ต่อไปจนกว่าจะแล้วเสร็จ โดยการปลดจากการล้มละลายไม่มีผลกระทบต่อการทำงานของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ และไม่มีผลกระทบต่อสิทธิของเจ้าหนี้มีประกัน ในการบังคับเอาทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน โดยเมื่อดำเนินการจัดการกิจการเหล่านั้นเสร็จสิ้นและได้แบ่งทรัพย์สินครั้งที่สุดแก่เจ้าหนี้แล้ว ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทำรายงานแสดงกิจการเกี่ยวกับสินทรัพย์และบัญชีรับจ่ายในคดีล้มละลายยื่นต่อศาลและขอให้ศาลสั่งปิดคดี ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 133 โดยต่อแต่นั้นมาภายในกำหนดเวลา 10 ปี ไม่อาจรวบรวมทรัพย์สินของบุคคลล้มละลายได้อีก หรือไม่มีเจ้าหนี้อำนาจให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จัดการรวบรวมสินทรัพย์ของบุคคลล้มละลาย ก็ให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ดำเนินการรายงานศาลขอให้ยกเลิกการล้มละลายตามมาตรา 135(4) เพื่อให้กระบวนการล้มละลายสิ้นสุดลง โดยทั้งนี้ หากได้มีการวางระเบียบกระทรวงยุติธรรมกำหนดแนวทางการปฏิบัติงาน โดยกำหนดเกี่ยวกับอำนาจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการจัดการกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ภายหลัง

ปลดจากล้มละลายชัดเจนตามที่เสนอแนะแล้ว ก็จะก่อให้เกิดผลดีแก่ผู้ประกอบการคือ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ซึ่งสามารถปฏิบัติหน้าที่ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดไว้ และการบังคับใช้กฎหมายไม่เกิดความสับสนและไม่เกิดข้อโต้แย้งเกี่ยวกับอำนาจเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการจัดการรวบรวมทรัพย์สินของภายหลังลูกหนี้ปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายอีกต่อไป

2) การตีความเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ที่เกิดขึ้นภายหลังปลดจากล้มละลาย

เพื่อแก้ไขปัญหาในการตีความเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ที่เกิดขึ้นภายหลังปลดจากล้มละลาย ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมาย โดยขยายความหมายของทรัพย์สินในคดีล้มละลายอันอาจแบ่งแก่เจ้าหนี้ได้ ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 109 เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย และเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้ในทางปฏิบัติของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ กรณีที่บุคคลคนเดียวถูกฟ้องล้มละลาย 2 คดี และคดีแรกได้รับการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ตามมาตรา 81/1 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 ไปแล้ว แต่กระบวนกรล้มละลายยังไม่สิ้นสุดลง และคดีล้มละลายที่ถูกฟ้องเป็นคดีใหม่อยู่ในระหว่างอำนาจจัดการกิจการและทรัพย์สินของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์นั้น เพื่อรวบรวมเข้ากองทรัพย์สินของลูกหนี้ โดยให้ทรัพย์สินของลูกหนี้ที่ได้รับการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจในการรวบรวมเข้ากองทรัพย์สินของลูกหนี้ว่า หมายความว่าถึง “ทรัพย์สินทั้งหลายอันลูกหนี้มีอยู่ทั้งหมดในระยะเวลาเริ่มต้นแห่งการล้มละลายในคดีที่ถูกฟ้องเป็นคดีล้มละลายในแต่ละคดี รวมทั้งสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้เหนือทรัพย์สินของบุคคลอื่น”

รวมทั้งบทบัญญัติในพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 134 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เห็นว่าบุคคลล้มละลายมีทรัพย์สินขึ้นใหม่ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์อาจขอให้ศาลเปิดคดีต่อไปได้” ควรบัญญัติให้สอดคล้องมาตรา 109 ซึ่งผู้เขียนเสนอแนะให้มีการวางระเบียบกระทรวงยุติธรรมขยายความหมายของทรัพย์สินในคดีล้มละลายอันอาจแบ่งแก่เจ้าหนี้ได้ และสอดคล้องกับบทบัญญัติว่าด้วยการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย โดยขยายความคำว่า “มีทรัพย์สินขึ้นใหม่” นั้นว่า หมายความว่าถึง “สินทรัพย์ของลูกหนี้ที่มีอยู่ทั้งหมดในระยะเวลาเริ่มต้นแห่งการล้มละลายจนถึงเวลาปลดจากล้มละลายตามมาตรา 81/1 ถึงแม้ว่าทรัพย์สินจะปรากฏต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในภายหลังลูกหนี้ได้รับการปลดจากการล้มละลายแล้วก็ตาม” เพื่อแยกให้เห็นความหมายของคำว่า “มีทรัพย์สินขึ้นใหม่” ได้อย่างชัดเจน แต่ทรัพย์สินที่ลูกหนี้ได้มาภายหลังที่ลูกหนี้ได้รับปลดจากล้มละลาย ไม่ว่าจะเป็นการได้มาเนื่องจากการประกอบอาชีพ การทำมาหาได้ตามหลักของเจตนารมณ์การปลดล้มละลายโดยผลของกฎหมายที่ต้องการให้ลูกหนี้ได้เริ่มต้นชีวิตใหม่ (Fresh Start) รวมทั้งสิทธิเรียกร้องใดๆ ที่ก่อให้เกิดลูกหนี้ได้มีสิทธิเหนือทรัพย์สินภายหลังปลดจาก

ล้มละลาย ไม่อยู่ในความหมายของคำว่า “มีทรัพย์สินขึ้นใหม่” ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 134 วรรคสอง ทั้งนี้ เพื่อเป็นการป้องกันปัญหากรณีการเกิดข้อพิพาทเกี่ยวกับทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจรวบรวมเข้ากองทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลาย ซึ่งอาจเกิดการโต้แย้งเป็นประเด็นข้อพิพาทขึ้น ทำให้การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เกิดเหตุขัดข้อง เพิ่มภาระงานในการต่อสู้คดีในกระบวนการพิจารณาชั้นศาล ดังนั้น หากมีบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับกรณีดังกล่าวชัดเจน ปัญหากรณีพิพาทเช่นนี้ก็จะหมดไป การปฏิบัติงานในสำนวนคดีล้มละลายของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็จะดำเนินการได้อย่างรวดเร็วตามเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลาย

3) มาตรการในการกำหนดหน้าที่ของลูกหนี้ในการให้ความร่วมมือจัดการทรัพย์สิน

เนื่องจากพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มาตรา 81/1 วรรคท้าย มิได้บัญญัติให้นำพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 79 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่กำหนดเกี่ยวกับหน้าที่ของบุคคลล้มละลายที่ได้รับปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาล มาใช้บังคับโดยอนุโลมในบทบัญญัติว่าด้วยการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ในขณะที่มาตรา 81/1 วรรคท้าย บัญญัติให้นำมาตรา 76, 77 และมาตรา 78 มาใช้บังคับโดยอนุโลม กับการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายและการตีความกฎหมายว่า การปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายจะนำมาตรา 79 มาบังคับใช้โดยอนุโลมได้หรือไม่ ซึ่งทางปฏิบัติแล้วการที่ลูกหนี้ได้รับปลดจากล้มละลายก็ยังคงมีหน้าที่ในการให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการจัดการกิจการและทรัพย์สิน ซึ่งหากไม่ช่วยเหลือหรือให้ความร่วมมือ ก็จะเป็นเหตุให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ขอให้ศาลมีคำสั่งหยุดนับระยะเวลาในการที่จะได้รับปลดจากล้มละลายก่อนครบกำหนด 3 ปี นับแต่ศาลพิพากษาให้ล้มละลายได้ อันมีลักษณะเป็นโทษแก่ตัวลูกหนี้ ทั้งจากการที่ได้ทำการศึกษากฎหมายล้มละลายของต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่ใช้กฎหมายระบบจารีตประเพณี (Common Law) เช่น ประเทศอังกฤษ หรือประเทศออสเตรเลีย และประเทศที่ใช้กฎหมายระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) เช่น ประเทศสิงคโปร์ ก็มีบทบัญญัติที่กำหนดหน้าที่ของลูกหนี้ที่ได้รับปลดจากล้มละลายไว้อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการปลดจากล้มละลายในรูปแบบใดก็ตาม ในขณะที่พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ของไทยมีบทบัญญัติที่กำหนดหน้าที่ของลูกหนี้ไว้อย่างชัดเจนในการปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาล แต่กลับไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดหน้าที่ของลูกหนี้ที่ได้รับปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายไว้ด้วย ทั้งยังไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดให้นำมาตรา 79 ซึ่งเป็นบัญญัติกำหนดหน้าที่ของลูกหนี้ที่ได้รับปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาลให้นำมาใช้ในการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายโดยอนุโลมอีกด้วย โดยทั้งนี้จะให้ถือว่าให้นำมาตรา 79 มาใช้ได้โดยปริยายก็คงไม่ได้ เพราะการบังคับใช้กฎหมายควร

ต้องบังคับตามบทบัญญัติที่มีลายลักษณ์อักษรบัญญัติไว้อย่างชัดเจน ซึ่งมาตรา 81/1 วรรคท้าย ให้นำ มาตรา 76, 77 และมาตรา 78 มาใช้โดยอนุโลม แต่ไม่ได้บัญญัติให้นำมาตรา 79 มาใช้โดยอนุโลม ก็ต้องตีความโดยเคร่งครัดว่าจะนำมาตรา 79 มาใช้ในการปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายไม่ได้ ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ผู้เขียนจึงขอเสนอแก้ไขพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มาตรา 81/1 วรรคท้าย โดยบัญญัติให้นำ มาตรา 79 ในบทบัญญัติว่าด้วยการปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาลมาบังคับใช้โดยอนุโลมในการปลด จากล้มละลายโดยผลของกฎหมาย ซึ่งมาตรา 79 นี้ นอกจากบัญญัติกำหนดเกี่ยวกับหน้าที่ของลูกหนี้เมื่อ ได้รับปลดจากล้มละลายตามวรรคแรกแล้ว ในมาตรา 79 วรรคสอง ยังได้บัญญัติว่า “ถ้าบุคคล ล้มละลายไม่ช่วยเหลือ ศาลมีอำนาจเพิกถอนคำสั่งปลดจากล้มละลาย” ซึ่งเป็นบทลงโทษบุคคล ล้มละลายที่ได้รับปลดจากล้มละลายด้วย อันเป็นมาตรการประการหนึ่งซึ่งอาจทำให้ลูกหนี้เกรงกลัว เนื่องจากอาจกระทบต่อสถานภาพการได้รับปลดจากล้มละลายของตนเองด้วย ทั้งกฎหมายล้มละลาย ของไทยก็จะมีผลชัดเจน การบังคับใช้กฎหมายก็จะ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและไม่เกิดปัญหาใน การตีความกฎหมายอีกต่อไป

4) กรณีที่มีเหตุผลพิเศษที่บุคคลล้มละลายทุจริตได้รับปลดจากล้มละลาย

พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2547 มาตรา 81/1 วรรคแรก (2) ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่เป็นข้อยกเว้นมิให้บุคคลล้มละลายไม่ได้รับปลดจากล้มละลาย โดยผลของกฎหมายเมื่อครบกำหนด 3 ปี นับแต่ศาลพิพากษาให้ล้มละลาย หากบุคคลนั้นเป็นบุคคล ล้มละลายทุจริต แต่มิใช่เป็นบุคคลล้มละลายทุจริตอันเนื่องมาจากการกระทำความผิด อันมีลักษณะเป็นการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการกู้ยืมเงินที่เป็นการ ฉ้อโกงประชาชน โดยให้ขยายระยะเวลาปลดจากล้มละลายโดยผลของกฎหมายเป็นสิบปี เว้นแต่ใน กรณีที่มีเหตุผลพิเศษและบุคคลนั้นถูกศาลพิพากษาให้ล้มละลายมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี ศาลจะสั่งปลด จากล้มละลายก่อนครบกำหนดสิบปี ตามคำขอของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์หรือของบุคคลล้มละลาย นั้นก็ได้ ซึ่งคำว่า “กรณีที่มีเหตุผลพิเศษ” นั้น ควรได้รับการขยายความหมายให้มีความชัดเจนว่า กรณี ใดที่จะถือว่าเป็นกรณีที่มีเหตุผลพิเศษ ซึ่งอาจจะเป็นกรณีที่บุคคลล้มละลายที่ถูกศาลพิพากษาว่ามี ความผิดตามมาตรา 163 ถึงมาตรา 170 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มีพฤติการณ์ที่ เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ไม่มีความประพฤติในลักษณะทุจริต หรือความประพฤติในลักษณะ ทุจริตได้หมดสิ้นไปแล้ว หรือบุคคลล้มละลายให้ความช่วยเหลือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการ รวบรวมและจัดการกิจการและทรัพย์สินเป็นอย่างดี ไม่มีพฤติการณ์ปกปิดหรือปิดบังทรัพย์สิน เหล่านี้ เป็นต้น ทั้งนี้หากบทบัญญัติกฎหมายมีความชัดเจนก็จะไม่เกิดปัญหาในการตีความและการบังคับใช้ กฎหมายมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- คณะกรรมการว่าด้วยกฎหมายการค้าระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ (UNCITRAL). แนวทางการร่างกฎหมายล้มละลายของ (UNCITRAL). นนทบุรี: สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิง. คณะผู้วิจัยฝ่ายจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: คณะผู้วิจัยฝ่ายศาลล้มละลายกลาง. บทบาทของกฎหมายล้มละลายและศาลล้มละลายต่อระบบเศรษฐกิจไทย เสนอศาลล้มละลายกลาง (รายงานฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพฯ: อทตยา มิถิณนิยม.
- ธัญญา นุช ตันติกุล. (2546). ระบบทรัสต์แห่งสหรัฐอเมริกา ในกระบวนการล้มละลายตาม Chapter 7 และกระบวนการประนอมหนี้ตาม Chapter 13 (เอกสารประกอบการดูงาน ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา ของกรมบังคับคดี). ม.ป.ท.
- ไพรัชขอเตอร์เฮาส์กรุ๊ป เอช เอ. (2545). การจัดการลูกหนี้ที่มีฐานะหนี้สินล้นพ้นตัว เปรียบเทียบแนวทางการจัดการระหว่างประเทศไทยกับประเทศออสเตรเลีย (เอกสารในการอบรมโครงการเพิ่มประสิทธิภาพเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์แห่งกรมบังคับคดีและสำนักฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้). เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่.
- ปรีชา พานิชวงศ์. (2548). คำอธิบายกฎหมายล้มละลาย. กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.
- มณี รัตนบรรณกิจ. (2542). ผลกระทบของ พ.ร.บ.ล้มละลายฉบับใหม่กับการบัญชีภาษีอากร (โครงการวิจัยสำหรับนักศึกษาปริญญาโท). กรุงเทพฯ: คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มองซีเออร์ เอ. ซี. เลเคเกอร์. (2459). คำอธิบายพระราชบัญญัติล้มละลาย. กรุงเทพฯ : เดลิเมล์.
- วิชา มหาคุณ. (2551). คำอธิบายกฎหมายล้มละลายและการฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้ (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.
- สารกิจปรีชา. (2507). คำอธิบายกฎหมายลักษณะล้มละลาย. พระนคร: โรงพิมพ์สวนพิมพ์.
- สารนัยประศาสน์. (2512). หลักปฏิบัติกฎหมายล้มละลายที่เกี่ยวข้องกับศาล. ม.ป.ท.
- สุธีร์ ศุภนิตย์. (2545). หลักกฎหมายล้มละลายและฟื้นฟูกิจการ (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- สุธีร์ ศุภนิตย์ และคณะ. (2547). ระบบกฎหมายล้มละลายในประเทศไทย เสนอต่อสถาบันกฎหมายพัฒนาเศรษฐกิจ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์). ม.ป.ท.

- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2549). **การแก้ไขปัญหาคัดข้อเรื่องการหยุดนับระยะเวลาปลดบุคคลจากลี้มละลาย** (โครงการอบรมตามหลักสูตรการพัฒนานักกฎหมายภาครัฐระดับต้น). ม.ป.ท.
- _____. (2550). **ปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการรวบรวมทรัพย์สินภายหลังลูกหนี้ปลดลี้มละลาย** ตาม พ.ร.บ.ลี้มละลาย พ.ศ. 2483. โครงการอบรมตามหลักสูตรการพัฒนานักกฎหมายภาครัฐระดับกลาง. ม.ป.ท.

บทความ

- กรองกาญจน์ สถิตมิลินทรากาศ. (2542, กรกฎาคม - สิงหาคม). “การพ้นจากลี้มละลายตาม มาตรา 35.” วารสารกรมบังคับคดี, 5, 33.
- วุฒิสภารายยาวเหตุผลแก้ลี้มละลาย. (2542, 11-14 มีนาคม). ประชาชาติธุรกิจ, 22, 3043(2243).
- สุนันท์ ศรีจันทร์. (2542, 11-17 มีนาคม). “เกาะกระแสเศรษฐกิจ.” เนชั่นสุดสัปดาห์, 6, 301.

วิทยานิพนธ์

- สรินยา ลีมวณิชสินธุ์. (2546). **การปลดจากลี้มละลายของบุคคลธรรมดา. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.**
- สุกัญญา ประดิษฐ์วิทยา. (2549). **ข้อจำกัดในการดำรงตำแหน่งหรือการประกอบอาชีพของบุคคลลี้มละลาย. สารนิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.**

สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

- กมล กมลตระกูล. (2550,13 สิงหาคม). ภูมิคุ้มกันคอร์รัปชัน. สืบค้นเมื่อ 18 เมษายน 2552.
จาก <http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2007q3/2007august13p2.htm>
- ธวัช ชุนเคลือบทอง. (2544). **ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการพ้นจากการลี้มละลายของบุคคลธรรมดา. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.**
สืบค้นเมื่อ 16 พฤษภาคม 2551, จาก <http://dcms.lib.ru.ac.th/nsp>

เอกสารอื่นๆ

กลุ่มงานบริการวิชาการ สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. เอกสารประกอบการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่...) พ.ศ. ... อ.พ. 17/2546 สมัยประชุมสามัญนิติบัญญัติ.

คำสั่งกรมบังคับคดีที่ 445/2549 เรื่องการปฏิบัติงานบังคับคดีล้มละลายในสำนวนกลาง.

บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง ทารื้อข้อกฎหมายตามมาตรา 35 แห่ง

พระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2542. เรื่องเสร็จที่ 194/2545. 2 กันยายน 2545.

ภูมิ โชคเหมาะ. (2548). เอกสารประกอบการบรรยาย LA 729 กฎหมายล้มละลายเปรียบเทียบ (Comparative Bankruptcy Law).

ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

Catherine Tay. (1984). **Bankruptcy: The Law and Practice**. Singapore: Butterworths.

Ian F. Fletcher. (1996). **The Law of Insolvency**. London: Sweet & Manrell.

Jeff Ferriell, Edward J. Janger. (2007). **Understanding bankruptcy Second Editio**.

San Francisco : Editorial Offices.

Maclaclan J. A. (1956). **Law of Bankruptcy**. NewYork: West Publishing.

Margaret L. Barron. (1993). **Fundamentals of Business Law**. Sydney: McGrew Hill Book.

Paul Latimer. (1987). **Australia Business Law**. Sydney: CCH Australia.

R.B. Vermeesch and K.E. lindgren. (1992). **Business Law of Australia**. Sydney: Butterworths.

Millennium Report 2000 of IPTO. (2000). **The Book of insolvency & Public Trustee's Office**.

ARTICLES

Charles Jordan Tabb. (1990). "The Scope of the Fresh Start in Bankruptcy: Collateral

Conversions and the Discharge ability Debate." **The George Washington Law Review**, 59.

Nathalie Martin. (2003, Winter). “Common - Law Bankruptcy Systems : Similarities and Differences.” **American Bankruptcy Institute Law Review**, **11**, 367.

Rosalind Mason. (1999). “Oversea Dimension ; What can Canada and The United States learn from other Countries : Consumer Bankruptcies : An Australia Perspective”. **Osgoode Hall Law Journal**. **37**, 449.

ELECTRONIC SOURCES

“How you can get out of Bankruptcy” [On line]. Retrieved September 20, 2008,
from: **www.gov.sg/minlaw/ipto/bankout.html**.

ITSA. Early Discharge. [On line]. Retrieved September 18, 2008,
from: **www.gov.au/dir228/itsweb.nsi.html**

“Official Assignee” The leaflet of the insolvency & Public Trustee’s Office, [On line].
Retrieved September 20, 2008, from: **www.gov.sg/minlaw/ipto/html**.

“Raising the financial limit for discharge by the Official Assignee” The leaflet of the
insolvency & Public Trustee’s Office, [On line]. Retrieved April 29, 2009, from:
www.gov.sg/minlaw/ipto.html.

The Law Reform Commission. Report No.45 General Insolvency Inquiry. [On line].
Retrieved September 17, 2008,
from: **www.alrc.gov.au/publications/final_report.html**.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

อมรรัตน์ วงษ์ประสิทธิ์

ประวัติการศึกษา

ปริญญานิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ปีการศึกษา 2542

เนติบัณฑิตไทย สมัยที่ 57 ปีการศึกษา 2547